

KULLAMAA KESKKOOL

Ainekavad

Kullamaa Keskkooli põhikooli ainekavad

2013

Sisukord

Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“	6
Eesti keel.....	6
I kooliaste	6
II kooliaste.....	23
III kooliaste	38
Kirjandus.....	51
II kooliaste (5. ja 6. klass)	51
III kooliaste	62
Ainevaldkond “Võõrkeeled“	83
4. A-võõrkeel (inglise keel)	84
4.2. I kooliaste (3.klass)	84
4.3. II kooliaste (4.-6.klass).....	86
4.4. III kooliaste (7.-9.klass)	90
5. B-võõrkeel (vene keel/ saksa keel)	96
5.1. II kooliaste (6.klass- vene keel).....	96
5.2. III kooliaste (7.-9.klass)	98
Ainevaldkond “Matemaatika“	108
I kooliaste	108
II kooliaste.....	119
Ainevaldkond “Loodusained“	135
Loodusõpetus	136
I kooliaste	136
II kooliaste.....	145
III kooliaste	161
Bioloogia.....	167

III kooliaste	167
Geograafia.....	180
III kooliaste	180
Füüsika.....	209
III kooliaste	209
Keemia	223
III kooliaste	223
Ainevaldkond „Sotsiaalsained”	247
Inimeseõpetus	248
I kooliaste (2. ja 3. klass).....	248
II kooliaste.....	271
III kooliaste	275
Ajalugu.....	279
II kooliaste.....	279
III kooliaste	285
Ühiskonnaõpetus.....	295
II kooliaste.....	296
III kooliaste	305
Ainevaldkond „Kunstiained”	308
Kunst.....	308
I kooliaste	308
II kooliaste.....	312
III kooliaste	318
Muusikaõpetus.....	324
I klass.....	331
II klass	340
III klass.....	352

IV klass.....	363
V klass.....	375
VI klass.....	387
VII klass.....	399
VIII klass.....	413
IX klass.....	426
Ainevaldkond „Tehnoloogia”.....	441
Tööõpetus.....	441
I kooliaste.....	441
Käsitöö ja kodundus.....	445
II kooliaste.....	447
III kooliaste.....	457
Poiste töö- ja tehnoloogiaõpetus.....	466
II kooliaste.....	466
III kooliaste.....	471
Kehaline kasvatus.....	476
I kooliaste.....	476
II kooliaste.....	483
III kooliaste.....	490
Valikained.....	497
Usundiõpetus.....	497
I kooliaste.....	497
II kooliaste.....	508
III kooliaste.....	510
Informaatika.....	512
II kooliaste (4. – 6. klass).....	513
III kooliaste (8. klass).....	515

Karjääriõpetus	516
Kodulugu	519
II kooliaste.....	519
Jalgratturi ja pisimopeedijuhi ettevalmistamine	521

Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“

Eesti keel

I kooliaste

1. Kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

1. kuulab mõtestatult eakohast teksti; töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel;
2. mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele; kasutab kõnes ja kirjas sobivalt lühivastuseid ning terviklauseid;
3. kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit ja olukorda; jutustab endast ning oma lähiümbruses toimunust;
4. loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ning mõistmisega; mõistab muu hulgas lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
5. loeb eakohast ilu- ja aimekirjandust;
6. jutustab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;
7. kirjutab õpitud keelendite piires õigesti; kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
8. hangib otstarbekohast teavet eri allikatest; kasutab eakohaseid sõnaraamatuid.

1.1. Suuline keelekasutus

3. klassi lõpetaja:

1. kuulab mõtestatult eakohast teksti; toimib sõnumi või juhendi järgi;
2. väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab; vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid;
3. vaatlleb sihipäraselt, kirjeldab nähtut ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
4. avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta;
5. annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi;
6. jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskaemi ning küsimuste toel; mõtleb loole alguse ja lõpu;
7. leiab väljendumiseks lähedase ja vastandtäheendusega sõnu;
8. esitab luuletust peast.

1.2. Lugemine

3. klassi lõpetaja:

1. loeb nii häälega kui ka endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ning kaarti;
2. loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga;
3. töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
4. vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta;
5. eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku ning keeldu;
6. tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna ja kirja;
7. on lugenud läbi vähemalt 12 eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust;
8. teab nimetada mõnd lastekirjanikku.

1.3. Kirjutamine

3. klassi lõpetaja:

1. kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid ning kirjutab loetava käekirjaga;
2. kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile ning vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt;
3. valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti; eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu;
4. märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ning tunnuseid;
5. teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestikjärjestuses;
6. kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed;
7. piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;
8. kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ning kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna);
9. koostab kutse, õnnitluse, teate ja e-kirja; kirjutab eakohase pikkusega ümberjutustusi ning teisi loovtöid küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskaemi või kava toel.

2. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

I kooliastme eesti keele õpetus taotleb, et õpilane:

- 1) õpib mõtestatult lugema ja kirjutama oma loomevõime ja eluliste vajaduste kohaseid eri liiki tekste;
- 2) õpib koolis ja koolivälises suulisel suhtluses selgelt väljenduma;
- 3) arendab oma suulist ja kirjalikku väljendusoskust, omandab (esmasel) õigekirjaoskuse;
- 4) huvitub raamatutest ning loeb eakohast ilu- ja aimekirjandust;
- 5) analüüsib tekste ja oma tegevust õpetaja juhiste kohaselt;
- 6) austab eesti keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja tahab õigesti kõnelda ja kirjutada;
- 7) õpib hankima teavet lastele määratud teatmeteostest, lasteportaalidest ja lasteajakirjadest ning lihtsamatest sõnaraamatutest.

Algklassilapse tahteline tähelepanu on vähepüsiv ning vajab tahtmatule tähelepanule ümberlülitumiseks huvi toetust. Seepärast tuleb õppetöös vaheldada töövõtteid, valida selliseid, kus laps saab õppimise käigus olla aktiivne osaline. Hea on kasutada õppemängu ja mängulisi võtteid. Mängus omandab laps teadmisi ja oskusi suhteliselt kergemini ja kiiremini kui muus tegevuses.

3. Eesti keele õpetamise üldpõhimõtted

Terviklikkus	Teadlikkus	Kommunikatiivsus
<ul style="list-style-type: none"> Kuulamine, kõnelemine, lugemine ja kirjutamine on omavahel seotud, kas: tunniteema, lugemispala või situatsiooni kaudu. Grammatikateema/ <p>õigekirjaküsimus tuleneb kas</p> <ul style="list-style-type: none"> tekstist, lapse enda kirjutisest või situatsioonist. 	<ul style="list-style-type: none"> Suunatakse lapsi oma keelekasutust jälgima, analüüsima, parandama: Kuidas ma kuulan, räägin. <p>loen, kirjutatan?</p> <ul style="list-style-type: none"> Mis mul tuleb hästi välja, mis <p>halvemini?</p> <ul style="list-style-type: none"> Mida ma peaksin veel <p>õppima?</p> <ul style="list-style-type: none"> Kes mind õpetada saab/ <p>oskab?</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuidas ma ise ennast aidata <p>saan?</p> <ul style="list-style-type: none"> Suunatakse last oma/sõbra <p>kirjalikku tööd kontrollima (üksi ja koos kaaslastega) ning parandama, et tekiks keeletunnetus ja harjumus mõelda oma töö õigsuse üle.</p> <ul style="list-style-type: none"> Harjutatakse õpilasi ise leidma <p>(üksi või kaaslasega) õigeid lahendusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> Analüüsitakse üheskoos <p>konstruktiivselt oma ja teiste keelekasutust.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Püütakse igale keelelisele tegevusele leida mingi konkreetne otstarve ja auditoorium. Kasutatakse võimalikult palju <p>suhtlemisel põhinevaid tegevusi:</p> <ul style="list-style-type: none"> kuulatakse kedagi mingil <p>konkreetsel põhjusel;</p> <ul style="list-style-type: none"> räägitakse kellelegi (erinev <p>kuulajaskond) millestki mingil põhjusel;</p> <ul style="list-style-type: none"> kirjutatakse erinevaid tekste <p>erinevale lugejaskonnale.</p> <ul style="list-style-type: none"> Lastakse õpilastel õppetöö <p>käigus omavahel suhelda – arutleda, analüüsida, otsida/ leida õigeid vastuseid, mingit infot jne.</p>

4. Õppesisu ja -tegevus

4.1. Suuline keelekasutus

Helide ja häälte ning häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine.

Õpetaja ja kaaslase kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslase ettelugemise kuulamine. Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine. Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana).

Kuuldud jutu (muinasjutu, lühijutu lapse elust jms) ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ning nende ütlustele.

Häädus- ja intonatsiooniharjutused. Hääduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine vastavalt olukorrale. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Selge häälduse jälgimine teksti esitades.

Sobivate kõnetuste (palumise, küsimise, keeldumise, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine.

Sõnavara arendamine: sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine; lähedase ja vastandtäheendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.

Mõtete väljendamine terviklausetena. Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine. Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine. Sündmuse, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil.

Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks. Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas (mõttestatud) peast esitamine.

Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslaste arvamuse küsimine.

4.2. Lugemine

Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.

Trükitähtede tundmaõppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine. Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ning sõnauhendite lugema õppimine. Oma ja kaaslase lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.

Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra) lugemine. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses.

Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi.

Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine.

Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine.

Töö tekstiga: õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku kasutamine.

Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades.

Loetud raamatust jutustamine ning loetule emotsionaalse hinnangu andmine. Vajaliku raamatu leidmine õpetaja abiga ja iseseisvalt.

Tekstiliiikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri.

Tarbe- ja teabetekst: teade, tööjuhend, eeskiri, retsept, saatekava, sõnastik, tööjuhend, sisukord, õpikutekst, teatmeteose tekst, ajalehe- ja ajakirja ning muu meediatekst.

Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).

Ilukirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.

Kirjanduse eri liike ja žanre esindavad tekstid õppekirjandusse ja vabalugemiseks valitakse eesti ja väliskirjanike loomingust, lähtudes vajadusest õpilaste keelekasutust rikastada ja kultuuritraditsiooni edasi anda ning arvestades järgmisi teemavaldkondi.

Väärtused ja kõlblus: ausus, erinevus teistest, minu hobid ja huvid, minu tervis, rikkus ja vaesus, käitumine ja selle tagajärg jms.

Kodus ja koolis: perekond, kodu turvalisus, üksteisest hoolimine ja teiste aitamine, sõbrad ja sõpruse hoidmine, sallivus.

Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus: kodukoha elu ja pärimused, kultuuride mitmekesisus muinasjuttude ainetel.

Mängiv inimene: ringmängud ja mängulust, sõnamängud, völlumaailm. Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng: loodus minu ümber, loomalood.

Kodanikuühiskond ja rahvussuhted: minu kodumaa, tavad ja pühad.

Teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon: arvuti ja teler kui silmaringi avardaja.

4.3. Kirjutamine

Kirja eelharjutused. Joonistähtede kirjutamine. Väikeste ja suurte kirjatahtede õppimine, õiged tähekujud ning seosed, ühtlane kirjarida. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine, puhtus, käekirja loetavus ning kuupäeva kirjutamine. Teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine. Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus.

Sõna ja lause ladumine ning kirjutamine. Lausete moodustamine, laiendamine ja sidumine tekstiks. Ümberjutustuse kirjutamine. Jutu kirjutamine pilditaiendusena (pildi allkiri, tegelaskõne jms). Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus; jutule alguse ja lõpu kirjutamine. Sündmusest ja loomast kirjutamine. Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.

Häälik, silp, sõna, lause, tekst. Täis- ja kaashäälikud. Tähed ja tähestik, tähestiku järjekord.

Hääliku pikkuse ning häälikuühendi märkimine kirjas. i ja j-i õigekiri (v.a võõrsõnad ning tegijanimi); h sõna alguses; sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses; k, p, t s-i ja h kõrval. Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimeses ning tuntumates kohanimedes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade ja ilmakaarte nimetuses. Silbitamise ja pooli-tamise alused. Liitsõna. Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning sse-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude ning da-vormi õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus).

Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma loetelus. Koma et, sest, aga, kuid, siis, kui puhul. Sidesõnad, mis ei nõua koma.

Sõnavara. Lähedase ja vastandtäendusena sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine.

1. klassi ainekava

1. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline keelekasutus (kuulamine, kõnelemine)</p> <ul style="list-style-type: none">eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi;toimib õpetaja ja kaaslaste suulise juhendi järgi;kuulab õpetaja ja kaaslaste esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuuldu lause, jutu sisu;teab, et sõnadel on lähedase või vastandtäheendusega sõna ja nimetab neist mõningaid;väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab;jutustab suunavate küsimuste toel kuuldu, nähtu, loetu;koostab õpetaja abiga pildiseeria või küsimuste toel suulise jutu,esitab luuletust peast;	<p>Suuline keelekasutus</p> <p><u>Kuulamine</u> Helide, häälte ja häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine, põhirõhk täishääliku pikkusel. Õpetaja ja kaaslaste kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslaste ettelugemise kuulamine. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine.</p> <p><u>Kõnelemine</u> Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Häälduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine olukorrale. Töö lähedase tähendusega sõnaga, sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine.</p> <p>Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel. Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine. Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitamine. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Tuttava luuletuse, dialoogi peast esitamine.</p>
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none">tunneb häälik-tähelist vastavust, loeb õpitud teksti enam-vähem ladusalt, lausehaaval üksiku	<p>Lugemine</p> <p>Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Trükitähtede (nii suurte kui väikeste) tundma õppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine.</p>

<p>peatusega raskema sõna ees oma kõnetempos või sellest aeglasemalt;</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab häälega või endamisi (vaikse häälega või huuli liigutades) lugedes loetu sisu; • vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud; • mõtleb jutule alguse või lõpu; • on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid, annab loetule emotsionaalse hinnangu (lõbus, tõsine, igav ...); 	<p>Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo, oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.</p> <p>Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust. Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord) lugemine.</p> <p>Sõna, lause, teksti sisu mõistmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Loole lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. Küsimustele vastamine, millele vastus on tekstis otsesõnu kirjas.</p> <p>Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid), skeemide, kaartide lugemine õppekirjanduses, nende tähenduse tabamine.</p> <p>Luuletuste ilmekas (mõtestatud) lugemine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga.</p> <p>Tekstiliikide eritamine: jutt, muinasjutt, luuletus, mõistatus.</p> <p>Kirjandustekstid: liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend.</p> <p>Loetud raamatu autori, kunstniku (illustraatori), tegelaste nimetamine, loetust jutustamine. Loetule emotsionaalse hinnangu andmine (lõbus, tõsine, igav jne).</p> <p>Huvipakkuva raamatu leidmine kooli või kodukoha raamatukogust täiskasvanu abiga.</p>
<p>Kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab õigeid kirjutamisvõtteid, teab, kuidas väikesi ja suuri kirjatähti kirjutatakse ning sõnas õigesti seostatakse; • kirjutab tahvlilt ära; • täidab tahvlinäidise järgi õpetaja 	<p>Kirjutamine</p> <p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>Kirja eelharjutused. Kirjutamine pliiatsi ja kriidiga, joonistähete kirjutamine. Õige pliiatsihoid ja kirjutamisasend istudes ja seistes (tahvli juures). Väikeste kirjatähtede õppimine. Suurte kirjatähtede õppimine (vajadusel 2.klassis). Tähtede seostamine.</p> <p>Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine näidise järgi, töö puhtus, käekirja loetavus. Teksti ärakiri tahvlilt, õpikust.</p>

<p>abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga;</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab näidise järgi kutse; • eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset; • kirjutab omasõnade algusesse <i>k</i>, <i>p</i>, <i>t</i>; • kirjutab õigesti lühemaid (kuni 2-silbilisi) sõnu ja lauseid; • teab, et lause lõpeb punktiga; • teab, et lause alguses, inimeste, loomade, oma kodukoha nimes kasutatakse suurt algustähte; • kirjutab õigesti oma nime. 	<p><u>Kirjalik tekstiloome</u> Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus (kujundamine näidise järgi). Jutu kirjutamine pilditäiendusena (pildi allkiri, kahekõne jms). Jutule lõpu kirjutamine. Loovtöö kirjutamine (pildi, pildiseeria, küsimuste järgi). Lünkumberjutustuse kirjutamine.</p> <p><u>Õigekeelsus</u> Häälik, sõna, lause, tekst. Tähed ja tähestik, võõrtähtede vaatlus. Häälikute märkimine kirjas. Sõna ja lause ladumine ja kirjutamine. Täis- ja kaashäälikud. Täishäälikuühendi vaatlus. Täishääliku pikkuse eristamine ja õigekiri, kaashääliku pikkusega tutvumine. Sulghäälik (k, p, t) omasõnade alguses. <i>i</i> ja <i>j</i> ning <i>h</i> sõna alguses seoses tähtede õppimisega. Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes. Liitsõna vaatlus (moodustamine). Sõnade lõpu õigekiri – <i>d</i> ja <i>-vad</i> (mitmus) ning <i>-b</i> (tegusõna 3. pööre) õigekirjaga tutvumine. Tutvumine jutustava (väit-), küsi- ja hüüdlausega. Lause lõpumärgid: punkt, (küsi- ja hüüumärgi vaatlemine). Koma lauses (teksti vaatlus). Oma kirjutusvea parandamine õpetaja abiga.</p> <p>Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine (15–20 sõna lihtlausetena).</p>
---	---

Kasutatav õppematerjal:

L. Tungal, E. Valter „Aabits“, „Eesti keele õpik“

E. Hiiepuu, A. Kloren „Aabitsa töövihik“ ja „Eesti keele töövihik“

Aabitsategelaste pildid

Aabitsa lisalugemistekstid

Eesti keele õpiku lisalugemistekstid

Kirjatehnika töövihikud I ja II osa

CD 1 häälidusharjutuste ja kuulamisülesannetega, eesti keele kuulamisülesannete töölehed

CD 2 lastelaulude fonogrammide

2. klassi ainekava

2. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline keelekasutus</p> <ul style="list-style-type: none">eristab täis- ja suluta hääliku pikkusi;kuulab õpetaja ja kaaslaste eakohast teksti ning toimib saadud sõnumi kohaselt õpetaja abil;koostab kuuldu põhjal lihtsama skeemi ja kaardi õpetaja abil;kasutab kõnes terviklauseid;teab ja leiab vastandtäheendusega sõnu ning õpetaja abil ka lähedase tähendusega sõnu;väljendab arusaadavalt oma soove ja kogemusi väikeses ja suures rühmas; vestleb oma kogemustest ja loetust;annab õpetaja abil edasi lugemispala, õppeteksti, filmi ja teatrietenduse sisu;koostab õpetaja abil jutu pildiseeria, pildi või küsimuste toel; mõtleb jutule alguse või lõpu;vaatleb ja kirjeldab nähtut, märkab erinevusi ja sarnasusi õpetaja suunavate küsimuste toel;esitab luuletust peast;	<p>Suuline keelekasutus</p> <p><u>Kuulamine</u> Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk suluta kaashäälikul. Õpetaja ja kaaslaste suulise mitmeastmelise juhendi meeldejäätmine ja selle järgi toimimine. Õpetaja ettelõetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ja lihtsa skeemi koostamine õpetaja juhendamisel. Kaaslaste ettelugemise kuulamine ja hinnangu andmine ühe aspekti kohta (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana).</p> <p><u>Kõnelemine</u> Sõnatäheenduste selgitamine ja täpsustamine aktiivse sõnavara laiendamiseks. Kuuldud jutu ümberjutustamine; pikema dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja sisule.</p> <p>Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevus, intonatsioon) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Kõnelemine eri olukordades (telefonitsi, rühma esindajana), rollimängud.</p> <p>Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine.</p> <p>Oma arvamuse avaldamine (raamatu, filmi jm) kohta ja selle põhjendamine. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine.</p> <p>Sündmuse, isiku, looma, eseme kirjeldamine tugisõnade, skeemi, tabeli abil. Mõtete väljendamine terviklausetena. Küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine.</p>

	Eri meeleoluga luuletuste (aastaajad, laste elu) mõtestatud peast esitamine.
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb õpitud teksti suhteliselt õigesti, ladusalt (lugemistempo võib olla kõnetempost aeglasem), parandab ise oma lugemisvigu, enamasti väljendab intonatsioon loetava sisu; • mõistab häälega või endamisi lugedes loetu sisu; • vastab teemakohastele (ka lihtsamatele tekstis mitte otsese infoga seotud) küsimustele; • leiab tekstis iseseisvalt vastused konkreetsetele küsimustele ja töötab õpetaja abiga eakohaste juhiste alusel; • tunneb ära jutu, luuletuse, mõistatuse, näidendi ja vanasõna; • kasutab õpiku sõnastikku õpetaja abiga sõnade leidmiseks algustähe järgi; • on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab tegelasi ja annab edasi loetu sisu mõne huvitava, enam meeldinud episoodi järgi; 	<p>Lugemine</p> <p>Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi: oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse, sobiva intonatsiooni kasutamine. Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.</p> <p>Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ja partnereid arvestades. Eri liiki lühitekstide (teade, kiri, ajakirja rubriik, sõnastik) mõistev lugemine. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.</p> <p>Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses ning lasteraamatutes.</p> <p>Teksti sisu aimamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel.</p> <p>Tekstist õpitavate keelendite, samuti sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade jms leidmine. Õpiku sõnastiku kasutamine.</p> <p>Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine.</p> <p>Loetud jutustuse ja muinasjutu kohta kava koostamine (teksti jaotamine osadeks); skeemi/kaardi koostamine õpetaja abiga. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine (ka siis, kui vastus otse tekstis ei sisaldu). Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine.</p> <p>Luuletuste ilmikas (mõtestatud) esitamine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga.</p> <p>Tekstiliikide eristamine: jutustus, luuletus, näidend, mõistatus, vanasõna.</p> <p>Kirjandustekstid: rahvaluuleline liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend, muistend.</p> <p>Loetud raamatu tutvustamine ja soovitamine. Vajaliku teose otsimine kooli või kodukoha raamatukogust autori ja teema järgi täiskasvanu abiga.</p>
<p>Kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kirjutades õigeid väikeste ja suurte kirjatähtede tähekujusid ja 	<p>Kirjutamine</p> <p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>Suurte ja väikeste kirjatähtede kordamine.</p>

<p>seoseid;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab tahvlilt või õpikust ära; • täidab iseseisvalt õpilaspäevikut ja kujundab vihikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, kirja joonelisele lehele, varustab töö kuupäevaga; • koostab õpetaja abiga kutse, õnnitluse ja teate; • kirjutab loovtöö ning ümberjutustuse pildiseeria, tugisõnade ja küsimuste abil; • eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset, täishäälikuühendit; • kirjutab õigesti sulghääliku omasõnade algusesse ja omandatud võõrsõnade algusesse; • märgib kirjas õigesti täishäälikuid; • teab peast võõrtähtedega tähestikku; • alustab lauset suure algustähega ja lõpetab punkti või küsimärgiga; • kasutab suurt algustähte inimeste ja loomade nimedes, tuttavates kohanimes; • kirjutab õigesti sõnade lõppu -d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kelleta? milleta?); • kirjutab etteütlemise järgi õpitud 	<p>Kirjutamise tehnika arendamine: ühtlane kirjarida, õiged tähekujud ja seosed nii väikestel kui suurtel kirjatähtedel. Näidise järgi kirjatöö paigutamine vihiku lehele, kirjapaberile; kuupäeva kirjutamine.</p> <p><u>Kirjalik tekstiloome</u> Kutse, õnnitluse ja teate koostamine õpetaja abiga. Tekstilähedase ümberjutustuse kirjutamine küsimuste ja tugisõnade toel. <i>Loovtöö skeemi, kaardi toel; fantaasialugu. Jutu ülesehitus: alustus, sisu ja lõpetus; jutule alguse ja lõpu kirjutamine. Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutlemine.</i></p> <p><u>Õigekeelsus</u> Varasemale lisanduvalt keeleteadmised: täishäälikuühendi õigekiri, suluta kaashääliku pikkus ja õigekiri; <i>k, p, t s-i ja h kõrval; i ja j silbi alguses, h sõna alguses.</i> Silbitamine, poolitamise üldpõhimõtted.</p> <p>Lauseliik ja lõpumärk (jutustav e väit- ja küsilause). Koma kasutamine liitlauses kirjutamisel <i>et, sest, aga, kuid</i> puhul. Suur algustäht oma kooli ja tuttavates kohanimes.</p> <p>Sõnade lõpu õigekiri –<i>d</i> (mida teed?), –<i>te</i> (mida teete?), –<i>sse</i> (kellesse? millesse?), –<i>ga</i> (kellega? millega?), –<i>ta</i> (kelleta? milleta?). <i>ma, sa, ta, me, te, nad</i> õigekiri.</p> <p>Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (20–25 sõna lihtlausetena).</p>
--	--

keelendite ulatuses sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatud näidise järgi (20–25 sõna lihtlausetena).	Kirjavea parandamine, kui veale tähelepanu juhitakse; kirjavea vältimine, kui veaohklikule kohale tähelepanu juhitakse.
---	---

Kasutatav õppekirjandus:

AVITA õppekomplekt

3. klassi ainekava

3. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline keelekasutus</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi; • väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab; vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid; • vaatleb sihipäraselt, kirjeldab eesmärgipäraselt nähtut, eset, olendit, olukorda, märkab erinevusi ja sarnasusi; • avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta; • annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi; • jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; mõtleb jutule 	<p>Suuline keelekasutus</p> <p><u>Kuulamine</u> Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel. Pikema suulise juhendi meeldejäätmine ja selle järgi toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine, nende järgi toimimine. Ettelugemise kuulamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine. Õpetaja ettelõetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine.</p> <p>Kuuldu (muinasjutt, lühijutt lapse elust, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele.</p> <p><u>Kõnelemine</u> Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Selge häälduse jälgimine teksti esitades. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine. Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms. Sõnavara arendamine: sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtäheandusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. Oma arvamuse avaldamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslase arvamuse küsimine. Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega (sõnavalik, mõtte lõpuleviimine). Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine.</p>

<p>alguse ja lõpu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab väljendamiseks lähedase ja vastandtähendusega sõnu; • esitab luuletust peast; 	<p>Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine.</p> <p>Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks.</p> <p>Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas (mõtestatud) esitamine.</p> <p>Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.</p>
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb nii häälega ja kui endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti; • loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga; • töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel; • vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta; • eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu; • tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja; • on lugenud läbi vähemalt neli eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust; • teab nimetada mõnd lastekirjanikku. 	<p>Lugemine</p> <p>Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).</p> <p>Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Ladus ja automatiseerunud lugemine. Oma ja kaaslaste lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemise klassitahvlilt ja vihikust.</p> <p>Jutustava ja kirjeldava teksti ning tarbe- ja teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra, sõnastiku, teate, eeskirja, retsepti, õpikuteksti, teatmeteose teksti, ajalehe- ja ajakirja ning muu meediateksti) lugemine.</p> <p>Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses.</p> <p>Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi.</p> <p>Töö tekstiga: tekstist õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine.</p> <p>Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine.</p> <p>Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades.</p>

	<p>Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt.</p> <p>Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri Kirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.</p>
<p>Kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid, kirjutab loetava käekirjaga; • kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile, vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt; • valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti; eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu; • märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ja tunnuseid; 	<p>Kirjutamine</p> <p><u>Kirjatehnika</u> Kirjutamise tehnika süvendamine, oma loetava käekirja kujundamine, kirjutamise kiiruse arendamine. Kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekujud ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane välimus, töö vormistamine). Teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine. Etteütlemise järgi kirjutamine. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, ümbrik.</p> <p><u>Õigekiri</u> Tähestiku järjekord. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri. Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. <i>k, p, t s-i</i> ja <i>h</i> kõrval. <i>i</i> ja <i>j</i> õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). <i>h</i> sõna alguses. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses.</p> <p>Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Poolitamise harjutamine. Liitsõna.</p> <p>Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning <i>sse</i>-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus).</p> <p>Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine loetelus; <i>et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui</i> puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestik- järjestuses; • kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed; • piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi; • kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna); • koostab kutse, õnnitluse, teate, e- kirja; kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel. 	<p>Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (30–40 sõna). Oma kirjavea iseseisev leidmine.</p> <p>Sõnavara: lähedase ja vastandtäheandusega sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine.</p> <p><u>Tekstiloome</u></p> <p>Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks.</p> <p>Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjapanek.</p> <p>Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel.</p> <p>Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus.</p> <p>Sündmusest ja loomast kirjutamine.</p> <p>Jutule alguse ja lõpu kirjutamine.</p> <p>Kirja kirjutamine.</p> <p>Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.</p>
---	--

Kasutatav õppekirjandus:

AVITA õppekomplekt

II kooliaste

1. Kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

1. suhtleb eesmärgipäraselt ning valib kontekstile vastava suhtluskanali;
2. oskab teha kuuldust ja loetust kokkuvõtet ning anda hinnangut nii suuliselt kui ka kirjalikult;
3. tunneb põhilisi tekstiliike ning oskab õpi- ja elutarbelisi tekste eesmärgipäraselt kasutada;
4. oskab luua õppetöoks ja eluks vajalikke tekste ning neid korrektselt vormistada;
5. tunneb esinemise ettevalmistuse ja kirjutamise põhietappe ning oskab neid rakendada;
6. tunneb eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
7. oskab kasutada ÕSi ja teisi õigekeelsusallikaid.

Suuline ja kirjalik suhtlus

6. klassi lõpetaja:

1. valib juhendamise toel suhtluskanali; peab sobivalt telefonivestlusi ning kirja- ja meilivahetust;
2. leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi;
3. esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning annab hinnanguid;
4. võtab loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis.

Teksti vastuvõtt

6. klassi lõpetaja:

1. tunneb õpitud tekstiliike (tarbe-, teabe- ja meediatekste) ning nende kasutamise võimalusi;
2. loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
3. võrdleb tekste omavahel, esitab küsimusi ja arvamusi ning teeb lühikokkuvõtteid;
4. kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid.

Tekstiloomed

6. klassi lõpetaja:

1. leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ning internetist;
2. tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe;
3. tunneb kirjutamise põhietappe;
4. jutustab, kirjeldab ning arutleb suuliselt ja kirjalikult, vormistab kirjalikud tekstid korrektselt;
5. esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne)
6. kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju (ka e-kirju ja sõnumeid), oskab leida ning täita lihtsamaid planke ja vorme;
7. avaldab viisakalt ning olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis;

8. kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekste luues ning seostades.

Õigekeelsus ja keelehoole

6. klassi lõpetaja:

1. tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust ning järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
2. moodustab ning kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
3. kontrollib õigekeelsussõnaraamatust sõna tähendust ja õigekirja;
4. rakendab omandatud keeleadmisi tekstiloomes ning tekste analüüsid ja hinnates.

2. Õppesisu ja -tegevus

2.1. Suuline ja kirjalik suhtlus

Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslaste ja täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ning kirjalikus tekstis.

Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Suuline arvamusavaldus ja vestlus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. Väite põhjendamine.

Arvamuse avaldamine, põhjendamine paaris- või rühmatöö ajal ning kõnejärg. Kaaslase täiendamine ja parandamine. Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon.

Telefonivestlus: alustamine, lõpetamine. Suhtlemine virtuaalkeskonnas: eesmärgid, võimalused, ohud (privaatse ja avaliku ala eristamine). E-kiri.

2.2. Teksti vastuvõtt

Eesmärgistatud lugemine, lugemist hõlbustavad võtted. Tööjuhendi lugemine. Kava, mõttekaart, joonis jm visualiseerivad vahendid. Kokkuvõtte konkreetsest materjalist (õppetekst, arutlus). Kuuldu konspekteerimine.

Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart). Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ning vajaliku teabe leidmine. Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.

Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid, eesmärgistatud kuulamine/vaatamine. Oma sõnadega kokkuvõtte tegemine. Saatekava. Trükiajakirjandus: pressifoto, karikatuur, pildiallkiri. Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam.

Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjapanek ning seoste esiletoomine.

Kirjandustekstid (4. klassis): kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäänud.

Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht ja aeg ning tegelased. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Luuletuse mõtestatud lugemine (meeleolu, laad).

Kirjanduse eri liike ja žanre esindavad tekstid õppekirjandusse ja vabalugemiseks valitakse eesti ja väliskirjanike loomingust, arvestades järgmisi teemavaldkondi.

Väärtused ja kõlblus: enesehinnang, ausus enese ja teiste vastu, iseenda ning teiste vajadused ja huvid, arusaamine heast ja halvast, õiglus ja ebaõiglus, kiiduväärne ja taunitav, erinevus teistest, minu hobid ja huvid, minu tervis ja tulevik, rikkuse ja vaesuse probleemid, kohustused ja vastutus, üksiolek ja hirmud jms.

Kodus ja koolis: perekond, kodu turvalisus, vägivald kodus, armastus oma kodu ja koduste vastu, suhted vanemate, kasuvanemate ning vanavanematega, suhted õdede ja vendade jt lähisugulastega, poiste ja tüdrukute suhted, sallivus teistsuguste inimeste suhtes, abivajaja ja aitaja, nohiklikkus ja tõrjutus, piir oma ja võõra vahel, piir lubatu ja lubamatu vahel jms.

Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus: rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale, matkamine kodukohas ning reisimine kauges maades, kultuuride mitmekesisus, erinevate rahvaste uskumused ja tavad, käitumine erinevas kultuuriruumis, külalislahkus, lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse, kultuuriinimesed kui eesti rahvuskultuuri tutvustajad ning hoidjad jms.

Mängiv inimene: ringmängud ja mängulust, sõnamängud, teatri võlumaailm, leidlik probleemide lahendamine, iluelamused, loominguline koostöö, mängult ja päriselt, põhjendatud ja põhjendamata riskid jms.

Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng: minu osa looduse hoidmisel, austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse, hädasolija aitamine, lemmikloomad ning vastutus nende eest, aastaegade omanäolisus jms.

Kodanikuühiskond ja rahvussuhted: minu juured, seos mineviku, oleviku ja tuleviku vahel, traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse, suhe keelesse, kodupaiga keel, suhted teiste rahvustega jms.

Teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon: avastamisrõõm ja õppimiskogemused, tänapäevased teabeotsimis- ja -edastamisvõimalused, internet kui silmaringi avardaja ning infoallikas, internet kui ohuallikas, käitumine suhtlusportaalides, film ja foto kui hetke ning ajaloo jäädvustajad jms.

2.3. Tekstiloome

Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Lühiettekande esitamine.

Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine. Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine.

Lisateabe otsimine. Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamad võtted. Eri allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest ning selle väljakirjutamine. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega, selle rakendamine konkreetsest tööülesandest lähtuvalt. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad ning nende usaldusväärsus. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. Fakt ja arvamus.

Kiri, ümbriku vormistamine. Lühiettekanne, esitlus internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.

Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi ja inimese kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ning selle väljendamine.

Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumustest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.

Arutlemine. Probleemide nägemine vaadeldavas nähtuses. Põhjuse ja tagajärje eristamine.

Raamatust kokkuvõtte ning lugemissoovituse kirjutamine; luuletuse kirjutamine (4. klassis).

2.4. Õigekeelsus ja keelehoole

Üldteemad

Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad. Kirjakeel, argikeel ja murdekeel.

Häälikuõpetus ja õigekiri

Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend.

Kaashäälikuühendi õigekiri. *g, b, d s*-i kõrval. *h* õigekiri. *i jaj-i* õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). *gi-* ja *ki-*liite õigekiri. Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. *f-i* ja *š* õigekiri.

Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatust kui ka veebivariandist).

Sõnavaraõpetus

Kirjakeelne ja argikeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng. Sünonüümid. Antonüümid. Mitmetähenduslike, lähedase ja vastandliku tähendusega sõnade kasutamine. Sõnavaliku täpsus erinevates tekstides. Sagedamini esinevate võõrsõnade tähendus. Igapäevaste võõrsõnade asendamine omasõnadega ja vastupidi.

Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.

Vormiõpetus ja õigekiri

Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad ja muutumatud sõnad.

Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ning mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis.

Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ning tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist. Ainsus ja mitmus.

Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja ne-liiteliste omadussõnade käänamine ning õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad).

Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ning järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ning numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. Asesõnade käänamine ja kasutamine.

Sõnaraamatute kasutamine käändsõna põhivormide kontrollimiseks.

Lauseõpetus ja õigekiri

Lause. Alus ja öeldis. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis.

Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ning kasutamine.

Liitlause. Lihtlause sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine.

Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ning järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi. Üte ja selle kirjavahemärgid.

Muud õigekirjateemad

Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed; ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad.

Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Lühendite lugemine.

4. klassi ainekava

4. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi; • annab lühidalt edasi kuuldu sisu; • väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes; • esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi; • väljendab oma arvamust, annab infot edasi selgelt ja ühemõtteliselt; • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi; • kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid; • esitab peast luuletuse või rolliteksti; 	<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Hääliku pikkuste eristamine. Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Õpetaja ettelugemise järel (ainealane tekst, lõikhaaval) oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel. Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms). Lavastuse, kuuldud proosa-, luule- ja ainetekstide sisu ümberjutustamine. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusvärsus. Fakt ja arvamus.</p> <p>Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega. Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitlus, tutvustus. Erinevate käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine.</p> <p>Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine (sõnavalik, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpuleviimine). Dialoogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomii. Rollimäng. Erinevate strateegiatega kasutamine kõneülesannetes (nt võrdlemine, kirjeldamine). Eritüübiliste küsimuste moodustamine (nt intervjuu tegemiseks).</p> <p>Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.</p>
<p>Teksti vastuvõtt</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb eakohast teksti ladusalt ja mõtestatult; mõistab lihtsat plaani, 	<p>Teksti vastuvõtt</p> <p>Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise</p>

<p>tabelit, diagrammi, kaarti;</p> <ul style="list-style-type: none"> • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; • vastab teksti põhjal koostatud küsimustele tekstinäidete või oma sõnadega, koostab teksti kohta küsimusi; • leiab teksti peamõtte; • kirjeldab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi; • leiab tekstist vajalikku infot; • tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja; • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast väärtkirjandusteost (raamatut); • tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust; 	<p>jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.</p> <p>Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires.</p> <p>Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada).</p> <p>Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord. Arutlemine tekstis käsitletud teema üle. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Küsimustele vastamine tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal, märksõnaskaemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi koostamine. Rollimäng. Dramatiseering.</p> <p>Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne); riimide leidmine ja loomine, riimuvate sõnade toel värsside loomine. Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad). Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.</p> <p>Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine.</p> <p>Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt, ka kataloogi või e-otsingut kasutades.</p> <p>Tekstiliikide eristamine: jutustus, muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri</p> <p>Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäändud.</p>
<p>Tekstiloome</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest; 	<p>Tekstiloome</p> <p>Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, loov, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel. Aheljutustamine.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; • kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit, inimest; • kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile; • kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel; • teeb oma tekstiga tööd; 	<p>Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Esemel, olendil, inimesel kirjeldamine. Iseloomulike tunnuste esitamine.</p> <p>Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt.</p> <p>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid.</p> <p>Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, veenmiskiri, tarbetekstid (juhend, nimekiri, retsept, e-kiri, teade), ajakirjandustekstid (uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam, arvamislugu).</p> <p>Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, tsentriline kaart, sündmuste kaart, muusika, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.</p>
<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <ul style="list-style-type: none"> • märgib kirjas õigesti lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja kaashäälikuid; • märgib sõnades õigesti kaashäälikuühendit; • kirjutab sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; • pöörab tegusõnu olevikus; • moodustab ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku; • poolitab sõnu (õpitud reeglite piires); • kasutab õpitud keelendeid nii kõnes kui kirjas vastavalt suhtlemise eesmärgile, funktsioonile ja suhtluspartnerile, jälgib oma tekstis 	<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <p><u>Üldteemad</u></p> <p>Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled.</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u></p> <p>Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend.</p> <p>Kaashäälikuühendi õigekiri. <i>g, b, d</i> s-i kõrval (nt <i>jalgsi, kärbsed</i>). <i>h</i> õigekiri. <i>i</i> ja <i>j</i> õigekiri (tegijanimi). Tutvumine <i>gi-</i> ja <i>ki-</i>liite õigekirjaga. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).</p> <p>Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri.</p> <p>Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri.</p>

<p>õpitud ortograafiareegleid;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab suure algustähega isiku ja kohanimed ja väike algustähega õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetused; • tunneb ära liitsõna; • leiab vead enda ja kaaslaste kirjutistes õpitud keelendite piires; parandab leitud vead sõnaraamatu, käsiraamatu, kaaslase ja/või õpetaja abiga. • kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti (40–60 sõna, 20 ortogrammi). 	<p>Nimi ja nimetus. Isiku- ja kohanimed, ametinimetused ja üldnimetused. Eakohase teksti eksimatu ärakiri tahvlilt. Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (40–60 sõna, 20 ortogrammi). Oma kirjavea iseseisev leidmine.</p> <p><u>Sõnavaraõpetus</u> Sünonüümid. Antonüümid. Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhisõna, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.</p> <p><u>Vormiõpetus</u> Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Nimisõna. Omadussõna. Asesõna. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine.</p> <p><u>Lauseõpetus</u> Lause. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. Otsekõne ja saatelause.</p>
--	---

5. klassi ainekava

5. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valib juhendamise toel suhtluskanali; • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; • esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning annab hinnanguid; 	<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.</p> <p>Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine.</p> <p>Suuline arvamused avaldus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine, seisukohast loobumine. Väite põhjendamine.</p>
<p>Teksti vastuvõtt</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb ja kuulab isiklikust huvist ning õppimise eesmärkidel nii huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste; • rakendab tuttavat liiki teksti lugemisel ja kuulamisel eri viise ja võimalusi; • valib juhendamise toel oma lugemisvara; 	<p>Teksti vastuvõtt</p> <p>Eesmärgistatud lugemine, lugemist hõlbustavad võtted.</p> <p>Tööjuhendi lugemine. Kava, mõttekaart, joonis jm visualiseerivad vahendid.</p> <p>Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart).</p> <p>Kokkuvõtte konkreetsest materjalist (õppetekst, arutlus).</p> <p>Kuuldu konspekterimine.</p> <p>Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.</p> <p>Visuaalselt esitatud info (foto, joonis, graafik) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.</p>
<p>Tekstiloome</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult, vormistab kirjalikud tekstid korrektselt; • esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, 	<p>Tekstiloome</p> <p>Ümberjutustamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, valikuline.</p> <p>Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt.</p> <p>Lühietekande esitamine.</p>

<p>koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne);</p>	<p>Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi, inimese kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine.</p> <p>Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumustest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.</p> <p>Arutlemine. Probleemide nägemine vaadeldavas nähtuses. Põhjuse ja tagajärje eristamine.</p>
<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb eesti keele häälikusüsteemi, • järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhiregleid; • moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes. 	<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <p><u>Üldteemad</u> Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad.</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Kaashäälikuühendi õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).</p> <p><u>Sõnavaraõpetus</u> Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused. Sõnavara avardamine ja täpsustamine. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).</p> <p><u>Vormiõpetus</u> Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad ja muutumatud sõnad. Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna</p>

pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja mineviku vormi kasutamine tekstis. Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist. Ainsus ja mitmus.

Lauseõpetus

Lause. Alus ja öeldis. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis. Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine.

Muud õigekirja teemad

Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed.

6. klassi ainekava

6. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valib juhendamise toel suhtluskanali; peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi, kirja- ja meilivahetust; • võtab loetut ja kuuldut lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis. • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; 	<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Arvamuse avaldamine, põhjendamine paaris- või rühmatöö käigus, kõnejärg. Kaaslase parandamine, täiendamine. Arvamuse tagasivõtmine, kaaslasega nõustumine, kaaslase täiendamine, parandamine.</p> <p>Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine.</p> <p>Klassivestlus, diskussioon. Telefonivestlus: alustamine, lõpetamine. Suhtlemine virtuaalkeskonnas: eesmärgid, võimalused, ohud (privaatse ja avaliku ala eristamine). E-kiri.</p>
<p>Teksti vastuvõtt</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb tavalisi tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi; • võrdleb tekste omavahel, esitab küsimusi ja arvamusi ning teeb lühikokkuvõtte; • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekstide tõlgendamisel ja seostamisel; 	<p>Teksti vastuvõtt</p> <p>Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid, eesmärgistatud kuulamine/vaatamine. Oma sõnadega kokkuvõtte tegemine. Saatekava.</p> <p>Trükiajakirjandus. Pressifoto. Karikatuur. Pildiallkiri. Teabegraafika. Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam.</p> <p>Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist, hinnakirjast andmete kirjapanek ja seoste väljatoomine.</p>
<p>Tekstiloome</p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ja internetist; 	<p>Tekstiloome</p> <p>Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe; • tunneb kirjutamisprotsessi põhietappe; • kirjutab eesmärgipäraselt loovtõid ja kirju (ka e-kirju ja sõnumeid), oskab leida ja täita lihtsamaid planke ja vorme; • avaldab viisakalt ja olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis; • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekste luues ja seostades; 	<p>Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine.</p> <p>Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamaid võtteid. Lisateabe otsimine. Erinevatest allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest, selle väljakirjutamine. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega, selle rakendamine konkreetsest tööülesandest lähtuvalt.</p> <p>Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. Fakt ja arvamus.</p> <p>Kiri, ümbriku vormistamine. Lühiettekanne, esitlus Internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.</p>
<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpuhte ja lihtvormide kasutust, järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; • moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid; • leiab ja kontrollib „Eesti õigekeelsus-sõnaraamatust“ sõna tähendust ja õigekirja; • tunneb ära õpitud tekstiliigi; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates. 	<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <p><u>Üldteemad</u> Kirjakeel, argikeel ja murdekeel</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> <i>g, b, d s-i kõrval. h õigekiri. i ja j õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). gi- ja ki-liite õigekiri. Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. f-i ja š õigekiri. Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatust kui veebivariandist).</i></p> <p><u>Sõnavaraõpetus</u> Kirjakeelne ja kõnekeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).</p> <p><u>Vormiõpetus</u></p>

	<p>Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. <i>lik-</i> ja <i>ne-</i>liiteliste omadussõnade käänamine ja õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (<i>ne-</i> ja <i>line-</i>liitelised omadussõnad).</p> <p>Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. Asesõnade käänamine ja kasutamine.</p> <p>Sõnaraamatute kasutamine käändsõna põhivormide kontrollimiseks.</p> <p><u>Lauseõpetus</u> Liitlause. Lihtlausete sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine. Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi. Üte ja selle kirjavahemärgid.</p> <p><u>Muud õigekirja teemad</u> Algustäheõigekiri: ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad.</p> <p>Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri, lühendite lugemine.</p>
--	---

III kooliaste

Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) mõistab eesti keele tähtsust rahvuskultuuris ning hea keeleoskuse vajalikkust;
- 2) tuleb toime eesti kirjakeelega isiklikus ja avalikus elus ning edasi õppides; järgib kirjutades eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- 3) suhtleb eesmärgipäraselt, valib konteksti sobiva suhtluskanali; väljendub kõnes ja kirjas asjakohaselt ja selgelt;
- 4) osaleb diskussioonides ja rühmatöös, avaldab oma arvamust põhjendatult ja keeleliselt korrektselt;
- 5) kuulab ja loeb arusaamisega eri liiki tekste, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; vahendab loetut ja kuuldut suuliselt ning kirjalikult;
- 6) leiab asjakohast teavet meediast ja internetist, hindab seda kriitiliselt ning kasutab sihipäraselt;
- 7) tunneb tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi ning oskab eesmärgipäraselt valmistuda eri liiki tekstide koostamiseks ja esitamiseks;
- 8) kirjutab eri liiki tekste ja vormistab need korrektselt;
- 9) kasutab sõna- ja käsiraamatuid ning leiab õigekeelsusabi veebiallikatest.

Suuline ja kirjalik suhtlus

Põhikooli lõpetaja:

1. oskab valida suhtluskanalit; peab sobivalt telefonivestlusi ning asjalikku kirja- ja meilivahetust;
2. käsitleb koos partneri või rühmaga sihipäraselt eakohaseid teemasid ning lahendab probleemülesandeid, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi;
3. oskab algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada nii suhtlust kui ka teemasid; väljendab oma seisukohti ning sõnastab vajaduse korral oma eriarvamuse;
4. esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid;
5. võtab loetut ja kuuldut eesmärgipäraselt kokku ning vahendab nii suulises kui ka kirjalikus vormis.

Teksti vastuvõtt

Põhikooli lõpetaja:

1. orienteerub tekstimaailmas: tunneb peamisi tekstiliike (tarbe-, teabe- ja meediažanre), nende põhijooni ning kasutamise võimalusi;
2. loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ning arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste;
3. teab, et teksti väljenduslaad sõltub teksti kasutusvaldkonnast, liigist ja autorist;
4. suudab teha järeldusi kasutatud keelevahendite kohta ning märkab kujundlikkust;
5. teab peamisi mõjutusvahendeid;
6. seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;
7. reageerib tekstidele sihipäraselt nii suuliselt kui ka kirjalikult ning sobivas vormis: võrdleb tekste omavahel, osutab, mis tekstis on jäänud arusaamatuks, esitab küsimusi,

- vahendab ja võtab kokku, kommenteerib, esitab vastuväiteid, loob tõlgendusi ja esitab arvamusi ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega;
8. kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendades, tekste seostades ning tekstile reageerides.

Tekstiloom

Põhikooli lõpetaja:

1. leiab tekstiloomeks vajalikku teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt oma teabeallikaid ning osutab nendele sobivas vormis;
2. tunneb esinemise ettevalmistuse ja kirjutamise protsesse ning kohandab neid oma eesmärkidele;
3. oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikest ettekannet ja kõnet);
4. oskab eesmärgipäraselt kirjutada ning suuliselt esitada eri liiki tekste: referaati, kirjandit; kommentaare ja arvamused; elulugu, avaldusi, seletuskirju ja taotlusi; vormistab tekstid korrektselt;
5. seostab oma kirjutise ja esinemise sündmuse või toiminguga ning teiste tekstidega; vahendab kuuldud ja loetud tekste sobiva pikkuse ning täpsusega, allikale viidates;
6. põhjendab ning avaldab viisakalt, asja- ja olukohaselt oma arvamust ning seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suuliselt kui ka kirjalikus vormis;
7. kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades.

Õigekeelsus ja keelehoole

Põhikooli lõpetaja:

1. väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest; suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi; edastab võõrkeeles kuuldud ja loetud infot korrektses eesti keeles, arvestades eesti keele kasutuse väljakujunenud tavasid;
2. tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning edasi õppides;
3. järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; oskab õigekirjajuhiseid leida veebiallikatest ning sõna- ja käsiraamatutest; kasutab arvuti õigekirjakorrektoori;
4. teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme ning lauseehituse peajooni; tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ning kasutada;
5. teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; kasutab tekste koostades tavakohast ülesehitust ning vormistust;
6. leiab oma sõnavara rikastamiseks keeleallikatest sõnade kontekstitähendusi, kasutusviise ja mõistesuhteid;
7. teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni ning eristab kirjakeelt argikeelest;
8. teab eesti keele põlvnemist ja murdeid ning kirjakeele arengu põhietappe;
9. rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates.

Õppesisu ja -tegevus

1. Suuline ja kirjalik suhtlus

Suhtlusolukord, selle komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorra ja -partneri arvestamine.

Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, telefonivestlus. Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö ajal arvamuse avaldamine ja põhjendamine. Diskussioon. Kompromissi leidmine ning kaaslase öeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslase tööle põhjendatud hinnangu andmine. Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. Väitlus, väitluse reeglid. Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine ning asjakohaste küsimuste esitamine. Hindamine.

Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik. Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väarikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele. Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusingis. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine.

2. Teksti vastuvõtt

Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe- ja meediažanrid), nende eesmärgid ning keelekasutus. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine.

Kõne kuulamine ning märkmete tegemine. Konspekterimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine. Kõnest olulisema teabe ja probleemide leidmine ning kokkuvõtte tegemine.

Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Meediatekstide tunnused. Põhilised meediakanalid. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Fakti ja arvamuse eristamine. Meediatekstide põhiliigid: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaz, kuulutus. Uudise ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri. Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Televisioon ning raadio: avalik-õiguslikud kanalid ja erakanalid, tele- ja raadioprogrammide koostamise põhimõtted. Kriitiline lugemine. Avalik ja varjatud mõjutamine. Peamised keelelised mõjutamisvõtted. Meediaetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõtte ning selle piirangud.

Veebilehed: eesmärgid ja ülesehitus. Veebist teabe otsimine ning teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ning süstematiseerimine.

Teabetekstide (õpiku, populaarteadusliku teksti) eesmärk, teabeteksti tunnused ja ülesehitus. Uurimuse eesmärk ning ülesehitus. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ning tõlgendamine.

Tarbetekstide (juhendi, elulookirjelduse, avalduse, seletuskirja, taotluse) eesmärk, tarbetekstide tunnused ja ülesehitus. Tarbe- ja teabetekstidest olulise info leidmine, süstematiseerimine ning selle põhjal järelduste tegemine.

3. Tekstiloomed

Teabe edastamine, reprodutseerimine ning seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires. Alustekstide (meedia- ja teabetekstide) põhjal kirjutamine: refereerimine, arutlemine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused.

Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ning esitamine.

Uudise kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudise pealkirjastamine. Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine. Arvamuse kirjutamine: isikliku seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamise.

Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõtte ning kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamise. Jutustava, kirjeldava ja arutleva kirjandi kirjutamine. Arutlusteema leidmine ning sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Arutluse põhiskeem: väide, põhjendus, järeldus. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik ning selle ülesehitus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa sidumine tervikuks.

Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik. Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus. Sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel suhtluseesmärkide järgi. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära. Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomel: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid.

Kirjalike tööde vormistamise põhimõtted. Teksti arvutitöötlus.

4. Õigekeelsus ja keelehoole

Üldteemad

Kirjakeel ja argikeel. Eesti keele murded. Oskussõnavara. Eesti kirjakeele kujunemine 19. sajandil. Keeleuendus. Kirjakeele areng tänapäeval: võimalused ja ohud. Keelesugulus, soome-ugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära ning võrdlus teiste keeltega.

Häälikuõpetus ja õigekiri

Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veaohtliku häälikuõigekirjaga sõnad. Silbitamine, pikk ja lühike silp. Poolitamine, sh võõrsõnade ja nimede poolitamine. Õigehäldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri. ÕSist (nii veebi- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ning õigehälduse kontrollimine.

Sõnavaraõpetus

Sõna ja tähendus. Sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid. Homonüümid ning veaohtlikud paronüümid. Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid.

Fraseologismid, nende stiilivärving.

Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine ja liitmine ning tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited ja nende tähendus.

Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased veebiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade tähenduse ning stiilivärvingu leidmiseks.

Vormiõpetus ja õigekiri

Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ning muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses.

Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käandelised vormid. Tegusõna astmevaheldus: veahtlikud tegusõnad ja sõnavormid. Õige pöördevormi leidmine ÕSist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendtegasõna. Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Käändsõnad. Käänetevahelised seosed. Veahtlikud käändevormid. Käändsõna astmevaheldus: veahtlikud käandsõnad ja sõnavormid. Õige käändevormi leidmine ÕSist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veahtlikud sõnad. Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad.

Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine. Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamise põhireeglid.

Lauseõpetus ja õigekiri

Lause. Lause suhtluseesmärgid.

Lauseliikmed: öeldis, alus, sihtis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ning täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ning kasutamine lauses.

Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalause ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg. Otsekõne, kaudkõne ning tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.

Muud õigekirjateemad

Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid; kohad ja ehitised; asutused, ettevõtted ja organisatsioonid; riigid ja osariigid; perioodikaväljaanded; teosed, dokumendid ja sarjad; ajaloosündmused; üritused; kaubad.

Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus. Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine. Arvuti keelekorrektori kasutamine.

7. klassi ainekava

7. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <ul style="list-style-type: none"> Oskab valida suhtluskanalit; peab asjalikku kirja- ja meilivahetust; esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; võtab loetut ja kuuldut eesmärgipäraselt kokku ja vahendab nii suulises kui ka kirjalikus vormis; 	<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine, asjakohaste küsimuste esitamine.</p> <p>Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik.</p> <p>Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusringis.</p>
<p>Teksti vastuvõtt</p> <ul style="list-style-type: none"> seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli; reageerib tekstidele sihipäraselt nii suuliselt kui ka kirjalikult ning sobivas vormis: võrdleb tekste omavahel, selgitab arusaamatuks jäänut, esitab küsimusi, vahendab ja võtab kokku, kommenteerib, esitab vastuväiteid, loob tõlgendusi ja esitab arvamusi ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega; kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel, tekstide seostamisel ja tekstile reageerimisel; 	<p>Teksti vastuvõtt</p> <p>Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.</p> <p>Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Meediatekstide tunnused. Põhilised meediakanalid.</p> <p>Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Fakti ja arvamuse eristamine.</p> <p>Meediatekstide põhiliigid: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus. Uudisloo ülesehitus ja pealkiri. Arvamislugu ülesehitus ja pealkiri.</p> <p>Tele- ja raadiosaated.</p>
<p>Tekstiloome</p> <ul style="list-style-type: none"> põhjendab ja avaldab viisakalt, asja- ja olukohaselt oma arvamust ja 	<p>Tekstiloome</p> <p>Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik.</p> <p>Teabe edastamine, reprodutseerimine, seostamine konkreetse teema või isikliku</p>

<p>seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades; • oskab ette valmistada, kirjutada ja suuliselt esitada eri tüüpi tekste (jutustav, kirjeldav, arutlev); vormistab tekstid korrektselt; 	<p>kogemuse piires.</p> <p>Uudisloo kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest. Uudisloo pealkirjastamine.</p> <p>Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine.</p> <p>Kirjalike tööde vormistamise põhimõtted. Teksti arvutitöötlus.</p> <p>Arvamusloos suuline ja kirjalik kommenteerimine: isikliku seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine.</p>
<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab kirjakeelt argikeelest; • teab eesti keele murdeid; • järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; • oskab õigekirjajuhiseid leida veebiallikatest, sõna- ja käsiraamatutest; • teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates; • teab õpitud tekstiliikide keelilisi erijooni; • kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust. 	<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <p><u>Üldteemad</u> Kirjakeel ja argikeel. Eesti keele murded. Oskussõnavara. Sõnadeta suhtlemine.</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid. Veahtliku häälikuõigekirjaga sõnad. Omasõnad ja võõrsõnad. Veahtlike võõrsõnade õigekiri. Silbitamine, pikk ja lühike silp. Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed. ÕS-ist (nii veebi- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ja õigehäälduse kontrollimine.</p> <p><u>Sõnavaraõpetus</u> Sõna ja tähendus, sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid. Homonüümid ja veahtlikud paronüümid.</p> <p><u>Vormiõpetus ja õigekiri</u> Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad (nimi-, omadus, arv- ja asesõnad) ja muutumatud sõnad (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses.</p> <p>Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmehaldus: veahtlikud</p>

	<p>tegusõnad ja sõnavormid. Õige pöördevormi leidmine ÕS-ist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendtegasõna. Tegusõna kokku- ja lahkukirjutamine.</p> <p>Käändsõnad. Käänetevahelised seosed. Veaohtlikud käändevormid. Käändsõna astmevaheldus: veaohtlikud käändsõnad ja sõnavormid. Õige käändevormi leidmine ÕS-ist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Omadussõna võrdlusastmed: veaohtlikud sõnad. Käändsõna kokku- ja lahkukirjutamine.</p> <p>Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad. Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine.</p>
--	---

8. klassi ainekava

8. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi; • käsitleb koos partneri või rühmaga sihipäraselt eakohaseid teemasid ning lahendab probleemülesandeid, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi; • oskab algetada, arendada, tõrjuda ja katkestada nii suhtlust kui ka teemasid; väljendab oma seisukohti ja sõnastab vajadusel oma eriarvamuse; teeb ettepanekuid, esitab omapoolseid põhjendusi, annab vajadusel lisateavet; 	<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Suhtlusolukord, suhtlusolukorra komponendid, suhtluspartnerid. Erinevates suhtlusolukordades osalemine. Suhtlusolukorraga arvestamine. Suhtlemisel partneri arvestamine.</p> <p>Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, telefonivestlus.</p> <p>Suhtlemine rühmas, sõna saamine, kõnejärje hoidmine. Rühmatöö käigus arvamuse avaldamine ja põhjendamine. Diskussioon. Kompromissi leidmine, kaaslane öeldu/tehtu täiendamine ja parandamine. Kaaslase tööle põhjendatud hinnangu andmine. Suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine. Väitlus, väitluse reeglid.</p>
<p>Teksti vastuvõtt</p> <ul style="list-style-type: none"> • orienteerub tekstimaailmas: tunneb olulisi tekstiliike (peamisi tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamižanreid), nende põhijooni ja kasutusvõimalusi; • teab, et teksti väljenduslaad sõltub teksti kasutusvaldkonnast liigist ja autorist; eristab tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamtekstide stiile üksteisest, argisuhtluse ja ilukirjanduse stiilist; • teab peamisi mõjutusvahendeid; 	<p>Teksti vastuvõtt</p> <p>Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamižanrid), nende eesmärgid. Teksti vastuvõtmise viisid. Eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine.</p> <p>Kõne kuulamine, märkmete tegemine. Konspekteerimine. Kõne põhjal küsimuste esitamine.</p> <p>Tekstist olulisema teabe ja probleemide leidmine, tekstist kokkuvõtte tegemine. Reklaamtekst, reklaamtekstide eesmärk ja tunnused. Reklaami keel. Kriitiline lugemine. Avalik ja varjatud mõjutamine. Peamised keelelised mõjutamisvõtted, demagoogia.</p> <p>Meediaeetika kesksed põhimõtted. Sõnavabaduse põhimõte ja selle piirangud. Teabetekstide eesmärk, teabeteksti tunnused ja ülesehitus. Juhend ja uurimus.</p>

<p>Tekstilooime</p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt oma teabeallikaid ja osutab nendele sobivas vormis; • tunneb esinemise ettevalmistuse ja kirjutamise protsesse ja kohandab neid oma eesmärkidele; • oskab eesmärgipäraselt kirjutada kirjandit; • oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ja peab lühikest ettekannet ja kõnet); 	<p>Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.</p> <p>Tekstilooime Teabe edastamine, reprodutseerimine, seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires.</p> <p>Erinevat liiki alustekstide põhjal kirjutamine. Refereerimine. Teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused. Viidete vormistamine.</p> <p>Kõneks valmistumine, kõne koostamine ja esitamine. Kõne näitlikustamine. Ettekande koostamine ja esitamine.</p> <p>Kirjandi kirjutamise eeltöö: mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine. Kirjandi teema ja peamõte, kirjandi ülesehitus. Teksti liigendamine. Jutustava, kirjeldava või arutleva kirjandi kirjutamine.</p>
<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab eesti keele lauseehituse peajooni; tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ja kasutada; • teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni; • järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; • oskab õigekirjajuhiseid leida sõna- ja käsiraamatutest ning veebiallikatest; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates; • teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; • kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust. 	<p>Õigekeelsus ja keelehoole <u>Üldteemad</u> Eesti kirjakeele kujunemine 19. sajandil.</p> <p><u>Algustäheõigekiri</u> Nimi, nimetus ja pealkiri. Isikud ja olendid; kohad ja ehitised; asutused, ettevõtted ja organisatsioonid; riigid ja osariigid; perioodikaväljaanded; teosed, dokumendid ja sarjad; ajaloosündmused; üritused; kaubad.</p> <p><u>Lauseõpetus ja õigekiri</u> Lause. Lause suhtluseesmärgid. Lause liikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide. Täiend. Korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ja täiendite kirjavahemärgistamine, koondlause. Lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ja kasutamine lauses.</p> <p>Liht- ja liitlause. Lihtlause õigekiri. Rindlause. Rindlause osalause ühendamise võimalused, rindlause kirjavahemärgistamine. Põimlause. Pea- ja kõrvallause.</p>

	Põimlause õigekiri. Segaliitlause. Lauselühend. Lauselühendi õigekiri. Lauselühendi asendamine kõrvallausega. Liht- ja liitlause sõnajärg. Otsekõne, kaudkõne ja tsitaat. Otsekõnega lause muutmine kaudkõneks.
--	--

9. klassi ainekava

9. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevus
<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid; • suudab asjalikult sekkuda avalikku diskussiooni meediakanalites, üritustel ja mujal; kommenteerib veebis asjakohaselt; 	<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud. Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid. Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väarikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele.</p> <p>Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusringis. Loetu kirjalik ja suuline vahendamine. Suhtlemine ajakirjanikuga. Väitlus, väitluse reeglid.</p>
<p>Teksti vastuvõtt</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb ja kuulab avaliku eluga kursisoleku ja õppimise või töö eesmärkidel ning isiklikust huvist; rakendab lugemise ja kuulamise eri viise ja võimalusi; • loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ja arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutarbelisi tekste; • valib teadlikult oma lugemisvara; • suudab teha järeldusi kasutatud keelevahenditest, märkab kujundlikkust; 	<p>Teksti vastuvõtt</p> <p>Veebilehed: eesmärgid ja ülesehitus. Veebist teabe otsimine, teabeallikate ja info kriitiline hindamine. Teabe talletamine ja süstematiseerimine. Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.</p> <p>Tarbetekstide eesmärk, tarbetekstide tunnused ja ülesehitus. Tarbe- ja teabetekstidest olulise info leidmine, süstematiseerimine ja selle põhjal järelduste tegemine. Funktsionaalstiilid: tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamitekstide keelekasutus.</p>
<p>Tekstilooime</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab eesmärgipäraselt kirjutada kirjandit; asjalikke kommentaare ja arvamusalvaid; • oskab kirjutada elulugu, avaldusi, seletuskirju ja taotlusi; • seostab oma kirjutise ja esinemise 	<p>Tekstilooime</p> <p>Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal. Arutluse põhiskeem: väide, põhjendus, järeldus. Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik, tekstilõigu ülesehitus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused. Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa sidumine tervikuks. Sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel vastavalt</p>

<p>sündmuse või toimingu eesmärgiga ja teiste tekstidega;</p> <ul style="list-style-type: none"> • vahendab kuulud ja loetud tekste eetiliselt, sobiva pikkuse ja täpsusega; 	<p>suhtluseesmärkidele. Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära.</p> <p>Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine. Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomel: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid. Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus.</p>
<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <ul style="list-style-type: none"> • väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest; suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi; • edastab võõrkeeles kuulud ja loetud infot korrektses eesti keeles ja arvestades eesti keele kasutuse väljakujunenud tavasid; • leiab oma sõnavara rikastamiseks keeleallikatest sõnade konteksti-tähendusi, kasutusviise ja mõistesuhteid; • tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ja kasutada; • tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning edasi õppides. 	<p>Õigekeelsus ja keelehoole</p> <p><u>Üldteemad</u> Keeleuuendus. Kirjakeele areng tänapäeval: võimalused ja ohud. Keelesugulus, soomeugri ja indoeuroopa keeled. Eesti keele eripära, võrdlus teiste keeltega.</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u> Muutumatu sõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimedega õigekiri ja vormimoodustus. Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine. Poolitamine, sh võõrsõnade ja nimede poolitamine. Arvuti keelekorrektori kasutamine.</p> <p><u>Sõnavaraõpetus</u> Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving. Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine, liitmine ja tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited ja nende tähendus. Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased veebiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade tähenduse ja stiilivärvingu leidmiseks.</p>

Kirjandus

II kooliaste (5. ja 6. klass)

1. Kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

1. on lugenud eakohast erivanrulist väärtkirjandust, kujundanud selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendanud lugejaoskusi;
2. mõistab kirjandust kui oma rahvuskultuuri olulist osa ja eri rahvaste kultuuri tutvustajat;
3. tõlgendab, analüüsib ja mõistab teoses kujutatud lugu ning tegelassuhteid, elamusi ja väärtusi;
4. mõistab ning aktsepteerib erinevaid seisukohti, mis võivad tekkida kirjandusteost lugedes;
5. jutustab teksti- või elamuspõhiselt ning arutleb teoses toimunu üle, väljendades end korrektselt;
6. kirjutab nii jutustavaid kui ka kirjeldavaid omaloomingulisi töid, väljendades end korrektselt;
7. kasutab vajaliku teabe hankimiseks eri allikaid, sh sõnaraamatuid ja internetti.

1.1. Lugemine

6. klassi lõpetaja:

1. on läbi lugenud vähemalt kaheksa eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut);
2. loeb kirjandusteksti lodusalt ja mõtestatult ning väärtustab lugemist;
3. tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi ning kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja -kogemustest.

1.2. Jutustamine

6. klassi lõpetaja:

1. jutustab tekstilähedaselt kavapunktide või märksõnade toel;
2. jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;

1.3. Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

6. klassi lõpetaja:

1. koostab teksti kohta eri liiki küsimusi;
2. vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega;
3. koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu;
4. järjestab teksti põhjal sündmused ning määrab nende toimumise aja ja koha;
5. kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalinormidest, ning võrdleb iseennast mõne tegelasega;
6. leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte;
7. arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuse, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ning põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;

8. otsib teavet tundmatute sõnade kohta ning teeb endale selgeks nende tähenduse.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

6. klassi lõpetaja:

1. tunneb ära ja kasutab tekstides epiteete, võrdlusi ning algriimi;
2. seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust;

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

1.4. Esitamine

1.5. Omalooming

6. klassi lõpetaja kirjutab erineva pikkusega eriliigilisi omaloomingulisi töid, sh kirjeldava ja jutustava teksti.

2. Õppesisu

Kirjandustekstide valik

Loetavad ja tundides käsitletavat kirjanduse eri liike ja žanre esindavad tekstid valitakse eesti ja väliskirjanike loomingu, arvestades II kooliastmele kohaseid teemavaldkondi. Teemavaldkonnad on kindlaks määratud, arvestades õppekava alusväärtusi, õppe- ja kasvatusesmärke, kirjanduse kui kunstiliigi eripära ja sellega seonduvaid üldpädevusi (sotsiaalset, väärtus- ja enesemääratluspädevust) ning läbivaid teemasid. Tundides käsitletavat ja terviklikult loetavat kirjandusteoseid valitakse arvestusega, et esindatud oleksid kõik järgmised teemavaldkonnad.

Väärtused ja kõlblus: enesehinnang, ausus enese ja teiste vastu, iseenda ning teiste vajadused ja huvid, arusaamine heast ja halvast, õiglus ja ebaõiglus, kiiduväärne ja taunitav, erinevus teistest, minu hobid ja huvid, minu tervis ja tulevik, rikkuse ja vaesuse probleemid, kohustused ja vastutus, üksiolek ja hirmud jms.

Kodus ja koolis: perekond, kodu turvalisus, vägivald kodus, armastus oma kodu ja koduste vastu, suhted vanemate, kasuvanemate ja vanavanematega, suhted õdede ja vendade jt lähisugulastega, poiste ja tüdrukute suhted, sallivus teistsuguste inimeste suhtes, abivajaja ning aitaja, nohiklikkus ja tõrjutus, piir oma ja võõra vahel, piir lubatu ja lubamatu vahel jms.

Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus: rahvuskultuuri eripära ja olulisus rahvale, matkamine kodukohas ning reisimine kauges maades, kultuuride mitmekesisus, erinevate rahvaste uskumused ja tavad, käitumine erinevas kultuuriruumis, külalislahkus, lugupidav suhtumine teistesse kultuuridesse ja inimestesse, kultuuriinimesed kui eesti rahvuskultuuri tutvustajad ja hoidjad jms.

Mängiv inimene: ringmängud ja mängulust, sõnamängud, teatri võlumaailm, leidlik probleemide lahendamine, iluelamused, loominguiline koostöö, mängult ja päriselt, põhjendatud ja põhjendamata riskid jms.

Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng: minu osa looduse hoidmisel, austav suhtumine elus- ja eluta loodusesse, hädasolija aitamine, lemmikloomad ning vastutus nende eest, aastaegade omanäolisus jms.

Kodanikuühiskond ja rahvussuhted: minu juured, seos mineviku, oleviku ning tuleviku vahel, traditsioonid ja sündmused, mis tagavad järjepidevuse, suhe keelesse, kodupaiga keel, suhted teiste rahvustega jms.

Teabe keskkond, tehnoloogia ja innovatsioon: avastamisrõõm ja õppimiskogemused, tänapäevased teabeotsimis- ja teabeedastamisvõimalused, internet kui silmaringi avardaja ning infoallikas, internet kui ohuallikas, käitumine suhtlusportaalides, film ja foto kui hetke ning ajaloo jäädvustajad jms.

Terviklikult käsitletavat teosed

Harri Jõgisalu „Veskiratta Madis“ või „Vennikese ja tema sõprade lood“, Andrus Kivirähk „Sirli, Siim ja saladused“, Aino Pervik „Arabella, mereröövli tütar“, Jaan Kross „Mardileib“, Oskar Luts „Kapsapea“, Jaan Rannap „Viimane valgesulg“, Eno Raud „Kalevipoeg“ või „Roostevaba mõök“, Erich Kästner „Veel üks Lotte“, James Krüss „Timm Thaler ehk Müüdnud naer“, Astrid Lindgren „Vennad Lõvisüdamed“ või „Röövlitütar Ronja“, Alan Marshall „Ma suudan hüpata üle lompide“, Ferenc Molnár „Paltánava poisid“, Christine Nöstlinger „Vahetuslaps“, Joanne Kathleen Rowling „Harry Potter ja tarkade kivi“, John Ronald Reuel Tolkien „Käabik“, Mark Twain „Tom Sawyeri seiklused“; vähemalt üks uudisproosa teos omal valikul; üks vabalt valitud luulekogu.

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt neli eakohast erinevasse žanrisse kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

Rahvaluuletekstid

Põhjalikumalt käsitletavat autorid

Sissevaateid Friedrich Robert Faehlmanni, Harri Jõgisalu, Andrus Kiviräha, Friedrich Reinhold Kreutzwaldi, Astrid Lindgreni ja Leelo Tungla ning mõne paikkondlikult tähtsa kirjaniku elu-, tegevus- ja loomingulukku.

Mõisted

Epiteet, kõnekäänd, muinasjutt, muistend, vanasõna, võrdlus.

3. Õppetegevus

3.1. Lugemine

Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.

3.2. Jutustamine

Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Aheljutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste

lisamisega. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, illustratsiooni, karikatuuri, koomiksi) põhjal.

3.3. Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Teose mõistmist toetavad tegevused

Küsimuste koostamine: mälu- ehk faktiküsimused, fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti järgi oma sõnadega ning peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena ning märksõnadena.

Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustriativsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine. Oma mõtete, tundmuste ning lugemismuljete sõnastamine.

Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest ning oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ning tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine ning käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Loomamuinasjutu ja imemuinasjutu tüüptegelased.

Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjuse-tagajärje seosed. Minajutustaja kui loo edastaja.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Epiteedi ja võrdluse äratundmine ning kasutamine. Valmi mõistukõnest arusaamine. Lihtsamate sümbolite seletamine. Tegelaskeelne varjatud tähenduse mõistmine. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ning eristav seostamine tänapäeva elunähtustega. Koomilise leidmine tekstist. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Algriimi leidmine rahvalauludest. Algriimi kasutamine oma tekstis. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Rahvalaulu olemus. Loomamuinasjutu sisutunnused (lugu, tegelased, hea võitlus kurjaga jne). Imemuinasjutu sisutunnused. Tekke- ja seletusmuistendi tunnused. Hiiu- ja vägilasmuistendi tunnused. Vanasõna ja kõnekäändu olemus. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Teose teema ja idee. Probleemi olemus. Pea- ja kõrvaltegelane, tüüptegelane. Tegelasvahelise konflikti olemus. Luuletuse vorm: salm. Valmi tunnused. Koomiline ja mittekoomiline. Päevik kui ilukirjandusliku teose vorm. Animafilmi olemus.

3.4. Esitamine

Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo,

hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ning kehahoid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Rollimäng, rolliteksti esitamine.

3.5. Omalooming

Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse ning tunnete kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine.

Jutustamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.

Teemamapp tänapäeva kultuurinähtuste või kultuurilooliste isikute kohta. Teemamapi vorm (mapp, karp, CD vms), sisu ja vormistamine.

Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid:

1. loomamuinasjutu, imemuinasjutu, tekke- või seletusmuistendi, hiiu- või vägilasmuistendi, seiklus- või fantaasiajutu, mälestusloo;
2. vanasõna(de) või kõnekäändude põhjal jutukese, ette antud riimide põhjal või iseseisvalt luuletuse, luuletuse põhjal samasisulise jutu; algustähekordustega naljaloo;
3. looduskirjelduse, loomtegelase või kirjandusliku tegelase kirjelduse; teose või kujuteldava tegelase päevikulehekülje, sündmustiku või tegelasega seotud kuulutuse, loo sündmustiku edasiarenduse, loole uue või jätkuva lõpu, tegelastevahelise dialoogi, kirja mõnele teose tegelasele või tegelasrühmale või muud sellist.

5. klassi ainekava

5. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused	Mõisted
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja –kogemustest; 	<p>Lugemine</p> <p>Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine.</p> <p>Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine.</p> <p>Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine.</p> <p>Lugemisrõõm. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele.</p> <p>Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</p>	
<p>Jutustamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; • jutustab mõttelt sidusa ja tervikliku ülesehitusega loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale; • jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu; 	<p>Jutustamine</p> <p>Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi.</p> <p>Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Aheljutustamine.</p> <p>Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine.</p> <p>Jutustamine piltteksti (foto, koomiks) põhjal.</p> <p>Fantaasialoo jutustamine.</p>	
<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p>	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p>	

<p><u>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab teksti kohta eriliigilisi küsimusi; • vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; • koostab teksti kohta sisukava, kasutades väiteid või märksõnu; • leiab lõigu kesksed mõtted; • järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha; • kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, võrdleb iseennast mõne tegelasega; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; 	<p><u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u></p> <p>Küsimuste koostamine: fakti- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tekstinäitega või oma sõnadega. Teksti kavastamine: kavapunktid väidete ja märksõnadena. Lõikude kesksete mõtete otsimine. Teksti teema sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine.</p> <p>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p> <p>Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord.</p> <p>Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Loomamuinasjutu tüüptegelased.</p>	<p>detail,</p> <p>konflikt,</p> <p>kõrvaltegelane,</p> <p>peategelane,</p> <p>probleem,</p> <p>sündmustik,</p> <p>teema,</p> <p>tegelane,</p> <p>tegevusaeg,</p> <p>tegevuskoht,</p> <p>teos</p>
<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, võrdlusi ja algriimi; 	<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <p>Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Valmi mõistukõnest arusaamine. Koomilise leidmine tekstist.</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes; 	<p>Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Algriimi leidmine rahvalauludest. Algriimi kasutamine oma tekstis. Luuleteksti tõlgendamine.</p>	<p>algriim, epiteet, koomika, riim, võrdlus</p>
---	---	---

6. klassi ainekava

6. klassi lõpetaja õpitulemused	Õppesisu ja -tegevused	Mõisted
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud kirjandusteose autorit, sisu ja tegelasi, kõneleb oma lugemismuljetest, -elamustest ja –kogemustest; 	<p>Lugemine</p> <p>Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</p> <p>Huvipakkuva kirjandusteose leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</p>	
<p>Jutustamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab tekstilähedaselt kavapunktide järgi või märksõnade toel; • jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tuginedes kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale; • jutustab piltteksti põhjal ja selgitab selle sisu; 	<p>Jutustamine</p> <p>Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Iseendaga või kellegi teisega toimunud sündmusest või mälestuspildist jutustamine. Jutustamine piltteksti (foto, illustratsioon, karikatuur, koomiks) põhjal. Fantaasialoo jutustamine.</p>	pilttekst

<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • vastab teksti põhjal koostatud küsimustele oma sõnadega või tekstinäitega; • koostab teksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu; • leiab lõigu kesksed mõtted ja sõnastab peamõtte; • järjestab teksti põhjal sündmused, määrab nende toimumise aja ja koha; • kirjeldab loetud tekstile tuginedes tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende omavahelisi suhteid, hindab nende käitumist, lähtudes üldtunnustatud moraalinormidest, võrdleb iseennast mõne tegelasega; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; 	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u></p> <p>Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti abil oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena, märksõnadena.</p> <p>Lõikude kesksete mõtete otsimine ja peamõtte sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõne teoses käsitletud teema üle. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustriivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide) otsimine tekstist. Detailide kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Loetu põhjal järelduste tegemine. Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p> <p>Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjus-tagajärg-seosed. Minajutustaja kui loo edastaja. Tegelaeste probleemi leidmine ja sõnastamine. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Tegelaeste muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine, tegelaste iseloomustamine, käitumise põhjendamine. Tegelastrühmad. Tegelaestevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Looma- ja imemuinasjutu tüüptegelaeste.</p>	<p>detail,</p> <p>idee (peamõte)</p> <p>konflikt,</p> <p>minajutustaja,</p> <p>probleem,</p> <p>sündmustik,</p> <p>teema,</p> <p>tegelaeste,</p> <p>tegevusaeg,</p> <p>tegevuskoht,</p> <p>tekstilõik,</p> <p>tsitaat,</p> <p>tüüptegelaeste</p>
--	--	--

<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete ja võrdlusi; • seletab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude tähendust; • mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele ja kogemustele tuginedes; 	<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <p>Epiteedi ja võrdluse äratundmine ja kasutamine. Lihtsamate sümbolite seletamine. Tegelaskõne varjatud tähenduse mõistmine. Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine, selle võrdlev ja eristav seostamine tänapäeva elunähtustega. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.</p>	<p>epiteet, mõistukõne, riim, rütm, sümbol, võrdlus,</p>
--	---	---

III kooliaste

Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

1. on lugenud eakohast erižanrilist ilukirjandust, kujundanud selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendanud lugejaoskusi;
2. mõistab käsitletud kirjandusteoste ideelis-kunstilisi iseärasusi ja iseloomustab nende žanrilist eripära;
3. märkab kirjandustekstis õpitud kõnekujundeid/troope, selgitab nende rolli tekstis ning kasutab neid oma tekstides;
4. avaldab arvamust loetud teoste kohta, iseloomustab teoste põhiprobleematikat arutluselementidega kirjandis või arvustuses;
5. loeb ilmekalt kirjandusteoseid (või katkendeid), järgides kirjakeelse häälduse norme;
6. iseloomustab üldjoontes õpitud kirjandusvoole ja -suundi, kõrvutab vene ja maailmakirjanduse temaatiliselt lähedasi teoseid;
7. kasutab kooli ja linna raamatukogusid ning internetti teabe otsimiseks etteantud teemal ning omal valikul vastavalt vajadusele.

Lugemine

Põhikooli lõpetaja:

1. kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid, sh kirjeldavat ja jutustavat teksti ning lühiarvamust loetud teose kohta;
2. esitab peast luuletuse, lühikese proosateksti või näidendi rolliteksti;
3. esitab kaaslastele omaloodud teksti.

Ümberjutustamine

Põhikooli lõpetaja:

1. jutustab kokkuvõtlikult loetud teose sisust;
2. oskab loetut ümber jutustada eri konkreetsuse astmel ja eri vaatepunktist.

Teksti mõtestamine ja analüüs

Põhikooli lõpetaja:

1. leiab teostes võtmesündmused ja põhjuse-tagajärje seosed;
2. iseloomustab teose tegelasi;
3. toob välja tegelaste karakteriseerimise erinevad viisid;
4. määrab autori suhtumise teose tegelastesse;
5. määrab autori suhtumise teoses kujutatud sündmustesse;
6. määrab teose põhiprobleemid ja idee;
7. arutleb klassikaaslastega loetud teose üle, avaldab ja põhjendab oma isiklikku arvamust.

Kujundliku mõtlemise arendamine ja töö keele ilmekusega

Põhikooli lõpetaja:

1. leiab kirjandusteostest kõnekujundeid/troope (epiteet, võrdlus, metafoor, metonüümia, hüperbool, litootes) ning selgitab nende rolli kirjandustekstis;
2. kasutab kõnekujundeid oma tekstides.

Loominguline tegevus ja esinemine

Põhikooli lõpetaja:

1. kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kokkuvõtvaid, jutustavaid, kirjeldavaid ja arutluselementidega tekste;
2. kirjutab kirjandusteose põhjal arutleva kirjandi, väljendades oma seisukohti ja põhjendades neid näidetega alustekstist või mujalt ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja nõudeid;
3. esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ning tekstitäpsust;
4. koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande.

Õppesisu

Ajaloolis-kirjanduslikud teadmised ja mõisted

Inimese isiksus on peamine loomingulise mõtestamise objekt kirjanduses. Kirjandusteos kui autori looming, kirjaniku fantaasia produkt.

Autori, jutustaja ja kirjandusliku kangelase vahekord teoses. Mõisted *personaaž* ja *tegelane*. Kirjandusteose personaaž ja tema prototüüp. Erinevused tegelaste konstrueerimisel (eepilise teose kangelane, ettekujutus *lüürilisest kangelasest* ja *rollilüürikast*, tegelane draamas).

Lüüriline kangelane, lüüriline subjekt ja teised luuleteose tegelased. Teose staatiline kompositsioon (personaažne struktuur). Antagonist ja protagonist. Autobiograafiline jutustus.

Tegelase karakteristika: sotsiokultuuriline, psühholoogiline, väline. Tegelase ajalooline ja kultuuriline tingitus. Tegelase „biograafia” ja evolutsioon. Tegelase süžeeeliste funktsioonide määramine, tegelaste vastastikuste suhete analüüs. Tegelaskõne (monoloog ja dialoog).

Erinevate teoste tegelaskujude võrdlus (ajaloolis-kultuuriline, autoripoeetika võrdlus).

Tegelase karakteri loomise vahendid: portree, autori iseloomustus, kõneline iseloomustus, olukorra kirjeldus jms.

Draamateose tegelaste kujutamise iseärasused.

Mõiste *teose põhikonflikt*, põhikonflikti olemuse määramine (sotsiaalne, eetiline).

Kirjandusteose süžee, süžee elemendid. Lüüriline süžee, selle spetsiifika.

Proosateose kompositsioon, selle põhielemendid: ekspositsioon, sõlmitus, tegevuse areng, kulminatsioon, lahendus, epiloog. Kirjeldavad ja jutustavad elemendid, nende roll.

Põhjusetagajärje seosed proosajutustuses.

Eri žanris teoste kunstispetiifika. Lühijutt. Novell. Jutustus. Ajalooline romaan/jutustus.

Proosaluuletus. Lüüriline miniatuur.

Kunstiline ruum ja aeg poeetilises tekstis. Teose ajaloolis-kultuuriline kontekst. Tekst kui kunstiline tervik.

Klassitsism. Romantism. Rahvusromantism. Romantiline kangelane. Realism kirjanduses. Ekspressionism kirjanduses.

Kirjandussuunad ja -rühmitused 20. sajandi alguse vene kirjanduses. Luulekeele uuenemine.

Uusromantism, uusrealism. Sümbolism, akmeism, futurism. Allegooria. Sümbol. Poeetilised arhaismid ja neologismid. Mõisted: luuletsükkel ja luuleraamat.

Kirjandusteoste valik

Ka kolmandal kooliastmel on tähelepanu keskmes üksikud kirjandusteosed, kuid suurenenud on ajaloolis-kirjanduslike ning kirjandusteoreetiliste teadmiste osakaal õppesisus, mis suunab ka kirjandusteoste valikut. Loetavad ja tundides käsitletavat kirjandusteosed valitakse vene, eesti ja väliskirjanike teoste hulgast arvestusega, et oleks esindatud eri ajastud ja kirjandusvoolud ning kirjanduse eri liigid ja žanrid. Kirjandusteoste valikul arvestatakse ka järgmisi sel kooliastmel arutlemiseks sobivaid teemasid ja probleeme.

Peamised teemad ja probleemid arutlemiseks

Inimese kõlbelised kohustused.

Halastuse ja kaastunde probleem. Tunde ja kohuse konflikt.

Isikliku kõlbelise valiku probleem. Kõlbelised ideaalid ja elutõde. Isiksuse kõlbeline väärikus.

Täiskasvanuks saamine.

Sõbrad ja vaenlased. Enesetunnetuse esimesed kogemused. Alaealise suhted täiskasvanute ja eakaaslastega. Põlvkondade konflikt. „Murdemomentide” tähendus inimese isiksuse ja iseloomu kujunemisel. Maailma tunnetamine kui katsumus. Inimese vastutus ümbritsevate ees. Pideva enesekasvatuse vajadus. Inimene lähedaste ringis. Peresisesed suhted.

Perekond kui tõeliste inimlike väärtuste kese/keskpunkt.

Isiksus ja ajastu.

Inimese vastutus maailma eest, milles ta elab. Kangelane ajaloo näo ees.

Isiksuse sotsiaalsed hüpostaasid (palged). Patriotism ja vabadusearmastus. Isiklikud ja grupiväärtused. „Oma” ja „võõra” kokkupõrge. Inimese võõrandumine tänapäevamaailmas. Ajatud kõlbelised väärtused.

„Oma” ja „võõras” kultuuris.

Kultuuride mitmekesisus. Rahvuslikud ja regionaalsed kultuurid.

Sallivus suhtumises üksteisest erinevatesse kultuurinähtustesse. Eri kultuuride esindajate kontaktide mitmekesisus. Erinevate rahvaste kombed ja uskumused. Austav suhtumine teistesse kultuuridesse. Rahvuskultuuri eripära, tähendus selle kultuuri kandjatele. Eesti rahvuskultuuri traditsioonide, pärimuste ja kommete säilitamine ja arendamine.

Looming kui maailma ümberkujundamise viis.

Kunst ja armastus kui inimelu kõrgeimad väärtused. Lüüriline teos kui isikliku maailmapildi peegeldus. Lüüriline kangelane – poeedi „teisik”.

Kodanikuühiskond ja rahvusvahelised suhted.

Mina kui Eesti ühiskonna täisväärtuslik liige; minu päritolu; mineviku, oleviku ja tuleviku seosed minu elus. Ajalooline mälu (ajaloolised sündmused ja traditsioonid, mis kujundavad/moodustavad/loovad ajaloolise järjepidevuse. Suhted teiste rahvustega (kontaktid eesti ja vene rahva esindajate vahel). Sallivus ja austus teise vastu kui rahvusvaheliste kontaktide alus.

Keskkond ja jätkusuutlik areng.

Keskkonnakaitse ülemaailmsed probleemid. Inimene ja loodusmaailm. Säästva ja austava suhtumise vajalikkus elusasse ja elutusse loodusesse. Looduslik tasakaal. Loodus kui üks inimelu kõrgemaid väärtusi.

Teabekeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon.

Teabe otsimise ja edastamise võimalused tänapäeval. Veebiressursid kui teabeallikas ja silmaringi laiendamise viis. Internet kui võimalike ohtude allikas (võrguportaalides käitumise probleemid, keelemõjud). Kino ja fotograafia kui ajaloo jäädvustamise (säilitamise) viisid.

Terviklikult käsitletavat teosed

Eduard Bornhöhe „Tasuja“ või „Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimseid päevad“, Oskar Luts „Kevade“, Sass Henno „Mina olin siin“, August Kitzberg „Libahunt“, Albert Kivikas „Nimed marmortahvil“, Andrus Kivirähk „Rehepapp“, Lydia Koidula „Säärane mulk“, Jaan Kross „Väike Vipper“, Diana Leesalu „Mängult on päriselt“, Helga Nõu „Kuu esimesed viis päeva“ vm noorsooromaan, Jüri Parijõgi „Teraspoiss“, Katrin Reimus „Haldjatants“, Anton Hansen Tammsaare „Kõrboja peremees“, Valev Uibopuu „Janu“, Aidi Vallik „Kuidas elad, Ann?“ või „Mis teha, Ann?“ või „Mis sinuga juhtus, Ann?“, Eduard Vilde „Pisuhänd“, Paulo Coelho „Alkeemik“, Daniel Defoe „Robinson Crusoe“, William Golding „Kärbeste jumal“, George Orwell „Loomade farm“, Erich Maria Remarque „Läänerindel muutuseta“, A. de Saint-Exupéry „Väike prints“, Jerome David Salinger „Kuristik rukkis“, üks Terry Pratchetti romaan omal valikul, üks Agatha Christie'i või Arthur Conan Doyle'i romaan omal valikul; üks reisikiri omal valikul; vähemalt üks uudisproosateos omal valikul, üks vabalt valitud luulekogu igal aastal.

Õpilane loeb igal õppeaastal läbi vähemalt neli eakohast erinevasse žanri kuuluvat väärtkirjandusteost (raamatut).

Rahvaluule tekstivalik

Eri liiki muistendid ja muinasjutud. Koha- ja ajaloolised muistendid, usundilised muistendid. Kaval-Antsu ja Vanapagana lood. Rahvalaulud (sõprusest ja vaenlastest, mõistatuslaulud, pulma- ja armastuslaulud, kiidu- ja pilalaulud, tähtpäeva-, mängu- ja draamaelementidega laulud). Rahvanaljandid, anekdoodid. Piiblilood, erinevate rahvaste müüdid. Sõpruse teemalised ja eetilisi hoiakuid kajastavad, aja, tähtpäevade ning kommetega seotud vanasõnad ja kõnekäänud. Eesti rahva mõistatusi.

Põhjalikumalt käsitletavat autorid

Sissevaateid Fred Jüssi, Lydia Koidula, Juhan Liivi, Viivi Luige, Oskar Lutsu, Lennart Meri, Jüri Parijõe, Kristjan Jaak Petersoni, Hando Runneli, Anton Hansen Tammsaare ja Marie Underi ning mõne paikkondlikult tähtsa kirjaniku elu-, tegevus- ja loomingulukku.

7. klassi ainekava

7. KLASSI LÕPETAJA ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU JA –TEGEVUSED	MÕISTED
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit; 	<p>Lugemine Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine.</p> <p>Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</p> <p>Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.</p> <p>Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.</p> <p>Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</p>	
<p>Jutustamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni; 	<p>Jutustamine Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.</p>	
<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p>	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p>	

<p><u>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • vastab teksti põhjal fakti- ja järeldamis- ja analüüsiküsimustele; • kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate; • kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused; • kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb tegelasi; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide üle; • leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; 	<p><u>Teose mõistmist toetavad tegevused</u></p> <p>Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga või teksti toel oma sõnadega.</p> <p>Teksti kavastamine: kavapunktid väitlauset ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine.</p> <p>Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine. Loetu põhjal järelduste tegemine.</p> <p>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p> <p>Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva</p>	<p>idee (peamõte)</p> <p>konflikt,</p> <p>miljöö,</p> <p>probleem,</p> <p>prototüüp,</p> <p>sündmustik,</p> <p>teema,</p> <p>tegelane,</p> <p>tegevusaeg,</p> <p>tegevuskoht,</p> <p>tsitaat,</p> <p>tüüp tegelane</p>
---	--	--

	<p>maailmaga. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine. Tegelasrühmade konflikt ja konflikti gradatsioon.</p> <p>Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.</p> <p>Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi.</p> <p>Fantaasiakirjanduse ja naljandite tüüptegelasi.</p> <p>Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine.</p> <p>Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.</p>	
<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, ja võrdlusi; • selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ja tähendust; • mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele 	<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <p>Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine.</p> <p>Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine.</p> <p>Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise ja korduse tundmine ja</p>	<p>allegooria, epiteet, isikustamine, metafoor, kordus, sümbol,</p>

<p>tuginedes;</p>	<p>kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine.</p> <p>Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.</p>	<p>võrdlus</p>
<p><u>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike, nimetab nende tunnuseid; seletab oma sõnadega eepose ja jutustuse, valmi ja ballaadi ning komöödia olemust; 	<p><u>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</u></p> <p>Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum). Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid.</p> <p>Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Usundilise muistendi tunnused. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Kõnekäändu ja vanasõna olemus. Mõistatuse olemus.</p> <p>Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, draamatika tunnused. Eepose ja jutustuse tunnused. Seiklusromaanide tunnused. Robinsonaadi ja utoopia tunnused.</p> <p>Luule vorm: värss, stroof. Piltluule.</p> <p>Valmi ja ballaadi tunnused. Motiivi olemus.</p> <p>Komöödia tunnused. Draamatika mõisted: monoloog, dialoog, remark, repliik.</p>	<p>anekdoot, ballaad, dialoog, draama, draamatika, eepika, eepos, jutustus, komöödia, kõnekäänd, lüürika, monoloog, motiiv, muinasjutt, muistend, mõistatus, naljand, piltluule, regilaul, remark, repliik, riimiline rahvalaul, robinsonaad,</p>

		seiklusromaan, stroof, utoopia, valm, vanasõna, värss
<p>Esitamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • esitab peast luule- või proosateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust; 	<p>Esitamine Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?) Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon.</p> <p>Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid.</p> <p>Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialogi või monoloogina).</p>	
<p>Omalooming</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti; 	<p>Omalooming Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, kõnekäändude põhjal naljaloo, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, erinevate teoste peategelaste</p>	

<ul style="list-style-type: none"> kirjutab kirjandusteose põhjal arutlus-elementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja. 	<p>võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovituselise või muud sellist.</p> <p>Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.</p>	
---	--	--

8. klassi ainekava

8. KLASSI LÕPETAJA ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU JA -TEGEVUSED	MÕISTED
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega; 	<p>Lugemine Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.</p> <p>Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.</p> <p>Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</p>	
<p>Jutustamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni; 	<p>Jutustamine Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmise, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.</p> <p>Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.</p>	

<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><i>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele; • kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate; • kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused, arutleb põhjus-tagajärg-seoste üle; • kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ja demokraatlikest väärtustest; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; • leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; 	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p> <p><i>Teose mõistmist toetavad tegevused</i></p> <p>Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile.</p> <p>Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine.</p> <p>Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine.</p> <p>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</p> <p><i>Teose/loo kui terviku mõistmine</i></p> <p>Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine.</p>	<p>idee (peamõtte),</p> <p>kompositsioon,</p> <p>konflikt,</p> <p>miljöö,</p> <p>probleem,</p> <p>sündmustik,</p> <p>teema,</p> <p>tegelane,</p> <p>tegevusaeg,</p> <p>tegevuskoht,</p> <p>tsitaat,</p> <p>tüüp tegelane</p>
--	---	--

	<p>Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelasstegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon.</p> <p>Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.</p> <p>Kirjanduse tüüptegelasi.</p> <p>Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine.</p> <p>Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine.</p> <p>Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.</p> <p>Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine.</p>	
<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi; • selgitab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude kujundlikkust ja tähendust; • mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes; 	<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <p>Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest.</p> <p>Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine.</p>	<p>epiteet, isikustamine, koomika, metafoor, kordus, piltluule, retooriline hüüatus, retooriline küsimus,</p>

	Luuleteksti tõlgendamine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.	stiil, sümbol, võrdlus
<p><u>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • seletab oma sõnadega eepika, lüürika ja draamatika, romaani, ja novelli, haiku ja vabavärsi ning tragöödia olemust; 	<p><u>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</u></p> <p>Müüdi tunnused. Tänapäeva folkloor ehk poploor.</p> <p>Teksti kompositsioonelemendid: sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpplahendus.</p> <p>Muutuv ja muutumatu tegelane.</p> <p>Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, draamatika tunnused. Romaani (erinevad liigid) ja novelli tunnused.</p> <p>Ulme- ja detektiivromaanide tunnused.</p> <p>Reisikirja olemus.</p> <p>Luule vorm: värss, stroof. Oodi, haiku ja vabavärsilise luule tunnused. Motiivi olemus.</p> <p>Tragöödia tunnused. Draamatika mõisted: monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik. Intriigi olemus.</p> <p>Kirjandusteose dramatiseering. Lavastus ja selle valmimine.</p> <p>Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis. Kirjandusteose ekraniseering.</p>	<p>detektiivromaan, dialoog, draamatika, dramatiseering, eepika, eepos, ekraniseering, haiku, intriig, jutustus, kompositsioon, kulminatsioon, lavastus, lüürika, monoloog, motiiv, müüt, novell, poploor, puänt, reisikiri, remark, repliik,</p>

		romaan, sonett, stroof, stseen, tragöödia, ulmeromaan, vabavärss
<p>Esitamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • esitab peast luule- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust; • koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande; 	<p>Esitamine Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?).</p> <p>Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.</p> <p>Luuleteksti esitamine peast.</p> <p>Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.</p> <p>Kirjandusteost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.</p>	
<p>Omalooming</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti; • kirjutab kirjandusteose põhjal artluselementidega kirjandi, väljendades 	<p>Omalooming Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: ulme- või detektiivjutu, haiku või vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, tegelase seletuskirja, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, mina-vormis loo, detailide abil laiendatud loo,</p>	

<p>oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.</p>	<p>võrdluste- ja metafooriderikka teksti, loo ühest ja samast sündmusest traagilises ja koomilises võtmes, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, või muud sellist.</p> <p>Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.</p>	
--	--	--

9. klassi ainekava

9. KLASSI LÕPETAJA ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU JA -TEGEVUSED	MÕISTED
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • On läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut); • loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist; • tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega; 	<p>Lugemine Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine.</p> <p>Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.</p> <p>Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.</p>	
<p>Jutustamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni; 	<p>Jutustamine</p> <p>Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmise, uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine, eri vaatepunktist jutustamine, jutustades tsitaatide kasutamine, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.</p> <p>Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisioon, internet) erinevate jutustamisviisidega.</p>	
<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine</p>	<p>Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine <i>Teose mõistmist toetavad tegevused</i></p>	

<p><u>Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele; • kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate; • kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused, arutleb põhjus-tagajärg-seoste üle; • kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ja demokraatlikest väärtustest; • arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust; • leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; 	<p>Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile.</p> <p>Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Konspekti koostamine.</p> <p>Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine.</p> <p>Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.</p> <p><u>Teose/loo kui terviku mõistmine</u></p> <p>Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine.</p> <p>Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise</p>	<p>idee (peamõtte), kompositsioon, konflikt,</p> <p>miljö, probleem, sündmustik, teema, tegelane, tegevusaeg, tegevuskoht, tsitaat, tüüp tegelane</p>
---	--	---

	<p>põhjuste analüüsimine. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon.</p> <p>Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.</p> <p>Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine.</p> <p>Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatute seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.</p> <p>Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine.</p> <p>Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.</p>	
<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi; mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes; 	<p><u>Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine</u></p> <p>Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ja inversiooni tundmine ja kasutamine.</p> <p>Sümbolite seletamine. Allegooria ja allteksti mõistmine.</p> <p>Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine.</p> <p>Luuleteksti tõlgendamine.</p> <p>Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine.</p> <p>Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.</p>	<p>allegooria, alltekst, ellips, epiteet, inversioon, isikustamine, koomika, metafoor, kordus, retooriline hüüatus, retooriline küsimus, stiil,</p>

		sümbol, võrdlus
<p><u>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • seletab oma sõnadega eepika, lüürika, draamatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust; 	<p><u>Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine</u></p> <p>Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, draamatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli, miniatuuri tunnused.</p> <p>Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused.</p> <p>Komöödia, tragöödia ja draama tunnused.</p> <p>Arvustuse olemus.</p>	<p>arvustus, draama, draamatika, eepika, eepos, haiku, jutustus, lüürika, novell, riimiskeem, romaan, sonett, stroof, tragöödia, vabavärss</p>
<p>Esitamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab ja esitab teost tutvustava ettekande; 	<p>Esitamine</p> <p>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?).</p> <p>Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga.</p>	

	<p>Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.</p> <p>Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.</p>	
<p>Omalooming</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti; • kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja. 	<p>Omalooming</p> <p>Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: regilaulu, kujundirikka luuletuse või miniatuuri, tegelase iseloomustuse või CV, tegelaste juhtlauseid, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöö kirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi või kirjandusteose arvustuse vms.</p> <p>Omaloomingulised tööd (nt lühiuurimused) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.</p>	<p>arutlev tekst</p>

Ainevaldkond “Võõrkeeled“

1. Valdonna pädevus

Valdkonna pädevus on suutlikkus mõista ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi.

2. Ainevaldkonna õppeained Kullamaa Keskkoolis

Ainevaldkonda kuuluvad A-võõrkeel (inglise keel), B-võõrkeel (saksa/vene keel).

A-võõrkeele õppimist alustatakse I kooliastmes (3.klassis) ja B-võõrkeelt II kooliastmes (6.klassis).

Võõrkeelte nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine:

I kooliaste:

A-võõrkeel – 3 nädalatundi (3.klassis)

II kooliaste:

A-võõrkeel – 9 nädalatundi (kokku 4.-6.klassis)

B-võõrkeel – 3 nädalatundi (6.klassis)

III kooliaste:

A-võõrkeel – 9 nädalatundi (7.-9.klassis)

B-võõrkeel – 9 nädalatundi (7.-9.klassis)

Gümnaasium:

A-võõrkeel – 9 nädalatundi (10.-12.klassis)

B-võõrkeel – 6 nädalatundi (10.-12.klassis)

3. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste

hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

4. A-võõrkeel (inglise keel)

4.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli A-võõrkeele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saavutab iseseisva keelekasutaja taseme, mis võimaldab selles keeles igapäevastes situatsioonides suhelda ning lugeda ja mõista eakohaseid võõrkeelseid originaaltekste;
- 2) huvitub võõrkeelte õppimisest ja nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- 3) omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- 4) omandab oskuse edaspidi õppida võõrkeeli ning pidevalt täiendada oma keeleoskust;
- 5) huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- 6) oskab kasutada eakohaseid võõrkeelseid teatmeallikaid (nt teatmeteosed, sõnaraamatud, internet), et leida vajalikku infot ka teistes valdkondades ja õppeainetes.

4.2. I kooliaste (3.klass)

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- 2) kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks;
- 3) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- 4) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maast ja kultuurist;
- 5) suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse;
- 6) kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist) võõrkeele õppimiseks;
- 7) oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.

Keeleoskuse hea tase 3. klassi lõpus:

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A1.2	A1.1	A1.2	A1.1

Õppesisu

Teemavaldkonnad 3.klassis:

MINA JA TEISED	Enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, vanus, rahvus, elukoht, riietus)
KODU JA LÄHIÜMBRUS	Pereliikmed (nimi, vanus); kodu asukoha üldkirjeldus - riik, linn/maakoht), maja, korter.
KODUKOHT EESTI	Riik, pealinn, rahvus ja keel; aastaajad, kodukoha kirjeldus.
RIIGID JA NENDE KULTUUR	Inglise keelt kõnelevate maade nimetused, pealinnad.
IGAPÄEVAELU	Tavalised päevatoimingud kodus ja koolis; koolitarbed, kooliruumid.
VABA AEG	Lemmiktegevused ja eelistused (muusika kuulamine, rattaga sõitmine, ujumine, kiikumine, lugemine, teleri vaatamine, sport jmt.).

Keeleteadmised:

Nimisõna: ainsus ja mitmus;

Artikkel: a, an, the ;

Arvsõnad: põhiarvud, kellaeg ;

Asesõnad: isikulised asesõnad ja omastavad asesõnad, näitavad asesõnad ;

Tegusõna: põhitegusõna ja abitegusõna ;

Eessõnad: in, on, under, between, next to, from;

Sõnatuletus: liitsõnad, arvsõna tuletusliide- teen ja ty ;

Inglise tähestik: tähtede nimetused ja sõnade häälimine (spelling);

Õigekiri: suur ja väike algustäht, nimisõna mitmuse lõpud;

4.3. II kooliaste (4.-6.klass)

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
- 2) mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- 3) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 4) tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades õpitavat keelt emakeelena kõnelejaga;
- 5) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 6) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- 7) töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 8) seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

Keeleoskuse hea tase 6. klassi lõpus:

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2
Teised keeled	A2.1	A2.1	A2.1	A2.1

Õppesisu

I kooliastmes alustatud alateemad jätkuvad osaoskuste arengu põhjal.

Teemavaldkonnad 4.klassis:

MINA ja TEISED Enda ja teiste välimuse kirjeldus (kasv, kehaehitus, riietus); tervis ja enesetunne.

KODU ja LÄHIÜMBRUS Oma tuba, koduümbrust kirjeldav sõnavara (park, põld, teed, väljakud jne.); ametid, tegevusalad, huvid.

KODUKOHT EESTI Linna ja maad iseloomustav sõnavara, põhilised tähtpäevad, ilmastikunähtused, aastaajad.

RIIGID JA NENDE KULTUUR Õpitava keele olulisemad sümbolid (lipp, rahvuslind, linnad, vaatamisväärsused).

IGAPÄEVAELU ÕPPIMINE JA TÖÖ Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal; söögikorrad ja toiduained; tee küsimine ja juhatamine; koolipäeva kirjeldamine; transpordivahendid.

VABA AEG Huvid (sport, filmid, raamatud, reisimine, kollektioneerimine jne.), mitmesugused tegevused üksi, sõprade ja pereliikmetega.

Keeleteadmised:

Nimisõna: ainsus ja mitmus, ainsuslikud ja mitmuslikud sõnad, erandlik mitmus, aluse ja öeldise ühildumine, omastav kääne.

Artikkel: umbmäärane ja määrav artikkel.

Omadussõna: omadussõna ühildumine nimisõnaga, võrdlusastmed.

Arvsõnad ja mõõtühikud: põhi- ja järgarvud, lihtmurrud (pool ja veerand), kellaaeg, kuupäev, aasta.

Asesõnad: isikulised asesõnad ja omastavad asesõnad (my, your jt), näitavad asesõnad (this, that, these, those), küsivad asesõnad (what?, when?, where? who? how? why?).

Tegusõnad: põhitegusõna ja abitegusõna (be, have, do), modaaltegusõna (can, must= have to), enamkasutatavad reeglipärased ja ebareeglipärased tegusõnad.

Tegusõna vormistik: üldajad (Present and Past Simple), kestvad ajad (Present and Past Progressive).

Määrsõnad: sagedusmäärsõnad always, never, ever, sometimes, again; järjestavad määrsõnad first, next, then before, after, later.

Sidesõnad: and, but, that.

Omadussõnad: Omadussõna võrdlusastmed.

Eessõnad: enamkasutatavad eessõnad (in, on, at, in front of, behind, under, to, by, up, after, before, next to, past), eessõnalised väljendid (next to, in the middle, good/ bad at, at the top).

Lauseõpetus: lihtlaused, sõnajärg jaatavas, eitavas, küsivas lauses, lühilaused.

Sõnatuletus: liitsõnad, arvsõna tuletusliited –teen ja –ty, nimisõna tuletusliited –er, määrsõna tuletusliide –ly.

Tähestik: tähtede nimed ja sõnade häälimine.

Õigekiri: suur ja väike algustäht, nimisõna mitmuse lõpud, verbi vormid; kirjavahemärgid: punkt, küsimärk, hüüumärk, ülakoma.

Teemavaldkonnad 5.klassis:

MINA JA TEISED Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste välimuse kirjeldus (kasv ja kehaehitus, riietus, juuste ja silmade värv jne); enesetunne ja tervis (nt hea /halb tuju, kehaosad, kuidas olla terve, halva enesetunde põhjused, nõuanded jne); suhted sõpradega ja ühised tegevused; viisakusväljendid ja -normid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda jne).

KODU JA LÄHIÜMBRUS Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); pereliikmete ja lähisugulaste iseloomustus, ametid, tegevusalad, huvid; pereliikmete kodused tööd ja tegevused.

KODUKOHT EESTI Eesti asukoha määratlemine (põhiilmakaared, naaberriigid), linna ja maad iseloomustav sõnavara, põhiline sümbolika (lipp, rahvuslill ja -lind jmt) ja põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt); ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaegadel.

RIIGID JA NENDE KULTUUR Õpitava keele riigi/riikide olulisemad sümbolid (lipp, rahvuslind ja -lill jmt), põhilised tähtpäevad ja nendega seotud olulisemad tavad; igapäevaelu kombed, mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; mõned eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, mis kajastavad selle kooliastme õpilaste huvide ringi ja käsitletavaid teemasid; Eesti naaberriikide nimed, rahvused, keeled.

IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal (päevaplaan, helistamine, laua katmine, erinevate tegevustega seotud esemed/vahendid jmt); söögikorrad ja toiduained, tervislik toiduvalik; igapäevane hügieen; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), koolitee kirjeldus; transpordivahendid; lihtsamad ostud erinevates poodides; lihtne sõnavara enesetunde kirjeldamiseks; koolipäeva kirjeldamine, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; tuntumad ametid ja nendega seotud tegevused.

VABA AEG Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (mitmesugused tegevused, üksi, sõprade, pereliikmetega jmt) ja nendega seotud keskkond/ümbrus, esemed; eelistuste põhjendamine.

Keeleteadmised:

Nimisõna: ainsus ja mitmus, ainsuslikud ja mitmuslikud sõnad, erandlik mitmus, aluse ja öeldise ühildumine, omastav kääne.

Artikkel: umbmäärane ja määrav artikkel, enamkasutatavad väljendid artikliga ja ilma.

Omadussõna: omadussõna ühildumine nimisõnaga, võrdlusastmed.

Arvsõna: põhi- ja järgarvud, lihtmurrud (pool ja veerand), kellaaeg, kuupäev, aastaarvud.

Asesõna: isikulised asesõnad ja omastavad asesõnad (my, your jt), näitavad asesõnad (this, that, these, those), küsivad asesõnad, umbmäärased asesõnad (some).

Tegusõna: põhitegusõna ja abitegusõna (be, have, do), modaaltegusõna(can, must= have to), enamkasutatavad reeglipärsed ja ebareeglipärsed tegusõnad; tegusõna vormistik – Present and Past Simple, Present and Past Progressive.

Määrsõna: sagedusmäärsõnad always, never, ever, sometimes, again; järjestavad määrsõnad first, next, then before, after, later;määrsõnad liitega –ly (quicly, suddenly).

Sidesõna: and, but, that, or, when.

Eessõna: enamkasutatavad eessõnad (in, on, at, in front of, behind, under, to, by, up, after, before, next to, past), eessõnalised väljendid (next to, in the middle, good/ bad at, at the top).

Lauseõpetus: lihtlauseid, sõnajärg jaatavas, eitavas, küsivas lauses, lühilauseid.

Sõnatuletus: liitsõnad, arvsõna tuletusliited –teen ja –ty, nimisõna tuletusliited –er, määrsõna tuletusliide –ly.

Õigekiri: õigekiri õpitud sõnavara piires; suur ja väike täht, nimisõna mitmuse lõpud, omadussõna võrdlusastmed, verbi vormid; kirjavahemärgid: punkt, küsimärk, hüüumärk, ülakoma.

Teemavaldkonnad 6.klassis:

MINA JA TEISED Iseloom, välimus, enesetunne ja tervis, suhted sõpradega ja lähikondsetega, ühised tegevused, viisakas käitumine.

KODU JA LÄHIÜMBRUS Kodu ja koduümbrus, sugulased; pereliikmete ametid; igapäevased kodused tööd ja tegemised.

KODUKOHT EESTI Eesti asukoht, sümboolika ja tähtpäevad; linn ja maa, Eesti loodus, ilm, käitumine looduses.

RIIGID JA KULTUUR Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõned tuntumad sündmused, saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, Eesti naaberriigid.

IGAPÄEVAELU Õppimine ja töö. Kodused toimingud, söögikorrad, hügieeniharjumused; turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine; poes käik, arsti juures käimine; kool ja klass, koolipäev, õppeained; ametid.

VABA AEG Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid.

Keeleteadmised:

Õigekiri õpitud sõnavara piires; sõnajärg jaatavas, eitavas, küsivas lauses; rindlaused; kaudne kõne (saatelause olevikus); suur ja väike algustäht (kuud, nädalapäevad, keeled, riigid); kirjavahemärgid (punkt, koma, küsi- ja hüüumärk, ülakoma); rinnastavad sidesõnad (*too, or*); *Põhi- ja abitegusõnad*; modaaltegusõnad (*can, must, may*); isikuline tegumood (*Present Simple, Past Simple, Future Simple, Past Continuous, Present Perfect*). enam kasutatavad reegli- ja ebareeglipärased tegusõnad; *going-to tulevik*; *ebareeglipärane mitmus (man/men, tooth/teeth)*; aluse ja öeldise ühildumine; umbmäärane ja määrav artikkel+loendamatu nimisõna; artikli puudumine; *enam kasutatavad väljendid artiklitega ja ilma (go home, have a headache, go to the theatre)*; *omadussõnade võrdlusastmed*; *omadussõnade võrdlemine (as...as, more... than)*; *so/such+omadussõna*; *siduvad asesõnad (that, who)*; omastavate asesõnade absoluutvormid (*mine, yours*); umbmäärased asesõnad ja nende liitvormid (*some/any/no*); *põhi- ja järgarvud*; lihtmurrud (pool, veerand); *kuupäevad, aastaarvud*; *Määrsõnade moodustamine*; sagedusmäärsõnad (liitega *-ly*); järjestavad määrsõnad; ebareeglipärased määrsõnad (*fast*); viisimäärsõnad; hulga- ja määramäärsõnad (*a little, a few*); *Arvsõna tuletusliited (-teen, -ty)*; *nimisõna tuletusliited (-er, -or)*; *määrsõna tuletusliide -ly*.

4.4. III kooliaste (7.-9.klass)

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) mõistab endale tuttavale teemal kõike olulist;
- 2) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- 3) oskab koostada lihtsat teksti tuttavale teemal;
- 4) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- 5) tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid;
- 6) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- 7) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 8) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid.

Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus:

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
Teised keeled	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1

2.4.2. Õppesisu

I ja II kooliastmes alustatud alateemad jätkuvad osaoskuste arengu põhjal.

Teemavaldkonnad 7.klassis:

MINA JA TEISED

võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen nõrk, mida vaja arendada (sama teiste kohta); sõprus-, armastussuhted, sallivus; kultuurispetsiifilised käitumismaneerid ja oskus nendega arvestada; teismelised räägivad oma probleemidest ning annavad nõu eakaaslastele internetis; ohud internetis; mina kui sõber-testi ennast

KODU JA LÄHIÜMBRUS

sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; kodukoha vaatamisvääruste tutvustamine; oma kodu kirjeldus, vaatamisväärused seal, kombed perekonnas, vaatamisväärused Kullamaal

KODUKOHT EESTI

loodusrikkused (mets, loomad, vesi, puhas õhk jmt) ja nende hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, taaskasutamise võimalused jmt); linna- ja maaelu võrdlus; tuntumad vaatamisväärused Eestis; Eesti geograafia, kultuur, ajalugu

RIIGID JA NENDE KULTUUR

õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); teiste maailmas tuntumate riikide nimed, rahvad ja keeled, mida nad räägivad; õpilased räägivad oma elust Ameerikas, Irimaal, Sotimaal, Inglismaal ja Kanadas; naaberriigid Läti, Leedu, Venemaa, Soome; Põhjamaad- Rootsi, Norra, Island, Taani; Londoni vaatamisväärused

IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ

erinevad tervislikku eluviisi tagavad tegevused (sport, puhkus, reisirid jmt), tervislikud toitumisharjumused; sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, hotell, postkontor, rongi- ja bussijaam jmt); erinevate turvalisust tagavate käskude ja keeldude mõistmine (liiklus, loodus, linnakeskkond jmt); erinevate ametite ja nendega seonduvate töökohtadega seotud sõnavara, edasiõppevõimalused; omaloominguvõistlus kooli teemal; Uus-Meremaa ja Inglismaa õpilased räägivad oma koolielust; kooli sisekorra eeskirjad meil ja mujal; taskuraha ja selle kulutamine erinevates maades; shopaholiku pihtimus; poevargused; sisseostud; heategevus; söömisharjumused, tervislik toitumine

VABA AEG

spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; eri kultuuride eripära ja koosseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast; hobid ja nende kirjeldamine päeviku vormis; muusika, oma bandi tegemine; kirja kirjutamine

Keeleteadmised:

Lauseõpetus

Põimlauseid; fraaside ja lausete ühendamise; *it/there* lause algul; tingimuslauseid (I–III tüüp); kaudne kõne

Tegusõna

Isikuline tegumood (Present Simple, Present Continuous, Past Simple, Past Continuous, Present Perfect, Future Simple, going to Future, Past Perfect, Present Perfect Continuous, tegusõna –ing vorm)

Nimisõna

Umbmäärased artiklid a, an; määrav artikkel the; reegliäärane mitmus; ebareegliäärane mitmus; omastav käänne (s-genitiiv, of-genitiiv)

Omadussõna

Omadussõnade võrdlemine, ebareegliäärased vormid, õigekiri

Määrsõna

Määrsõna koht lauses; viisimäärsõnad

Asesõna

Isikulised ja omastavad asesõnad; enesekohased asesõnad; umbmäärased asesõnad, siduvad asesõnad

Sõnajärg

Liikuvad määrused, there-laused

Eessõna

Eessõnad in, on, at, from, between (seoses kella õppimisega, tunniplaan, etc)

Hääldusõpetus

Transkriptsioonimärgid

Teemavaldkonnad 8.klassis:

MINA JA TEISED

võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen nõrk, mida vaja arendada (sama teiste kohta); sõprus-, armastussuhted, sallivus; kultuurispetsiifilised käitumismaneerid ja oskus nendega arvestada;

välismaalasega kohtumine, noorte reisi- ja puhkusekogemused, söömisharjumused minul ja minu eakaaslastel, koolikiusamine, noorte ja vanade suhted, kaastunde ja üllatuse väljendamine, välimuse ja iseloomu kirjeldus, iidolid ja kangelased

KODU JA LÄHIÜMBRUS

sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine;

tee küsimine ja juhatamine, Kullamaa vaatamisväärsused ja tuntud ajaloolised isikud

KODUKOHT EESTI

loodusrikkused (mets, loomad, vesi, puhas õhk jmt) ja nende hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, taaskasutamise võimalused jmt); linna- ja maaelu võrdlus; tuntumad vaatamisväärsused Eestis;

reisimisest Eestis, Eesti linnad ja nende ajalugu, Eesti ajalugu, iseseisvuspäevad, Eesti lipp, Eesti rahvuskalender

RIIGID JA NENDE KULTUUR

õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); teiste maailmas tuntumate riikide nimed, rahvad ja keeled, mida nad räägivad;

noored eurooplased ja nende kodumaad, Euroopa geograafia, riikide ja keelte nimetused, reisibüroos asjaajamine, Euroopa ja India kultuuri võrdlemine, Ühendkuningriigi maad, Ameerika spordialad, Ameerika koolisüsteem, immigrantide ajalugu, Mc Donaldsi ja Coca-Cola ajalugu, Ameerika söömisharjumused, Briti ja Ameerika inglise keele võrdlemine, Jamaica ja Lõuna-Aafrika võrdlemine

IGAPÄEVAELU, ÕPPIMINE JA TÖÖ

erinevad tervislikku eluviisi tagavad tegevused (sport, puhkus, reisirid jmt), tervislikud toitumisharjumused; sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, hotell, postkontor, rongi- ja bussijaam jmt); erinevate turvalisust tagavate käskude ja keeldude mõistmine (liiklus, loodus, linnakeskkond jmt); erinevate ametite ja nendega seonduvate töökohtadega seotud sõnavara, edasiõppevõimalused;

reisimine ja reisimisviisid, transpordivahendid, tee küsimine ja juhatamine, sisseostude tegemine, ettepanekute tegemine, restoranis, tervislikud eluviisid

VABA AEG

spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; eri kultuuride eripära ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, Internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud; erinevate reklaamtekstide mõistmine tarbija seisukohast;

luule ja noored, reisimine, koolivaheaegade sisustamine, lemmikspordiala, ebatervislikud eluviisid noorte hulgas

Keeleteadmised:

Lauseõpetus

What sidesõnana, *there* lause algul, mitteametlik kiri, ankeedi täitmine, kaudne kõne (saatelause olevikus), sihitise vormid, iseseisvad vormid, pealause ja *if*-tingimuslause, kaudsete käskude ja palvete väljendamine, kui saatelause tegusõna on minevikus, tingimuslause

Tegusõna

Tegusõna vormid, modaalverbid *can, could, be able to*, modaalsed abitegusõnad *must, can, could, have to, be able to*, tegusõnad *may* ja *might, should have taken, could have taken*

Nimisõna

Nimisõna + umbmäärased artiklid *a* ja *an*, määrav artikkel *the*, ainsus ja mitmus, omastav käänne *'s* ja *of*, artiklid kohanimedes

Omadussõna

Omadussõna võrdlusastmed

Määrsõna

Hulgamäärsõnad *a lot of, few, litte*, määrsõnade võrdlemine

Asesõna

Siduvad asesõnad, isikulised asesõnad, asesõna omastavad vormid, enesekohased asesõnad, koma kasutamine koos siduva asesõnaga

Eessõna

Kohaeesõnad, ajaeesõnad

Hääldusõpetus

Artikli *the* hääldamine, küsilause intonatsioon

Teemavaldkonnad 9.klassis:

MINA JA TEISED Võimed, tugevused ja nõrkused; inimestevahelised suhted, viisakusreeglid, koostöö ja teistega arvestamine.

KODU JA LÄHIÜMBRUS Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad; kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine.

KODUKOHT EESTI Loodus ja looduskaitse; keskkonnahoidlik ja -säästlik käitumine; elu linnas ja maal; Eesti vaatamisväärsused.

RIIGID JA NENDE KULTUUR Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimetused, rahvad, keeled, kuulsused.

IGAPÄEVAELU, ÕPPIMINE, TÖÖ Tervislik eluviis ja toitumine, suhtlemine teeninduses, turvalisus; õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ja kutsevalik; töökohad.

VABA AEG Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ja reklaam.

Keeleteadmised:

Põimlauseid; fraaside ja lausete ühendamine; *it/there* lause algul; tingimuslauseid (I–III tüüp);

kaudne kõne (aegade ühildumine, küsimused, korraldused, palved); kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhud; kirjavahemärgid (jutumärgid); sõnade poolitamise põhireeglid (liitsõnad);

alistavad sidesõnad (*however, though*); harvemini esinevad ebareeglipärased tegusõnad (*grind, sew, ...*); isikuline tegumood (*Past Perfect, Present Perfect Continuous*); umbisikuline tegumood (*Present Simple / Past Simple*); modaalteigusõnad (*have to, ought, should, would*); tuleviku väljendamise erivõimalused; tarind *to*-infinitiiv, *ing*-vorm; ainsuslikud ja mitmuslikud nimisõnad;

liitnimisõnad; artikli kasutamine isikunimedega ja geograafiliste nimedega; väljendid artiklitega ja ilma; Omadussõnade kasutamine rahvusest ja kodakondsusest kõneldes; eritüvelised võrdlusastmed (*old-elder*); *enough/too*+omadussõna; omadussõna nimisõna funktsioonid (*the*

poor); umbmäärased asesõnad (*either, neither*); enam kasutatavad eessõnalised väljendid (*take part in, look forward to*);

eessõnad viisimäärustes (*with, without*); protsent; aritmeetilised põhitehted; kümnendmurrud;

arvsõna „0” erinev lugemine; määrsõnade liigid ja võrdlemine; määrsõna koht lauses; liitsõnad;

enam kasutatavad ees- (*re-, un-*) ja järelliited (*-ness, -ion, -ous*) nimi-, omadus-, tegusõnade moodustamiseks.

5. B-võõrkeel (vene keel/ saksa keel)

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli B-võõrkeele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) saavutab keeleoskuse taseme, mis võimaldab tal igapäevastes suhtlusolukordades toime tulla;
- 2) huvitub võõrkeelte õppimisest ning nende kaudu silmaringi laiendamisest;
- 3) omandab oskuse märgata ja väärtustada erinevate kultuuride eripära;
- 4) tunneb erinevaid võõrkeelte õppimise strateegiaid ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- 5) huvitub õpitavat keelt kõnelevatest maadest ja nende kultuurist;
- 6) oskab kasutada eakohaseid võõrkeelseid teatmeallikaid (nt teatmeteosed, sõnaraamatud, internet), et leida vajalikku infot ka teistes valdkondades ja õppeainetes.

5.1. II kooliaste (6.klass- vene keel)

Õpitulemused vene keeles

6. klassi lõpuks õpilane :

1. saab aru igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
2. kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kool) kirjeldamiseks;
3. reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
4. on omandanud esmased teadmised õpitava keelega seotud kultuuriruumist;
5. rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
6. seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi;
7. töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas.

Keeleoskuse hea tase 6. klassi lõpus:

Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
A.1.2	A.1.2	A.1.2	A.1.1

Õppesisu

Teemavaldkonnad 6.klassis:

I MINA JA TEISED

Enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht), enesetunne (hea/halb tuju); ühised tegevused sõpradega (mis mulle ja mu sõpradele meeldib teha); viisakusväljendid (kellele mida ja kuidas öelda, kuidas käituda).

II KODU JA LÄHIÜMBRUS Pereliikmete ja lähisugulaste tutvustus (nimi, vanus, sugu); kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna).

III KODUKOHT EESTI

Eesti riigi nimi, asukoht, pealinn, oma rahvus, keel; linna ja maad iseloomustav põhisõnavara (maja, park, mets, mägi jmt); aastaegade nimetused ja põhilised aastaegade ilma kirjeldavad väljendid (hea/halb ilm, päikseline, vihmane jmt).

IV IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ

Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis (päevaplaan, kellaajad, õppevahendid jmt); peamiste söögikordade nimed (hommik, lõuna, õhtu) ja mõned olulisemad söögid-joogid

V VABA AEG Lihtsamad tegevused ja eelistused.

Keeleteadmised:

KIRI JA HÄÄLDUS

Vene tähestik. Nimede kirjutamine vene ja eesti kles, translitereerimisreeglid.

Tähemärkide häälikuline tähendus. Sõnarõhk. Täishäälikute hääldamine eel- ja järelrõhulistes silpides, reduktsioon. Kaashäälikud. Sisihäälikute hääldamine. Häälikute sarnastumine: helilised/helitud, palataalsed/mittepalataalsed. Sõnarõhk tegusõna быть vormides.

Sõnarõhu muutumine nimisõnade nimetava käände mitmuse vormi moodustamisel.

NIMISÕNA Grammatiline sugu: naissoost nimisõnad –a/-я-lõpuga; meessoost sõnad, mille lõpus on kaashäälik või –й ja -а/-я (папа, дедушка, дядя); kesksõost sõnad -o/-e-lõpuga. Nimisõnade mitmuse nimetava käände moodustamine (ы- ja и-lõpulised meessoost ja naissoost sõnad; а- ja я-lõpulised kesksõost ja meessoost sõnad).

OMADUSSÕNAD Omadussõna lõpud ainsuse ja mitmuse nimetavas käändes (tüve lõpphäälik palataliseerimata/palataliseeritud; küsimused какой? какая? какое? какие?). Omadussõna ühildumine nimisõnaga ainsuse ja mitmuse nimetavas käändes.

TEGUSÕNAD Tegusõna БЫТЬ: oleviku Ø-vorm; mineviku vormi moodustamine; tuleviku vormid: ainsuse/mitmuse pöördelõpud. Eitav kõneliik: Я не играю, Мальчик не играет, Мы не играем jne). Tegusõnade pööramine .Mineviku vormide moodustamine.

ASESÕNA Isikulised asesõnad. Isikuliste asesõnade käänamine. Omastavad asesõnad ainsuses ja mitmuses.

MÄÄRSÕNA Lubamine ja keelamine (можно, нельзя). Hinnangut väljendavad mäarsõnad (хорошо, плохо).

ARVSÕNA Põhiarvsõnad. Küsimus сколько лет? ja vastus (nimisõnaga год, года/лет).

ABISÕNAD Rinnastavad sidesõnad и, а, но.

LAUSE STRUKTUUR

Küsimused Кто это? Что это? ja vastused. Küsimused Кто это был? Что это было? ja vastused.

Subjekti ja predikaadi tähistamine (Я играю, ты играешь, он/она играет, мы играем, вы играете, они играют; Мальчик играет, Дети играют jne).

5.2. III kooliaste (7.-9.klass) Õpitulemused vene keeles

Põhikooli lõpetaja vene keeles:

1. tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
2. saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
3. mõistab õpitud temaatika piirides olulist;
4. kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
5. hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
6. on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
7. teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
8. töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
9. hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus:

Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
A 2.2	A 2.2	A 2.2	A 2.2

Õppesisu

Teemavaldkonnad 7.klassis:

Mina ja teised. Huvid ja võimed, iseloom

Kodu ja lähiümbrus. Kodu ja koduümbrus, kodukohta tuntumad vaatamisväärsused

Kodukoht Eestis. Eesti asukoht ja sümboolika, riigikord

Riigid ja nende kultuur. Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Koolitee; koolielu; tee küsimine ja juhatamine

Vaba aeg. Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid

Keeleteadmised:

KIRI JA HÄÄLDUS

Sõnarõhu muutumine nimisõnade käänamisel. Sõnarõhu muutumine tegusõnade vormides.

NIMISÕNA Mees- ja naissoost sõnad, mille lõpus on -ь.

Naissoost sõnad, mille lõpus on -ия (nt Эстония, история, гимназия). Kesksoost sõnad имя ja время; kesksõnad, mille lõpus on -ие (nt задание).

Käänete nimetused ja küsimused. Sageli kasutatavad käändumatud sõnad (nt евро, кино, метро, пальто, кофе).

Käändkonnad; nimisõna käändelõpud ainsuses (I ja II käändkond).

Родительный: kuuluvuse väljendamine (nt книга брата, отец Кристины); eitus net sõnaga, koha tähistamine (küsimus откуда? ja vastus eessõnade из ja с abil).

Предложный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus где? ja vastus в ja на eessõnade abil).

Винительный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus куда? ja vastus eessõnade в ja на abil); otsese tegevuse objekti tähistamine (nt tegusõnadega видеть, читать, любить).

Дательный: käändevormide kasutamine eessõnata; tegusõnadega желать, верить, помогать; kuid желать чего? Р.п.; верить во что? В.п.

Творительный käändevormide kasutamine eessõnata.

OMADUSSÕNAD Omadussõnade ühildumine nimisõnaga ainsuses ja mitmuses.

TEGUSÕNA I pöördkond (еть-, ать-, ять-lõpulised tegusõnad) ja II pöördkond (ить-lõpulised tegusõnad).

Enesekohased tegusõnad ja nende pöördvormid (nt интересоваться, находиться); tegusõnade просыпаться, причёсываться, заниматься, находиться, мыться, умываться, одеваться, начинаться, кончаться röögramine

Aeg, ajavormid.

ASESÕNA Omastavate asesõnade käänamine. Isikuliste asesõnade käänamine.

MÄÄRSÕNA Määrsõnade здесь, тут, там kasutamine. .

ARVSÕNA Järgarvsõnad. Põhiarvsõnad.

ABISÕNAD Eitussõna нет (nt нет отца, мамы, книги). Eessõnade в, на, из, с kasutamise (koha tähistamiseks).

LAUSE STRUKTUUR

Lihtöeldis ja öeldistäide (nimisõna nimetavas käändes, määrsõna, isikuline asesõna).

Küsimus где? ja vastus (määrsõnade здесь, тут, там kasutamine, предложный kääne).

Öeldistäide (nimisõna творительный käändes).

Küsimus куда? ja vastus (винительный kääne).

Küsimus откуда? ja vastus (родительный kääne).

Küsimused чей? чья? чьё? чьи? ja vastused (possesiivsete asesõnadekasutamine, родительный kääne).

Küsimus когда? какого года? в каком году? ja vastused (nädalapäevad, kuud, kellaeg, aasta).

Teemavaldkonnad 8.klassis:

Mina ja teised. Tervis

Kodu ja lähiümbrus. Igapäevased kodused tööd ja tegemised.

Kodukoht Eesti. Tähtpäevad ja kultuuritavad, vaatamisväärsused; elu linnas ja maal; ilmastikunähtused.

Riigid ja nende ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid; Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled

Riigid ja nende kultuur. Mõned tuntumad sündmused ja saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Hügieeni- ja toitumisharjumused ning tervislik eluviis.

Vaba aeg. Meediavahendid; reklaam.

Keeleteadmised:

NIMISÕNA Käändkonnad; nimisõna käändelõpud ainsuses ja mitmuses (I ja II käändkond).

Родительный: kuuluvuse väljendamine (nt книга брата, отец Кристины); eituse sõnaga, koha tähistamine (küsimus откуда? ja vastus eessõnade из ja с abil).

Предложный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus где? ja vastus в ja на eessõnade abil).

Винительный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus куда? ja vastus eessõnade в ja на abil); otsese tegevuse objekti tähistamine (nt tegusõnadega видеть, читать, любить).

Дательный: käändevormide kasutamine eessõnata; tegusõnadega желать, верить, помогать; kuid желать чего? Р.п.; верить во что? В.п.

Творительный käändevormide kasutamine eessõnata.

OMADUSSÕNAD Omadussõnade käänamine ainsuses ja mitmus. Omadussõna võrdlusastmete moodustamine. Omadussõnade lühivormide moodustamine.

ТЕГУСÕNA I pöördkond (еть-, ать-, ять- lõpulised tegusõnad) ja II pöördkond (ить- lõpulised tegusõnad). Enesekohased tegusõnad ja nende pöördvormid (nt интересоваться, находиться); tegusõnade просыпаться, причёсываться, заниматься, находиться, мыться, умываться, одеваться, начинаться, кончаться pööramine.

Verbireksioon (käänete kaupa).

Тегусõnade aspektipaarid.

Liikumisverbid. Eesliidetega liikumisverbid.

ASESÕNA Omastavate asesõnade käänamine. Näitavad asesõnad ja nende käänamine.

МÄÄRSÕNA Määrsõnade здесь, тут, там kasutamine. Määrsõnade moodustamine omadussõnadest.

ARVSÕNA Järgarvsõnad. Põhiarvsõnad.

ABISÕNAD Eitussõna нет (nt нет отца, мамы, книги). Eessõnade в, на, из, с kasutamise (koha tähistamiseks).

LAUSE STRUKTUUR

Lihtõeldis ja õeldistide (nimisõna nimetavas käändes, määrsõna, isikuline asesõna).

Күсүмүс где? ja vastus (määrsõnade здесь, тут, там kasutamine, предложный kääne).

Õeldistide (nimisõna творительный käändes).

Күсүмүс куда? ja vastus (винительный kääne).

Күсүмүс откуда? ja vastus (родительный kääne).

Күсүмүсүд чей? чья? чьё? чьи? ja vastused (possessiivsete asesõnade kasutamine, родительный kääne).

Küsimus когда? какого года? в каком году? ja vastused (nädalapäevad, kuud, kellaeg, aasta).

Teemavaldkonnad 9.klassis:

Mina ja teised. Suhted sõpradega ja lähikondsetega.

Kodu ja lähiümbus. Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad.

Kodukoht Eesti. Ilmastikunähtused, loodus ja käitumine looduses, looduskaitse.

Riigid ja nende kultuur. Eesti naaberriikide ja tuntumate maailmariikide nimed, rahvad ja keeled.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Suhtlemine teeninduses ja arsti juures; ametid ja kutsevalik.

Vaba aeg. Kultuuriline mitmekesisus

Keeleteadmised:

NIMISÕNA Mees- ja naissoost sõnad, mille lõpus on -ь. Naissoost sõnad, mille lõpus on -ия (nt Эстония, история, гимназия). Kesksõost sõnad имя ja время; kesksõost sõnad, mille lõpus on -ие (nt задание). Üldsoost nimisõnad (nt сирота, коллега, умница). Käänete nimetused ja küsimused. Sageli kasutatavad käändumatud sõnad (nt евро, кино, метро, пальто, кофе).

Кäändkonnad; nimisõna käändelõpud ainsuses (I ja II käändkond). Ees-, isa- ja perekonnanimede käänamine.

Родительный: kuuluvuse väljendamine (nt книга брата, отец Кристины); eitus net sõnaga, koha tähistamine (küsimus откуда? ja vastus eessõnade из ja с abil).

Предложный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus где? ja vastus в ja на eessõnade abil).

Винительный: sise- ja väliskoha tähistamine (küsimus куда? ja vastus eessõnade в ja на abil); otsese tegevuse objekti tähistamine (nt tegusõnadega видеть, читать, любить).

Дательный: käändevormide kasutamine eessõnata; tegusõnadega желать, верить, помогать; kuid желать чего? Р.п.; верить во что? В.п.

Творительный käändevormide kasutamine eessõnata.

OMADUSSÕNAD Omadussõnade käänamine ainsuses ja mitmuses. Omadussõna võrdlusastmete moodustamine. Omadussõnade lühivormide moodustamine.

ТЕГУСÕНА Verbireksioon (käänete kaupa). Tingiv kõneviis ja selle vormi moodustamine.

Кäskiv kõneviis ja selle vormi moodustamine. Liikumisverbid. Eesliidetega liikumisverbid.

Аeg. Ajavormid. Tegusõnade aspektipaarid

АSESÕНА Omastavate asesõnade käänamine. Küsivad ja eitavad asesõnad ja nende

Кäänamine. Näitavad asesõnad ja nende käänamine. Isikuliste asesõnade käänamine.

MÄÄRSÕNA Määrsõnade здесь, тут, там kasutamine. Määrsõnade moodustamine omadussõnadest.

ARVSÕNA Järgarvsõnad. Põhiarvsõnad.

LAUSE STRUKTUUR

Lihtöeldis ja öeldistäide (nimisõna nimetavas käändes, määrsõna, isikuline asesõna).

Küsimus где? ja vastus (määrsõnade здесь, тут, там kasutamine, предложный kääne).

Öeldistäide (nimisõna творительный käändes).

Küsimus куда? ja vastus (винительный kääne).

Küsimus откуда? ja vastus (родительный kääne).

Küsimused чей? чья? чьё? чьи? ja vastused (possesiivsete asesõnade kasutamine, родительный kääne).

Küsimus когда? какого года? в каком году? ja vastused (nädalapäevad, kuud, kellaaeg, aasta).

Õpitulemused saksa keeles

9. klassi lõpetaja:

1. tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades õpitavat keelt emakeelena rääkiva kõnelejaga;
2. saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
3. mõistab õpitud temaatika piirides olulist;
4. kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
5. hangib infot erinevatest võõrkeelsetest infoallikatest;
6. on omandanud esmased teadmised õpitava keele maa kultuuriloost;
7. teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri erinevusi ning oskab neid arvestada;
8. töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
9. hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning vajaduse korral kohandab oma õpistrateegiaid.

Kolmanda kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

Keeleoskuse hea tase 9. klassi lõpus:

Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

Õppesisu

Teemavaldkonnad 7.klassis:

MINA JA TEISED

Välimus, riietus, huvid, lemmiktegevused, võimed, kehaosad, haigused, harjumused.

KODU JA LÄHIÜMBRUS

Pereliikmed, lähemad sugulased, kodu, oma tuba, mööbli asukoht, koduohut ja selle ümbrus.

KODUKOHT EESTI

Eesti asukoht, keel, pealinn, ilmastik, keskkonnasõbralik käitumine, kodukoha loodus ja vaatamisväärsused, nende tutvustamine külalistele.

RIIGID JA NENDE KULTUUR

Euroopa maad (riigi nimi, pealinn, keeled).

IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ

Transpordivahendid, kool ja klass, lemmikained, õppevahendid, sõbrad, koolitee, minu päev, majapidamistööd kodus.

VABA AEG

Huvialad (sport, filmid, raamatud, reisimine), erinevad vaba aja veetmise võimalused.

Keeleteadmised:

Nimisõna: õpitud nimisõnade ainsus ja mitmus; erinevad artikelsõnad; nimisõna käänamine (Nominativ, Akkusativ, Dativ); nimisõna grammatiline sugu, nimisõna soo määramine tähenduse ja vormitunnuste järgi; ainsus ja mitmus.

Omadussõna: öeldistäitena; omadussõna täiendina (ühildumine nimisõnaga): käänamine määrava, umbmäärava ja nullartikliga.

Tegusõna: Tegusõna pööramine olevikus; sein ja haben pööramine minevikus; modaalsete tegusõnade pööramine olevikus ja minevikus; tegusõnade ajavormid (Präsens, Präteritum, Perfekt); tegusõnad lahutuvate ja lahutamatu eesliidetega; enesekohased tegusõnad.

Arvsõna: põhiarvsõnad sajani, järgarvsõnad sajani, kellaaeg (mis kell on? mis kella ajal?); kuupäev (mitmes? mitmendal?).

Asesõna: *isikulised* asesõnad nominatiivis, *omastavad* asesõnad (mein jne.) ja nende käänamine; *näitavad* asesõnad dieser, diese, dieses; *umbisikuline* asesõna es, *umbmäärased* asesõnad man, etwas, alle; *eitav* asesõna kein; *küsiavad asesõnad* wer, was für ein, welcher.

Määrsõna: aja-,koha-, ja viisimäärsõnad.

Eessõna: eessõnad daativi ja akusatiiviga (leksikaalselt); kohaeesõnad akusatiivi ja daativiga (an, auf, hinter, neben, in, über, unter, vor, zwischen), eessõnad akusatiiviga (durch, für, ohne, um, gegen, bis, entlang), mõned eessõnad daativiga (mit, bei, zu, nach).

Sidesõna: dass, wenn, weil, denn, deshalb

Lauseõpetus: sõnajärg jutustavas ja küsilause; põimlause (sihitis-, aja-tingimus-, põhjuslause);

Sõnatuletus: liitnimisõnad, ees- ja järelliited, tegusõnade lahutamatud ja lahutatavad eesliited;

Saksa keele tähestik: tähestiku kasutamine sõnaraamatutest sõnatähenduste otsimisel.

Teemavaldkonnad 8. klassis

MINA JA TEISED

Kehaosad, kergemad terviseprobleemid (peavalu, palavik jmt); suhted sõprade ja lähikondlastega.

KODU JA LÄHIÜMBRUS

Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus (maja, tuba jmt); pereliikmete kodused tööd ja tegevused.

KODUKOHT EESTI

Eesti lühikirjeldus (riigikord, naaberriigid jmt), põhiline sümbolika (lipp, rahvuslill ja,-lind jmt); linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; ilmastik; keskkonnasõbralik käitumine, keskkonnaprobleemid, prügiliigid.

RIIGID JA NENDE KULTUUR

Õpitava keele riigi/riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt);

IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ

Tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), transpordivahendid; koolitee ja koolipäeva kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad;

VABA AEG

Huvid (sport, filmid, raamatud, kolleksioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (üksi, sõprade, pereliikmetega jmt); eelistuste põhjendamine; erinevad spordialad.

Keeleteadmised:

Sõnajärg kõrvallauses: Ich rufe nicht an, weil ich keine Zeit habe. Aja- ja kohamääruste järjestus lauses.

Liitlause: kõrvallause alistavate sidesõnadega *weil, dass, wenn*: Wenn es nicht regnet, könne wir gehen. Ich weiß, dass er kommt.

Tegusõna: Perfekt; Präteritum. Abi- ja modaalteigusõnad.

Modaalteigusõna sollen, kasutatavamad enesekohased tegusõnad – nende pööramine ja rektsioon.

Nimisõna ja artikkel: Käänamine. Demonstrativartikkel: *dieser/es/e. Wer ist dieser Mann?*

Indefinitartikkel: *jeder, viele, etwas, was... .*

Asesõna: Isikuline asesõna, omastav asesõna, umbmäärane asesõna man; küsiv asesõna *welcher/es/e, was für ein/e* (Nominativ, Akkusativ); umbisikuline asesõna: *es*; näitav asesõna *dieser/es/e*; siduv asesõna.

Omadussõna: Omadussõna täiendina; kasutatavamate omadussõnade võrdlusastmed

Eessõnad: Aega väljendavad eessõnad, kohta väljendavad eessõnad.

Arvsõna: Põhi- ja järgarvsõnad, kelleaeg.

Sidesõna: Alistavad sidesõnad – *weil, dass, wenn*.

Siduvad määrsõnad: deshalb

Sõnatuletus: Enamkasutatavad nimi-, omadus- ja tegusõnade tuletusliited.

Teemavaldkonnad 9.klassis:

MINA JA TEISED

Võimed, tugevused ja nõrkused: mida oskan/suudan teha, milles olen tugev/nõrk (sama teiste kohta); iseloomu kirjeldav sõnavara; kuidas olla terve; suhted sõprade ja lähikondlastega: nt sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid.

KODU JA LÄHIÜMBRUS

Sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine, pereliikmete kodused tööd ja tegevused.

KODUKOHT EESTI

Tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna- ja maaelu kirjeldav sõnavara; ilmastikunähtused; käitumine ja tegevused looduses eri aastaegadel; loodusrikkused (mets, puhas õhk, vesi, loomad jmt) ja nende hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, materjalid, taaskasutamise võimalused jmt).

RIIGID JA NENDE KULTUUR

Õpitava keele riigi/riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; mõned tuntumad sündmused ja saavutused ja nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast; õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); kultuuritavad.

IGAPÄEVAELU. ÕPPIMINE JA TÖÖ

Toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, transport jmt) ja helistamine; tuntumad ametid, nendega seotud tegevused, edasiõppe võimalused, tulevikuplaanid; õppima õppimine.

VABA AEG Sõpruskonnad; kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; erinevate kultuuride eripära mõistmine ja kooseksisteerimise aktsepteerimine/mõistmine; meediavahendid (ajakirjandus, raadio, televisioon, internet) ja nende eakohased kasutamisevõimalused, meediavahenditest saadav kasu ja võimalikud ohud.

Keeleteadmised:

Nimisõna: õpitud nimisõnade ainsus ja mitmus, nimisõnade käänamine (Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv).

Artikkel: artikli kasutamise tähtsamad juhud, artikli puudumine.

Omadussõna: omadussõna käänamine, võrdlusastmed.

Tegusõna: Tegusõna põhivormid ja ajavormid, enesekohased tegusõnad; tegusõnade rektsioon;

Määrsõnad: tähtsamad kohta, aega ja viisi väljendavad määrsõnad.

Eessõnad: eessõnad daativi ja akusatiiviga; daativiga, genitiiviga.

Sidesõnad: rinnastavad sidesõnad ja siduvad määrsõnad (und, oder, aber, doch, denn, deshalb); alistavad sidesõnad (dass, als, wenn, weil).

Asesõnad: isikulised asesõnad, omastavad asesõnad, küsivad asesõnad, näitavad asesõnad.

Arvsõnad: Põhi- ja järgarvud, lihtmurrud, mõõtühikud.

Sõnatuletus: Enam kasutatavad nimi-, omadus- ja tegusõnade tuletusliited.

Ainevaldkond “Matemaatika“

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane

- 1) arutleb loogiliselt, põhjendab ja tõestab;
- 2) modelleerib looduses ja ühiskonnas toimuvaid protsesse;
- 3) püstitab ja sõnastab hüpoteese ning põhjendab neid matemaatiliselt;
- 4) töötab välja lahendusstrateegiaid ja lahendab erinevaid probleemülesandeid;
- 5) omandab erinevaid info esitamise meetodeid;
- 6) kasutab õppides IKT-vahendeid;
- 7) väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- 8) rakendab matemaatikateadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Põhikooli matemaatikaõpetus annab õppijale valmisoleku mõista ning kirjeldada maailmas valitsevaid loogilisi, kvantitatiivseid ja ruumilisi seoseid. Matemaatikakursuses omandatakse kirjaliku, kalkulaatoril ja peastarvutuse oskus, tutvutakse õpilast ümbritsevate tasandiliste ja ruumiliste kujundite omadustega, õpitakse kirjeldama suurustevahelisi seoseid funktsioonide abil ning omandatakse selleks vajalikud algebra põhioskused. Saadakse esmane ettekujutus õpilast ümbritsevate juhuslike nähtuste maailmast ja selle kirjeldamise võtetest. Matemaatikat õppides tutvuvad õpilased loogiliste arutluste meetoditega. Põhikooli matemaatikas omandatud meetodeid ja keelt saavad õpilased kasutada teistes õppeainetes, eeskätt loodusteaduslikke protsesse uurides ja kirjeldades.

Õpet üles ehitades pööratakse erilist tähelepanu õpitavast arusaamisele ning õpilaste loogilise ja loova mõtlemise arendamisele. Rõhutatakse täpsuse, järjepidevuse ja õpilaste aktiivse mõttetöö olulisust kogu õppeaja vältel. Matemaatilisi probleemülesandeid lahendades saavad õpilased kogeda nn ahaaefekti kaudu eduelamust ning avastamisrõõmu. Nii seoseid visualiseerides, hüpoteese püstitades kui ka teadmisi kinnistades kasutatakse IKT võimalusi.

I kooliaste

Õpitulemused

I kooliastme lõpuks õpilane:

- 1) saab aru õpitud reeglitest ning oskab neid täita;
- 2) loeb, mõistab ja edastab eakohaseid matemaatilisi tekste;
- 3) näeb matemaatikat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil;
- 4) loendab ümbritseva maailma esemeid ning liigitab ja võrdleb neid ühe–kahe tunnuse järgi;
- 5) kasutab suurusi mõõtes sobivaid abivahendeid ning mõõtühikuid;
- 6) kasutab digitaalseid õppematerjale (sh õpiprogramme, elektroonilisi töölehti);
- 7) tunnetab soovi ja vajaduse erinevust;
- 8) tunneb huvi ümbritseva vastu; tahab õppida;

- 9) hoiab korras oma töökohta, tegutseb klassis ja rühmas teisi arvestavalt, mõistes, et see on oluline osa töökultuurist;
- 10) oskab ohuolukordi analüüsida ning jõuab olemasolevatest faktidest arutluse kaudu järeldusteni.

Õpitulemused ja õppesisu

1. Arvutamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0 – 10 000;
- 2) esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana;
- 3) loeb ja kirjutab järgarve;
- 4) liidab ja lahutab peast arve 100 piires, kirjalikult 10 000 piires;
- 5) valdab korrutustabelit; korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 100 piires;
- 6) tunneb nelja aritmeetilise tehte liikmete ja tulemuste nimetusi;
- 7) leiab võrdustes tähe arvvaartuse proovimise või analoogia põhjal;
- 8) määrab õige tehete järjekorra avaldises (sulud; korrutamine/jagamine; liitmine/lahutamine).

Õppesisu

1. Arvud 0 – 10 000, nende esitus üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana. Võrdus ja võrratus. Arvude võrdlemine ja järjestamine. Järgarvud.
2. Arvude liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine peast 100 piires. Liitmine ja lahutamine kirjalikult 10 000 piires. Liitmis-, lahutamise-, korrutamise- ja jagamistehte komponentide nimetused (liidetav, summa; vähendatav, vähendaja, vahe; tegur, korrutis; jagatav, jagaja, jagatis). Liitmise ja lahutamise ning korrutamise ja jagamise vahelised seosed. Korrutamise seos liitmisega.
3. Peast- ja kirjaliku arvutamise eeskirjad. Täht arvu tähisena. Tähe arvvaartuse leidmine võrdustes. Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutusoskuste harjutamiseks.

2. Mõõtmine ja tekstülesanded

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab murdude $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, ja $\frac{1}{5}$ tähendust, leiab nende murdude põhjal osa arvust ning osa järgi arvu;
- 2) kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid, kirjeldab mõõtühikute suurust temale tuttavate suuruste kaudu;
- 3) hindab looduses kaugusi ning lahendab liiklusohutuse ülesandeid;
- 4) tunneb kella ja kalendrit ning seostab seda oma elu tegevuste ja sündmustega;
- 5) teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt ainult naaberühikuid);
- 6) arvutab nimega arvudega (lihtsamad juhud);
- 7) analüüsib ja lahendab iseseisvalt erinevat tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid ning hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
- 8) koostab ühetehtelisi tekstülesandeid.

Õppesisu

1. Pikkusühikud millimeeter, sentimeeter, detsimeeter, meeter, kilomeeter. Pikkusühikute seosed.
2. Massiühikud gramm, kilogramm, tonn. Massiühikute seosed.

3. Ajaühikud sekund, minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand. Ajaühikute seosed. Kell ja kalender.

4. Käibivad rahaühikud. Rahaühikute seosed. Mahuühik liiter. Temperatuuriühik kraad. Termomeeter, selle skaala. Nimega arvude liitmine.

5. Tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine. Tulemuste reaalsuse hindamine. Tekstülesannete koostamine. Arvutiprogrammide kasutamine ühikute teisendamise harjutamiseks.

3. Geomeetrilised kujundid

Õpitulemused

Õpilane:

1) eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirge, lõik, ring, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk, kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ning nende põhilisi elemente;

2) leiab ümbritsevast ainekavaga määratud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid;

3) rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;

4) joonestab tasandilisi kujundeid; konstrueerib võrdkülgse kolmnurga ning etteantud raadiusega ringjoone;

5) mõõdab õpitud geomeetriliste kujundite küljed ning arvutab übermõõdu.

Õppesisu

1. Punkt, sirglõik, sirge. Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine. Murdjoon, selle pikkus.

2. Kolmnurk, nelinurk; nende tipud, küljed ja nurgad. Täisnurk. Ruut ja ristkülik. Võrdkülgne kolmnurk ning selle joonestamine joonlaua ja sirkliga.

3. Ring ja ringjoon, keskpunkt ja raadius. Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine.

4. Kuup, risttahukas, kera, silinder, koonus, kolm- ja nelinurkne püramiid; nende põhilised elemendid (servad, tipud, tahud eristamise ja äratundmise tasemel). Geomeetrilised kujundid igapäevaelus.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab õppe klassis, kus on tahvlile joonestamise vahendid.

2. Kool võimaldab vajaduse korral kasutada klassis internetiühendusega sülearvutite või lauarvutite komplekti arvestusega vähemalt üks arvuti viie õpilase kohta nõutavate oskuste harjutamiseks ning esitlustehnikat seoste visualiseerimiseks.

3. Kool loob võimalused tasandiliste ja ruumiliste kujundite komplekside kasutamiseks.

Hindamine

Matemaatika õpitulemusi hinnates võetakse aluseks tunnetuslikud protsessid ja nende hierarhiline ülesehitus.

1. *Faktide, protseduuride ja mõistete teadmine*: meenutamine, äratundmine, info leidmine, arvutamine, mõõtmine, klassifitseerimine/järjestamine.

2. *Teadmiste rakendamine*: meetodite valimine, matemaatilise info eri viisidel esitamine, modelleerimine, rutiinsete ülesannete lahendamine.

3. *Arutlemine*: põhjendamine, analüüs, süntees, üldistamine, tulemuste hindamine, mitterutiinsete ülesannete lahendamine.

Hindamise vormidena kasutatakse *kujundavat* ja *kokkuvõtvat* hindamist.

Kujundav hindamine annab infot ülesannete üldise lahendamisoskuse ja matemaatilise mõtlemise ning õpilase suhtumise kohta matemaatikasse.

1. Õppetunni või muu õppetegevuse ajal antakse õpilasele tagasisidet aine ja ainevaldkonna teadmistest ja oskustest ning õpilase hoiakutest ja väärtustest.

2. Koostöös kaaslaste ja õpetajaga saab õpilane seatud eesmärkide ja õpitulemuste põhjal

täiendavat, julgustavat ning konstruktiivset tagasisidet oma tugevuste ja nõrkuste kohta.

3. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul ei hinnata mitte ainult töö tulemust, vaid ka protsessi.

Kokkuvõtva hindamise korral võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades numbrilist hindamist. Õpilaste teadmisi ja oskusi kontrollitakse kolmel tasemel: teadmine, rakendamine ning arutlemine. Õpilane saab hinde „hea”, kui ta on omandanud matemaatika ainekavas esitatud õpitulemused teadmise ja rakendamise tasemel, ning hinde „väga hea”, kui ta on omandanud õpitulemused arutlemise tasemel.

1.klass, 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Arvutamine (hinnang ajale 48 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Arvud 0–100, nende tundmine, lugemine, kirjutamine, järjestamine ja võrdlemine. Järgarvud. Märgid +, -, =, >, <.	<ul style="list-style-type: none">• loeb ja kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0 –100;• paigutab naturaalarvude ritta sealt puuduvad arvud 100 piires;• teab ja kasutab mõisteid <i>võrra rohkem</i> ja <i>võrra vähem</i>;• loeb ja kirjutab järgarve;
Liitmine ja lahutamine 20 piires. Liitmise ja lahutamise vaheline seos. Täiskümnete liitmine ja lahutamine saja piires.	<ul style="list-style-type: none">• liidab peast 20 piires; lahutab peast üleminekuta kümnest 20 piires;• omab esialgsed oskused lahutamiseks üleminekul kümnest 20 piires;• nimetab üheliste ja kümnelite asukohta kahekohalises arvus;• liidab ja lahutab peast täiskümneid 100 piires
Lihtsaimad tähte sisaldavad võrdused.	<ul style="list-style-type: none">• asendab proovimise teel lihtsaimasse võrdustesse seal puuduvat arvu oma arvutusoskuste piires.

Mõõtmine ja tekstülesanded (hinnang ajale 36 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Mõõtühikud: meeter, sentimeeter,	<ul style="list-style-type: none">• kirjeldab pikkusühikuid meeter ja sentimeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab nende tähiseid m ja cm;• mõõdab joonlaua või mõõdulindiga vahemaad/eseme mõõtmeid meetrites või sentimeetrites;• teab seost 1 m = 100 cm;
gramm, kilogramm,	<ul style="list-style-type: none">• kirjeldab massiühikuid gramm ja kilogramm tuttavate suuruste kaudu, kasutab nende tähiseid kg ja g;
liiter,	<ul style="list-style-type: none">• kujutab ette mahuühikut liiter, kasutab selle tähist l;
minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta; kella tundmine täis-, veerand-, pool- ja kolmveerandtundides.	<ul style="list-style-type: none">• nimetab ajaühikuid minut, tund ööpäev, nädal, kuu ja aasta;• leiab tegevuse kestust tundides;• ütleb kellaage (ilma sõnu “veerand” ja “kolmveerand” kasutamata, näit. 18.15);• teab seoseid 1 tund = 60 minutit ja 1 ööpäev = 24 tundi;
käibivad rahaühikud.	<ul style="list-style-type: none">• nimetab Eestis käibivaid rahaühikuid, kasutab neid lihtsamates tehingutes;• teab seost 1 euro = 100 senti.
Ühetehtelised tekstülesanded 20	<ul style="list-style-type: none">• koostab matemaatilisi jutukesi hulki ühendades, hulgast osa

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
piires liitmisele ja lahutamisele.	<p>eraldades ja hulki võrreldes;</p> <ul style="list-style-type: none"> lahendab ühetehtelisi tekstülesandeid liitmisele ja lahutamisele 20 piires; püstitab ise küsimusi osalise tekstiga ülesannetes; hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust.

Geomeetrilised kujundid (hinnang ajale 12 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Punkt, sirglõik ja sirge.	<ul style="list-style-type: none"> eristab sirget kõverjoonest, teab sirge osi punkt ja sirglõik; joonestab ja mõõdab joonlaua abil sirglõiku;
Ruut, ristkülik ja kolmnurk; nende elemendid tipp, külg ja nurk. Ring.	<ul style="list-style-type: none"> eristab ruutu, ristkülikut ja kolmnurka teistest kujunditest; näitab nende tippe, külgi ja nurki; eristab ringe teistest kujunditest;
Kuup, risttahukas ja püramiid; nende tipud, servad ja tahud. Kera.	<ul style="list-style-type: none"> eristab kuupi, risttahukat ja püramiidi teistest ruumilistest kujunditest; näitab maketil nende tippe, servi ja tahke; eristab kera teistest ruumilistest kujunditest;
Esemete ja kujundite rühmitamine, asukoha ja suuruse kirjeldamine ning võrdlemine.	<ul style="list-style-type: none"> rühmitab esemeid ja kujundeid ühiste tunnuste alusel; võrdleb esemeid ja kujundeid asendi- ja suurustunnustel;
Geomeetrilised kujundid meie ümber.	<ul style="list-style-type: none"> leiab ümbritsevast õpitud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid.

Ajavaru kordamiseks 9 tundi

2.klass, 3 tundi nädalas, kokku 105 tundi

Arvutamine (hinnang ajale 50 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Arvud 0–1000, nende tundmine, lugemine, kirjutamine, järjestamine ja võrdlemine.	<ul style="list-style-type: none">• loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve 0 – 1000;• nimetab arvule eelneva või järgneva arvu;• selgitab arvuvõrduse ja võrratuse erinevat tähendust;• võrdleb mitme liitmis- või lahutamistehtega arvavaldiste väärtusi;
Mõisted: üheline, kümneline, sajaline.	<ul style="list-style-type: none">• nimetab kahe- ja kolmekohalises arvus järke (ühelised, kümnelised, sajalised); määrab nende arvu;• esitab kahekohalist arvu üheliste ja kümneliste summana;• esitab kolmekohalist arvu üheliste, kümneliste ja sajaliste summana;
Arvu suurendamine ja vähendamine teatud arvu võrra.	<ul style="list-style-type: none">• selgitab ja kasutab õigesti mõisteid <i>vähendada teatud arvu võrra, suurendada teatud arvu võrra</i>;
Liitmis- ja lahutamistehte liikmete nimetused.	<ul style="list-style-type: none">• nimetab liitmistehte liikmeid (liidetav, summa) ja lahutamistehte liikmeid (vähendatav, vähendaja, vahe);
Liitmine ja lahutamine peast 20 piires. Peast ühekohalise arvu liitmine kahekohalise arvuga 100 piires. Peast kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine 100 piires. Täiskümnete ja -sadade liitmine ja lahutamine 1000 piires. Mitme tehete liitmis- ja lahutamisesanded.	<ul style="list-style-type: none">• liidab ja lahutab peast 20 piires;• arvutab enam kui kahe tehete liitmis- ja lahutamisesandeid;• liidab peast ühekohalist arvu ühe- ja kahekohalise arvuga 100 piires;• lahutab peast kahekohalisest arvust ühekohalist arvu 100 piires;• liidab ja lahutab peast täissadadega 1000 piires;
Korrutamise seos liitmisega. Arvude 1 – 10 korrutamine ja jagamine 2, 3, 4 ja 5-ga. Korrutamise ja jagamise vaheline seos.	<ul style="list-style-type: none">• selgitab korrutamist liitmise kaudu;• korrutab arve 1 – 10 kahe, kolme, nelja ja viiega;• selgitab jagamise tähendust, kontrollib jagamise õigsust korrutamise kaudu;
Täht arvu tähisena. Tähe arvvaartuse leidmine	<ul style="list-style-type: none">• leiab tähe arvvaartuse võrdustes proovimise või analoogia teel;• täidab proovimise teel tabeli, milles esineb tähtvaldis;

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
võrdustes analoogia ja proovimise teel.	

Mõõtmine ja tekstülesanded (hinnang ajale 36 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Pikkusühikud kilomeeter, detsimeeter, sentimeeter.	<ul style="list-style-type: none"> kirjeldab pikkusühikut kilomeeter tuttavate suuruste kaudu, kasutab kilomeetri tähist km; selgitab helkuri kandmise olulisust lahendatud praktiliste ülesannete põhjal; hindab lihtsamatel juhtudel pikkust silma järgi (täismeerites või täissentimeetrites); teisendab meetrid detsimeetriteks, detsimeetrid sentimeetriteks;
Massiühikud kilogramm, gramm.	<ul style="list-style-type: none"> kirjeldab massiühikuid kilogramm ja gramm tuttavate suuruste kaudu; võrdleb erinevate esemete masse;
Mahuühik liiter,	<ul style="list-style-type: none"> kirjeldab suurusi pool liitrit, veerand liitrit, kolmveerand liitrit tuttavate suuruste kaudu;
Ajaühikud tund, minut, sekund ja nende tähised. Kell (ka osutitega kell) ja kellaeg. Kalender.	<ul style="list-style-type: none"> kasutab ajaühikute lühendeid h, min, s; kirjeldab ajaühikuid pool, veerand ja kolmveerand tundi oma elus toimuvate sündmuste abil; nimetab täistundide arvu ööpäevas ja arvutab täistundidega; loeb kellaegu (kasutades ka sõnu veerand, pool, kolmveerand); tunneb kalendrit ja seostab seda oma elutegevuste ja sündmustega;
Temperatuuri mõõtmine, skaala. Temperatuuri mõõtühik kraad.	<ul style="list-style-type: none"> kirjeldab termomeetri kasutust, loeb külma- ja soojakraade;
Ühenimeliste nimega suuruste liitmine ja lahutamine.	<ul style="list-style-type: none"> arvutab nimega arvudega.
Ühetehtelised tekstülesanded õpitud arvutusoskuste piires. Lihtsamad kahetehtelised tekstülesanded.	<ul style="list-style-type: none"> lahendab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuste piires, koostab ühetehtelisi tekstülesandeid igapäeva elu teemadel; lahendab õpetaja juhendamisel kahetehtelisi tekstülesandeid; hindab ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust.

Geomeetrilised kujundid (hinnang ajale 10 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Sirglõik, täisnurk, nelinurk, ruut, riskülik, kolmnurk; nende tähistamine ning joonelementide pikkuste mõõtmine. Antud pikkusega lõigu joonestamine.	<ul style="list-style-type: none">• mõõdab sentimeetrites, tähistab ja loeb lõigu pikkust ning ruudu, risküliku ja kolmnurga külgede pikkusi;• joonestab antud pikkusega lõigu;• võrdleb sirglõikude pikkusi;• eristab visuaalselt täisnurka teistest nurkadest;• eristab nelinurkade hulgas riskülikuid ja ruute; tähistab nende tippe, nimetab külgi ja nurki;• tähistab kolmnurga tipud, nimetab selle küljed ja nurgad;
Ring ja ringjoon, nende eristamine.	<ul style="list-style-type: none">• eristab visuaalselt ringi ja ringjoont teineteisest;• kasutab sirklit ringjoone joonestamiseks;• näitab sirkliga joonestatud ringjoone keskpunkti asukohta;• mõõdab ringjoone keskpunkti kauguse ringjoonel olevast punktist;
Kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus, kera. Geomeetrilised kujundid meie ümber.	<ul style="list-style-type: none">• kirjeldab kuubi tahke; loendab kuubi tippe, servi, tahke;• kirjeldab risttahuka tahke, loendab risttahuka tippe, servi ja tahke;• eristab kolmnurkset ja nelinurkset püramiidi põhja järgi;• leiab piltidelt ja ümbritsevast kuubi, risttahuka, püramiidi, silindri, koonuse, kera.

Ajavaru kordamiseks 9 tundi

3.klass, 4 tundi nädalas, kokku 140 tundi

Arvutamine (hinnang ajale 64 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
<p>Arvud 0 – 10 000, nende esitus üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana.</p> <p>Arvude võrdlemine ja järjestamine 10000 piires.</p> <p>Peast kahekohaliste arvude liitmine ja lahutamine 100 piires.</p> <p>Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb arve kuni 10 000-ni; • nimetab arvule eelneva või järgneva arvu; • määrab arvu asukoha naturaalarvude seas; • esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana; • liidab ja lahutab peast arve 100 piires; • liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires; • selgitab avaldises olevate tehete järjekorda;
<p>Korrutustabel.</p> <p>Korrutamise- ja jagamistehte liikmete nimetused.</p> <p>Mõisted: korda suurem, korda väiksem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab korrutamise- ja jagamistehte liikmeid (tegur, korrutis, jagatav, jagaja, jagatis); • selgitab jagamist kui korrutamise pöördtehet; • valdab korrutustabelit, korrutab ja jagab peast arve korrutustabeli piires, korrutab arvudega 1 ja 0; • korrutab peast ühekohalist arvu kahekohalise arvuga ja jagab peast kahekohalist arvu ühekohalise arvuga 100 piires;
<p>Tähe arvvaartuse leidmine võrduses analoogia abil.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • täidab proovimise teel tabeli, milles esineb tähtavaldis; • leiab tähe arvvaartuse võrdustes proovimise või analoogia teel;
<p>Arvavaldis, tehete järjekord ja sulud.</p> <p>Summa korrutamine ja jagamine arvuga.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • määrab tehete järjekorra avaldises (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine);

Mõõtmine ja tekstülesanded (hinnang ajale 44 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
<p>Mõõtühikud millimeeter, tonn ja sajand.</p> <p>Mõõtühikute teisendusi (lihtsamad igapäeva elus ettetulevad juhud).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab pikkusmõõte millimeetrist kilomeetrini ja kirjeldab neid tuntud suuruste abil; • nimetab massiühikuid gramm, kilogramm, tonn ja kirjeldab neid tuntud suuruste abil; • nimetab ajaühikuid sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund ja kirjeldab neid oma elus asetleidvate sündmuste abil; • teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt vaid naaberühikud); • arvutab nimega arvudega .

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Murrud $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$. Nende murdude põhjal arvust osa leidmine.	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab murdude $\frac{1}{2}$; $\frac{1}{3}$; $\frac{1}{4}$; $\frac{1}{5}$ tähendust; • leiab $\frac{1}{2}$; $\frac{1}{3}$; $\frac{1}{4}$; $\frac{1}{5}$ osa arvust; • selgitab näidete põhjal, kuidas leitakse osa järgi arvu;
Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete lahendamine. Ühetehteliste tekstülesannete koostamine.	<ul style="list-style-type: none"> • lahendab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuse piires; • koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid; • püstitab ülesande lahendamiseks vajalikud küsimused; • hindab saadud tulemuste reaalsust;

Geomeetriselised kujundid (hinnang ajale 20 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Murdjoon, hulknurk, ristkülik, ruut ja kolmnurk, nende elemendid. Murdjoone pikkuse ning ruudu, ristküliku ja kolmnurga übermõõdu leidmine.	<ul style="list-style-type: none"> • eristab murdjoont teistest joontest; mõõdab ja arvutab murdjoone pikkuse sentimeetrites; • joonestab ristküliku, sealhulgas ruudu, joonlaua abil; • arvutab ruudu, ristküliku ja kolmnurga übermõõdu küljepikkuste kaudu;
Võrdkülgne kolmnurk, selle joonestamine sirkli ja joonlaua abil. Ring ja ringjoon, raadius ja keskpunkt. Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine.	<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab võrdkülgset kolmnurka; • joonestab võrdkülgset kolmnurka sirkli ja joonlaua abil; • joonestab erineva raadiusega ringjooni; märgib ringjoone raadiuse ja keskpunkti;
Kuup, risttahukas, kera, silinder, koonus, kolm- ja nelinurkne püramiid. Nende põhilised elemendid (servad, tipud, tahud). Geomeetriselised kujundid igapäevaelus.	<ul style="list-style-type: none"> • leiab ümbritsevast õpitud ruumilisi kujundeid; • eristab kuupi ja risttahukat teistest kehadest ning nimetab ja näitab nende tippe, servi, tahke; • näitab maketi abil silindri põhju ja külgpinda; nimetab põhjaks olevat ringi; • näitab maketi abil koonuse külgpinda, tippu ja põhja; nimetab põhjaks olevat ringi; • näitab ja nimetab maketi abil püramiidi külgtahke, põhja, tippe; • eristab kolm- ja nelinurkset püramiidi põhja järgi.

Ajavaru kordamiseks (12 tundi)

II kooliaste

Õpitulemused

II kooliastme lõpuks õpilane:

- 1) kasutab erinevaid matemaatilise info esitamise viise ning oskab üle minna ühelt esitusviisilt teisele;
- 2) liigitab objekte ja nähtusi ning analüüsib ja kirjeldab neid mitme tunnuse järgi;
- 3) tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi;
- 4) leiab ülesannetele erinevaid lahendusteid;
- 5) põhjendab oma mõttekäike ja kontrollib nende õigsust;
- 6) kasutab arvutusvahendeid arvutamiseks ja tulemuste kontrollimiseks;
- 7) näitab üles initsiatiivi lahendada kodus ja koolis ilmnevaid matemaatilist laadi probleeme;
- 8) kasutab enda jaoks sobivaid õpioskusi, vajaduse korral otsib abi ja infot erinevatest teabeallikatest.

Õpitulemused ja õppesisu

1. Arvutamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljardini), täisarve ning positiivseid ratsionaalarve;
- 2) eristab paaris- ja paarituid arve;
- 3) kirjutab naturaalarve järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana;
- 4) tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
- 5) arvutab peast ja kirjalikult täisarvudega ning positiivsete ratsionaalarvudega, rakendab tehete järjekorda;
- 6) sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga ja 10-ga);
- 7) ümardab arvu etteantud täpsuseni;
- 8) esitab naturaalarvu algtegurite korrutisena ning leiab arvude suurima ühisteguri ja vähima ühiskordse;
- 9) leiab arvu ruudu, kuubi, vastandarvu, pöördarvu ja absoluutväärtuse;

10) tunneb harilikku ja kümnendmurdu ning kujutab neid arvkiirel; kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust;

11) teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmuru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi;

12) kasutab digitaalset õppematerjali ja arvutiprogramme õpetaja juhendamisel ja iseseisvaks harjutamiseks ning koduste tööde kontrollimiseks; kasutab vajaduse korral taskuarvutit;

13) loeb ja kirjutab Rooma numbreid kuni kolmekümneni (XXX).

Õppesisu

1. Naturaalarvud 0 – 1 000 000 000 ja nende esitus (järguühikud, järkarvud). Paaris- ja paaritud arvud. Alg- ja kordarvud. Suurim ühistegur ja vähim ühiskordne. Jaguvustunnused (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga). Naturaalarvu vastandarv ja pöördarv. Täisarvud. Arvu absoluutväärtus. Harilik ja kümnendmurdu ning nende teisendamine. Neli põhitehet täisarvude ja positiivsete ratsionaalarvude vallas. Rooma numbrid.

2. Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.

2. Andmed ja algebra

Õpitulemused

Õpilane:

1) tunneb protsendi mõistet ja leiab osa tervikust;

2) lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ning kontrollib ja hindab tulemust;

3) joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate, loeb ja joonistab temperatuuri ning liikumise graafikut;

4) lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtvaldise väärtuse;

5) leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid;

6) kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise;

7) illustreerib arvandmestikku tulp- ja sirglõikdiagrammiga;

8) loeb andmeid tulp- ja sektordiagrammilt, sh liiklusohutuslaste diagrammide lugemine ja analüüsimine.

Õppesisu

1. Protsent, osa leidmine tervikust.

2. Koordinaatteljestik, temperatuuri ja liikumise graafik. Kiirus.

3. Arv- ja tähtvaldis. Tähtvaldise väärtuse arvutamine. Valem. Võrrand. Arvandmet kogumine ja korrastamine. Skaala. Sagedustabel. Diagrammid (tulp-, sirglõik- ja sektordiagramm). Aritmeetiline keskmine.

4. Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.

3. Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid;
- 2) teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades;
- 3) joonestab ning tähistab punkti, sirge, kiire, lõigu, murdjoone, ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged, ruudu, ristküliku, kolmnurga, ringi;
- 4) joonestab, liigitab ja mõõdab nurki (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk, kõrvunurgad, tippnurgad);
- 5) konstrueerib sirkli ja joonlaua lõigu keskristsirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid;
- 6) kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine), toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuuris ja kujutavas kunstis;
- 7) rakendab kolmnurga sisenurkade summat ja kolmnurkade võrdsuse tunnuseid (KKK, KNK, NKN) ülesandeid lahendades;
- 8) liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi, joonestab kolmnurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala;
- 9) arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala;
- 10) arvutab kuubi ning risttahuka pindala ja ruumala.

Õppesisu

1. Lihtsamad geomeetrilised kujundid (punkt, sirge, lõik, kiir, murdjoon, nurk). Nurkade võrdlemine, mõõtmine, liigitamine. Plaanimõõt. Sirgete lõikumine, ristumine, paralleelsus. Kõrvunurgad ja tippnurgad. Sümmeetria sirge suhtes. Lõigu keskristsirge ja nurgapoolitaja. Kolmnurk ja selle elemendid. Kolmnurkade liigitamine, joonestamine ja võrdsuse tunnused. Kolmnurga pindala leidmine aluse ja kõrguse abil. Ringjoon, selle pikkus. Ring, selle pindala.
2. Ruumilised kujundid (kuup ja risttahukas).

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab õppe klassis, kus on tahvlile joonestamise vahendid.

2. Kool võimaldab vajaduse korral kasutada klassis internetiühendusega sülearvutite või lauarvutite komplekti arvestusega vähemalt üks arvuti viie õpilase kohta nõutavate oskuste harjutamiseks ja esitlustehnikat seoste visualiseerimiseks (sh dünaamiline geomeetria).
3. Kool loob võimalused tasandiliste ja ruumiliste kujundite komplektide kasutamiseks.
4. Kool võimaldab klassiruumis kasutada taskuarvutite komplekti.

Hindamine

Matemaatika õpitulemusi hinnates võetakse aluseks tunnetusprotsessid ning nende hierarhiline ülesehitus.

1. *Faktide, protseduuride ja mõistete teadmine*: meenutamine, äratundmine, info leidmine, arvutamine, mõõtmine, klassifitseerimine/järjestamine;
2. *Teadmiste rakendamine*: meetodite valimine, matemaatilise info eri viisidel esitamine, modelleerimine, rutiinsete ülesannete lahendamine;
3. *Arutlemine*: põhjendamine, analüüs, süntees, üldistamine, tulemuste hindamine, mitterutiinsete ülesannete lahendamine.

Hindamise vormidena kasutatakse *kujundavat* ja *kokkuvõtvat* hindamist.

Kujundav hindamine annab infot ülesannete üldise lahendamisoskuse ja matemaatilise mõtlemise ning õpilase suhtumise kohta matemaatikasse.

1. Õppetunni või muu õppetegevuse vältel antakse õpilasele tagasisidet aine ja ainevaldkonna teadmistest ja oskustest ning õpilase hoiakutest ja väärtustest.
2. Koostöös kaaslaste ja õpetajaga saab õpilane seatud eesmärkide ning õpitulemuste põhjal täiendavat, julgustavat ja konstruktiivset tagasisidet oma tugevuste ning nõrkuste kohta.
3. Praktiliste tööde ja ülesannete puhul ei hinnata mitte ainult töö tulemust, vaid ka protsessi.

Kokkuvõtva hindamise korral võrreldakse õpilase arengut õppekavas toodud oodatavate tulemustega, kasutades numbrilist hindamist. Õpilaste teadmisi ja oskusi kontrollitakse kolmel tasemel: teadmine, rakendamine ning arutlemine. Õpilane saab hinde „hea”, kui ta on omandanud matemaatika ainekavas esitatud õpitulemused teadmise ja rakendamise tasemel, ning hinde „väga hea”, kui ta on omandanud õpitulemused arutlemise tasemel.

Õppeprotsessi kirjeldus

4. klass, 5 tundi nädalas, kokku 175 tundi

Arvutamine (hinnang ajale 48 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Arvude lugemine ja kirjutamine, nende esitamine üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste, kümne- ja sajatuhandeliste summana.	<ul style="list-style-type: none">• selgitab näidete varal termineid <i>arv</i> ja <i>number</i>; kasutab neid ülesannetes;• kirjutab ja loeb arve 1 000 000 piires;• esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste kümne- ja sajatuhandeliste summana;• võrdleb ja järjestab naturaalarve, nimetab arvule eelneva või järgneva arvu;• kujutab arve arvkiirel;
Liitmine ja lahutamine, nende omadused. Kirjalik liitmine ja lahutamine.	<ul style="list-style-type: none">• nimetab liitmise ja lahutamise tehte komponente (liidetav, summa, vähendatav, vähendaja, vahe);• tunneb liitmis- ja lahutamistehte liikmete ning tulemuste vahelisi seoseid;• kirjutab liitmistehetele vastava lahutamistehte ja vastupidi;• sõnastab ja esitab üldkujul liitmise omadusi (liidetavate vahetuvuse ja rühmitamise omadus) ja kasutab neid arvutamise hõlbustamiseks;• sõnastab ja esitab üldkujul arvust summa ja vahe lahutamise ning arvule vahe liitmise omadusi ja kasutab neid arvutamisel; <p><i>Soovitus: tehete omaduste rakendamisel piirduda kuni kahekohaliste arvudega, kuid tutvustada tuleks ka nende omaduste kehtivust suuremate arvude korral.</i></p> <ul style="list-style-type: none">• kujutab kahe arvu liitmist ja lahutamist arvkiirel;• liidab ja lahutab peast kuni kolmekohalisi arve;• liidab ja lahutab kirjalikult arve miljoni piires, selgitab oma tegevust;
Naturaalarvude korrutamise. Korrutamise omadused. Kirjalik korrutamine.	<ul style="list-style-type: none">• nimetab korrutamise tehte komponente (tegur, korrutis);• esitab kahe arvu korrutise võrdsete liidetavate summana või selle summa korrutisena;• kirjutab korrutamistehtele vastava jagamistehte ja vastupidi;• tunneb korrutamistehte liikmete ning tulemuse vahelisi seoseid;• sõnastab ja esitab üldkujul korrutamise omadusi: tegurite vahetuvus, tegurite rühmitamine, summa korrutamine arvuga;• kasutab korrutamise omadusi arvutamise lihtsustamiseks;

	<ul style="list-style-type: none"> • korrutab peast arve 100 piires; • korrutab naturaalarvu 10, 100 ja 1000-ga; • arvutab enam kui kahe arvu korrutist; • korrutab kirjalikult kuni kahekohalisi naturaalarve ja kuni kolmekohalisi arve järkarvudega;
<p>Naturaalarvude jagamine.</p> <p>Jäägiga jagamine.</p> <p>Kirjalik jagamine.</p> <p>Arv null tehetes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab jagamistehte komponente (jagatav, jagaja, jagatis); • tunneb jagamistehte liikmete ja tulemuse vahelisi seoseid; • jagab peast arve korrutustabeli piires; • kontrollib jagamistehte tulemust korrutamise abil; • selgitab, mida tähendab “üks arv jagub teisega”; • jagab jäägiga ja selgitab selle jagamise tähendust; <p><i>Soovitus: jäägiga jagamise tähendus esitada läbi näidete, näit. $16 : 3 = 5$ jääk 1, seega $16 = 3 \cdot 5 + 1$</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • jagab nullidega lõppevaid arve peast 10, 100 ja 1000-ga; • jagab nullidega lõppevaid arve järkarvudega; • jagab summat arvuga; • jagab kirjalikult arvu ühekohalise ja kahekohalise arvuga; • liidab ja lahutab nulli, korrutab nulliga; • selgitab, millega võrdub null jagatud arvuga ja nulliga jagamise võimatust;
Tehete järjekord.	<ul style="list-style-type: none"> • tunneb tehete järjekorda sulgudeta ja ühe paari sulgudega arvavaldises; • arvutab kahe- ja kolmetehteliste arvavaldiste väärtuse;
Naturaalarvu ruut.	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab arvu ruudu tähendust, arvutab naturaalarvu ruudu; • teab peast arvude 0 – 10 ruutusi; • kasutab arvu ruutu ruudu pindala arvutamisel;
Murrud.	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab murru lugeja ja nimetaja tähendust, • kujutab joonisel murdu osana tervikust; • nimetab joonisel märgitud terviku osale vastava murru; • arvutab osa (ühe kahendiku, kolmandiku jne) tervikust;
Rooma numbrid.	<ul style="list-style-type: none"> • loeb ja kirjutab enamkasutatavaid rooma numbreid (kuni kolmekümneni), selgitab arvu üleskirjutuse põhimõtet.

Andmed ja algebra (hinnang ajale 32 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Tekstülesanded.	<ul style="list-style-type: none"> lahendab kuni kolmetehtelisi elulise sisuga tekstülesandeid; modelleerib õpetaja abiga tekstülesandeid; koostab ise ühe- kuni kahetehtelisi tekstülesandeid; hindab ülesande lahendustulemuse reaalsust;
Täht võrduses.	<ul style="list-style-type: none"> leiab ühetehtelisest võrdusest tähe arväärtuse proovimise või analoogia teel; <p><i>Näiteks võrduse $21 + b = 34$ korral võib proovida, milline arv tuleb liita 21-le, et saaks 34. Toetudes näiteks võrdustele $2 + 3 = 5$ ja $3 = 5 - 2$ võib analoogia põhjal kirjutada, et $b = 34 - 21 = 13$.</i></p> <p><i>Ülesannetes piirduakse vaid võrdustega, mis sisaldavad ühte tehet ühe tähega.</i></p>

Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine (hinnang ajale 50 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Kolmnurk.	<ul style="list-style-type: none"> leiab ümbritsevast ruumist kolmnurki ning eristab neid; nimetab ja näitab kolmnurga külgi, tippe ja nurki; joonestab kolmnurka kolme külje järgi; selgitab kolmnurga ümbermõõdu tähendust ja näitab ümbermõõtu joonisel; arvutab kolmnurga ümbermõõtu nii külgede mõõtmise teel kui ka etteantud küljepikkuste korral;
Nelinurk, ristkülik ja ruut.	<ul style="list-style-type: none"> leiab ümbritsevast ruumist nelinurki, ristkülikuid ja ruute ning eristab neid; nimetab ning näitab ristküliku ja ruudu külgi, vastaskülgi, lähiskülgi, tippe ja nurki; joonestab ristküliku ja ruudu nurklaua abil; selgitab nelinurga ümbermõõdu tähendust ja näitab ümbermõõtu joonisel; arvutab ristküliku, sealhulgas ruudu, ümbermõõdu; selgitab ristküliku, sealhulgas ruudu, pindala tähendust joonise abil;

Kujundi ümbermõõdu ja pindala leidmine	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab ümbermõõdu ja pindala arvutamisel sobivaid mõõtühikuid; • arvutab kolmnurkadest ja tuntud nelinurkadest koosneva liitkujundi ümbermõõdu; • arvutab tuntud nelinurkadest koosneva liitkujundi pindala; • rakendab geomeetria teadmisi tekstülesannete lahendamisel;
Pikkusühikud.	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab pikkusühikuid mm, cm, dm, m, km, selgitab nende ühikute vahelisi seoseid; • mõõdab igapäevaelus ettetulevaid pikkusi, kasutades sobivaid mõõtühikuid; • toob näiteid erinevate pikkuste kohta, hindab pikkusi silma järgi; • teisendab pikkusühikuid ühenimelisteks;
Pindalaühikud.	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab pindalaühikute mm^2, cm^2, dm^2, m^2, ha, km^2 tähendust; • kasutab pindala arvutamisel sobivaid ühikuid; • selgitab pindalaühikute vahelisi seoseid;
Massiühikud.	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab massiühikuid g, kg, t, selgitab massiühikute vahelisi seoseid; kasutab massi arvutamisel sobivaid ühikuid; • toob näiteid erinevate masside kohta, hindab massi ligikaudu;
Mahuühikud.	<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab mahuühikut liiter, hindab keha mahtu ligikaudu;
Rahaühikud.	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab Eestis käibelolevaid rahaühikuid, selgitab rahaühikute vahelisi seoseid, kasutab arvutustes rahaühikuid;
Ajaühikud.	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab aja mõõtmise ühikuid tund, minut, sekund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand; teab nimetatud ajaühikute vahelisi seoseid;
Kiirus ja kiirusühikud.	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab kiiruse mõistet ning kiiruse, teepikkuse ja aja vahelist seost; • kasutab kiirusühikut km/h lihtsamates ülesannetes;
Temperatuuri mõõtmine.	<ul style="list-style-type: none"> • loeb termomeetri skaalalt temperatuuri kraadides märgib etteantud temperatuuri skaalale; • kasutab külmakraadide märkimisel negatiivseid arve;

Arvutamine nimega arvudega.	<ul style="list-style-type: none"> • liidab ja lahutab nimega arve; • korrutab nimega arvu ühekohalise arvuga; • jagab nimega arve ühekohalise arvuga, kui kõik ühikud jaguvad antud arvuga; • kasutab mõõtühikuid tekstülesannete lahendamisel; • otsib iseseisvalt teabeallikatest näiteid erinevate suuruste (pikkus, pindala, mass, maht, aeg, temperatuur) kohta, esitab neid tabelis.
-----------------------------	--

Ajavaru kordamiseks 10 tundi

5. klassi, 5 tundi nädalas, kokku 175 tundi

Arvutamine (hinnang ajale 54 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
<p>Miljonite klass ja miljardite klass.</p> <p>Arvu järk, järgühikud ja järkarv.</p> <p>Naturaalarvu kujutamine arvkiirel.</p> <p>Naturaalarvude võrdlemine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • loeb numbritega kirjutatud arve miljardi piires; • kirjutab arve dikteerimise järgi; • määrab arvu järke ja klasse; • kirjutab naturaalarve järkarvude summana ja järgühikute kordsete summana; • kirjutab arve kasvavas (kahanevas) järjekorras; • märgib naturaalarve arvkiirele; • võrdleb naturaalarve;
Naturaalarvude ümardamine.	<ul style="list-style-type: none"> • teab ümardamisreegleid ja ümardab arvu etteantud täpsuseni;
<p>Neli põhitehet naturaalarvudega.</p> <p>Liitmis- ja korrutamistehte põhiomadused ja nende rakendamine.</p> <p>Arvu kuup.</p> <p>Tehete järjekord. Avaldise väärtuse</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liidab ja lahutab kirjalikult naturaalarve miljardi piires; • selgitab ja kasutab liitmise ja korrutamise seadusi; • korrutab kirjalikult kuni kolmekohalisi naturaalarve; • jagab kirjalikult kuni 5-kohalisi arve kuni 2-kohalise arvuga; • selgitab naturaalarvu kuubi tähendust ja leiab arvu kuubi; • tunneb tehete järjekorda (liitmine/lahutamine, korrutamine/jagamine, sulud), arvutab kuni neljatehteliste arvavaldiste väärtusi; • avab sulgusid arvavaldiste korral; toob ühise teguri sulgudest välja;

<p>arvutamine.</p> <p>Arvavaldisse lihtsustamine sulgude avamise ja ühisteguri sulgudest väljatoomisega</p>	
<p>Paaris- ja paaritud arvud.</p> <p>Jaguvuse tunnused (2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga, 10-ga)</p> <p>Arvu tegurid ja kordsed.</p> <p>Algarvud ja kordarvud, algtegur.</p> <p>Arvude suurim ühistegur ja vähim ühiskordne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • eristab paaris- ja paaritud arve; • otsustab (tehet sooritamata), kas arv jagub 2-ga, 3-ga, 5-ga, 9-ga või 10-ga; <p><i>Soovitus: tugevamatele õpilastele on soovitatav tutvustada ka 4-ga, 6-ga jne jaguvuse tunnuseid.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • leiab arvu tegureid ja kordseid; • teab, et arv 1 ei ole alg- ega kordarv; • esitab naturaalarvu algtegurite korrutisena; • otsustab 100 piires, kas arv on alg- või kordarv; • esitab naturaalarvu algarvuliste tegurite korrutisena; • leiab arvude suurima ühisteguri (SÜT) ja vähima ühiskordse (VÜK).
<p>Murdarv, harilik murd, murru lugeja ja nimetaja.</p> <p>Kümnenndmurrud.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab hariliku murru lugeja ja nimetaja tähendust; • tunneb kümnenndmuru kümnenndkohti; loeb kümnenndmurde; • kirjutab kümnenndmurde numbrite abil verbaalse esituse järgi; • võrdleb ja järjestab kümnenndmurde; • kujutab kümnenndmurde arvkiirel;
<p>Kümnenndmuru ümardamine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ümardab kümnenndmurde etteantud täpsuseni;
<p>Tehted kümnenndmurdudega.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • liidab ja lahutab kirjalikult kümnenndmurde; • korrutab ja jagab peast kümnenndmurde järguühikutega (10, 100, 1000, 10 000 ja 0,1; 0,01; 0,001); • korrutab kirjalikult kuni kolme tüvenumbriga kümnenndmurde; • jagab kirjalikult kuni kolme tüvenumbriga murdu murruga, milles on kuni kaks tüvenumbrit (mõistet tüvenumber ei tutvustata); • tunneb tehete järjekorda ja sooritab mitme tehtega ülesandeid kümnenndmurdudega ;

Taskuarvuti, neli põhitehet.	<ul style="list-style-type: none"> • sooritab arvutuste kontrollimiseks neli põhitehet taskuarvutil.

Andmed ja algebra (hinnang ajale 42 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
<p>Arvavaldis, tähtavaldis, valem.</p> <p>Võrrandi ja selle lahendi mõiste. Võrrandi lahendamine proovimise ja analoogia teel.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära arvavaldisise ja tähtavaldisise; • lihtsustab ühe muutujaga täisarvuliste kordajatega avaldisise; arvutab lihtsa tähtavaldisise väärtuste; • kirjutab sümbolites tekstina kirjeldatud lihtsamaid tähtavaldisi; • eristab valemit avaldisest; • kasutab valemit ja selles sisalduvaid tähiseid arvutamise lihtsustamiseks; • tunneb ära võrrandi, selgitab, mis on võrrandi lahend; • lahendab proovimise või analoogia abil võrrandi, mis sisaldab ühte tehet ja naturaalarve; • selgitab, mis on võrrandi lahendi kontrollimine;
<p>Arvandmete kogumine ja korrastamine.</p> <p>Sagedustabel.</p> <p>Skaala.</p> <p>Diagrammid: tulpdiagramm, sirglõikdiagramm.</p> <p>Aritmeetiline keskmine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kogub lihtsa andmestiku; • korrastab lihtsamaid arvandmeid ja kannab neid sagedustabelisse; • tunneb mõistet sagedus ning oskab seda leida; • tajub skaala tähendust arvkiire ühe osana; • loeb andmeid erinevatelt skaaladelt andmeid ja toob näiteid skaalade kasutamise kohta; • loeb andmeid tulpdiagrammilt ja oskab neid kõige üldisemalt iseloomustada; • joonistab tulp- ja sirglõikdiagramme; • arvutab aritmeetilise keskmise;

Tekstülesannete lahendamine.	<ul style="list-style-type: none"> lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid; tunneb tekstülesande lahendamise etappe; modelleerib õpetaja abiga tekstülesandeid; kasutab lahendusidee leidmiseks erinevaid strateegiaid; hindab tulemuse reaalsust;
------------------------------	---

Geomeetriselised kujundid ja mõõtmine (hinnang ajale 32 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Sirglõik, murdjoon, kiir, sirge.	<ul style="list-style-type: none"> joonestab sirge, kiire ja lõigu ning selgitab nende erinevusi; märgib ja tähistab punkte sirgel, kiirel, lõigul; joonestab etteantud pikkusega lõigu; mõõdab antud lõigu pikkuse; arvutab murdjoone pikkuse;
Nurk, nurkade liigid.	<ul style="list-style-type: none"> joonestab nurga, tähistab nurga tipu ja kirjutab nurga nimetuse sümbolites (näiteks $\angle ABC$); võrdleb etteantud nurki silma järgi ja liigitab neid, joonestab teravnurga, nürinurga, täisnurga ja sirgnurga; kasutab malli nurga mõõtmiseks ja etteantud suurusega nurga joonestamiseks; teab täisnurga ja sirgnurga suurust;
Kõrvunurgad. Tippnurgad.	<ul style="list-style-type: none"> leiab jooniselt kõrvunurkade ja tippnurkade paare; joonestab kõrvunurki ja teab, et kõrvunurkade summa on 180° arvutab antud nurga kõrvunurga suuruse; joonestab tippnurki ja teab, et tippnurgad on võrdsed;
Paralleelsed ja ristuvad sirged.	<ul style="list-style-type: none"> joonestab lõikuvaid ja ristuvaid sirgeid; joonestab paralleellükke abil paralleelseid sirgeid; tunneb ja kasutab sümboleid \perp ja \parallel
Kuubi ja risttahuka pindala ja ruumala. Pindalaühikud ja ruumalaühikud	<ul style="list-style-type: none"> arvutab kuubi ja risttahuka pindala ja ruumala; teisendab pindalaühikuid; teab ja teisendab ruumalaühikuid; kasutab ülesannete lahendamisel mõõtühikute vahelisi seoseid; <p><i>Soovitus: mõõtühikute teisendamisel rõhutada põhimõtet, kuidas teisendada, mitte lihtsalt õppida pähe.</i></p>
Plaanimõõt	<ul style="list-style-type: none"> selgitab plaanimõõdu tähendust; valmistab ruudulisele paberile lihtsama (korterit jm) plaani.

Ajavaru 12 tundi

6.klass, 5 tundi nädalas, kokku 175 tundi

Arvutamine (hinnang ajale 65 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Harilik murd, selle põhiomadus. Hariliku murru taandamine ja laiendamine. Harilike murdude võrdlemine.	<ul style="list-style-type: none">• teab murru lugeja ja nimetaja tähendust; teab, et murrujoonel on jagamismärgi tähendus;• kujutab harilikke murde arvkiirel;• kujutab lihtsamaid harilikke murde vastava osana lõigust ja tasapinnalisest kujundist;• tunneb liht- ja liigmurde;• teab, et iga täisarvu saab esitada hariliku murruna;• taandab murde nii järkjärgult kui suurima ühisteguriga, jäädes arvutamisel saja piiresse;• teab, milline on taandumatu murd;• laiendab murdu etteantud nimetajani;• teisendab murde ühenimelisteks ja võrdleb neid;• teab, et murdude ühiseks nimetajaks on antud murdude vähim ühiskordne;• esitab liigmurruga segaarvuna ja vastupidi;
Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine. Erinimeliste murdude liitmine ja lahutamine. Harilike murdude korrutamise. Pöördarvud. Harilike murdude jagamine. Arvutamine harilike ja kümnendmurdudega. Kümnendmurru teisendamine harilikuks murruks ning hariliku murru teisendamine kümnendmurruks.	<ul style="list-style-type: none">• liidab ja lahutab ühenimelisi ja erinimelisi murde;• korrutab harilikke murde omavahel ja murdarve täisarvudega;• tunneb pöördarvu mõistet;• jagab harilikke murde omavahel ja murdarve täisarvudega ning vastupidi;• tunneb segaarvude liitmise, lahutamise, korrutamise ja jagamise eeskirju ja rakendab neid arvutamisel;• teisendab lõpliku kümnendmurruga harilikku murruks ja harilikku murruga lõplikuks või lõpmatuks perioodiliseks kümnendmurruks;• leiab hariliku murruga kümnendlähendi ja võrdleb harilikke murde kümnendlähendite abil; <p><i>Soovitus: hariliku murruga kümnendlähendite leidmisel on otstarbekas kasutada kalkulaatorit.</i></p> <ul style="list-style-type: none">• arvutab täpselt avaldiste väärtusi, mis sisaldavad nii kümnend- kui harilikke murde ja sulge;

<p>Negatiivsed arvud. Arvtelg. Positiivsete ja negatiivsete täisarvude kujutamine arvteljel. Kahe punkti vaheline kaugus arvteljel. Vastandarvud. Arvu absoluutväärtus. Arvude järjestamine. Arvutamine täisarvudega.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab negatiivsete arvude tähendust, toob nende kasutamise kohta elulisi näiteid; • leiab kahe punkti vahelise kauguse arvteljel; • teab, et naturaalarvud koos oma vastandarvudega ja arv null moodustavad täisarvude hulga; • võrdleb täisarve ja järjestab neid; • teab arvu absoluutväärtuse geomeetrilist tähendust; • leiab täisarvu absoluutväärtuse; • liidab ja lahutab positiivsete ja negatiivsete täisarvudega, tunneb arvutamise reegleid; • vabaneb sulgudest, teab, et vastandarvude summa on null ja rakendab seda teadmist arvutustes; • rakendab korrutamise ja jagamise reegleid positiivsete ja negatiivsete täisarvudega arvutamisel; • arvutab kirjalikult täisarvudega;
---	--

Andmed ja algebra (hinnang ajale 40 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
<p>Protsendi mõiste. Osa leidmine tervikust.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab protsendi mõistet; teab, et protsent on üks sajandik osa tervikust; • leiab osa tervikust; • leiab arvust protsentides määratud osa; • lahendab igapäevaelule tuginevaid ülesandeid protsentides määratud osa leidmisele (ka intressiarvutused); • lahendab tekstülesandeid protsentides määratud osa leidmisele;
<p>Koordinaattasand. Punkti asukoha määramine tasandil. Temperatuuri graafik, ühtlase liikumise graafik ja teisi empiirilisi graafikuid.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi; • määrab punkti koordinaate ristkoordinaadistikus; • joonestab lihtsamaid graafikuid; • loeb andmeid graafikult, sh loeb ja analüüsib liiklusohutusalasid graafikuid;
<p>Sektordiagramm.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • loeb andmeid sektordiagrammilt;

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Tekstülesanded.	<ul style="list-style-type: none"> analüüsib ning lahendab täisarvude ja murdarvudega mitmetehteliste tekstülesandeid; tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi; õpetaja juhendamisel modelleerib lihtsamas reaalses kontekstis esineva probleemi (probleemülesannete lahendamine).

Geomeetrilised kujundid (hinnang ajale 60 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused
Ringjoon. Ring. Ringi sektor. Ringjoone pikkus. Ringi pindala	<ul style="list-style-type: none"> teab ringjoone keskpunkti, raadiuse ja diameetri tähendust; joonestab etteantud raadiuse või diameetriga ringjoont; leiab katseliselt arvu π ligikaudse väärtuse;
Peegeldus sirgest, telgsümmeetria. Peegeldus punktist, tsentraalsümmeetria.	<ul style="list-style-type: none"> eristab joonisel sümmeetrilised kujundid; joonestab sirge (ja punkti) suhtes antud punktiga sümmeetrilist punkti, antud lõiguga sümmeetrilise lõigu ja antud kolmnurga või nelinurgaga sümmeetrilist kujundi; kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine) toob näiteid õpitud geomeetristest kujunditest ning
Lõigu poolitamine. Antud sirge ristsirge.	<ul style="list-style-type: none"> poolitab sirkli ja joonlauaga lõigu ning joonestab keskristsirge;
Kolmnurk ja selle elemendid. Kolmnurga nurkade summa. Kolmnurkade võrdsuse tunnused.	<ul style="list-style-type: none"> näitab joonisel ja nimetab kolmnurga tippu, külge, nurki; joonestab ja tähistab kolmnurga, arvutab kolmnurga ümbermõõdu; leiab jooniselt ja nimetab kolmnurga lähisnurki, vastasnurki, lähiskülge, vastaskülge; teab ja kasutab nurga sümboleid; teab kolmnurga sisenurkade summat ja rakendab seda puuduva nurga leidmiseks; teab kolmnurkade võrdsuse tunnuseid KKK, KNK, NKN ning kasutab neid ülesannete lahendamisel; liigitab joonistel etteantud kolmnurki nurkade ja külgede järgi; joonestab teravnurkse, täisnurkse ja nürinurkse kolmnurga; joonestab erikülgse, võrdkülgse ja võrdhaarse kolmnurga; joonestab kolmnurga kolme külge järgi, kahe külge ja nendevahelise nurga järgi ning ühe külge ja selle

<p>Kolmnurkade liigitamine.</p> <p>Kolmnurga joonestamine kolme külje järgi, kahe külje ja nende vahelise nurga järgi, ühe külje ja selle lähisnurkade järgi.</p> <p>Täisnurkne kolmnurk.</p> <p>Võrdhaarse kolmnurga omadusi.</p> <p>Kolmnurga alus ja kõrgus.</p> <p>Kolmnurga pindala.</p>	<p>lähisnurkade järgi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • näitab ja nimetab täisnurkse kolmnurga külgi; • näitab ja nimetab võrdhaarses kolmnurgas külgi ja nurki; • teab võrdhaarse kolmnurga omadusi ja kasutab neid ülesannete lahendamisel; • tunneb mõisteid alus ja kõrgus, joonestab iga kolmnurga igale alusele kõrguse; • mõõdab kolmnurga aluse ja kõrguse; • arvutab kolmnurga pindala.
---	--

Ajavaru kordamiseks 10 tundi

Ainevaldkond “Loodusained“

Ainevaldkonna õppeained

Loodusainete valdkonna õppeained on loodusõpetus, bioloogia, geograafia, füüsika ja keemia.

Loodusõpetust õpitakse alates 1. klassist, bioloogiat ja geograafiat alates 7. klassist ning füüsikat ja keemiat alates 8. klassist.

Loodusainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

loodusõpetus – 3 nädalatundi

II kooliaste

loodusõpetus – 7 nädalatundi

III kooliaste

loodusõpetus – 2 nädalatundi 7. klassis

bioloogia – 5 nädalatundi

geograafia – 5 nädalatundi

füüsika – 4 nädalatundi

keemia – 4 nädalatundi

Ainevaldkonna kirjeldus

Valdkonna õppeainetega kujundatakse loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, mis moodustab loodusteadusliku pädevuse. Loodusteaduslikes õppeainetes käsitletakse keskkonna bioloogiliste, geograafiliste, keemiliste, füüsikaliste ja tehnoloogiliste objektide ning protsesside omadusi, seoseid ja vastasmõjusid. Seejuures hõlmab keskkond nii looduslikku kui ka majanduslikku, sotsiaalset ja kultuurilist komponenti. Loodusainete esitus ning sellega seotud õpilaskeskne õpiprotsess tugineb sotsiaalsele konstruktivismile, kus keskkonnast lähtuvate probleemide lahendamise omandatakse tervikülevaade loodusteaduslikest faktidest ja teooriatest ning nendega seotud rakendustest ja elukutsetest, mis arendab õpilaste loodusteaduslikku maailmakäsitlust, paneb aluse elukestvatele õppele ning abistab neid elukutsevalikus.

Olulisel kohal on sisemiselt motiveeritud ja loodusvaldkonnast huvitava õpilase kujundamine, kes märkab ja teadvustab keskkonnaprobleeme, oskab neid lahendada, langetada pädevaid otsuseid ning prognoosida nende mõju loodus- ja sotsiaalkeskkonnale. Õppimise keskmeks on loodusteaduslike probleemide lahendamine loodusteaduslikule meetodile tuginevas uurimuslikus õppes, mis hõlmab objektide või protsesside vaatlust, probleemide määramist, taustinfo kogumist ja analüüsimist, uurimisküsimuste ja hüpoteeside sõnastamist, katsete ja vaatluste planeerimist ning tegemist, saadud andmete analüüsi ja järelduste tegemist ning kokkuvõtete suulist ja kirjalikku esitamist. Sellega kaasneb uurimuslike oskuste omandamine ning õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite areng. Lisaks ühe lahendiga loodusteaduslikele probleemidele arendatakse mitme võrdväärse lahendiga probleemide lahendamise oskust. Nende hulka kuuluvad dilemmaprobleemid, mida lahendades arvestatakse peale loodusteaduslike seisukohtade ka inimühiskonnast lähtuvaid (majanduslikke, seadusandlikke ning eetilisi-moraalseid) seisukohti.

Ainevaldkonnasisene lõiming kujundab õpilaste integreeritud arusaamist loodusest kui terviksüsteemist, milles esinevad vastastikused seosed ning põhjuslikud tagajärjed. Ühtlasi saadakse ülevaade inimtegevuse positiivsest ja negatiivsest mõjust looduskeskkonnale,

teadvustatakse kohalikke ja globaalseid keskkonnaprobleeme, õpitakse väärtustama jätkusuutlikku ning vastutustundlikku eluviisi, sh loodusressursside ratsionaalset ja säästvat kasutamist, ning kujundatakse tervislikke eluviise.

Loodusõpetus kujundab alusteadmised ja -oskused teiste loodusteaduslike ainete (bioloogia, füüsika, geograafia ja keemia) õppimiseks ning loob aluse teadusliku mõtlemisviisi kujunemisele.

Loodusõpetus aitab õpilastel omandada üldised alused looduskeskkonna terviklikuks tajumiseks ning esmaste seoste mõistmiseks inimese ja tema elukeskkonna vahel. Õpilane õpib märkama ning eesmärgistatult vaatlema elus- ja eluta looduse objekte ning nähtusi, andmeid koguma ja analüüsima ning nende põhjal järeldusi tegema. Praktiliste tegevuste kaudu õpitakse leidma probleemidele erinevaid lahendusi ja analüüsima nende võimalikke tagajärgi.

Bioloogia kujundab õpilastel tervikarusaama eluslooduse põhilistest objektidest ja protsessidest ning elus- ja eluta looduse vastastikustest seostest. Sellega omandatakse elukeskkonnaga seotud probleemide lahendamise oskus ning suurendatakse õpilaste sotsiaalset toimetulekut. Ühtlasi omandatakse positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes, väärtustatakse looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi.

Geograafia on lõimiv õppeaine, mis lisaks loodusainetele on seotud sotsiaalainete ja matemaatikaga ning kujundab õpilaste arusaama looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest, nende ruumilisest levikust ning vastastikustest seostest. Geograafias pööratakse erilist tähelepanu õpilaste keskkonnateadlikkuse kujunemisele. Keskkonna mõistet käsitletakse koosnevana looduslikust, majanduslikust, sotsiaalsest ja kultuurilisest komponendist.

Füüsikat õppides omandavad õpilased arusaama põhilistest füüsikalistest protsessidest ning füüsikaseaduste rakendamise võimalustest tehnika ja tehnoloogia arengus. Õpilaste väärtushinnangute kujundamiseks seostatakse probleemide lahendusi teaduse ajaloolise arenguga: käsitletakse füüsikute osa teadusloos ning füüsika ja selle rakenduste tähendust inimkonna elus üldise kultuuriloolise konteksti seisukohast.

Keemias omandavad õpilased teadmisi ainete omadustest ja oskusi keemilistes nähtustes orienteeruda ning suutlikkuse mõista eluslooduses ja inimtegevuses toimuvate keemiliste protsesside seaduspärasusi. Õpilased õpivad mõistma keemiliste nähtuste füüsikalist olemust, looduslike protsesside keemilist tagapõhja, seoseid ainete koostise ja ehituse ning ainete omaduste vahel. Arendatakse eksperimenteerimisoskust ja olmekeemia ohutu kasutamise oskusi.

Loodusõpetus

I kooliaste

1. I kooliastme õpitulemused

Väärtused ja hoiakud

3. klassi õpilane

- 1) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;

- 2) mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub loodusest, suhtub loodusesse säästvalt;
- 3) märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- 4) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- 5) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast.

Uurimisoskused

3. klassi õpilane

- 1) teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- 2) sõnastab oma meelte abil saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;
- 3) teeb lihtsaid vahendeid kasutades praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 4) vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid;
- 5) kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes;
- 6) kasutab õpitud loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi igapäevaelus otsuseid tehes.

Loodusvaatlused

3. klassi õpilane

- 1) teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
- 2) kirjeldab looduslikke ja tehislikke objekte erinevate meeltega saadud teabe alusel;
- 3) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega;
- 4) toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaegadel;
- 5) toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus;
- 6) tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- 7) käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid.

Loodusnähtused

3. klassi õpilane

- 1) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid;
- 2) eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning omab ohutunnet tundmatute ainete vastu;
- 3) teeb juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- 4) kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid;
- 5) selgitab kompassi töö põhimõtet, toetudes magnetiga tehtavale katsele;
- 6) teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi elektririistade ohutul kasutamisel;

- 7) oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi; teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja tee pikkus.

Organismide mitmekesisus ja elupaigad

3. klassi õpilane

- 1) kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses;
- 2) eristab seeni, taimi ja loomi toitumise, kasvamise ning liikumisvõime järgi;
- 3) teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased;
- 4) eristab kala, kahepaikset, roomajat, lindu ja imetajat ning selgrootut, sh putukat;
- 5) kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;
- 6) eristab õistaimi, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaime;
- 7) teab seente mitmekesisust, eristab söödavaid ja mürgiseid kübarseeni ning oskab vältida mürgiste seentega seotud ohtusid;
- 8) arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse vastutustundlikult;
- 9) toob näiteid erinevate organismide seoste kohta looduses ning koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid;
- 10) tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimuslikule ülevaatele.

Inimene

3. klassi õpilane

- 1) kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi;
- 2) järgib tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid ning väärtustab tervislikke eluviise;
- 3) teadvustab inimese vajadusi, tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning toimib keskkonda hoidvalt;
- 4) toob näiteid, kuidas inimene sõltub loodusest ning muudab oma tegevusega loodust;
- 5) võrdleb inimeste elu maal ja linnas.

Plaan ja kaart

3. klassi õpilane

- 1) saab aru lihtsast plaanist või kaardist ning leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- 2) mõistab, et kaardi järgi on võimalik tegelikkust tundma õppida;
- 3) näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvesid ja linnu;
- 4) määrab kompassi abil põhja- ja lõunasuunda;
- 5) kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari.

2. Öppesisu

1. klassi ainekava

2.1. Inimese meeled ja avastamine

Inimese meeled ja avastamine. Elus ja eluta. Asjad ja materjalid. Tahked ained ja vedelikud.

Mõisted: omadus, meeled, elus, eluta, looduslik, tehnilik, tahke, vedel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses.
2. Elus- ja eluta objektide rühmitamine.
3. Tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine.
4. Öppekäik kooliümbruse elus- ja eluta loodusega tutvumiseks.

2.2. Aastaajad

Aastaaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega. Taimed, loomad ja seened eri aastaajadel. Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.

Mõisted: suvi, sügis, talv, kevad, soojus, valgus, taim, loom, seen, kodukoht, veekogu, maastik.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Öppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus.
2. Puu ja temaga seotud elustiku aastaringne jälgimine.
3. Tutvumine aastaajaliste muutustega veebimaterjalide põhjal.

Õpitulemused 1. klassi lõpuks

Õpilane

- 1) teab erinevaid omadusi;
- 2) oskab oma meelte abil omadusi määrata;
- 3) teab, et taimed, loomad ja seened on elusolendid;
- 4) teab nimetada elusa ja eluta looduse objekte ja nende omadusi;
- 5) viib läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- 6) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid;
- 7) oskab käituda öppekäigul loodussõbralikult;
- 8) teab, et on olemas looduslikud ja inimese tehtud asjad ning materjalid;
- 9) kirjeldab looduslikke ja tehnilikke objekte erinevate meeltega saadud teabe alusel;
- 10) sõnastab oma meelte abil saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;
- 11) eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning omab ohutunnet tundmatute ainete suhtes;
- 12) eristab inimese valmistatud looduslikust;
- 13) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu, kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 14) märkab looduse ilu ja erilisust, väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- 15) väärtustab maailma tunnetamist oma meelte kaudu;
- 16) tunneb rõõmu looduses viibimisest;
- 17) väärtustab nii looduslikku kui inimese loodut ning suhtub kõigesse sellesse säästvalt;

- väärtustab enda ja teiste tööd;
- 18) teab, et looduses aset leiduvad muutused sõltuvalt aastaegadest ning valgusest ja soojusest;
 - 19) märkab muutusi looduses ja seostab neid aastaegade vaheldumisega, kirjeldab aastaajalisi muutusi (kõnes, kirjas, joonistades);
 - 20) toob näiteid looduses toimivate aastaajaliste muutuste tähtsusest inimese elus;
 - 21) teeb lihtsamaid loodusvaatlusi, kannab vaatlusinfo tabelisse, jutustab vaatlusinfo/tabeli põhjal ilma muutumisest;
 - 22) teeb soojuse ja valguse peegeldumise kohta katseid, sõnastab järeldused;
 - 23) oskab ennast kaitsta päikesepõletuse eest;
 - 24) teab, et elusolendite mitmekesisus ja aktiivsus sõltub aastaegadest;
 - 25) toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaegadel;
 - 26) oskab käituda õppekäigul loodussõbralikult;
 - 27) tunneb kodu- ja kooliümbrust, teab kodu- ja kooliümbruse tüüpilisemaid taimi ja loomi;
 - 28) vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid;
 - 29) oskab vaadelda, nimetada, rühmitada ja kirjeldada kodukoha, kooliümbruse elusa ja eluta looduse objekte;
 - 30) oskab käituda veekogudel;
 - 31) teab tuntumaid kodukoha/kooliümbruse vaatamisväärsusi;
 - 32) mõistab, et aastaajalised muutused mõjutavad tema enda ja teiste elu;
 - 33) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu;
 - 34) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast, järgib koostegutsemise reegleid;
 - 35) tunneb huvi oma kodukoha, inimeste/ajaloo/looduse vastu;
 - 36) hoiab oma kodukoha loodust ja ehitisi.

2. klassi ainekava

2.3. Organismid ja elupaigad

Maismaataimed ja -loomad, välisehitus ja mitmekesisus. Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvamine. Koduloomad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaaorganismidest.

Mõisted: puu, põõsas, rohttaim, teravili, juur, vars, leht, õis, vili, keha, pea, jalad, saba, kael, tiivad, nokk, suled, karvad, soomused, toitumine, kasvamine, uimed, ujulestad, lõpused, metsloom, koduloom, lemmikloom.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Loodusvaatlused: taimede välisehitus; loomade välisehitus.
2. Ühe taime või looma uurimine, ülevaate koostamine.
3. Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest ja valgusest.
4. Õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.

2.4. Mõõtmine ja võrdlemine

Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine.

Mõisted: mõõtühik, termomeeter, kaalud, kaalumine, mõõtmine, katse.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Kehade kaalumine.
2. Õpilaste pikkuste mõõtmine ja võrdlemine.
3. Temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.

2.5. Inimene

Inimene. Välisehitus. Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus. Inimese elukeskkond.

Mõisted: keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asulad: linn, alev, küla.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Enesevaatlus, mõõtmine.
2. Oma päevamenüü tervislikkuse hindamine.
3. Õppekäik asula kui inimese elukeskkonna uurimiseks.

2.6. Ilm

Ilmavaatlused. Ilmastikunähtused.

Mõisted: pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Ilma vaatlemine.
2. Õhutemperatuuri mõõtmine.
3. Ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.

Õpitulemused 2. klassi lõpuks

Õpilane

- 1) teab õpitud maismaaloomi ja -taimi, teab loomade ja taimedega seotud ohtusid ning looduslikke ohte;
- 2) oskab rühmitada ja ära tunda kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- 3) kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suuliselt ja kirjalikus kõnes;
- 4) kirjeldab taimede ja loomade välisehitust, seostab selle elupaiga ja kasvukohaga ning toob näiteid nende tähtsusest looduses;
- 5) oskab teha lihtsamaid loodusvaatlusi;
- 6) teab, et organism hingab, toitub, kasvab, paljuneb;
- 7) kirjeldab õpitud maismaaloomade välisehitust, toitumist ja kasvamist, seostab neid elupaigaga;
- 8) kirjeldab taimede välisehitust, märkab ja kirjeldab taimede arengut;
- 9) eristab mets- ja koduloomi;
- 10) teab, miks peetakse koduloomi, ja oskab nimetada nende vajadusi;
- 11) teab koduloomadega seotud ohtusid;
- 12) oskab märgata ja kirjeldada koduloomade arengut;
- 13) teab õpitud veetaimi ja -loomi;
- 14) teab, et on olemas erinevad elupaigad, et erinevatel organismidel on erinevad nõuded elukeskkonnale;
- 15) teab maismaa- ja veetaimede põhierinevusi;
- 16) vaatleb taimi ja loomi erinevates elukeskkondades;
- 17) suhtub hoolivalt elusolenditesse ja nende vajadustesse;
- 18) väärtustab veetaimede ja -loomade mitmekesisust ja tähtsust looduses;
- 19) suhtub vastutustundlikult koduloomadesse, ei jäta koduloomi hoolitsuseta;
- 20) väärtustab uurimuslikku tegevust.
- 21) teab, et mõõtmine on võrdlemine mõõtühikuga;
- 22) viib läbi lihtsate vahenditega tehtavaid praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;

- 23) kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid; mõistab mõõtmise vajalikkust, saab aru, et mõõtmine peab olema täpne.
- 24) teab kehaosade nimetusi;
- 25) näitab ja nimetab kehaosi;
- 26) kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi;
- 27) teab, et toituda tuleb võimalikult mitmekesiselt ning regulaarselt ja et väärtoitumine toob kaasa tervisehäireid;
- 28) teab, et kiirtoidud ei ole tervislikud;
- 29) oskab järgida tervisliku toitumise põhimõtteid ning hügieeninõudeid;
- 30) oskab leida toiduainete pakenditelt talle vajalikku teavet;
- 31) teab, kuidas hoida oma tervist, silmi, hambaid;
- 32) teab, kelle poole tervisemurega pöörduda;
- 33) järgib hügieeninõudeid, hoolitseb keha puhtuse eest;
- 34) oskab näha ohtu tundmatutes esemetes, eristada tervisele kasulikke ja kahjulikke tegevusi;
- 35) teab, et inimesed elavad erinevates elukeskkondades;
- 36) toob näiteid, kuidas inimene oma tegevusega muudab loodust;
- 37) teab, et oma tegevuses tuleb teistega arvestada;
- 38) tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning toimib keskkonda hoidvalt;
- 39) võrdleb inimeste elu maal ja linnas;
- 40) väärtustab inimest ja tema vajadusi ning tervist.
- 41) väärtustab tervislikku eluviisi, tervislikku toitumist ja puhtust;
- 42) püüab vältida enda ja teiste tervise kahjustamist; väärtustab erinevaid huvisid ja harrastusi.
- 43) teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma;
- 44) teeb ilmateate põhjal järeldusi ning riietub vastavalt; tunneb huvi uurimusliku tegevuse vastu.

3. klassi ainekava

2.7. Organismide rühmad ja kooselu

Taimede mitmekesisus. Loomade mitmekesisus. Seente mitmekesisus. Samblikud. Liik, kooslus, toiduahel.

Mõisted: õistaim, vili, seeme, okaspuu käbi, sõnajalg, sammal, selgroogsed, kalad, kahepaiksed, roomajad, linnud, imetajad, soomused, selgrootud, ussid, putukad, ämblikud, seeneniidistik, kübarseen, eosed, hallitus, pärm, samblik, liik, kooselu, taimtoiduline, loomtoiduline, segatoiduline, toiduahel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Lihtsa kollektiooni koostamine mõnest organismirühmast.
2. Looma välisehituse ja eluviisi uurimine.
3. Seente vaatlemine või hallitusseente kasvamise uurimine.
4. Õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades.

2.8. Liikumine

Liikumise tunnused. Jõud liikumise põhjusena (katseliselt). Liiklusohutus.

Mõisted: liikumine, kiirus, jõud.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Oma keha jõu tunnetamine liikumise alustamiseks ja peatamiseks.

2. Liikuvate kehade kauguse ja kiiruse hindamine.

2.9. Elekter ja magnetism

Vooluring. Elektrijuhid ja mitteelektrijuhid. Elektri kasutamine ja säästmine. Ohutusnõuded.

Magnetnähtused. Kompass.

Mõisted: vooluallikas, elektripirn, juhe, lüliti, juht, mittejuht, ohutus, kompass, ilmakaared.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Lihtsa vooluringi koostamine.
2. Ainete elektrijuhtivuse kindlakstegemine.
3. Püsimagnetitega tutvumine.

2.10. Minu kodumaa Eesti

Kooliümbruse plaan. Eesti kaart. Ilmakaared ning nende määramine kaardil ja looduses. Tuntumad

kõrgustikud, saared, poolsaared, lahed, järved, jõed ja asulad Eesti kaardil.

Mõisted: plaan, pealtvaade, kaart, kaardi legend, leppemärk, leppevärv, põhi- ja vaheilmakaared,

kõrgustik, madalik, saar, poolsaar, laht, järv, jõgi, asulad.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Pildi ja plaani kõrvutamine.
2. Plaani järgi liikumine kooli ümbruses, mõõtkavata plaani täiendamine.
3. Ilmakaarte määramine kaardil, õues kompassiga või päikese järgi.
4. Õppeekskursioon oma maakonnaga tutvumiseks.

Õpitulemused 3. klassi lõpuks

Õpilane

- 1) teab, et taimed on elusad organismid;
- 2) teab, et taimed vajavad päikesevalgust ning toodavad seente ja loomade poolt kasutatavaid toitaineid ja hapnikku;
- 3) nimetab ja oskab näidata taimeosi, leida tunnuseid, mille abil taimi rühmitada;
- 4) eristab õistaimet, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaime;
- 5) teab, et loomade hulka kuuluvad putukad, ämblikud, ussid, kalad, konnad, maod, linnud ja imetajad;
- 6) teab, et ühte rühma kuuluvatel loomadel on sarnased tunnused;
- 7) teab, et rästik, puuk ja herilane on ohtlikud;
- 8) eristab kala, kahepaikset, roomajat, lindu ja imetajat ning selgrootut, sh putukat;
- 9) kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;
- 10) oskab seostada loomade ehituslikke ja käitumuslikke eripärasid nende elukeskkonnaga;
- 11) tunneb ära õpitud loomi piltide järgi ja looduses;
- 12) väldib loomadega seotud ohte (mürgiseid ja ohtlikke loomi);
- 13) teab seente mitmekesisust ja seda, et seened elavad mullas ja teistes organismides;
- 14) teab, et mõningaid seeni kasutatakse toiduainete valmistamiseks ning pagaritööstuses;
- 15) eristab söödavaid ja mürgiseid kübarseeni;
- 16) oskab vältida mürgiste seentega (sh hallitusseentega) seotud ohtusid;

- 17) eristab seeni taimedest ja loomadest;
- 18) tunneb õpitud seeni piltide järgi ja looduses;
- 19) teab, et igal liigil on nimi;
- 20) teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased;
- 21) teab, et looduses on kõik omavahel seotud, et toiduvõrgustike abil saab iseloomustada organismidevahelisi suhteid;
- 22) koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid;
- 23) tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimusülevaatele;
- 24) mõistab, et (liiki)de mitmekesisus on üks loodusrikkusi;
- 25) mõistab, et iga organism on looduses tähtis;
- 26) saab aru, et kõik taimed ja loomad on vajalikud, et nad on osa loodusest ja neid peab kaitsma; mõistab, et seened on elusorganismid ning neid tuleb kaitsta nagu teisigi organisme.
- 27) teab liikumise tunnust: keha asukoht muutub teiste kehade suhtes;
- 28) eristab liikumist ja paigalseisu;
- 29) teab, et keha ei saa hetkeliselt liikuma panna ega peatada;
- 30) teab, et pidurdamisel läbib keha teatud teepikkuse;
- 31) teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja tee pikkus (kiirus, teekatte libedus);
- 32) oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi,
- 33) oskab tänavat (teed) ohutult ületada;
- 34) oskab hinnata sõidukite liikumissuunda, -kiirust ja kaugust;
- 35) oskab valida jalgrattaga, rulaga ja rulluiskudega sõitmiseks turvalise koha ja sobiva kiiruse;
- 36) oskab kasutada turvavahendeid; suhtub positiivselt liikumisse kui kehalisse tegevusse.
- 37) teab lüliti osa vooluringis;
- 38) teab, et mõned ained juhivad elektrivoolu ja teised ei juhi;
- 39) teab, et niiske keskkond juhib elektrivoolu ja et elekter võib olla ka ohtlik;
- 40) oskab pistikut pistikupeast õigesti välja tõmmata;
- 41) eristab töötavat ja mittetöötavat vooluringi;
- 42) teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi elektririistade ohutul kasutamisel;
- 43) kasutab elektrit säästlikult; oskab käsitseda majapidamis- ja olmeelektronikat ning elektroonikaseadmeid;
- 44) saab aru elektri säästmise vajalikkusest; saab aru, et koduses majapidamises kasutatav elekter on inimesele ohtlik ja sellega ei tohi mängida.
- 45) teab, et kaart on suurema maa-ala mudel ja et värvused ja märgid kaardil on leppemärgid;
- 46) saab aru lihtsast plaanist või kaardist, leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- 47) kirjeldab kaardi abil tegelikke objekte, tunneb kaardil värvide järgi ära maismaa ja veekogud;
- 48) mõistab, et kaardi abil on võimalik tegelikkust tundma õppida;
- 49) teab põhiilmakaari ja vaheilmakaari;
- 50) teab õpitud kaardiobjekte ja oma kodukoha asukohta kaardil;
- 51) kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari;
- 52) määrab kompassi abil põhja- ja lõunasuunda;

- 53) näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, madalikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvesid ja linnu;
- 54) seostab kaardiobjektid ilmakaartega (nt Valga asub Lõuna-Eestis)
- 55) saab aru, et ilmakaarte tundmine ning nende määramisoskus on elus vajalik;
- 56) mõistab, et kaardi järgi on võimalik maastikul orienteeruda;
- 57) mõistab, et kaartide kasutamine on vajalik ja uurimine põnev; saab aru kaardi legendi ja leppemärkide tundmise vajalikkusest ja sellest, et kaardi või plaani (mudeli) abil on tegelikkust parem tundma õppida.

II kooliaste

1. II kooliastme õpitulemused

Väärtused ja hoiakud

6. klassi õpilane:

- 1) tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu;
- 2) väärtustab uurimistegevust looduse tundmaõppimisel;
- 3) väärtustab bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säästvat eluviisi;
- 4) toimib keskkonnateadliku tarbijana ning väärtustab tervislikku toitu;
- 5) märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitse üritustes.

Uurimuslikud oskused

6. klassi õpilane:

- 1) sõnastab uurimisküsimusi/probleeme ja kontrollib hüpoteese;
- 2) kavandab õpetaja juhendamisel lihtsamaid praktilisi töid;
- 3) teeb katseid, järgides praktilise töö juhendeid;
- 4) arutleb loodusteadusliku uurimuse ja praktiliste tööde juhendite üle;
- 5) kasutab ohutusnõudeid järgides õigesti sobilikke mõõtevahendeid;
- 6) analüüsib andmeid, teeb järeldusi ja esitab uuringu tulemusi;
- 7) leiab eri allikatest loodusteaduslikku teavet ning hindab infoallika usaldusväärtust;
- 8) oskab vastandada teaduslikku ja mitteteaduslikku seletust.

Üldised loodusteaduslikud teadmised

6. klassi õpilane:

- 1) tunneb igapäevaelus ära loodusteaduslikke teemasid, probleeme ja küsimusi;
- 2) saab aru loodusteaduslikust tekstist, tõlgendab ja rakendab õpitud teadusmõisteid, sümboleid ning ühikuid nähtusi ja protsesse selgitades;
- 3) tuginedes loodusteaduslikele teadmistele, teeb tõendusmaterjalide põhjal järeldusi ja otsustusi;
- 4) selgitab teaduslikele faktidele tuginedes põhjuse-tagajärje seoseid;
- 5) kasutab või koostab mudelit, et näidata arusaamist seostest, protsessidest ja süsteemidest;
- 6) kirjeldab ja võrdleb organismide, ainete või protsesside sarnasusi ning erinevusi;

- 7) selgitab organismide kohastumist õhus, vees või mullas kui elukeskkonnas ning põhjendab loodus- ja keskkonnakaitse vajalikkust;
- 8) saab aru inimtegevuse ja keskkonna vahelistest seostest kodukoha ning Eesti kontekstis.

2. Õpitulemused ja õppesisu

4. klassi ainekava

2.1. Maailmaruum

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;
- 2) põhjendab mudeli abil öö ja päeva vaheldumist Maal;
- 3) leiab taevaskvaadil ja taevakaardil Suure Vankri ja Põhjanaela ning määrab põhjasuuna;
- 4) leiab eri allikaist infot maailmaruumi kohta etteantud teemal, koostab ja esitab ülevaate.

Õppesisu

Päike ja tähed. Päikesesüsteem. Tähistaevas. Tähtkujud. Suur Vanker ja Põhjanael. Galaktikad. Astronoomia.

Mõisted: maailmaruum, Päike, Maa, Kuu, tiirlemine, pöörlemine, ööpäev, aasta, täht, planeet, satelliit, Päikesesüsteem, tähtkuju, Suur Vanker, Põhjanael, galaktika, astronoomia.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Mudeli valmistamine Päikese ning planeetide suuruse ja omavahelise kauguse kujutamiseks.
2. Öö ja päeva vaheldumise mudeldamine.
3. Maa tiirlemise mudeldamine.
4. Tähistaeva vaatlused. Põhjanaela leidmine tähistaevas.

2.2. Planeet Maa

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- 2) teab ja näitab kaardil mandreid ja ookeane ning suuremaid Euroopa riike;
- 3) leiab atlase kaardilt kohanimedega registri järgi tundmatu koha;
- 4) toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning iseloomustab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.

Õppesisu

Gloobus kui Maa mudel. Maa kujutamine kaartidel. Erinevad kaardid. Mandrid ja ookeanid. Suuremad riigid Euroopa kaardil. Geograafilise asendi iseloomustamine. Eesti asend Euroopas. Looduskatastroofid: vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused.

Mõisted: gloobus, mudel, looduskaart, riikide kaart, kontuurkaart, atlas, ekvaator, põhja- ja lõunapoolkera, põhja- ja lõunapoolus, manner, ookean, meri, geograafiline asend, riigipiir, naaberriik, vulkaan, laava, lõõr, maavärin, orkaanid, üleujutused.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Gloobuse kui Maa mudeli valmistamine.
2. Õpitud objektide kandmine kontuurkaardile.
3. Erinevate allikate kasutamine info leidmiseks ja ülevaate koostamiseks looduskatastroofide kohta.

2.3. Elu mitmekesisus Maal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab kasutada valgusmikroskoopi;
- 2) teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest;
- 3) selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust;
- 4) nimetab bakterite eluavaldusi ning tähtsust looduses ja inimese elus;
- 5) võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi;
- 6) toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis.

Õppesisu

Organismide mitmekesisus: ühe- ja hulkraksed organismid. Organismide eluavaldused: toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, reageerimine keskkonnatingimustele. Elu erinevates keskkonnatingimustes. Elu areng Maal.

Mõisted: rakk, üherakne organism, bakter, hulkrakne organism, toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, keskkonnatingimused, kõrb, vihmamets, mäestik, jäävöönd, kivistised, hiidsisalikud ehk dinosaurused.

Praktilised tööd

1. Erinevate rakkude vaatlemine ja võrdlemine.
2. Raku mudeli ehitamine või uurimine multimeedia materjalide abil.
3. Seemnete idanemise uurimine erinevates keskkonnatingimustes.
4. Taimede ja loomade kohastumise uurimine muutuvates keskkonnatingimustes.
5. Organismide eluavalduste uurimine looduses.

2.4. Inimene

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, kirjeldab nende ülesandeid ja talitluse üldisi põhimõtteid ning vastastikuseid seoseid;
- 2) teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki;
- 3) seostab inimese ja teiste organismide elundeid nende funktsioonidega;
- 4) võrdleb inimest selgroogsete loomadega;
- 5) analüüsib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitlust;
- 6) toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite tähtsuse kohta inimese elus;
- 7) põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü.

Õppesisu

Inimese ehitus: elundid ja elundkonnad. Elundkondade ülesanded. Organismi terviklikkus. Tervislikud eluviisid. Inimese põlvnemine. Inimese võrdlus selgroogsete loomadega. Taimed, loomad, seened ja mikroorganismid inimese kasutuses.

Mõisted: elund, kude, elundkond, nahk, lihased, luustik, süda, veresoon, arter, veen, kopsud, maks, magu, soolestik, peensool, jämesool, pärak, meeleeelundid, närvid, peaaju, seljaaju, munandid, munasarjad, emakas, viljastumine, näärmed, neerud.

Praktilised tööd

1. Elundi mudeli valmistamine ja/või talitluse uurimine.
2. Katsed ja laboritööd inimese elundite talitluse uurimiseks.
3. Ülevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma-, seeneliigi või bakterirühmaga.
4. Menüü analüüsimine, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest.

Õpitulemused 4. klassi lõpuks

Õpilane

- 1) tunneb huvi maailmaruumi ehituse vastu;
- 2) märkab tähistaeva ilu;
- 3) nimetab Päikesesüsteemi planeedid;
- 4) kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;
- 5) kirjeldab praktilise töö tulemusena loodud mudeli põhjal Päikese ning planeetide suhtelisi suurusi ja omavahelisi kaugusi;
- 6) mudeldab Kuu tiirlemist ümber Maa;
- 7) mudeldab Maa tiirlemist ümber Päikese;
- 8) mudeldab Maa pöörlemist ning põhjendab gloobuse ja valgusti (taskulambi) abil öö ja päeva vaheldumist Maal;
- 9) kirjeldab tähtede asetust galaktikas;
- 10) teab, et Päikesesüsteem asub galaktikas nimega Linnutee;
- 11) jutustab müüti Suurest Vankrist;
- 12) leiab taevafääril ja taevakaardil Suure Vankri ja Põhjanaela ning määrab põhjasuuna;
- 13) teab, et astronoomid uurivad kosmilisi kehi;
- 14) eristab astronoomiat kui teadust ja astroloogiat kui inimeste uskumist;
- 15) leiab eri allikaist infot maailmaruumi kohta etteantud teemal, koostab ja esitab ülevaate.
- 16) huvitub Maal toimuvatest loodusprotsessidest, nende toimumise põhjustest ja tagajärgedest;
- 17) kirjeldab gloobust kui Maa mudelit: kuju, pöörlemine, leppemärkide tähendus;
- 18) teab, mida tähendab väljend „poliitiline kaart“;
- 19) nimetab riigi geograafilise asendi tunnused;
- 20) iseloomustab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- 21) leiab atlase kaardilt kohanimede registri järgi tundmatu koha;
- 22) kirjeldab vulkaanipurset (tuhapilv, mürgised gaasid, laavavoolud) ja sellega kaasnevaid ohtusid loodusele, sh inimesele. Teab, et Maa sisemuses on piirkondi, kus kivimid pole kõvad.
- 23) toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning iseloomustab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.
- 24) tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu;
- 25) märkab looduse ilu ja erilisust, väärtustab bioloogilist mitmekesisust;
- 26) märkab elusolendite eluavaldusi ja arvestab neid oma igapäevaelus;
- 27) oskab kasutada valgusmikroskoopi;
- 28) selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust;
- 29) nimetab bakterite eluavaldusi ning tähtsust looduses ja inimese elus;
- 30) võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi;
- 31) toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis;
- 32) teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest;
- 33) teab, et keskkonnatingimused erinevad Maal; nimetab organismide eluavaldused.
- 34) väärtustab inimest ja tema vajadusi ning tervislikke eluviise;
- 35) mõistab, et inimene on looduse osa ning tema elu sõltub loodusest;
- 36) toimib keskkonnateadliku tarbijana ning väärtustab tervislikku toitu;

- 37) kirjeldab inimese elundkondade ülesandeid ja talitluse üldisi põhimõtteid ning vastastikuseid seoseid;
- 38) seostab inimese ja teiste organismide elundeid nende funktsioonidega;
- 39) võrdleb inimest selgroogsete loomadega;
- 40) analüüsib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitust;
- 41) toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite tähtsuse kohta inimese elus;
- 42) põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü;
- 43) nimetab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid;
- 44) teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki;
- 45) teab, et paljude loomade ja inimese ehituses on sarnaseid jooni;
- 46) teab erinevate elusorganismide tähtsust inimese elus.

5. klassi ainekava

2.5. Jõgi ja järv. Vesi kui elukeskkond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel;
- 2) oskab läbi viia loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitada uurimistulemusi;
- 3) nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi;
- 4) iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine);
- 5) iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves;
- 6) kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike;
- 7) toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta eluks vees ja veekogude ääres;
- 8) koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke.

Õppesisu

Loodusteaduslik uurimus. Veekogu kui uurimisobjekt. Eesti jõed. Jõgi ja selle osad. Vee voolamine jões. Veetaseme kõikumine jões. Eesti järved, nende paiknemine. Taimede ja loomade kohastumine eluks vees. Jõgi elukeskkonnana. Järvevee omadused. Toitainete sisaldus järvede vees. Elutingimused järves. Jõgede ja järvede elustik. Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus.

Mõisted: jõgi, jõesäng, suue, lähe, peajõgi, lisajõgi, jõestik, jõe langus, voolukiirus, kärestik, juga, suurvesi, madalvesi, järv, umbjärv, läbivoolujärv, rannajärv, tootjad, tarbijad, lagundajad, toiduahel, toiduvõrgustik, hõljum, rohevetikas, vesikirp, veeõitsemine, kaldataim, veetaimed, lepiskala, röövkala.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Loodusteaduslik uurimus kodukoha veekogu näitel: probleemi püstitamine ja uurimisküsimuste esitamine, andmete kogumine, analüüs ning tulemuste üldistamine ja esitamine.
2. Kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi.
3. Veeorganismide määramine lihtsamate määramistabelite põhjal.
4. Vesikatku elutegevuse uurimine.
5. Tutvumine eluslooduse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale.

2.6. Vesi kui aine, vee kasutamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab vee olekuid, nimetab jää sulamis-, vee külmumis- ja keemistemperatuuri;
- 2) teeb juhendi järgi vee omaduste uurimise ja vee puhastamise katseid;
- 3) selgitab põhjavee kujunemist ja võrdleb katse abil erinevate pinnaste vee läbilaskvust;
- 4) kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust;
- 5) toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogudele.

Õppesisu

Vee omadused. Vee olekud ja nende muutumine. Vedela ja gaasilise aine omadused. Vee soojuspaisumine. Märgamine ja kapillaarsus. Põhjavesi. Joogivesi. Vee kasutamine. Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.

Mõisted: aine, tahkis, vedelik, gaas, aurumine, veeldumine, tahkumine, sulamine, soojuspaisumine, märgamine, kapillaarsus, aine olek, kokkusurutavus, voolavus, lenduvus, põhjavesi, allikas, joogivesi, setitamine, sõelumine, filtrimine.

Praktilised tööd

1. Vee omaduste uurimine (vee oleku muutumine; vee soojuspaisumine; vee liikumine soojendamisel; märgamine; kapillaarsus).
2. Erineva vee võrdlemine.
3. Vee liikumine erinevates pinnastes.
4. Vee puhastamine erinevatel viisidel.
5. Vee kasutamise uurimine kodus või koolis.

2.7. Asula elukeskkonnana

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu;
- 2) võrdleb erinevate teabeallikate järgi oma koduasulat mõne teise asulaga;
- 3) iseloomustab elutingimusi asulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta;
- 4) koostab asulat iseloomustavaid toiduahelaid;
- 5) võrdleb keskkonnatingimusi maa-asulas ja linnas;
- 6) toob näiteid asula elustikku ja inimese tervist kahjustavate tegurite kohta;
- 7) hindab kodukoha õhu seisundit samblike esinemise põhjal;
- 8) teeb ettepanekuid keskkonnaseisundi parandamiseks koduasulas.

Õppesisu

Elukeskkond maa-asulas ja linnas. Eesti linnad. Koduasula plaan. Elutingimused asulas. Taimed ja loomad asulas.

Mõisted: tehiskooslus, asula plaan, parasiit, inimkaasleja loom, prahitaim, park.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Eestit või oma kodumaakonda tutvustava ülevaate koostamine.
2. Õppekäik asula elustikuga tutvumiseks.
3. Keskkonnaseisundi uurimine koduasulas.
4. Minu unistuste asula – keskkonnahoidliku elukeskkonna mudeli koostamine.

2.8. Pinnavormid ja pinnamood

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab samakõrgusjoonte järgi pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet;
- 2) kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates

pinnavorme kaardil;

3) toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele;

4) selgitab pinnamoe mõju inimtegevusele ja toob näiteid inimtegevuse mõju kohta koduümbruse pinnamoele.

Õppesisu

Pinnavormid, nende kujutamine kaardil. Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood. Suuremad kõrgustikud, madalikud ja tasandikud, Põhja-Eesti paekallas. Mandrijää osa pinnamoe kujunemises. Pinnamoe mõju inimtegevusele ja inimese kujundatud pinnavormid.

Mõisted: pinnavorm, kungas, org, nõgu, mägi, nõlv, jalam, samakõrgusjoon, suhteline ja absoluutne kõrgus, kõrgustik, tasandik, madalik, paekallas, pinnamood, mandrijää, voor, moreen, rändrahn.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Künka mudeli koostamine ning künka kujutamine kaardil samakõrgusjoontega.

2. Koduümbruse pinnavormide ja pinnamoe iseloomustamine.

2.9. Soo elukeskkonnana

Õpitulemused

Õpilane:

1) iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;

2) oskab põhjendada Eesti sooderohkust;

3) selgitab soode kujunemist ja arengut;

4) seostab raba kui elukeskkonna eripära turbasambla ehituse ja omadustega;

5) võrdleb taimede kasvutingimusi madalsoos ja rabas;

6) koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid;

7) selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust.

Õppesisu

Soo elukeskkonnana. Soode teke ja paiknemine. Soode areng: madalsoo, siirdesoo ja raba. Elutingimused soos. Soode elustik. Soode tähtsus. Turba kasutamine. Kütteturba tootmise tehnoloogia.

Mõisted: madalsoo, siirdesoo, raba, älves, laugas, turbasammal, turvas.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Sookoosluse uurimine õppekäigu, mudelite või veebimaterjalide põhjal.

2. Turbasambla omaduste uurimine.

3. Kollektiooni koostamine õppekursioonil.

Õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane

1) väärtustab siseveekogude maastikulist mitmekesisust;

2) märkab inimtegevuse mõju kodukoha siseveekogudele;

3) väärtustab veetaimede ja -loomade mitmekesisust ja tähtsust looduses;

4) väärtustab uurimuslikku tegevust;

5) käitub siseveekogude ääres keskkonnateadlikult ja -hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid;

6) kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel;

7) oskab läbi viia loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitada uurimistulemusi;

8) nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi;

9) iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine);

- 10) iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves;
- 11) kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike;
- 12) toob näiteid taimede ja loomade kohastumuste kohta eluks vees ja veekogude ääres;
- 13) koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke;
- 14) teab jõe ja järve elukoosluste tüüpilisi liike;
- 15) selgitab, kuidas loomad vees hingavad ja liiguvad;
- 16) teab Eesti suuremaid järvesid ja jõgesid;
- 17) tunneb pildil ära joa ja kärestiku;
- 18) selgitab maismaa ja veetaimede erinevusi;
- 19) selgitab veeõitsengu põhjuseid.
- 20) tunneb huvi looduse uurimise vastu ja väärtustab uurimistegevust;
- 21) väärtustab säästvat eluviisi ja toimib keskkonnateadliku veetarbijana;
- 22) võrdleb tahkiseid, vedelikke ja gaase nende üldiste omaduste seisukohast (kuju, ruumala);
- 23) teab, et veeaur on aine gaasilisena ja selle üldised omadused on samasugused nagu õhul;
- 24) võrdleb jääd, vett ja veeauru;
- 25) teab, et vesi jäätumisel paisub, ja põhjendab jää ujumist vees;
- 26) kirjeldab jää sulamistemperatuuri ja vee keemistemperatuuri mõõtmise katset;
- 27) teab, et veeaur on vesi gaasilises olekus;
- 28) teab, et jää sulamistemperatuur on sama mis vee tahkumis(külmumis)temperatuur;
- 29) nimetab jää sulamis- ja keemistemperatuuri;
- 30) kirjeldab vee keemist;
- 31) kirjeldab veeauru kondenseerumist keeva vee kohal (külm keha ja niiske õhu jahtumine);
- 32) kirjeldab vee soojuspaisumise katset ja kujutab vaadeldavat joonisel;
- 33) põhjendab, miks vett soojendatakse anuma põhjast;
- 34) kirjeldab märgamist ja mittemärgamist ning toob näiteid märguvatest ja mittemärguvatest ainetest, kirjeldab kapillaarsuse katseid ja toob näiteid kapillaarsuse ilmnemisest looduses;
- 35) kirjeldab vee puhastamise katseid;
- 36) hindab kodust tarbevee hulka ööpäevas ja teeb ettepanekuid tarbevee hulga vähendamiseks;
- 37) teeb juhendi järgi vee omaduste uurimise ja vee puhastamise katseid;
- 38) selgitab põhjavee kujunemist ja võrdleb katse abil erinevate pinnaste vee läbilaskvust;
- 39) kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust;
- 40) toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogudele.
- 41) märkab oma kodukoha ilu ja erilisust;
- 42) väärtustab elukeskkonna terviklikkust, säästvat eluviisi, järgib tervislikke eluviise;
- 43) tunneb huvi asula elukeskkonna uurimise vastu, kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 44) mõistab, et inimeste elu asulas sõltub looduslikest ressurssidest;
- 45) hoolib asula elusolenditest ja nende vajadustest;

- 46) liigub asulas turvaliselt;
- 47) tegutseb asulas loodus- ja kultuuriväärtusi ning iseennast kahjustamata;
- 48) märkab kodukoha keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitseüritustes;
- 49) teab ja näitab kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu;
- 50) võrdleb erinevate teabeallikate järgi oma koduasulat mõne teise asulaga;
- 51) iseloomustab elutingimusi asulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta;
- 52) koostab asulat iseloomustavaid toiduahelaid;
- 53) võrdleb keskkonnatingimusi maa-asulas ja linnas;
- 54) toob näiteid asula elustikku ja inimese tervist kahjustavate tegurite kohta;
- 55) hindab kodukoha õhu seisundit samblike esinemise põhjal;
- 56) teeb ettepanekuid keskkonnaseisundi parandamiseks koduasulas;
- 57) teab, kuidas tingimused linnas kahjustavad linnapuid ja inimese tervist;
- 58) teab inimkaaslejaid loomi;
- 59) nimetab tehnoloogilisi lahendusi asulas, mis parendavad inimeste elutingimusi.
- 60) kirjeldab samakõrgusjoonte järgi pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet;
- 61) kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil;
- 62) toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele;
- 63) selgitab pinnamoe mõju inimtegevusele ja toob näiteid inimtegevuse mõju kohta koduümbruse pinnamoele.
- 64) väärtustab soo bioloogilist mitmekesisust;
- 65) suhtub vastutustundlikult soo elukeskkonda;
- 66) väärtustab uurimuslikku tegevust;
- 67) iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;
- 68) oskab põhjendada Eesti sooderohkust;
- 69) selgitab soode kujunemist ja arengut;
- 70) seostab raba kui elukeskkonna eripära turbasambla ehituse ja omadustega;
- 71) võrdleb taimede kasvutingimusi madalsoos ja rabas;
- 72) koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid;
- 73) selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust;
- 74) teab soo kui elukoosluse tüüpilisi liike;
- 75) teab turbasambla ehituse iseärasusi; teab soo arenguetappe.

6. klassi ainekava

2.10. Muld elukeskkonnana

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove, nimetades mulla koostisosi;
- 2) põhjendab katsega, et mullas on õhku ja vett;
- 3) selgitab muldade kujunemist ja mulla tähtsust looduses;
- 4) tunneb mullakaevet ära huumushorisondi;
- 5) kirjeldab huumuse teket ja selle osa ainerings.

Õppesisu

Mulla koostis. Muldade teke ja areng. Mullaorganismid. Aineringe. Mulla osa kooslustes. Mullakaevet. Vee liikumine mullas.

Mõisted: muld, aineringe, kivimite murenemine, mulla tahke osa, mullasõmerad, mullaõhk, mullavesi, huumus, huumushorisont, liivmuld, savimuld.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Mullaproovide võtmine, kirjeldamine ja võrdlemine. Komposti valmistamine.
2. Mulla vee- ja õhusisalduse katseline kindlaksmääramine.
3. Mulla ja turba võrdlemine.
4. Mullakaev kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa, niidu) näitel.

2.11. Aed ja põld elukeskkonnana

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab fotosünteesi tähtsust orgaanilise aine tekkes;
- 2) kirjeldab mullaelustikku ning toob näiteid seoste kohta erinevate mullaorganismide vahel;
- 3) toob esile aia- ja põllukoosluse sarnasused ning selgitab inimese rolli nende koosluste kujunemises;
- 4) tunneb õpitud kultuurtaimi ja rühmitab neid;
- 5) koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 6) toob näiteid saagikust mõjutavate tegurite kohta;
- 7) võrdleb keemilist ja biotõrjet ning põhjendab, miks tasub eelistada mahepõllumajanduse tooteid;
- 8) toob näiteid muldade kahjustumise põhjuste ja nende tagajärgede kohta;
- 9) toob näiteid põllumajandussaaduste osa kohta igapäevases toidus.

Õppesisu

Mulla viljakus. Aed kui kooslus. Fotosüntees. Aiataimed. Viljapuu- ja juurviljaaed, iluaed. Põld kui kooslus. Keemilise tõrje mõju loodusele. Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.

Mõisted: fotosüntees, orgaaniline aine, väetis, viljavaheldus, liblikõielised, mügarbakterid, sümbioos, kultuurtaim, umbrohi, kahjurid, taimehaigused, keemiline tõrje, biotõrje, mahepõllumajandus, kõõgi- ja puuvili, sort, maitsetaim, ravimtaim, iluaed.

Praktilised tööd

1. Komposti tekkimise uurimine.
2. Ühe aia- või põllutaimiga seotud elustiku uurimine.
3. Aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
4. Uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs või uurimus ühe põllumajandussaaduse (sh loomakasvatussaaduse) töötlemisest toiduaineks.

2.12. Mets elukeskkonnana

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab metsa kui ökosüsteemi, sh keskkonnatingimusi metsas;
- 2) võrdleb männi ja kuuse kohastumusi;
- 3) iseloomustab ja võrdleb peamisi metsatüüpe kasvutingimuste järgi;
- 4) võrdleb metsatüüpide erinevates rinnetes kasvavaid taimi;
- 5) koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 6) selgitab, kuidas kaitsta elurikkust metsas;
- 7) selgitab loodus- ja majandusmetsade kujunemist, nimetab säästva metsanduse põhimõtteid.

Õppesisu

Elutingimused metsas. Mets kui elukooslus. Eesti metsad. Metsarinded. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Eesti metsade iseloomulikud liigid, nendevahelised seosed. Metsade tähtsus ja kasutamine. Puidu töötlemine. Metsade kaitse.

Mõisted: ökosüsteem, põlismets, loodumets, majandusmets, jahiulukid, sõralised, tippkiskja, metsarinded, metsatüübid: nõmmemets, palumets, salumets, laanemets.

Praktilised tööd

1. Tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga.
2. Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
3. Uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed.
4. Metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.

2.13. Õhk

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõõdab õues õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda;
- 2) võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades;
- 3) iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi abil valdavaid tuuli Eestis;
- 4) kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet;
- 5) iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus;
- 6) selgitab hapniku rolli põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel ning hapniku tähtsust organismidele;
- 7) teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel;
- 8) toob näiteid õhkkeskkonnaga seotud kohastumuste kohta loomadel ja taimedel;
- 9) nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist.

Õppesisu

Õhu tähtsus. Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine.

Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes. Õhu liikumine ja tuul.

Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Veeringe. Ilm ja ilmastik. Sademete mõõtmine.

Ilma ennustamine.

Hapniku tähtsus looduslikes protsessides: hingamine, põlemine ja kõdunemine. Õhk

elukeskkonnana. Organismide kohastumine õhkkeskkonnaga. Õhu saastumise vältimine.

Mõisted: õhkkond, õhk, gaas, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, tuul, tuule kiirus, tuule suund, kondenseerumine, pilved, sademed, veeringe, ilm, ilmastik, hingamine, põlemine, kõdunemine, tolmlamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal; õhu kokkusurutavus; õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine.
2. Temperatuuri mõõtmine, pilvisuse ja tuule suuna määramine ning tuule kiiruse hindamine.
3. Erinevate Eesti piirkondade ilma võrdlemine EMHI kodulehe ilmakaartide järgi.

2.14. Läänemeri elukeskkonnana

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari;
- 2) võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure;
- 3) iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel;
- 4) iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi;
- 5) selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjusi ja riimveekogu elustiku eripära;
- 6) võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres;
- 7) kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres;
- 8) määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid;
- 9) koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või -võrgustikke;
- 10) selgitab Läänemere reostumise põhjusi ja kaitsmise võimalusi.

Õppesisu

Vesi Läänemeres – merevee omadused. Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere mõju ilmastikule. Läänemere rannik. Elutingimused Läänemeres. Mere, ranniku ja saarte elustik ja iseloomulikud liigid ning nende vahelised seosed. Mere mõju inimtegevusele ja rannaasustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse.

Mõisted: vee soolsus, segu, lahus, lahusti, riimvesi, rannajoon, rand, rannik, laug- ja järskrannik, maa- ja merebriis, rohevetikad, pruunvetikad, punavetikad, põhjaloomastik, siirdekala, rannikulinnud.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Erineva soolsusega lahuste tegemine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust. Soolase vee aurustamine.
2. Läänemere kaardi joonistamine mälu järgi (kujutluskaart).
3. Läänemere, selle elustiku, rannikuasustuse ja inimtegevuse iseloomustamine erinevate teabeallikate abil.
4. Õlireostuse mõju uurimine elustikule.
5. Läänemere probleemide analüüsimine, tuginedes erinevatele allikatele.

2.15. Elukeskkond Eestis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tootjate, tarbijate ja lagundajate rolli aineringes ning selgitab toitumissuhteid ökosüsteemis;
- 2) kirjeldab ökosüsteemi elusat ja eluta osa ning selgitab loodusliku tasakaalu olulisust ökosüsteemides;
- 3) põhjendab aineringe olulisust;
- 4) kirjeldab inimese mõju looduskeskkonnale ja selgitab, kuidas muutused keskkonnas võivad põhjustada elustiku muutusi;
- 5) koostab õpitud kooslustevahelisi toimivaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 6) selgitab toitumissuhteid: parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.

Õppesisu

Ülevaade eluslooduse mitmekesisusest Eestis. Tootjad, tarbijad ja lagundajad.

Toitumissuhted

ökosüsteemis. Inimese mõju ökosüsteemidele.

Mõisted: toiduvõrgustik, laguahel, energia, parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Ökosüsteemi uurimine mudelite abil.
2. Veebipõhiste õpikeskkondade kasutamine toiduahelate ja toiduvõrgustike uurimiseks.

2.16. Eesti loodusvarad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid Eestis ning toob nende kasutamise näiteid;
- 2) oskab eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast;
- 3) toob näiteid taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimaluste kohta oma kodukohas;
- 4) selgitab mõistliku tarbimise vajadust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed.

Õppesisu

Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Loodusvarad energiaallikatena. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.

Mõisted: loodusvarad, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, maavarad, setted, liiv, kruus, savi, turvas, kivim, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus, energia, soojus- ja elektrienergia.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Setete ja kivimite iseloomustamine ning võrdlemine.
2. Perekonna/kooli energiatarbimise uurimus.
3. Ülevaate koostamine loodusvarade kasutamisest oma kodukohas.

2.17. Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta;
- 2) iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas;
- 3) põhjendab niidu kui Eesti liigirikkaima koosluse elurikkust ja kaitsmise vajalikkust;
- 4) selgitab keskkonnakaitse vajalikkust;
- 5) põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi;
- 6) analüüsib enda ja oma pere tarbimist ning hindab selle mõju keskkonnale;
- 7) toob näiteid kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleemide kohta ning pakub nende lahendamise võimalusi.

Õppesisu

Inimese mõju keskkonnale. Looduskaitse Eestis. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Kaitsealad. Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel. Jäätmekäitlus. Säστεv tarbimine.

Mõisted: looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, looduslik niit, kulturniit, puisniit, pärandkooslus, keskkonnakaitse, jäätmed, ökomärgis, kaitsealused üksikobjektid, kaitsealad: looduskaitsealad, rahvuspargid, maastikukaitsealad.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Kodukoha ettevõtte keskkonnamõju uurimine või ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist.
2. Individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks.
3. Erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta.
4. Õppekäik kaitsealale.

Õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane

- 1) kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove, nimetades mulla koostisosi;
- 2) põhjendab katsega, et mullas on õhku ja vett;
- 3) selgitab muldade kujunemist ja mulla tähtsust looduses;
- 4) tunneb mullakaeves ära huumushorisoni;
- 5) kirjeldab huumuse teket ja selle osa aineringes.
- 6) teab, et muld tekib kivimite murenemise ja surnud organismide (peamiselt taimede) lagunemissaadustest.
- 7) teab, et taimed kinnituvad mulda juurtega, hangivad juurte abil mullast vett ja selles lahustunud toitaineid, mis taime lagunedes taas mulda jõuavad.
- 8) tunneb huvi looduse uurimise vastu;
- 9) väärtustab koduümbruse heakorda;
- 10) väärtustab tervislikku toitu, eelistab eestimaist;
- 11) mõistab, et inimene on looduse osa ning elu sõltub põllumajandusest ja loodusvaradest;
- 12) mõistab, et keskkonnatingimuste muutmine inimese poolt häirib looduslikku tasakaalu;
- 13) väärtustab kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- 14) väärtustab mahepõllumajanduse toodangut;
- 15) selgitab fotosünteesi tähtsust orgaanilise aine tekkes;
- 16) kirjeldab mullaelustikku ning toob näiteid seoste kohta erinevate mullaorganismide vahel;
- 17) toob esile aia ja põllukoosluse sarnasused ning selgitab inimese rolli nende koosluste kujunemises;
- 18) tunneb õpitud kultuurtaimi ja rühmitab neid;
- 19) koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 20) toob näiteid saagikust mõjutavate tegurite kohta;
- 21) võrdleb keemilist ja biotõrjet ning põhjendab, miks tasub eelistada mahepõllumajanduse tooteid;
- 22) toob näiteid muldade kahjustumise põhjuste ja tagajärgede kohta;
- 23) toob näiteid põllumajandussaaduste osa kohta igapäevases toidus;
- 24) teab aia- ja põllu elukoosluse tüüpilisi liike;
- 25) teab, et mullas elab palju väikseid organisme, kellest paljud on lagundajad
- 26) teab, et mulla viljakus on oluline taimekasvatuse seisukohalt;
- 27) teab, et taimed toodavad orgaanilist ainet ja selles protsessis eraldub hapnikku;
- 28) teab, et inimene muudab keskkonnatingimusi ja et mullad vajavad kaitset.
- 29) väärtustab metsa, selle elurikkust ning säästva metsanduse põhimõtteid;
- 30) väärtustab uurimistegevust metsa tundmaõppimisel;
- 31) käitub metsas keskkonnateadlikult ja -hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid;
- 32) märkab muutusi metsas, mõistab, et tingimuste muutmine inimese poolt häirib metsa looduslikku tasakaalu ning seda, et metsad vajavad kaitset;
- 33) on motiveeritud osalema eakohastel metsaga kaitsega seotud üritustel;
- 34) kirjeldab metsa kui ökosüsteemi, sh keskkonnatingimusi metsas;
- 35) võrdleb männi ja kuuse kohastumusi;
- 36) iseloomustab ja võrdleb peamisi metsatüüpe kasvutingimuste järgi;
- 37) võrdleb metsatüüpide erinevates rinnetes kasvavaid taimi;
- 38) koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 39) selgitab, kuidas kaitsta elurikkust metsas;

- 40) selgitab loodus- ja majandusmetsade kujunemist, nimetab säästva metsanduse põhimõtteid;
- 41) teab nimetada metsa kui elukoosluse tüüpilisi liike, metsarindeid;
- 42) toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaegadel metsas.
- 43) väärtustab säästlikku eluviisi;
- 44) toimib keskkonda hoidvalt ning väldib enda ja teiste tervise kahjustamist;
- 45) mõõdab õues õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda;
- 46) võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades;
- 47) iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi abil valdavaid tuuli Eestis;
- 48) kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet;
- 49) iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus;
- 50) selgitab hapniku rolli põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel ning hapniku tähtsust organismidele;
- 51) toob näiteid õhkkeskkonnaga seotud kohastumuste kohta loomadel ja taimedel; nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist
- 52) teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel.
- 53) märkab Läänemere ilu ja erilisust ning väärtustab Läänemere elurikkust;
- 54) väärtustab uurimistegevust Läänemere tundmaõppimisel;
- 55) käitub mere ääres keskkonnateadlikult ja -hoidlikult ning järgib ohutusnõudeid;
- 56) mõistab muutusi Läänemere elukeskkonnas, saab aru, et tingimuste muutmine inimese poolt häirib looduslikku tasakaalu ning et meri vajab kaitset;
- 57) on motiveeritud osalema eakohastel Läänemere kaitsega seotud üritustel;
- 58) näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari;
- 59) võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure;
- 60) iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel;
- 61) iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi;
- 62) selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjuseid ja riimveekogu elustiku eripära;
- 63) võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres;
- 64) kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres;
- 65) määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid;
- 66) koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või -võrgustikke;
- 67) teab ja selgitab Läänemere reostumise põhjuseid ja kaitsmise võimalusi;
- 68) tunneb peamisi ranniku pinnavorme: lüüed, karid, saared, poolsaared;
- 69) teab Eesti ranniku maakerke põhjusi ning sellest tulenevat rannikujoone muutust (laidude, poolsaarte ja saarte teket ning merelahtede muutumist rannikujärvedeks);
- 70) nimetab Läänemere, saarte ja ranniku tüüpilisi liike.
- 71) väärtustab ja hoiab elusat ja eluta loodust;
- 72) tunneb rõõmu looduses viibimisest;

- 73) mõistab, et iga organism looduses on tähtis;
- 74) mõistab, et muutused elukeskkonnas mõjutavad väga paljusid organisme;
- 75) kirjeldab tootjate, tarbijate ja lagundajate rolli ainerings ning selgitab toitumissuhteid ökosüsteemis;
- 76) kirjeldab ökosüsteemi elusat ja eluta osa ning selgitab loodusliku tasakaalu tähtsust ökosüsteemides;
- 77) põhjendab aineringe vajalikkust;
- 78) kirjeldab inimese mõju looduskeskkonnale ja selgitab, kuidas muutused keskkonnas võivad põhjustada elustiku muutusi;
- 79) koostab õpitud koosluste vahelisi toimivaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 80) selgitab toitumissuhteid: parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents;
- 81) teab seoseid eluta ja eluslooduse vahel;
- 82) teab, et toiduvõrgustike abil saab iseloomustada organismidevahelisi suhteid;
- 83) teab, et elutegevuseks on vaja energiat.
- 84) väärtustab uurimistegevust loodusvarade tundmaõppimisel;
- 85) suhtub loodusesse säästvalt, toimib keskkonnateadliku tarbijana;
- 86) mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub looduslikest ressurssidest;
- 87) märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitseüritustes;
- 88) nimetab Eesti taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid ning toob nende kasutamise kohta näiteid;
- 89) oskab eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast;
- 90) toob näiteid taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimaluste kohta oma kodukohas;
- 91) selgitab mõistliku tarbimise vajadust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed
- 92) teab Eesti loodusressurse, mida igapäevaelus kasutatakse, ning nende tavalisemaid allikaid (nt vesi, muld, puit, mineraalid, kütus, toit).
- 93) märkab looduse ilu ja erilisust, tunneb huvi Eesti looduse ja selle uurimise vastu;
- 94) väärtustab bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säästvat eluviisi;
- 95) mõistab, et inimene on looduse osa ning inimeste elu sõltub loodusest, suhtub loodusesse säästvalt;
- 96) toimib keskkonnahoidliku tarbijana;
- 97) märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastel keskkonnakaitseüritustel;
- 98) selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta;
- 99) iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas;
- 100) põhjendab niidu kui Eesti liigirikkaima koosluse elurikkust ja kaitsmise vajalikkust;
- 101) selgitab keskkonnakaitse vajalikkust;
- 102) põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi;
- 103) analüüsib enda ja oma pere tarbimist ning hindab selle mõju keskkonnale;
- 104) toob näiteid kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleemide kohta ning pakub nende lahendamise võimalusi;
- 105) teab organismide kaitsmise vajadust ja erinevate liikide kaitsemeetmeid Eestis;

- 106) nimetab Eesti tähtsamaid pärandkooslusi;
- 107) teab niidu liigirikkuse kujunemise põhjuseid;
- 108) eristab liigikaitset ja keskkonnakaitset.

III kooliaste

7. klass

Teemade ajaline planeering

1. Sissejuhatus	1 tund
2. Kehade kvantitatiivne kirjeldamine	11–13 tundi
3. Ained ja segud	9–10 tundi
4. Liikumine ja jõud	13–14 tundi
5. Tahkis, vedelik, gaas	7–8 tundi
6. Mehaaniline töö ja energia	7–8 tundi
7. Soojusülekanne	9–10 tundi
8. Aine olekute muutumine	5–6 tundi

Kooliastme õpitulemused

III kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

Väärtused ja hoiakud

7. klassi õpilane

- 1. tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu, huvitub loodusteaduslikust ja tehnikaalasest karjäärist;
- 2. väärtustab uurimistegevust loodusnähtuste tundmaõppimisel;
- 3. usub oma võimetesse ning on enesekindel loodusnähtusi õppides;
- 4. väärtustab katsetamisel korda ja peab kinni kokkulepitud reeglitest, hoiab katsevahendeid.

Uurimisoskused

7. klassi õpilane

- 1. analüüsib situatsioonikirjeldust, teeb kindlaks probleemi või uurimisküsimuse ja sõnastab hüpoteesi;
- 2. koostab uurimisküsimusele vastava mudeli ja kavandab hüpoteesi kontrolliks katse;
- 3. teeb katseid, järgib juhendeid ja ohutusnõudeid, valib õigesti sobilikke mõõtevahendeid ning juhindub mõõtes mõõtevahendi käsitlemise reeglitest;
- 4. kannab katseandmed tabelisse, töötleb andmeid, esitab tulemused graafiliselt ning teeb järelduse hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 5. tõlgendab tulemusi, kasutades matemaatikas ja teistes loodusainetes omandatud teadmisi.

Üldised loodusteaduslikud teadmised

7. klassi õpilane

- 1. kirjeldab kvantitatiivselt kehade omadusi ja nähtuste tunnuseid õpitud suuruste ning seoste järgi, kasutades teadussõnavara ja sümboleid;

2. analüüsib graafiliselt esitatud infot ning teeb järeldusi protsessi olemuse kohta;
3. seletab loodusnähtusi õpitud seaduspärasuste põhjal; rakendab omandatud teadmisi seadmete tööpõhimõtet seletades. Õpitulemused ja õppesisu

1. Sissejuhatus

Õpitulemused

Õpilane nimetab loodusteadusliku uurimismeetodi etappe.

Õppesisu

Loodusõpetuse koht teiste loodusainete hulgas. Loodusteaduslik uurimismeetod.

2. Kehade kvantitatiivne kirjeldamine

Õpitulemused

Õpilane:

1. kirjeldab kehade omaduste iseloomustamist arvuliselt ja mõõtmise abil;
2. mõõdab või määrab keha pikkust, pindala, ruumala, massi ja aine tihedust.

Õppesisu

Keha. Kehade omadusi. Mõõtmine. Mõõtemääramatus. Pikkuse, pindala ja ruumala mõõtmine.

Kaalumine, mass. Aine tihedus. Näiteid kauguse mõõtmise kohta. Näiteid tihedusest põhjustatud nähtuste kohta.

Põhimõisted: mõõtmine, mõõtühik, mõõteriist, füüsikaline suurus, mõõtesilinder, pikkus, pindala, ruumala, mass, tihedus, gradueerimine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Pikkuse mõõtmine.
2. Korrapärase kujuga keha pindala ja ruumala määramine mõõtmiste ja arvutuste kaudu.
3. Mittekorrapärase kujuga keha pindala määramine ühikruudu meetodil.
4. Mõõtenõu gradueerimine.
5. Mittekorrapärase kujuga keha ruumala määramine sukeldusmeetodil.
6. Kaalumine (massi mõõtmine).
7. Aine tiheduse määramine.

3. Ained ja segud

Õpitulemused

Õpilane:

1. teab, et kõik ained koosnevad osakestest: aatomitest, ioonidest või molekulidest ning molekulid koosnevad aatomitest;
2. oskab valmistada lahust ja kirjeldada aine lahustumist vees; toob näiteid lahustuvatest ainetest ja lahustest ning teab lahuste tähtsust looduses;
3. kirjeldab segude lahutamise võimalusi ja põhjendab valitud meetodeid.

Õppesisu

Ained ja materjalid, nende omadused. Ainete koosnemine osakestest. Aatomi ja aatomituuma ehitus. Keemilised elemendid. Liht- ja liitained: nt vesinik, hapnik, süsinik, vesi ja süsihappegaas ning nende sümbolid ja molekulivalemid. Keemiline reaktsioon – uute ainete tekke protsess. Puhas aine. Ainete segu. Segud ja lahused: õhk kui segu, segunevad ja mittesegunevad vedelikud, tahkete ja gaasiliste ainete lahustumine vedelikes.

Segust või lahusest ainete eraldamine. Tutvustada kasutatavaid laborinõusid ja vajalikku ohutustehnikat.

Põhimõisted: aineosake, molekul, aatom, elektronkate, aatomituum, elektron, prooton, neutron, puhas aine, ainete segu, lahus, küllastunud lahus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Keemilise reaktsiooni tunnustega tutvumine vee elektrolüüsi kaudu.
2. Küllastunud lahuse valmistamine, segu lahutamine koostisosadeks.

4. Liikumine ja jõud

Õpitulemused

Õpilane:

1. kirjeldab mehaanilist liikumist trajektoori ja kiiruse järgi, määrab keha liikumise kiiruse ning toob näiteid kehade liikumise kohta keskkonnas;
2. mõõdab või määrab keha kiirust ja keskmist kiirust, läbitud teepikkust ning raskusjõudu;
3. põhjendab keha liikumise kiiruse ja suuna muutumist jõu olemasoluga, toob näiteid igapäevaelust; põhjendab raskusjõust põhjustatud nähtusi;
4. esitab teepikkuse sõltuvuse ajast graafiliselt, eristades põhjuse-tagajärje seost.

Õppesisu

Nähtus. Nähtuste kvantitatiivne kirjeldamine. Mehaaniline liikumine. Ühtlane ja mitteühtlane liikumine. Graafik st-teljistikus. Jõud ja kehade liikumine. Raskusjõu ja massi seos. Põhjusetagajärje seos ja selle esitamine graafikul. Võrdeline sõltuvus matemaatikas ($y = ax$) ja loodusteadustes ($F = mg$). Dünamomeetri tööpõhimõte: vedru pikenemise ja jõu võrdelisus.

Näiteid liikumise ja raskusjõuga seotud nähtuste kohta. Kehade elektriseerimine. Positiivne ja negatiivne elektrilaeng.

Põhimõisted: mehaaniline liikumine, trajektoor, teepikkus, aeg, kiirus, keskmine kiirus, spidomeeter, jõud, dünamomeeter, raskusjõud, elektrilaeng, elektrijõud.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Reaktsioonija määramine.
2. Keha keskmise kiiruse määramine.
3. Dünamomeetri gradueerimine.
4. Raskusjõu ja massi seose uurimine.
5. Kehade elektriseerimine ja laetud kehade vastastikmõju.

5. Tahkis, vedelik, gaas

Õpitulemused

Õpilane:

1. põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust;
2. põhjendab ainete iseeneslikku segunemist ja toob näiteid ainete iseenesliku segunemise kohta looduses;

3. kirjeldab soojuspaisumise olemust ning toob näiteid soojuspaisumise rakenduste ja tähtsuse kohta looduses.

Õppesisu

Aine olekud. Aineosakeste liikumine – soojusliikumine. Ainete iseeneslik segunemine.

Aineosakeste vastastikmõju. Soojuspaisumine. Temperatuuri mõõtmine. Soojuspaisumine ja aine tihedus. Soojuspaisumine ja loodusnähtused. Soojuspaisumise arvestamine tehnoloogias.

Põhimõisted: tahkis, vedelik, gaas, soojusliikumine, soojuspaisumine, termomeeter, temperatuuri püsipunkt, Celsiuse temperatuuriskaala.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Ainete iseenesliku segunemise uurimine.
2. Soojuspaisumise uurimine. Aine tiheduse muutumine soojuspaisumisel.
3. Termomeetri gradueerimine.

6. Mehaaniline töö ja energia

Õpitulemused

Õpilane:

1. vormistab ja lahendab arvutusülesandeid töö ja energia arvutamiseks, teisendades valemeid;
2. toob näiteid mehaanilise energia muundumise kohta;
3. määrab energiat ja tööd.

Õppesisu

Mehaaniline töö ja energia. Mehaanilise energia muundumine ja jäävus.

Põhimõisted: mehaaniline töö, mehaaniline energia, kineetiline energia, potentsiaalne energia.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Töö määramine trepist ülesminekul.
2. Kineetilise ja potentsiaalse energia määramine.

7. Soojusülekanne

Õpitulemused

Õpilane:

1. põhjendab soojuse kandumist ühelt kehalt teisele soojusjuhtivuse, konvektsiooni ja kiirguse abil, toob näiteid soojusülekanne praktilise rakenduse ja esinemise kohta looduses;
2. seostab aineosakeste soojusliikumist ja temperatuuri;
3. põhjendab energiasäästu vajadust ning toob näiteid soojuskao vähendamise võimaluste kohta;
4. toob näiteid päikesekiirguse kui alternatiivenergia kasutamise kohta.

Õppesisu

Keha siseenergia. Soojuse eraldumine põlemisel. Aineosakeste soojusliikumise ja temperatuuri seos. Soojusülekanne liigid: soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus. Soojuslik tasakaal.

Päikesekiirgus. Õhutemperatuuri ööpäevase muutumise põhjused. Soojusülekanne looduses ja inimtegevuses.

Põhimõisted: keha siseenergia, põlemine, soojusülekanne, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, soojuslik tasakaal.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Soojuse eraldumine põlemisel.
2. Vee soojenemise uurimine.
3. Päikesekollektori mudeli ehitamine.
4. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine eri aastaegadel (veebipõhine, ilmajaama andmete analüüs).

8. Aine olekute muutumine

Õpitulemused

Õpilane:

1. kirjeldab kaste, udu ja härmatise tekkimist;
2. rakendab seaduspärasusi: aine sulamiseks, aurumiseks ja sublimeerumiseks kulub soojust; tahkumisel, kondenseerumisel ja härmastumisel vabaneb soojust.

Õppesisu

Sulamine ja tahkumine. Aurumine ja kondenseerumine. Veeaur õhus. Küllastunud niiskus.

Sublimeerumine ja härmastumine. Kaste, udu ja härmatis. Siseenergia muutumine aine oleku muutumisel. Vee paisumine külmumisel ja sellega seotud nähtused looduses.

Põhimõisted: sulamine, tahkumine, sulamistemperatuur, aurumine, keemine, keemistemperatuur, küllastunud olek, kondenseerumine, destilleerimine, sublimatsioon, härmastumine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Soojuse kulumine aine sulamiseks ja aurumiseks.
2. Keemise vaatlemine.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1. lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
2. taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega nii huvitegevuseks kui ka puhkuseks;
3. võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet, mis toetavad õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks;
4. kasutatakse diferentseeritud õpiülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
5. rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
6. toetatakse aktiivõpet praktiliste ja uurimuslike tööde kaudu jne.

Füüsiline õpikeskkond

1. Praktiliste tööde läbiviimiseks korraldab kool vajaduse korral õppe rühmades.
2. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on soe ja külm vesi, valamud, elektripistikud ning spetsiaalse kattega töölaud.
3. Kool võimaldab õuesõpet ning korraldab õppekäike.
4. Kool võimaldab ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks katsevahendid ja materjalid ning arvuti kahe õpilase kohta.
5. Kool võimaldab ainekavale vastavad demonstratsioonivahendid.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada eelkõige õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hindamisel

lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletud õpitulemustele. Uurimuslikke töid hinnates arvestatakse uurimisküsimuse ja hüpoteesi sõnastamise korrektsust, mudeli ning katse vastavust uurimisküsimusele ja hüpoteesile, katse tegemise korrektsust, mõõtmise täpsust, juhendi ja ohutusnõuete

järgimist, tulemuste vormistamise õigsust ja korrektsust, hüpoteesi hindamist ning tulemuste tõlgendamist teoreetiliste teadmiste taustal. Käitumisele (nagu huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine ning käitumine laboratooriumis ja looduses) antakse hinnanguid. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Bioloogia **III kooliaste**

Põhikooli bioloogiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

1. tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest ja seostest igapäevaelus ning inimühiskonna ja tehnoloogia arengus;
2. suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustades bioloogilist mitmekesisust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
3. on omandanud ülevaate elusloodusest, selle olulisematest protsessidest, organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga ning kasutab korrektset bioloogiaalast sõnavara;
4. lahendab probleeme, rakendades selleks muu hulgas loodusteaduslikku meetodit, ning langetab otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilisele-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele;
5. planeerib, teeb ja analüüsib loodusteaduslikke uuringuid ning esitab saadud tulemusi;
6. kasutab erinevaid infoallikaid ning hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet;
7. kasutab bioloogiat õppides tehnoloogiavahendeid, sh IKT võimalusi;
8. saab ülevaate bioloogiaga seotud elukutsetest ning bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkusest erinevates töövaldkondades;
9. arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ja süsteemset mõtlemist ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

III kooliastmes õpetatakse bioloogiat 5 tundi nädalas.

Õppeaine kirjeldus

Bioloogia kuulub loodusainete valdkonda ning sellel on oluline koht õpilaste loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse kujunemises. Bioloogia õppimine tugineb loodusõpetuse tundides omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele, kuid seostub tihedalt ka geograafias, füüsikas, keemias ja matemaatikas õpitavaga; selle kaudu kujuneb õpilastel oluline asjatundlikkus, omandatakse positiivne hoiak kõige elava suhtes ning väärtustatakse säästvat ja vastutustundlikku eluviisi. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamise ja pädevate otsuste tegemise oskused, mis suurendavad õpilaste toimetulekut looduslikus ning sotsiaalses keskkonnas. Bioloogias

omandatud teadmised, oskused ja hoiakud lõimitult teistes õppeainetes omandatuga on alus sisemiselt motiveeritud elukestvalem õppimisele.

Koolibioloogia olulisi eesmärke on saada probleemide lahendamise kaudu tervikülevaade eluslooduse mitmekesisuse, ehituse ja talitluse, pärilikkuse, evolutsiooni ja ökoloogia ning elukeskkonna kaitse printsiipidest, omandada bioloogia haruteadustes kasutatavad põhimõisted ning tutvustada inimese eripära ja tervislikke eluviise. Bioloogiateadmised omandatakse suurel määral teaduslikule meetodile tuginevate uurimuslike ülesannete kaudu, mille vältel õpilased saavad probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, katsete või vaatluste planeerimise ja korraldamise ning tulemuste analüüsi ja tõlgendamise oskused. Tähtsal kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kaasates verbaalseid ning visuaalseid esitusvorme.

Õppes lähtutakse õpilase kui isiksuse individuaalsetest iseärasustest ja tema võimete mitmekülgsest arendamisest. Ühtlasi kujundatakse positiivset hoiakut bioloogia kui loodusteaduse suhtes, mis arvestab igapäeva elu probleemide lahendamisel nii teaduslikke, majanduslikke, sotsiaalseid ja seaduslikke kui ka eetilisi-moraalseid aspekte.

Õppimine on probleemipõhine ja õpilaskeskne. Erinevaid koostöövorme arendades arvestatakse õpilaste ealisi ja individuaalseid iseärasusi. Üks aktiivõppe põhimõtteid järgiva õpitegevuse rõhuasetusi on teaduslikule meetodile tugineva uurimusliku käsitluse rakendamine, lahendades looduslikust, tehnoloogilisest ja sotsiaalsest keskkonnast tulenevaid probleeme; sellega kaasneb õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite areng. Õpilased saavad ülevaate bioloogia põhilistest saavutustest, seaduspärasustest, teooriatest ning tulevikusuundumustest – see aitab neid ka tulevases elukutsevalikus. Õppides omandatakse erinevate, sh elektroonsete teabeallikate kasutamise ja nendes leiduva teabe töepärasuse hindamise oskus. Kõige sellega kujundatakse õpilaste bioloogiateadmisi ja -oskusi, mis võimaldavad neil erinevaid loodusnähtusi ja protsesse mõista, selgitada ning prognoosida.

Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemisele. Selle suurendamiseks kasutatakse mitmekesiseid aktiivõppevorme ja -võtteid: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, rollimänge, diskussioone, ajurünnakuid, mõistekaartide koostamist, õuesõpet, õppekäike jne. Õppimise kõigis etappides kasutatakse tänapäevaseid tehnoloogilisi vahendeid ja IKT võimalusi.

Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

1. saab aru eluslooduse olulisematest protsessidest, organismide omavahelistest suhetest ja seostest eluta keskkonnaga ning kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
2. on omandanud süsteemse ülevaate eluslooduse objektidest, nende ehituse ja talitluse kooskõlast ning väärtustab looduslikku mitmekesisust;
3. kasutab bioloogiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit, lahendades eluslooduse ja igapäeva elu probleeme, ning langetab asjatundlikke otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilisi-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele;
4. planeerib, teeb ja analüüsib tulemuslikult eakohaseid loodusteaduslikke uuringuid ning esitab saadud tulemusi otstarbekas vormis;

5. kasutab bioloogiaalase info allikaid, analüüsib, sünteesib ja hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet ning rakendab seda tulemuslikult eluslooduses toimuvaid protsesse selgitades, objekte kirjeldades ning probleeme lahendades;
6. kasutab bioloogiat õppides otstarbekalt tehnoloogiavahendeid, sh IKT võimalusi;
7. on omandanud ülevaate bioloogiaga seotud elukutsetest ning kasutab bioloogiateadmisi ja -oskusi elukutsevalikul;
8. teadvustab bioloogia, tehnoloogia ja ühiskonna vastastikuseid seoseid ning on sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks.

Õpitulemused ja õppesisu

7. klass

1. Bioloogia uurimisvaldkond

Õpitulemused

Õpilane:

1. selgitab bioloogiateaduste seost teiste loodusteaduste ja igapäevaeluga ning tehnoloogia arenguga;
2. analüüsib bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates elukutsetes;
3. võrdleb loomade, taimede, seente, algloomade ja bakterite välistunnuseid;
4. jaotab organisme nende pildi ja kirjelduse alusel loomadeks, taimedeks ning seenteks;
5. seostab eluavaldused erinevate organismirühmadega;
6. teeb märgpreparaate ning kasutab neid uurides valgusmikroskoopi;
7. väärtustab usaldusväärseid järeldusi tehes loodusteaduslikku meetodit.

Õppesisu

Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.

Põhimõisted: bioloogia, organism, vaatlus, eksperiment.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Märgpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga.
2. Eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalse objektide või veebist saadud info alusel.

2. Selgroogsete loomade tunnused

Õpitulemused

Õpilane:

1. seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade välistunnuseid nende elukeskkonnaga;
2. analüüsib selgroogsete loomade erinevate meelte olulisust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist;
3. analüüsib erinevate selgroogsete loomade osa looduses ja inimtegevuses;
4. leiab ning analüüsib infot loomade kaitse, püügi ja jahi kohta;
5. väärtustab selgroogsete loomade kaitsemist.

Õppesisu

Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas.

Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides.

Põhimõisted: selgroogne loom, selgrootu loom, meeleelund, elukeskkond, elupaik.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.

3. Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus

Õpitulemused

Õpilane:

1. analüüsib aine- ja energiavahetuse erinevate protsesside omavahelisi seoseid ning selgitab nende avaldumist looduses ja inimese igapäevaelus;
2. seostab toidu hankimise viisi ja seedeelundkonna eripära selgroogse looma toiduobjektidega;
3. selgitab erinevate selgroogsete loomade hingamiselundite talitlust;
4. võrdleb hingamist kopsude, naha ning lõpuste kaudu õhk- ja vesikeskkonnas;
5. võrdleb püsi- ja kõigussoojaseid organisme ning toob nende kohta näiteid;
6. analüüsib selgroogsete eri rühmade südame ehituse ja vereringe eripära ning seostab neid püsi- ja kõigussoojasusega;
7. võrdleb selgroogsete loomade kohastumusi püsiva kehatemperatuuri tagamisel;
8. hindab ebasoodsate aastaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel.

Õppesisu

Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.

Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine.

Püsi- ja kõigussoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade üleelamise viisid.

Põhimõisted: ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloak, püsisoojane, kõigussoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövloom, saakloom.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Valikuliselt uurimuslik töö arvutikeskkonnas toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.

4. Selgroogsete loomade paljunemine ja areng

Õpitulemused

Õpilane:

1. analüüsib kehasisese ja kehavälise viljastumise ning lootelise arengu eeliseid selgroogsete loomade rühmadel ning toob selle kohta näiteid;
2. toob näiteid selgroogsete loomade kohta, kel esineb kehasisene või kehavälise viljastumine;

3. hindab otsese ja moondega arengu olulisust ning toob selle kohta näiteid;
4. võrdleb noorte selgroogsete loomade eri rühmade toitmise, kaitsmise ja õpetamise olulisust.

Õppesisu

Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus.

Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga.

Põhimõisted: lahksugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, kehaväline viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.

8. klass

1. Taimede tunnused ja eluprotsessid

Õpitulemused

Õpilane:

1. võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust, paljunemisviisi, kasvukohta ja levikut;
2. analüüsib taimede osa looduse kui terviksüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;
3. selgitab, kuidas on teadmised taimedest vajalikud erinevate elukutsete esindajatele;
4. eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ja mikrofotodel;
5. analüüsib õistaimede organite ehituse sõltuvust nende ülesannetest, taime kasvukohast ning paljunemis- ja levimisviisist; seostab taimeorganite talitlust ainete liikumisega taimes;
6. koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähteainetest, lõpp-produktidest ja protsessi mõjutavatest tingimustest ning selgitab fotosünteesi osa taimede, loomade, seente ja bakterite elutegevuses;
7. analüüsib sugulise ja mittesuguliste paljunemise eeliseid erinevate taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid;
8. suhtub taimedesse kui elusorganismidesse vastutustundlikult.

Õppesisu

Taimede peamised ehituslikud ja talituslikud erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus.

Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitus. Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejate taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused.

Põhimõisted: rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokond, klorofüll, kloroplast, kromoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees, anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmuks, emakas, tolmlimine, seeme, vili, käbi, mittesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.
2. Fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.

2. Seente tunnused ja eluprotsessid

Õpitulemused

Õpilane:

1. võrdleb seeni taimede ja selgroogsete loomadega;
2. iseloomustab seente ehituslikku ja talitluslikku mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid;
3. selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi;
4. analüüsib parasiitluse ja sümbioosi osa looduses;
5. selgitab samblikke moodustavate seente ja vetikate vastasmõju;
6. põhjendab, miks samblikud saavad asustada kasvukohti, kus taimed ei kasva;
7. analüüsib seente ja samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;
8. väärtustab seeni ja samblikke eluslooduse oluliste osadena.

Õppesisu

Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel.

Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimisviisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine.

Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine.

Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.

Põhimõisted: ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Seente välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
2. Seente ehituse uurimine mikroskoobiga.
3. Uurimuslik töö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks.
4. Praktiline töö või arvutimudeli kasutamine õhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.

3. Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid

Õpitulemused

Õpilane:

1. võrdleb erinevate selgrootute loomade kohastumusi seoses elukeskkonnaga;
2. analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;
3. seostab liikumisorganite ehitust selgrootute loomade eri rühmadele iseloomulike liikumisviiside ja elupaigaga;
4. analüüsib selgrootute loomade rühmade esindajate erinevate meelte arengutaseme seost elupaiga ja toitumisviisiga;
5. analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid selgrootute loomade erinevatel rühmadel;
6. hindab otsese, täis- ja vaegmoondelise arengu eeliseid ning toob nende kohta näiteid;

7. selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja/või elupaiga vahetamise olulisust;
8. väärtustab selgroogseid loomi eluslooduse olulise osana.

Õppesisu

Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnade, ainuõssete, usside, limuste, lüljalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lüljalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus.

Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused.

Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid.

Usside, limuste ning lüljalgsete liit- ja lahsugulisus. Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel.

Põhimõisted: trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, täismoondega areng, vaegmoondega areng, vastne, parasitism, peremees, vaheperemees.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
2. Lüljalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga.
3. Praktiline töö või arvutimudeli kasutamine keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.

4. Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid

Õpitulemused

Õpilane:

1. võrdleb bakterite ja algloomade ehitust loomade ja taimedega ning viiruste ehituslikku eripära rakulise ehitusega;
2. selgitab bakterite ja algloomade levikut erinevates elupaikades, sh aeroobses ja anaeroobses keskkonnas;
3. analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ning inimtegevuses;
4. selgitab toidu bakteriaalse riknemise eest kaitsmise viise;
5. hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise olulisust bakterite levikul;
6. teab, kuidas vältida inimese sagedasemaid bakter- ja viirushaigusi, ning väärtustab tervislikke eluviise;
7. selgitab mikroorganismidega seotud elukutseid;
8. väärtustab bakterite tähtsust looduses ja inimese elus.

Õppesisu

Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. Viiruste ehituslik ja talitluslik eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine.

Mikroorganismidega seotud elukutsed.

Põhimõisted: bakter, algloom, viirus, pulseeriv vakuool, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatamisega.
2. Bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga.

5. Ökoloogia ja keskkonnakaitse

Õpitulemused

Õpilane:

1. selgitab populatsioonide, liikide, ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid;
2. selgitab loodusliku tasakaalu kujunemist ökosüsteemides, hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonide ja ökosüsteemide muutumisele ning võimalusi lahendada keskkonnaprobleeme;
3. analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot ökoloogiliste tegurite mõju kohta organismide arvukusele;
4. hindab liigisisese ja liikidevahelise konkurentsi tähtsust loomade ning taimede näitel;
5. lahendab biomassi püramiidi ülesandeid;
6. lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemma probleeme;
7. väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning suhtub vastutustundlikult ja säästvalt erinevatesse ökosüsteemidesse ning elupaikadesse.

Õppesisu

Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal.

Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine. Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel.

Põhimõisted: liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, eluslooduse tegurid, aineringe, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, biosfäär.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest.
2. Arvutimudeliga seoste leidmine toiduahela lülide arvukuse ja biomassi juurdekasvu vahel.
3. Biomassi püramiidi ülesannete lahendamine.
4. Loodusliku tasakaalu muutumise seaduspärasuste uurimine arvutimudeliga.

9. klass

1. Inimese elundkonnad

Õpitulemused

Õpilane:

1. seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega;
2. selgitab naha ülesandeid;
3. analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täites;
4. väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.

Õppesisu

Inimese elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga.

Põhimõisted: tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituseelundkond, suguelundkond, nahk.

2. Luud ja lihased

Õpitulemused

Õpilane:

1. eristab joonisel või mudelil inimese skeleti peamisi luid ning lihaseid;
2. võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ja kala luustikku;
3. seostab luude ja lihaste ehitust ning talitlust;
4. selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid;
5. võrdleb sile-, võõt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;
6. selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjusti;
7. analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale;
8. peab oluliseks enda tervislikku treenimist.

Õppesisu

Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Luude ehituslikud iseärasused. Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega.

Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasvenituste ja rebendite olemus ning tekkepõhjused.

Põhimõisted: toes, luu, lihas, liiges.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga.
2. Uurimuslik töö lihasväsimuse tekke ja treenituse seosest.

3. Vereringe

Õpitulemused

Õpilane:

1. analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel elundkonna talitlust;
2. seostab erinevate veresoonte ja vere koostisosade ehituslikku eripära nende talitlusega;
3. selgitab viiruste põhjustatud muutusi raku elutegevuses ning immuunsüsteemi osa bakter- ja viirushaiguste tõkestamisel ning neist tervenemisel;
4. väärtustab tervislikke eluviise, mis väldivad HIViga nakatumist;
5. selgitab treeningu mõju vereringeelundkonnale;
6. seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonehaigusi nende tekkepõhjustega;
7. väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi.

Õppesisu

Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Inimese ja teiste imetajate vereringeelundkonna erisused võrreldes teiste selgroogsete loomadega. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostisosade ülesanded.

Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaksineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.

Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.

Põhimõisted: veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine, lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Uurimuslik töö füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.

4. Seedimine ja eritamine

Õpitulemused

Õpilane:

1. koostab ja analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist;
2. selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme;
3. hindab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel;
4. järgib tervisliku toitumise põhimõtteid.

Õppesisu

Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisesüsteem.

Põhimõisted: ensüüm, vitamiin, sülg, maks, sapp, peensool, jämesool, neer, uriin.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga või arvutimudeliga.
2. Isikliku toitumisharjumuse analüüs.

5. Hingamine

Õpitulemused

Õpilane:

1. analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse kooskõla;
2. koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest ning selgitab nende alusel hingamise olemust;
3. analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale;
4. selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjusi ja haiguste vältimise võimalusi;
5. suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse.

Õppesisu

Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus.

Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.

Põhimõisted: hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, rakuhingamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Praktilise töö või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.

6. Paljunemine ja areng

Õpitulemused

Õpilane:

1. võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust;
2. võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut;
3. selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi;
4. analüüsib munaraku viljastumist mõjutavaid tegureid;
5. lahendab pere planeerimisega seotud dilemmaprobleeme;
6. selgitab muutusi inimese loote arengus;
7. seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi muutusi talitluslike muutustega;
8. hindab ennast ja teisi säästvat seksuaalelu.

Õppesisu

Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine.

Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani.

Põhimõisted: emakas, munasari, seemnesari, munand, ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, nabanöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm.

7. Talitluste regulatsioon

Õpitulemused

Õpilane:

1. selgitab kesk- ja piirdeärrisüsteemi põhiülesandeid;
2. seostab närviraku ehitust selle talitlusega;
3. koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust;
4. seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonidega;
5. kirjeldab hormoonide ülesandeid ja toob nende kohta näiteid;
6. selgitab ärrisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis;
7. suhtub kriitiliselt ärrisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.

Õppesisu

Kesk- ja piirdeärrisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja raku osade ülesanded.

Refleksikaare ehitus ja talitus. Ärrisüsteemi tervishoid. Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded.

Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Ärrisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.

Põhimõisted: peaaaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor, närviimpulss, dendriit, neuriit, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Uurimuslik töö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruste võrdlemiseks.
2. Refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.

8. Infovahetus väliskeskkonnaga

Õpitulemused

Õpilane:

1. analüüsib silma osade ja suuraju nägemiskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel;

2. selgitab kaug- ja lühinägelikkuse tekkepõhjusi ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise;
3. seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalumeelega;
4. võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehitust ning talitlust;
5. väärtustab meeleelundeid säästvate eluviisi.

Õppesisu

Silma ehituse ja talitluse seos. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.

Põhimõisted: pupill, lääts, võrkkest, vikerkest, kollatähn, kepik, kolvike, lühinägevus, kaugelägevus, väliskõrv, keskkõrv, sisekõrv, kõrvalest, trummikile, kuulmeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Uurimuslik töö meeleelundite tundlikkuse määramiseks.
2. Nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.

9. Pärilikkus ja muutlikkus

Õpitulemused

Õpilane:

1. analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel;
2. selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist;
3. lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid;
4. hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatusest;
5. hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele olulistele seisukohtadele;
6. analüüsib pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimalusi;
7. kirjeldab geenitehnoloogia tegevusvaldkondi ning sellega seotud elukutsed;
8. suhtub mõistvalt inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisusse.

Õppesisu

Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus.

Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.

Põhimõisted: pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantsus, retsessiivsus, geenitehnoloogia.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Pärilikkuse seaduspärasuste avaldumise ja muutlikkuse tekkemehhanismide uurimine arvutimudeliga.
2. Uurimuslik töö mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal.

10. Evolutsioon

Õpitulemused

Õpilane:

1. selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ja toob selle kohta näiteid;
2. toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta;
3. seostab olelusvõitlust loodusliku valikuga;
4. analüüsib liikide tekke ja muutumise üldist kulgu;
5. hindab suuremate evolutsiooniliste muutuste osa organismide mitmekesistumises ja levikus;
6. võrdleb inimese ja teiste selgroogsete evolutsiooni;
7. seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga.

Õppesisu

Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni olulisemad etapid. Inimese evolutsiooni eripära.

Põhimõisted: evolutsioon, looduslik valik, olelusvõitlus, kohastumine, kohastumus, ristumisbarjäär, fossiil.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Evolutsioonitegurite uurimine arvutimudeliga.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavaga taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnatega. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Bioloogia õpitulemusi hinnates on oluline hinnata nii erinevate mõtlemistasandite arendamist bioloogia kontekstis kui ka uurimuslike ja otsuste tegemise oskuste arendamist. Nende suhe hinde moodustumisel võiks kujuneda vastavalt 80% ja 20%. Mõtlemistasandite arendamisel peaks 50% hindest moodustama madalamat järku ning 50% kõrgemat järku mõtlemistasandite oskuste rakendamist eeldavad ülesanded. Uurimuslike oskusi võib hinnata nii terviklike uurimuslike tööde käigus kui ka üksikuid oskusi eraldi arendades. Põhikoolis arendatavad peamised uurimuslikud oskused on probleemi sõnastamise, taustinfo kogumise, uurimisküsimuste sõnastamise, töövahendite käsitlemise, katse hoolika ja organiseeritud tegemise, mõõtmise, andmekogumise, täpsuse tagamise, ohutusnõuete järgimise, tabelite ja diagrammide koostamise ning analüüsi, järelduste tegemise ning tulemuste esitamise oskused.

Geograafia
III kooliaste
7. klass (35 tundi)

Kaardiõpetus (9 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Kaardiõpetuses tutvuvad õpilased erinevate kaartidega, õpivad kasutama kaardi legendi, mõõtma vahemaid kaardil ja looduses, leidma kaardi mõõtkava abil tegelikke vahemaid, määrama suundi looduses ja kaardil, määrama koordinaate ja kellaaega, leidma kohanimede registri abil tundmatuid kohti, iseloomustama kaartide abil etteantud kohta.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Loodusõpetuses on õpilased töötanud kodu- või kooliümbruse plaaniga (3. ja 6. klassis), õppinud põhi- ja vaheilmakaari, kaardi leppemärke, määranud neid nii kaardil kui kompassi abil looduses. 6. klassi lõpuks peaksid õpilased oskama iseloomustada järgmist:

- maailma poliitilise kaardi abil etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- teadma ja näitama kaardil mandreid ja ookeane ning suuremaid Euroopa riike;
- leidma atlase kaardilt kohanimede registri abil tundmatu koha;
- iseloomustama kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas;
- näitama kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari;
- võrdlema ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ja sisemaa temperatuure;
- iseloomustama kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;
- kirjeldama samakõrgusjoonte järgi pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet;
- kirjeldama kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil;
- näitama kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu;
- nimetama ning näitama kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi;
- iseloomustama ning võrdlema kaardi ja piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine).

Õppesisu: Maa kuju ja suurus. Kaartide mitmekesisus ja otstarve. Üldgeograafilised ja temaatilised kaardid, sh maailma ja Euroopa poliitiline kaart. Trüki- ja arvutikaardid, sh interaktiivsed kaardid. Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Suundade määramine looduses ja kaardil. Asukoht ja selle määramine, geograafilised koordinaadid. Ajavööndid.

Põhimõisted: plaan, kaart, üldgeograafiline ja temakaart, arvutikaart, interaktiivne kaart, satelliidifoto, aerofoto, asimuut, leppemärgid, mõõtkava, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, kaardi üldistamine, poolus, paralleel, ekvaator, meridiaan, algmeridiaan, geograafiline laius, geograafiline pikkus, geograafilised koordinaadid, kaardivõrk, ajavöönd, maailmaeg, vööndiaeg, kohalik päikeseaeg, kuupäevaraja.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1. Praktilised ülesanded kooliümbruse kaardiga. Ilmakaarte ja asimuuti määramine kompassiga. Kaardi järgi objektide leidmine ja asukohta kirjeldamine ning vahemaade mõõtmine sammupaariga.
2. Info leidmiseks interaktiivse kaardi kasutamine (vahemaade mõõtmine, aadressi järgi otsing, koordinaatide määramine, objektide leidmine ja tähistamine).

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Atlasest või internetist vajaliku kaardi leidmine, kohanimede registri kasutamine.
- Kaartide võrdlemine (leppemärkide kasutamine, täpsus objektide kujutamisel, mida kaardil rõhutatakse), suure- ja väikesemõõtkavalise kaardi võrdlemine – seose leidmine mõõtkava suuruse ja maa-ala suuruse ning üldistusastme järgi.
- Suundade määramine kaardil kaardivõrgu abil ja looduses kompassi abil.
- Vahemaade mõõtmine ja mõõtkava abil vahemaade leidmine erineva mõõtkavaga kaartidel (nõrgemate õpilaste puhul piirduda vaid vahemaa leidmisega võrdlusmõõtkava abil).
- Geograafiliste koordinaatide määramine ja koha leidmine etteantud koordinaatide järgi (nõrgemate õpilaste puhul kasutada kohti, mis jäävad kaardile joonistatud meridiaanidele ja paralleelidele).
- Kellaaja erinevuste määramine ajavööndite kaardi abil.
- Kaardi abil etteantud paiga asukoha iseloomustamine, nõrgemate õpilaste puhul on soovitatav kasutada etteantud kava (asend ekvaatori ja algmeridiaani suhtes, asend mandril või maailmajaos, asend ookeanide/merede suhtes, riik või selle osa jne).
- Välitööd: ilmakaarte ja asimuudi määramine kompassiga, Päikese näiva asendi seostamine ilmakaare ja kellaajaga, kaardi orienteerimine, kaardi järgi liikumine, vahemaa mõõtmine sammupaariga, lihtsa plaani või kooliümbruse kaardi koostamine.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) leiab vajaliku kaardi teatmeteostest või internetist ning kasutab atlase kohanimede registrit;
- 2) määrab suundi kaardil kaardivõrgu ja looduses kompassi järgi;
- 3) mõõdab vahemaid kaardil erinevalt esitatud mõõtkava kasutades ning looduses sammupaari abil;
- 4) määrab etteantud koha geograafilised koordinaadid ja leiab koordinaatide järgi asukoha;
- 5) määrab ajavööndite kaardi abil kellaaja erinevuse maakera eri kohtades;
- 6) koostab lihtsa plaani etteantud kohast;
- 7) kasutab trüki- ja arvutikaarte, tabeleid, graafikuid, diagramme, jooniseid, pilte ja tekste, et leida infot, kirjeldada protsesse ja nähtusi, leida nendevahelisi seoseid ning teha järeldusi.

Õppevahendid: gloobus; kaardid: suuremõõtkavaline kodukohta (linna või valla) kaart, teedekaart, Eesti põhikaart ja üldgeograafiline kaart, turismikaardid, ajalooline kaart; mõõdistamisvahendid: kompass, 1 m mõõdulatt, mõõdulint; internetileheküljed:

<http://kaart.otsing.delfi.ee/>, <http://kaart.postimees.ee/>, <http://earth.google.com>, <http://www.kidsgeo.com/geography-games/> (koordinaatide määramise mäng),

<http://d-maps.com/index.php?lang=en> (kontuurkaardid), Kooligeograafia koduleht http://www.geo.ut.ee/kooligeo/Lingid/Lingid_interaktiivsed_kaardid.htm (interaktiivsed kaardid).

Lõiming: matemaatika: mõõtmine, mõõtühikute kasutamine ja teisendamine, diagrammi lugemine ja koostamine, skaala ja plaani koostamine; **ajalugu:** geograafia areng, maadeavastused, ajaloos kasutatavad kaardid; **eesti keel:** kohanimede õigekiri, suur algustäht; **võõrkeel:** sõnavara täienemine mitmesuguste infoallikatega töötamisel; **kehaline kasvatus:** orienteerumine maastikul.

Geoloogia (9 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Geoloogiateemasid õppides saavad õpilased esmase ettekujutuse maavärinate ja vulkaanipursete levikust ja tekkepõhjustest. Selle mõistmiseks on neil vaja aru saada Maa sise- ja maakoore ehitusest ning laamade liikumisest. Õpilased tutvuvad mitmesuguste kivimite ja setetega ning kursuse lõpuks peaksid nad suutma eristada Eestis leiduvaid peamisi kivimeid ja setteid (graniiti, liivakivi, paekivi, põlevkivi, liiva, savi, kruusa, moreeni, turvast), samuti teadma, kuidas kivimid tekivad ja milleks neid kasutatakse.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Geoloogiateemade õppimisel saab suhteliselt vähe toetuda I ja II kooliastme loodusõpetuses õpitule. 4. klassis õpitakse looduskatastroofide teemat: vulkaanipursked, maavärinad ja sellega seoses mõisteid vulkaan, laava, lõõr, maavärin, maakoor. Teema „Elu areng Maal“ juures õpitakse kivistite mõistet. Õpilased peaksid oskama tuua näiteid erinevatest looduskatastroofidest ning iseloomustada nende mõju loodusele ja inimtegevusele.

6. klassis käsitletakse teemat „Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjäärade kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid“. Õpitakse järgmisi mõisteid: maavarad, setted, liiv, kruus, savi, turvas, kivim, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus. Õpilased peavad oskama eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast.

Õppesisu: Maa siseehitus. Laamad ja laamade liikumine. Maavärinad. Vulkaaniline tegevus. Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. Kivimid ja nende teke.

Põhimõisted: maakoor, vahevöö, tuum, mandriline ja ookeaniline maakoor, laam, kurrutus, magma, vulkaan, magmakolle, vulkaani lõõr, kraater, laava, tegutsev ja kustunud vulkaan,

kuumaveeallikas, geiser, maavärin, murrang, seismilised lained, epitsenter, fookus, tsunami, murenemine, murendmaterjal, sete, settekivim, tardkivim, paljand, kivistis ehk fossiil.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1. Kivimite (liivakivi, lubjakivi, põlevkivi, kivisöe, graniidi) ja setete (liiva, kruusa, savi) iseloomustamine ning võrdlemine.
2. Teabeallikate põhjal lühiülevaate või esitluse koostamine ühest geoloogilisest nähtusest (maavärinast või vulkaanist) või mõne piirkonna iseloomustamine geoloogilisest aspektist.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Jooniste abil Maa siseehituse iseloomustamine; ookeanilise ja mandrilise maakoore võrdlemine (nõrgematele õpilastele anda võrreldavad näitajad või valikvastused ette).
- Kaardi abil laamade liikumise, maavärinate ja vulkaanide leviku iseloomustamine; jooniste abil laamade liikumisega kaasnevate geoloogiliste protsesside selgitamine (nõrgematele õpilastele anda vastuste valikuvõimalus).
- Näidiste ja piltide abil kivimite ja setetega tutvumine, nende iseloomustamine ja võrdlemine.
- Filmi või animatsiooni vaatamine laamade liikumise, maavärinate, vulkaanide ja kivimite tekke kohta.
- Maavärinate ja vulkaanipursete võimalike otseste ja kaudsete tagajärgede üle arutlemine paaris- või rühmatööna. (Tugevamad õpilased võiksid eristada looduslikke, ühiskondlikke ja majanduslikke mõjusid, nõrgemate õpilaste puhul piisab tagajärgede kirjeldamisest pildi abil.)
- Teabeallikatest maavärinate ja vulkaanide kohta info otsimine, tõlgendamine ja kaasõpilastele esitlemine.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) kirjeldab jooniste abil Maa siseehitust ja toob näiteid selle uurimise võimalustest;
- 2) iseloomustab etteantud jooniste ja kaartide järgi laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse: vulkanismi, maavärinaid, pinnavormide ja kivimite teket ning muutumist;
- 3) teab maavärinate ja vulkaanipursete tekkepõhjusi, näitab kaardil nende peamisi esinemispiirkondi, toob näiteid tagajärgede kohta ning oskab võimaliku ohu puhul käituda;
- 4) toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades;
- 5) selgitab kivimite murenemist, murendmaterjali ärakannet ja settimist ning sette- ja tardkivimite teket;
- 6) iseloomustab ja tunneb nii looduses kui ka pildil ära liiva, kruusa, savi, moreeni, graniidi, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisöe ning toob näiteid nende kasutamise kohta;
- 7) mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust ja omab ettekujutust geoloogide tööst.

Õppevahendid: maailma atlase tektoonika ja keskkonnakatastroofide kaart, teatmeteosed, uudisartiklid ajalehtedest või ajakirjadest maavärinate ja vulkaanipursete kohta, MTÜ GEOGUIDE BALTOSCANDIA DVD-de komplekt, kivimite ja setete näidised (graniit, liivakivi, paekivi, põlevkivi, liiv, savi, kruus, moreen, turvas); animatsioonid internetist (lingid Kooligeograafia kodulehelt): <http://www.geo.ut.ee/kooligeo/linkgeoloogia.php3>, <http://earthquake.usgs.gov>, <http://www.gi.ee/geomoodulid/> (eestikeelsed geoloogiamoodulid), <http://www.uky.edu/AS/Geology/howell/goodies/elearning/module04swf.swf> (väga head animatsioonid laamade liikumise erijuhtude kohta), <http://www.educyclopedia.be/education/geology.htm> (mitmekesine

animatsioonide valik), <http://whs.moodledo.co.uk/course/view.php?id=1365>, kivimiringe animatsioonid internetilehtedel

http://www.teachersdomain.org/ext/ess05_int_rockcycle/index.html;

<http://www.geolsoc.org.uk/gsl/site/GSL/lang/en/page3892.html>;

<http://www.learner.org/interactives/rockcycle/diagram.html> – kivimiringe interaktiivne test.

Lõiming: **7. kl loodusõpetus:** aine tihedus ja mass, temperatuur, sulamine, tahkumine, sulamistemperatuur, soojusülekanne liigid, konvektsioon, soojuspaisumine; **8. kl füüsika:** aine tihedus ja rõhk, **9. kl füüsika:** lained; ainete olekute muutused; **ajalugu:** katastroofilised maavärinad ja vulkaanipursked minevikus; **bioloogia:** fossiilid; **matemaatika:** andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine mitmesuguste infoallikatega töötamisel.

Pinnamood (8 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Pinnamoe temade õppimisega taotletakse, et õpilased teeksid vahet erinevatel pinnavormidel (küngas, nõgu, org, mägi, mäeahelik, mäestik, tasandik, madalik, kiltmaa jne), oskaksid kaardil näidata suuremaid ja tuntumaid pinnavorme nii maailmas, Euroopas kui Eestis. Samuti peaksid õpilased aru saama, kuidas pinnamood mõjutab inimeste elu ja tegevust ning kuidas võivad pinnavormid aja jooksul muutuda.

Õppesisu: Pinnavormid ja pinnamood. Pinnamoe kujutamine kaartidel. Mäestikud ja mägismaad. Inimese elu ja majandustegevus mägise pinnamoega aladel. Tasandikud. Inimese elu ja majandustegevus tasase pinnamoega aladel. Maailmamere põhjareljeef. Pinnamoe ja pinnavormide muutumine aja jooksul.

Põhimõisted: pinnamood ehk reljeef, samakõrgusjoon ehk horisontaal, absoluutne kõrgus, suhteline kõrgus, profiiljoon, pinnavorm, mägi, mäeahelik, mäestik, mägismaa, tasandik, kiltmaa, madalik,

alamik, mandrilava, mandrinõlv, ookeani keskmäestik, süvik, erosioon, uhtorg.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe piirkonna pinnavormide ja pinnamoe iseloomustuse koostamine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Suuremõõtkavalise kaardi abil pinnamoe ja pinnavormide iseloomustamine (nõrgematele õpilastele anda iseloomustamiseks kava).
- Üldgeograafilise kaardi, jooniste ja piltide abil pinnamoe ja pinnavormide iseloomustamine (nõrgematele anda iseloomustamiseks kava); mäestike ja süvikute paiknemise seostamine laamade liikumisega.
- Mäestike/tasandike võrdlemine piltide ja kaardi abil rühma- või paaristööna, nt konkreetse noore ja vana mäestiku, madaliku ja kiltmaa võrdlemine (nõrgematele anda iseloomustamiseks kava või märksõnad).
- Pinnavormide mõistekaardi koostamine.
- Teabeallikatest info otsimine inimtegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel ning selle esitlemine kaasõpilastele.
- Töö maailma üldgeograafilise kaardiga, kaardilt mäestike, mägismaade, kõrgemate tippude, tasandike (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud) leidmine ja nende märkimine kontuurkaardile.

Mäestikud: Skandinaavia, Alpid, Apenniinid, Püreneed, Uural, Kaukasus, Himaalaja, Andid, Kordiljeerid, Kaljumäestik, Apalatšid, Suur Veelahkmeahelik, Atlas.

Mägismaad: Tiibet, Brasiilia, Etioopia.

Tasandikud: Ida-Euroopa lauskmaa, Lääne-Siberi lauskmaa, Kaspia alamik, Suur-Hiina tasandik, Mississippi madalik, Amazonase madalik, Kesk-Siberi kiltmaa, Mehhiko kiltmaa, Ida-Aafrika kiltma, Sahara kiltmaa.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) on omandanud ülevaate maailma mägisema ja tasasema reljeefiga piirkondadest, nimetab ning leiab kaardil mäestikud, mägismaad, kõrgemad tipud ja tasandikud (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud);
- 2) iseloomustab suuremõõtkavalise kaardi järgi pinnavorme ja pinnamoodi;
- 3) iseloomustab piltide, jooniste ja kaardi järgi etteantud koha pinnamoodi ning pinnavorme;
- 4) kirjeldab joonise ja kaardi järgi maailmamere põhjareljeefi ning seostab ookeani keskaheliku ja süvikute paiknemise laamade liikumisega;

- 5) toob näiteid pinnavormide ja pinnamoe muutumisest erinevate tegurite (murenemise, tuule, vee, inimtegevuse) toimel;
- 6) toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel, mägedes liikumisega kaasnevatest riskidest ning nende vältimise võimalustest.

Õppevahendid: üldgeograafiline ja suuremõõtkavaline kaart, künka mudel, laamade kaart, teatmeteosed, pildid, uudisartiklid.

Lõiming: Erinevalt teistest on see teema suhteliselt iseseisev ja vähe lõimitav teiste õppeainetega.

Füüsika: soojuspaisumine murenemisprotsessis; **ajalugu:** pinnamoe mõju asustuse kujunemisele, ajaloo sündmustega seotud konkreetsete pinnavormide (Skandinaavia mäestik, Alpid, Püreneed jmt) leidmine kaardilt; **kehaline kasvatus:** pinnamoe lugemine orienteerumiskaardilt ja sellega arvestamine raja läbimisel; **läbiv teema – turvalisus:** nõlvakalle ja liiklus.

Rahvastik (6 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Rahvastiku ja asustuse teemade õppimisel saavad õpilased ettekujutuse maailma rahvaarvust ja selle muutumisest, rahvastiku paiknemisest maailmas, tihedamini ja hõredamini asustatud aladest ning linnastumisest. Teema raames õpitakse kaardi abil iseloomustama riigi geograafilist asendit. Harjutatakse graafikute ja erinevate diagrammide lugemisoskust.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Teema õppimisel saab toetuda I ja II kooliastme inimeseõpetuses ja ühiskonnaõpetuses ning loodusõpetuses ja ajaloos õpitule. 3. klassi inimeseõpetuses õpitakse erinevate rahvaste tavasid ja kombeid ning sallivust. Õpilased peavad kirjeldama Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning neid austama. Ühiskonnaõpetuses käsitletakse teemasid „Inimesed meie ümber, kogukonnad“, „Euroopa riigid ja rahvad“, „Sallivus Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvusgrupid“. 5. klassi loodusõpetuses käsitletakse teemat „Eesti linnad“. Õpilased peavad oskama

- võrrelda erinevate teabeallikate abil oma koduasulat mõne teise asulaga;
- näidata kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu;
- iseloomustada Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel.

5. klassi ajaloos õpitakse teemat „Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal“ ja sellega seoses mõisteid eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid ning nende muutumine ajas. Linnade teemat käsitletakse ka 7. klassis teemade all „Linnad ja kaubandus: linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine“ ning „Eesti linnad keskajal“. Õpilased peavad teadma,

kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ja oskama iseloomustada keskaegse linna eluolu.

Õppesisu: Riigid maailma kaardil. Erinevad rassid ja rahvad. Rahvastiku paiknemine ja tihedus. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Linnastumine.

Põhimõisted: riik, poliitiline kaart, geograafiline asend, rahvastik, rass, rahvastiku tihedus, linnastumine, linn, linnastu.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe riigi üldandmete ja sümboolika leidmine, geograafilise asendi ja rahvastiku paiknemise iseloomustamine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Riigi geograafilise asendi iseloomustamine kaardi abil (nõrgematele õpilastele anda kava).
- Mandrite ning suuremate riikide ja linnade näitamine maailma poliitilisel kaardil ning märkimine kontuurkaardile.

Mandrid: Euraasia, Põhja-Ameerika, Lõuna-Ameerika, Aafrika, Austraalia, Antarktis.

Riigid: Euroopa riigid + Venemaa, Kasahstan, Jaapan, Hiina, India, Indoneesia, Austraalia, Brasiilia, Tšiili, Argentina, USA, Kanada, Mehhiko, Nigeeria, Sudaan, Egiptus, Maroko, Tuneesia.

Linnad: Euroopa riikide pealinnad + Moskva, Peking, Shanghai, Tokyo, Mumbai, Kolkata, Manila, Ja Kairo, Lagos, New York, Los Angeles, Mexico, Rio de Janeiro, Sao Paulo, Buenos Aires.

- Etteantud andmete põhjal mõne piirkonna või riigi rahvaarvu muutumise iseloomustamine ja piirkondade võrdlemine.
- Rühma- või paaristööna kaardi abil piirkondade/riikide rahvastiku tiheduse iseloomustamine/võrdlemine, asustuse paiknemist mõjutavate tegurite analüüsimine.
- Teabeallikatest info otsimine rahvaste kultuuri ja traditsioonide kohta, selle esitlemine kaasõpilastele.
- Diagrammide ja graafikute lugemisoskuse harjutamine (nõrgematele õpilastele anda iseloomustuse/analüüsi kava, märksõnad).

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit;
- 2) nimetab ning näitab maailmakaardil suuremaid riike ja linnu;
- 3) toob näiteid rahvaste kultuurilise mitmekesisuse kohta ning väärtustab eri rahvaste keelt ja

traditsioone;

- 4) leiab kaardilt ja nimetab maailma tihedamalt ja hõredamalt asustatud alad ning iseloomustab rahvastiku paiknemist etteantud riigis;
- 5) iseloomustab kaardi ja jooniste järgi maailma või mõne piirkonna rahvaarvu muutumist;
- 6) kirjeldab linnastumist, toob näiteid linnastumise põhjuste ja linnastumisega kaasnevate probleemide kohta.

Õppevahendid: kaardid: maailma ja Euroopa poliitiline kaart, rahvastiku tiheduse kaardid, sh Eesti rahvastiku tiheduse kaart, rasside, keelte, rahvaste kaardid; internetileheküljed:

<http://www.stat.ee/files/koolinurk/> (analüüsitakse jooniste tegemist);

<http://whs.moodleo.co.uk/course/view.php?id=1365;>

<http://www.purposegames.com/game/countries-europe-quiz;>

<http://www.purposegames.com/game/259> (interaktiivsed testid – riigid, linnad)

Lõiming: ajalugu: maailma poliitiline kaart, inimasustus eri regioonides, linnade paiknemine ja teke; **matemaatika:** diagrammide analüüs, osatähtsuse protsent, töö arvandmetega, IT-andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel, kohanimede õigekiri ja hääldamine.

8. klass (70 tundi)

Kliima (15 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Ilma ja kliimat õppides saavad õpilased ettekujutuse, mis tegurid mõjutavad kliima kujunemist ühes või teises maailma piirkonnas, ülevaate põhi- ja vahekliimavöötmetest ning õpivad iseloomustama kliimat erinevates kliimavöötmetes. Arenevad õpilaste kaardilugemisoskused, nähtuste seostamise oskused, võrdlemisoskused, kliimadiagrammide ja kliimakaartide lugemisoskus.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Teema õppimisel saab toetuda 6. ja 7. klassis loodusõpetuses õpitule.

6. klassis õpitakse järgmisi teemasid: Õhu tähtsus. Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine ja tuul. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Veeringe. Ilm ja ilmastik. Sademete mõõtmine. Ilma ennustamine. Õhu saastumise vältimine.

Õpitavad mõisted: õhkkond, õhk, gaas, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, tuul, tuule kiirus, tuule suund, kondenseerumine, pilved, sademed, veeringe, ilm, ilmastik.

7. klassis õpitakse järgmisi teemasid: Õhk kui ainete segu. Soojuspaisumine. Soojusülekanne. Ainete

olekute muutumine.

Õpitavad mõisted: soojusliikumine, soojuspaisumine, termomeeter, temperatuuri püsipunkt, Celsiuse temperatuuriskaala, soojusülekanne, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, soojuslik tasakaal, sulamine, tahkumine, sulamistemperatuur, aurumine, keemine, keemistemperatuur, küllastunud olek, kondenseerumine, destilleerimine, sublimatsioon, härmastumine.

8. klassi füüsika teemad ja mõisted: Maa atmosfäär, õhurõhk, baromeeter.

Õppesisu: Ilm ja kliima. Kliimadiagrammid ja kliimakaardid. Kliimat kujundavad tegurid. Päikesekiirguse jaotumine Maal. Aastaaegade kujunemine. Temperatuuri ja õhurõhu seos. Üldine õhuringlus. Ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale. Kliimavöötmel. Ilma ja kliima mõju inimtegevusele.

Põhimõisted: ilm, kliima, ilmakaart, kliimakaart, kliimadiagramm, kuu ja aasta keskmine temperatuur, päikesekiirgus, õhumass, passaadid, mandriline ja mereline kliima, briisid, lumepiir, tuulepealne ja tuuleal nõlv, kliimavööde.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1. Internetist ilmaandmete leidmine ja nende põhjal ilma iseloomustamine etteantud kohas.
2. Kliima võrdlemine kliimakaartide ja -diagrammide järgi kahes etteantud kohas ning erinevuste selgitamine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Ilma ja kliima võrdlemine (sissejuhatuseks).
- Kliima iseloomustamine kliimadiagrammide ja kliimakaartide abil (nõrgematele õpilastele anda kava).
- Kliimadiagrammi koostamine.
- Kliimategurite mõistekaardi koostamine.
- Interneti vahendusel ilmakaartide ja ilmaprognoosidega tutvumine, konkreetse koha temperatuuri ja sademete kohta andmete otsimine.
- Jooniste ja animatsioonide abil nähtuste ja protsesside õppimine (rõhutada selgitamist ja põhjendamist).
- Eri paikade kliima võrdlemine ja kliima seostamine kliimat kujundavate teguritega. Õpilastele anda alguses iseloomustuse kava ja olulised märksõnad: 1) kaugus ekvaatorist, päikesekiirguse hulk ja õhutemperatuur, aastaajad; 2) kaugus ookeanist: mereline/mandriline kliima, mõju temperatuuri amplituudile; 3) valitsevad õhurõhualad ja tuuled, õhumasside vahetumine vahekliimavöötmes, mõju sademetele; 4) reljeef – mäestike ja suurte tasandike paiknemine valitsevate tuulte suhtes, sademete teke ja jaotumine, mõju õhutemperatuurile. (Nõrgematele õpilastele anda valikvastused.) See ülesanne eeldab süsteemset lähenemist ja alguses õpetajapoolset aktiivset juhendamist ning viitamist erinevatele kliimakaartidele.
- Rühmatööna etteantud koha/piirkonna kliima iseloomustamine ja põhjendamine, selle inimtegevusele, riistusele, ehitistele, energiakasutusele, transpordile, kasvatatavatele kultuuridele jne avalduva mõju analüüsimine.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat;
- 2) leiab teavet Eesti ja muu maailma ilmaolude kohta ning teeb selle põhjal praktilisi järeldusi oma tegevust ja riietust planeerides;
- 3) selgitab päikesekiirguse jaotumist Maal ning teab aastaegade vaheldumise põhjusi;
- 4) iseloomustab joonise järgi üldist õhuringlust;
- 5) selgitab ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale;
- 6) leiab kliimavöötmete kaardil põhi- ja vahekliimavöötmed ning viib tüüpilise kliimadiagrammi kokku vastava kliimavöötmega;
- 7) iseloomustab ja võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide järgi etteantud kohtade kliimat ning selgitab erinevuste põhjusi;
- 8) toob näiteid ilma ja kliima mõjust inimtegevusele.

Õppevahendid: Eesti ja maailma atlase kliimakaardid, kliimadiagrammid, gloobus ja lamp päikesekiirte ja maa tasapinna vahelise nurga muutuse (aastaegade) demonstreerimiseks, animatsioon (internetist) sama teema käsitlemiseks, õppefilmid aastaegadest, uudisartiklid; ilmakaardid internetis:

<http://earthsci.org/processes/weather/weaimages/weaimages.htm>; <http://www-imk.physik.uni-karlsruhe.de/~muehr/Climate/Frame/indexeu.html> (interaktiivne kliimakaart),

http://geography.uoregon.edu/envchange/clim_animations/ (animeeritud kaardid – kiirgushulk, õhutemperatuur, sademed, õhurõhk, tuule kiirus jne),

http://www.mhhe.com/biosci/genbio/tlw3/eBridge/Chp29/animations/ch29/global_wind_circulation.swf
http://www.suu.edu/faculty/colberg/Hazards/Weather/04_GlobalWind.html (õhuringlus),

<http://whs.moodledo.co.uk/mod/resource/view.php?inpopup=true&id=973> (atmosfääri animatsioonid),

www.fk.ut.ee/elsee/est/ee_56_continental-clim (mereline ja mandriline kliima, testid),

http://www.mhhe.com/biosci/genbio/tlw3/eBridge/Chp29/animations/ch29/rain_shadow_formation.swf
(sademete teke),

<http://www.juicygeography.co.uk/animations.htm> (õhutemperatuur, õhurõhk ja õhu liikumine),

lingid Kooligeograafia kodulehelt linkide alt <http://www.geo.ut.ee/kooligeo/linkgeoloogia.php3>.

Lõiming: 8. kl füüsika: valgus ja valguse sirgjooneline levimine; valguse peegeldumine ja neeldumine, langemis- ja peegeldumisnurk; rõhumisjõud looduses ja tehnikas, rõhk, baromeeter, soojusülekanne, soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala, universaalne temperatuuriskaala, siseenergia, soojusmahtuvus, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus; **matemaatika:** joon- ja

tulpdiaagrammi lugemine, aritmeetilise keskmise ja temperatuuriamplituudi arvutamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

Veestik (15 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Teemat õppides saavad õpilased ettekujutuse vee jaotumisest ja ringlusest Maal. Põhjalikumalt tegeletakse maailmamere, jõgede ja järvedega; põhjavee, liustike ja soode teema tuleb käsitluse alla hiljem, 9. klassis. Kaarditöö käigus õpitakse tundma maailmamere eri osasid – ookeane ja meresid –, vaadeldakse nende temperatuuri, soolsuse ja jääolude erinevust. Teema raames õpitakse kaartide ja infoallikate abil iseloomustama jõgesid ja järvesid.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Veestikuteemade õppimisel saab toetuda järgmistele loodusõpetuses käsitletud teemadele: loodusteaduslik uurimus; veekogu kui uurimisobjekt; Eesti jõed; jõgi ja selle osad; vee voolamine jões; veetaseme kõikumine jões; Eesti järved, nende paiknemine; taimede ja loomade kohastumine eluks vees; jõgi elukeskkonnana; järvevee omadused; toitainete sisaldus järvede vees; elutingimused järves; jõgede ja järvede elustik; jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse; kalakasvatus.

Nende teemadega seonduvad järgmised mõisted: jõgi, jõesäng, suue, lähe, peajõgi, lisajõgi, jõestik, jõe langus, voolukiirus, kärestik, juga, suurvesi, madalvesi, järv, umbjärv, läbivoolujärv, rannajärv, veeõitsemine

Õppesisu: Veeressursside jaotumine Maal. Veeringe. Maailmameri ja selle osad. Temperatuur, soolsus ja jääolud maailmamere eri osades. Mägi- ja tasandikujõed, vooluvee mõju pinnamoe kujunemisele. Jõgede veerežiim, üleujutused. Järved ja veehoidlad. Veekogude kasutamine ja kaitse.

Põhimõisted: veeringe, maailmameri, ookean, laht, väin, sisemeri, ääremeri, vee soolsus, lang, voolukiirus, põrke- ja laugveer, soot, jõeorg, sälk-, lamm- ja kanjonorg, delta, kõrgvesi, madalvesi, üleujutus, soolajärv.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1. Jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide järgi vooluvee kulutava ja kuhjava tegevuse uurimine etteantud jõe erinevatel lõikudel.
2. Teabeallikate järgi ülevaate koostamine etteantud mere kohta.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Veeringe iseloomustamine joonise abil (nõrgematele anda protsessid valikuna).
- Kaardi jt teabeallikate abil mere iseloomustamine ja merede võrdlemine (soovitav anda nõrgematele õpilastele iseloomustamiseks kava ja mõistete loetelu, mida iseloomustamisel

kasutada).

- Teatmeteoste, meediaväljaannete ja interneti vahendusel teabe otsimine Eesti ja maailma suuremate jõgede ning üleujutuste kohta, arutelu üleujutuste tekketegurite ja nende sagenemise üle.
- Jõgede veetaseme kõikumise võrdlemine, selle seostamine kliimaga ning sarnasuste ja erinevuste selgitamine.
- Suuremõõtkavalise kaardi kasutamine jõgede ja ajutise vooluvee tegevuse iseloomustamiseks.
- Teabeallikate põhjal jõe iseloomustamine (soovitav on anda nõrgematele õpilastele iseloomustamiseks kava või märksõnad, mida töös kasutada).
- Oru läbilõigete seostamine oru tüüpidega.
- Võimaluse korral mõõdistamine välitööna: jõe laius, voolukiirus, sügavus, kaldad jms.
- Geograafiliste objektide tundmaõppimine ja kontuurkaardile märkimine.

Ookeanid: Põhja-Jäämeri, Atlandi ookean, India ookean, Vaikne ookean.

Mered ja lahed: Läänemeri, Soome laht, Botnia laht e Põhjalaht, Põhjameri, Norra meri, Vahemeri, Must meri, Punane meri, Pärsia laht, Araabia meri, Bengali laht, Lõuna-Hiina meri, Jaapani meri, Ohhoota meri, Kariibi meri, Mehhiko laht, Jaava meri, Guinea laht.

Väinad: Taani väinad, Inglise kanal e La Manche, Gibraltar, Beringi väin, Magalhãesi väin, Drake'i väin.

Jõesed: Rein, Doonau, Volga, Ob, Jenissei, Leena, Amuur, Jangtse, Huang He, Indus, Ganges, Brahmaputra, Mekong, Mississippi, Colorado, Mackenzie, Amazonas, Orinoco, Parana, Niilus, Kongo, Niger, Murray.

Järved: Saimaa järvistu, Vänern, Laadoga, Kaspia, Araal, Baikal, Suur Järvistu, Suur Karujärv, Suur Orjajärv, Suur Soolajärv, Titicaca, Victoria, Tanganjika, Njassa, Tšaad, Eyre, Surnumeri.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) seostab etteantud piirkonna veekogude arvukuse ja veetaseme muutusi kliimaga;
- 2) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh Läänemerd, ning toob esile erinevuste põhjused;
- 3) iseloomustab ja võrdleb jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide põhjal jõgesid ning vee kulutavat, edasikandvat ja kuhjavat tegevust erinevatel lõikudel;
- 4) põhjendab teabeallikate, sh kliimadiagrammide abil veetaseme muutumist jões;
- 5) iseloomustab teabeallikate põhjal järvi ja veehoidlad ning nende kasutamist;
- 6) iseloomustab veeringet, selgitab vee ja veekogude tähtsust looduses ja inimtegevusele ning toob näiteid vee kasutamise ja kaitse vajaduse kohta.

Õppevahendid: Maailma ja Eesti veestiku kaardid, internetilehed, teatmeteosed, ajalehed, ajakirjad, mõõdistamisvahendid;

õpetajamaterjaliks internetilehed <http://www.grdc.sr.unh.edu/> (jõgede äravoolu animeeritud kaardid ja hüdrograafid),

<http://www.teachers.ash.org.au/jmresources/water/cycle.htm>,

<http://www.google.ee/search?hl=et&q=water+cycle+animation&lr=&aq=0&oq=water+cycle> (veeringe animatsioonid), http://www.epa.gov/climatechange/kids/water_cycle_version2.html,

<http://earthguide.ucsd.edu/earthguide/diagrams/watercycle/> (veeringe animatsioonid, ka interaktiivne test),

<http://whs.moodledo.co.uk/course/view.php?id=965> (jõgede animatsioonid),

<http://www.rmets.org/video/climate/river.php> (maailma jõgede vooluhulga muutuste animatsioon).

Lõiming: keemia/loodusõpetus: soolsus; **füüsika:** aine olekud, veeringe, (aurumine, kondenseerumine), vee kulutav ja kuhjav tegevus; **matemaatika:** andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine; **bioloogia:** veekogud kui elukeskkond ning veekogude reostumine ja kaitsmine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel, kohanimede õigekiri ja hääldamine.

Loodusvööndid (30 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Loodusvööndeid õppides omandavad õpilased teadmise Maa tsonaalsusest ning looduses esinevate protsesside seostest, samuti looduse ja inimtegevuse vastastikustest seostest. Teema on vajalik, et õpilastel kujuneks Maast tervikpilt.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Loodusvööndite temaatika toetub 7. klassis õpitud kaardiõpetusele, geoloogiale, pinnamoele, kliimale, veestikule ja rahvastikule. Loodusvööndite juures korratakse 7. klassis õpitud protsesse konkreetsete vööndite ja näidisalade õppimise kaudu, seega kinnistatakse kõiki eelnevate teemade õpitulemusi.

Õppesisu: Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.

Põhimõisted: loodusvöönd, põhja- ja lõunapöörirjoon, seniit, põhja- ja lõunapolaarjooon, polaaröö ja -päev, igikelts, taiga, stepp, preeria, oaas, kõrbestumine, leet-, must- ja punamuld, erosioon, bioloogiline mitmekesisus, põlisrahvas, kõrgusvööndilisus, kõrgmäestik, metsapiir, mandri- ja mägiliustik, Arktika, Antarktika.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1. Teabeallikate põhjal etteantud piirkonna iseloomustuse koostamine, milles on analüüsitud looduskomponentide vastastikuseid seoseid ning inimtegevust ja keskkonnaprobleeme.
2. Ühe loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Kaardi abil loodusvööndite paiknemise iseloomustamine (nõrgematele õpilastele lisada kava): kaugus ekvaatorist, laiuskraadid, leviku ulatus ja terviklikkus/katkendlikkus, mandrid ja nende osad, olulisemad loodusobjektid, olulisemad riigid jms.
 - Loodusvöönditele tüüpiliste kliimadiagrammidega tutvumine, nende abil kliima iseloomustamine.
 - Tähtsamate tegurite mõju selgitamine loodusvööndite kliima kujunemisele.
 - Piltide abil loodusvöönditele iseloomulike taimede ja loomade tundmaõppimine.
 - Piltide abil loodusvöönditele iseloomulike taimede ja loomade kohastumuste selgitamine ja näidete toomine.
 - Teabeallikatest loodusvööndite kohta info otsimine, selle tõlgendamine ja esitamine.
 - Arutelud rühma- ja paaristööna looduskeskkonna ja inimtegevuse vastasmõjust loodusvööndites.
 - Mõistekaardi koostamine loodusvööndi kohta.
 - Geograafiliste objektide tundmaõppimine ja nende kontuurkaardile märkimine.
- Saared ja saarestikud:** Gotland, Öland, Ahvenamaa, Suurbritannia, Iiri, Island, Gröönimaa, Madagaskar, Uus-Guinea, Jaapan, Uus-Meremaa.

Poolsaared: Skandinaavia, Jüüti, Apenniini, Pürenee, Araabia, Hindustan, Indohiina, Labrador.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) tunneb joonistel ja piltidel ära loodusvööndid ning iseloomustab kaardi abil nende paiknemist;
- 2) seostab **jäävööndi** paiknemise põhja- ja lõunapolaaralaga, võrdleb Arktika ja Antarktika asendit, kliimat ja loodust ning toob näiteid inimtegevuse võimalustest ja mõjust keskkonnale polaaraladel;
- 3) iseloomustab **tundrate** paiknemist mandrite, ookeanide ja põhjapolaarjoone suhtes, iseloomustab kliimaolusid tundras, selgitab olulisemate tegurite mõju kliima kujunemisele, tunneb ära tundrale tüüpilise kliimadiagrammi, selgitab polaaröö ja polaarpäeva tekkimist ning selle mõju elutingimustele tundras, nimetab tundrale iseloomulikke taimi ja loomi ning toob näiteid nende kohastumuste kohta, põhjendab soode ulatuslikku esinemist tundrates, analüüsib kliima, igikeltsa, taimestiku ja loomastiku mõju inimtegevuse võimalustele tundras, kirjeldab inimtegevust tundras, toob näiteid inimtegevuse mõjust tundra loodusele, iseloomustab tundrat kui inimtegevuse mõju suhtes väga tundlikku ökosüsteemi;
- 4) seostab **okasmetsade** leviku parasvöötme põhjapoolsema ja kontinentaalsema kliimaga ning **lehtmetsade** leviku parasvöötme merelise kliimaga, tunneb ära okasmetsale ja lehtmetsale tüüpilise kliimadiagrammi, nimetab okasmetsale iseloomulikke taimi ja loomi, teab leetmuldade eripära ja analüüsib keskkonnatingimuste mõju nende

- kujunemisele, nimetab lehtmetsale iseloomulikke taimi ja loomi, analüüsib inimtegevuse võimalusi ja mõju keskkonnale okas- ja lehtmetsavööndis;
- 5) seostab **parasvöötme rohtlate** paiknemise mandrilise kliimaga, kirjeldab mustmuldade eripära ja selgitab keskkonnatingimuste mõju mustmuldade kujunemisele, nimetab rohtlale iseloomulikke taimi ja loomi ning toob näiteid nende kohastumuste kohta, nimetab rohtlates kasvatatavaid tüüpilisi kultuurtaimi, selgitab vee- ja tuuleerosiooni mõju maastike kujundajana rohtlates, toob näiteid erosiooni takistamise abinõude kohta;
 - 6) näitab kaardil **kuivade ja niiskete lähistroopiliste metsade** paiknemist, võrdleb loodust ja inimtegevuse võimalusi kuivas ja niiskes lähistroopikas, nimetab vahemerelistel aladel ja niiskes lähistroopikas kasvatatavaid tüüpilisi kultuurtaimi;
 - 7) seostab **kõrbete** paiknemise põhja- ja lõunapöörijoone, parasvöötme ja lähistroopika teravalt mandrilise kliima, külmade hoovuste (hoovuste olemus ja mõju kliimale on põhikoolis ainult tugevamatele õpilastele jõukohane teema) ning mäestike mõjuga, iseloomustab kliimaolusid kõrbes, tunneb ära kõrbele tüüpilise kliimadiagrammi, iseloomustab murenemise ja tuule mõju kõrbemaastike kujundajana, seostab soolajärvede tekke ja pinnase sooldumise keskkonnatingimustega kõrbes, nimetab kõrbele iseloomulikke taimi ja loomi, toob näiteid nende kohastumuste kohta, iseloomustab oaside kujunemiseks vajalikke eeldusi ja kõrbes kasvatatavaid kultuurtaimi, analüüsib keskkonnatingimuste mõju inimtegevuse võimalustele kõrbes, selgitab veeprobleemi teket kõrbes, toob näiteid inimtegevuse mõjust kõrbe loodusele (niisutussüsteemid, nafta ammutamine);
 - 8) iseloomustab **savannide** paiknemist lähisekvatoriaalsetel aladel, selgitab tähtsamate tegurite mõju (troopilise ja ekvatoriaalse õhumassi vahetumine) kliima kujunemisele, tunneb ära tüüpilise savanni kliimadiagrammi, nimetab savannile iseloomulikke taimi ja loomi ning toob näiteid nende kohastumuste kohta, analüüsib keskkonnatingimuste mõju inimtegevuse võimalustele savannis, selgitab veeprobleemi teket savannis, teab savannis kasvatatavaid kultuurtaimi, selgitab alepõllunduse ja rändkarjanduse mõju savanni loodusele, selgitab kõrbestumise põhjusi;
 - 9) seostab **vihmametsade** paiknemise ekvaatoriga, iseloomustab kliimaolusid vihmametsas, selgitab olulisemate tegurite mõju kliima kujunemisele, tunneb ära vihmametsale tüüpilise kliimadiagrammi, nimetab vihmametsale iseloomulikke taimi ja loomi ning toob näiteid nende kohastumuste kohta, selgitab vihmametsade tähtsust Maa ökosüsteemis ja teab nende hävimise põhjusi, toob näiteid vihmametsade intensiivse raiumise tagajärgedest, teab punamuldade eripära ja analüüsib keskkonnatingimuste mõju nende kujunemisele, iseloomustab vee-erosiooni mõju ekvatoriaalaladel, analüüsib keskkonnatingimuste mõju inimtegevuse võimalustele vihmametsas, teab vihmametsas kasvatatavaid kultuurtaimi;
 - 10) teab kõrgusvööndilisuse tekkepõhjusi ja võrdleb kõrgusvööndilisust eri mäestikes, selgitab mägiliustike tekkepõhjusi ja keskkonnatingimuste erinevust tuulepealsel ja tuulealusel nõlval;
 - 11) toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastastikusest mõjust erinevates loodusvööndites ja mäestikes;
 - 12) iseloomustab ja võrdleb üldgeograafiliste ja temaatiliste kaartide abil geograafilisi objekte, piirkondi ja nähtusi (geograafiline asend, pinnamood, kliima, veestik, mullastik, taimestik, maakasutus, loodusvarad, rahvastik, asustus, teedevõrk ja majandus) ning analüüsib nende seoseid;
 - 13) koostab teabeallikate abil etteantud piirkonna iseloomustuse.

Õppevahendid: Eesti ja maailma atlase kliimakaardid, kliimadiagrammid, gloobus ja lamp päikesekiirte ja maa tasapinna vahelise nurga muutuse (aastaaegade) demonstreerimiseks, animatsioon (internetist) sama teema käsitlemiseks, õppefilmid loodusvööndite ja sealse inimtegevuse visualiseerimiseks, õppefilmid aastaaegadest ja loodusvöönditest; [internetilehed:](#)

http://www.suu.edu/faculty/colberg/Hazards/Weather/04_GlobalWind.html (õhuringlus),

<http://www.educypedia.be/education/climateanimations.html> (aastaaegade teke),

<http://www-imk.physik.uni-karlsruhe.de/~muehr/Climate/Frame/indexeu.html> (interaktiivne kliimakaart),

<http://www.teachersfirst.com/lessons/biomes/biomes.html>,

http://www.blueplanetbiomes.org/world_biomes.htm,

<http://mbgnet.mobot.org/sets/>,

<http://www.runet.edu/~swoodwar/CLASSES/GEOG235/biomes/intro.html>,

<http://whs.moodledo.co.uk/mod/resource/view.php?inpopup=true&id=969> (muldadega seotud animatsioonid),

<http://www.cotf.edu/ete/ESS/ESSmain.html> (sfääridevahelised seosed),

internetis üleval Powerpointi esitlus „Maailma loodusvööndid”.

Lõiming: bioloogia: elus ja eluta looduse vastastikused seosed, bioloogiline mitmekesisus, organismide

kohastumused erinevates keskkondades, keskkonnaprobleemid loodusvööndites; **keemia:** aineriided; **füüsika:** õhutemperatuur ja õhurõhk, õhuringlus; **ajalugu:** inimajalugu erinevates keskkonnatingimustes; **emakeel:** väljendusoskuse arendamine piirkondade kirjeldamisel ja iseloomustamisel; **võõrkeel:** sõnavara täiendamine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

9. klass (70 tundi)

Euroopa ja Eesti loodugeograafia

Asend, pinnamood ja geoloogia (9 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Teema õppimisel omandavad õpilased ülevaate Eesti ja Euroopa geograafilisest asendist, pinnamoest ja geoloogiast. Tähtis on käsitleda Eestit Euroopa (ja maailma) kontekstis, et õpilastel tekiks terviklikum pilt looduses esinevatest nähtustest ja protsessidest.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Eesti geograafia algteadmised saavad õpilased loodusõpetusest. Eesti ja Euroopa pinnamoe ja geoloogia teemade

õppimine toetub 7. klassis õpitud pinnamoe ja geoloogia teemadele. 9. klassis käsitletakse teemasid süvendatumalt Eesti ja Euroopa kontekstis.

Õppesisu: Euroopa ja Eesti asend, suurus ning piirid. Euroopa pinnamood. Pinnamoe seos geoloogilise ehitusega. Eesti pinnamood. Eesti geoloogiline ehitus ja maavarad. Mandrijää tegevus Euroopa, sh Eesti pinnamoe kujunemises.

Põhimõisted: loodusgeograafiline ja majandusgeograafiline asend, Eesti põhikaart, maastik, kõrg- ja madalmäestik, lauskmaa, kurdmäestik, noor ja vana mäestik, platvorm, kilp, geokronoloogiline skaala, kõrgustik, madalik, lavamaa, aluspõhi, pinnakate, mandrijää, moreen, moreenküngas, voor, moreentasandik.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1. Eesti ja mõne teise Euroopa riigi geograafilise asendi võrdlemine.
2. Teabeallikate põhjal ülevaate koostamine kodumaakonna pinnamoest ja maavaradest ning nende seostamine geoloogilise ehitusega.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Euroopa riikide, sh Eesti geograafilise asendi iseloomustamine ja võrdlemine atlase ja muude infoallikate põhjal (nõrgematele õpilastele anda kava või märksõnad).
- Kodumaakonna geograafilise asendi iseloomustamine (tugevamatele õpilastele võib lisaks anda asendist tulenevate positiivsete ja negatiivsete mõjude analüüsi).
- Euroopa riikide, sh Eesti pinnavormide ja pinnamoe iseloomustamine atlase ja muude infoallikate põhjal (nõrgematele õpilastele anda kava või märksõnad).
- Temaatiliste kaartide, jooniste ja geokronoloogilise skaala abil Eesti geoloogilise ehituse iseloomustamine.
- Jooniste ja geoloogilise kaardi abil Põhja- ja Lõuna-Eesti geoloogilise võrdluse koostamine: pinnakatte paksus ja koostis, aluspõhja kivimid, pealmine kivim, selle vanus ja iseloomulikud tunnused, geoloogilise ehitusega kaasnevad mõjud (karst, kare vesi, maakoore liikumine, iseloomulikud paljandid – klint, ürgorud jms). Selle teema raames võib soovi korral tutvuda karstiga. Teema annab hästi seostada keemias õpitud aluste ja karbonaatidega ning karjäärade rajamise ja võimalike põhjaveeprobleemidega.
- Kaardi abil maavarade paiknemise iseloomustamine Euroopas, sh Eestis, ning Eestis leiduvate maavarade seostamine geoloogilise ehitusega.
- Kaardi ja jooniste abil mandrijää tegevuse iseloomustamine pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis.
- Geograafiliste objektide leidmine Eesti kaardil ja nende märkimine kontuurkaardile.
Suured pinnavormid, kõrgustikud: Pandivere, Sakala, Otepää, Haanja, Karula, Vooremaa; **tasandikud:** Kagu-lavamaa, Harju lavamaa, Viru lavamaa, Kesk-Eesti tasandik, Põhja-Eesti rannikumadalik, Lääne-Eesti madalik, madalik, Peipsi madalik, Võrtsjärve madalik.
- Geograafiliste objektide leidmine Euroopa kaardil ja nende märkimine kontuurkaardile.
Pinnavormid: Ida-Euroopa lauskmaa, Skandinaavia mäestik, Alpid, Apenniinid, Püreneed, Uural, Kaukasus.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) iseloomustab etteantud Euroopa riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- 2) iseloomustab ja võrdleb kaardi järgi etteantud piirkonna, sh Eesti pinnavorme ja pinnamoodi;
- 3) seostab Euroopa suuremaid pinnavorme geoloogilise ehitusega;
- 4) iseloomustab jooniste, temaatiliste kaartide ning geokronoloogilise skaala järgi Eesti geoloogilist ehitust;
- 5) iseloomustab kaardi järgi maavarade paiknemist Euroopas, sh Eestis;
- 6) iseloomustab mandrijää tegevust pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis;
- 7) nimetab ning leiab Euroopa ja Eesti kaardil mäestikud, kõrgustikud, kõrgemad tipud, tasandikud: lauskmaad, lavamaad, madalikud, alamikud.

Õppevahendid: kivimite kollektsioonid, Eesti ja Euroopa geoloogiline kaart, MTÜ Geoguide Baltoscandia videod ja raamatud, 7. klassi teema „Maa siseehitus“ juures toodud laamade ja kivimiringe animatsioonide lingid,

<http://whs.moodleo.co.uk/course/view.php?id=1365> (liustike tegevuse animatsioonid).

Lõiming: ajalugu ja ühiskonnaõpetus: Euroopa poliitiline kaart, geokronoloogilise ja ajaloolise ajaskaala võrdlemine; **keemia:** alused, lahustumine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

Euroopa ja Eesti kliima (7 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Eesti ja Euroopa kliima õppimine annab õpilasele ettekujutuse kliimat kujundavate tegurite omavahelistest seostest ja kliima seaduspärasustest. Kliimaga seonduv on tähtis igapäevaelus, õpitakse kasutama kliima- ja ilmakaarti.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Eesti kliima kohta saavad õpilased algteadmised loodusõpetusest. Eesti ja Euroopa kliima õppimine toetub 7. klassis omandatud algteadmistele kliimateguritest ja kliimavõõrmetest, samuti 8. klassis käsitletud Euroopaga seonduvatele loodusvõõnditele. 9. klassis käsitletakse kliimat süvendatumalt Eesti ja Euroopa kontekstis.

Õppesisu: Euroopa, sh Eesti kliimat kujundavad tegurid. Regionaalsed kliimaerinevused Euroopas. Eesti kliima. Euroopa ilmakaart. Kliimamuutuste võimalikud tagajärjed Euroopas.

Põhimõisted: samatemperatuurijoon ehk isotherm, õhurõhk, hoovus, läänetuuled, kõrg- ja

madalrõhuala, soe ja külm front, tsüklon, antitsüklon.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Internetiandmete järgi ilma võrdlemine etteantud kohtades ning erinevuste põhjendamine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitus:

- Animatsioonide abil nähtuste ja protsesside õppimine.
- Euroopa, sh Eesti kliimat kujundavate tegurite mõju kliimale ja regionaalsete kliimaerinevuste selgitamine. Vt 8. klassi kliimaosa juures olevat kava. Lisanduvad õhu liikumine ja sellega kaasnevad protsessid tsüklonis/antitsüklonis ning mere mõju puhul sooja Põhja-Atlandi hoovuse mõju selgitamine.
- Kliimakaartide ja -diagrammide abil Lääne- ja Ida-Eesti kliima võrdlemine ning erinevuste põhjendamine.
- Internetist Euroopa ja Eesti ilmakaardi leidmine ja konkreetse koha ilma iseloomustamine.
- Arutelu/analüüs kliimatingimuste mõju kohta inimese igapäevaelule ja majanduslikule tegevusele.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) iseloomustab Euroopa, sh Eesti kliima regionaalseid erinevusi ja selgitab kliimat kujundavate tegurite mõju etteantud koha kliimale;
- 2) iseloomustab ilmakaardi järgi etteantud koha ilma (õhurõhk, kõrg- või madalrõhuala, soe ja külm front, sademed, tuuled);
- 3) mõistab kliimamuutuste uurimise tähtsust ja toob näiteid tänapäevaste uurimisvõimaluste kohta;
- 4) toob näiteid kliimamuutuste võimalike tagajärgede kohta.

Õppevahendid: maailma, Euroopa ja Eesti kliimakaardid; internetilehed www.worldclimate.ee, www.emhi.ee, 8. klassi kliimateema juures toodud lingid, <http://whs.moodle.co.uk/course/view.php?id=1365> (atmosfääri ja kliima animatsioonid, sh tsükloni ja globaalse soojenemise animatsioon),

<http://www.juicygeography.co.uk/animations.htm> (õhurõhk ja õhu liikumine, õhutemperatuuri ja pilvisuse muutumine).

Lõiming: füüsika: valgus ja valguse sirgjooneline levimine, valguse peegeldumine ja neeldumine, langemis- ja peegeldumisnurk, rõhumisjõud looduses ja tehnikas, rõhk, baromeeter, soojusülekanne, soojusliikumine, soojuspaistumine, Celsiuse skaala, universaalne temperatuuriskaala, siseenergia, soojusmahtuvus, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, õhu liikumine tsüklonis, sademete teke; **matemaatika:** kliimadiagrammi lugemine, aritmeetilise keskmise ja temperatuuriamplituudi arvutamine; **võõrkeel:** sõnavara täiendamine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

Euroopa ja Eesti veestik (6 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Teema õppimisel on tähtis rõhuasetus veega seotud protsesside ja probleemide tundmaõppimisel ning seoste nägemisel keskkonna ja inimtegevuse vahel.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Eesti veestiku kohta saavad õpilased algteadmised loodusõpetusest. Eesti ja Euroopa veestiku õppimine toetub 7. klassis omandatud algteadmistele veestikust ja 8. klassis käsitletud loodusvöönditega seonduvatele veestikuteemadele. 9. klassis käsitletakse veestikku suurema rõhuasetusega inimtegevuse mõjule ja keskkonnaprobleemidele.

Õppesisu: Läänemere eripära ja selle põhjused. Läänemeri kui piiriveekogu, selle majanduslik kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Läänemere eriilmelised rannikud. Põhjavee kujunemine ja liikumine. Põhjaveega seotud probleemid Eestis. Sood Euroopas, sh Eestis.

Põhimõisted: valgla, veelahe, riimvesi, pankrannik, laidrannik, skäärrannik, luide, maasäär, rannavall, põhjavesi, veega küllastunud ja küllastamata kihid, põhjavee tase, vett läbilaskvad ning vett pidavad kivimid ja setted.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Kodukoha joogivee, selle omaduste ja kasutamise uurimine.

Õppetegevus ja metoodilised soovitusel:

- Teabeallikate abil Läänemere eripära ja eriilmeliste rannikulõikude iseloomustamine ja võrdlemine.
- Rühmatööna Läänemerega seotud keskkonnaprobleemide arutamine ja neile lahendamisevõimaluste otsimine.
- Kaardi abil Euroopa, sh Eesti rannajoone ja veestiku iseloomustamine.
- Võimaluse korral matk sohu või turbatootmisettevõttesse.
- Katsed erinevate pinnaste veemahutavuse ja vee läbilaskvuse kohta põhjavee kujunemise ja puhastumise selgitamiseks, veesisalduse määramine turbas vms.
- Geograafiliste objektide leidmine Eesti kaardil ja nende märkimine kontuurkaardile.

Väinad: Suur väin, Väike väin, Soela väin, Irbe väin ehk Kura kurk.

Saared: Saaremaa, Hiiumaa, Muhu, Vormsi, Kihnu, Ruhnu, Vilsandi, Osmussaar, Naissaar.

Poolsaared: Pärnispea, Juminda, Viimsi, Pakri, Noarootsi, Sõrve, Kõpu, Tahkuna.

Jõed: Suur-Emajõgi, Põltsamaa, Pedja, Võhandu, Kasari, Pärnu, Pirita, Jägala, Keila, Narva.

Järved: Peipsi, Lämmijärv, Pihkva järv, Võrtsjärv.

- Geograafiliste objektide leidmine Euroopa kaardil ja nende märkimine kontuurkaardile.

Väinad: Taani väinad, Inglise kanal e La Manche, Gibraltar, Bosporus, Dardanellid.

Saared ja saarestikud: Gotland, Öland, Ahvenamaa, Suurbritannia, Iiri, Sitsiilia, Sardiinia, Korsika, Malta, Kreeta, Küpros, Island.

Poolsaared: Skandinaavia, Jüüti, Apenniini, Pürenee.

Jõed: Rein, Doonau, Volga.

Järved: Saimaa järvistu, Vänern, Laadoga.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) iseloomustab Läänemere eripära ja keskkonnaprobleeme ning toob näiteid nende lahendamise võimaluste kohta;
- 2) kirjeldab ja võrdleb eriilmelisi Läänemere rannikuloike: pank-, laid- ja skäärrannikut;
- 3) selgitab põhjavee kujunemist ja liikumist, põhjavee kasutamist kodukohas ning põhjaveega seotud probleeme Eestis;
- 4) teab soode levikut Euroopas, sh Eestis, ning selgitab soode ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust;
- 5) iseloomustab Euroopa, sh Eesti rannajoont ja veestikku, nimetab ning näitab Euroopa ja Eesti kaardil suuremaid lahtesid, väinu, saari, poolsaari, järvi ja jõgesid.

Õppevahendid: üldgeograafilised kaardid, õppefilmid Eesti soode ja Läänemere kohta, madal soo ja rabaturba näidised, õpetajamaterjaliks jõgede äravoolu animeeritud kaardid ja hüdrograafid internetilehel <http://www.grdc.sr.unh.edu/>.

Lõiming; keemia: vee keemiline koostis, joogivesi, riimvesi, Läänemere reostumine; **füüsika:** põhjavee kujunemine; **bioloogia:** Läänemere elustiku eripära ja Läänemerega seotud keskkonnaprobleemid, soode ökoloogiline tähtsus; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

Euroopa ja Eesti rahvastik (9 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Eesti ja Euroopa rahvastiku teemade tundmine on tähtis Eesti ja Euroopa ühiskonnaprotsesside mõistmisel. Rahvastikutemaatika annab palju võimalusi kujundada õpilaste oskusi eri allikatest pärit info analüüsimiseks, sh diagrammide ja tabelite kasutamiseks.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Eesti ja Euroopa rahvastiku õppimine 9. klassis toetub 7. ja 8. klassis käsitletud rahvastikuteemadele, samuti ajaloo õpitule. 9. klassis käsitletakse rahvastikuteemasid suurema

rõhuasetusega rahvastikuprotsesside tundmaõppimisele ning rahvastikuga seotud probleemidele ühiskonnas.

Õppesisu: Euroopa, sh Eesti rahvaarv ja selle muutumine. Sünnimuse, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Eesti rahvuslik koosseis ja selle kujunemine. Rahvuslik mitmekesisus Euroopas.

Põhimõisted: rahvaloendus, rahvastikuregister, sünnimus, suremus, loomulik iive, rahvastikupüramiid, rahvastiku vananemine, ränne ehk migratsioon, sisseränne, väljaränne, vabatahtlik ränne, sundränne, pagulased, rahvuslik koosseis.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1. Teabeallikate järgi oma maakonna või koduasula rahvastiku analüüsimine.
2. Rahvastikupüramiidi põhjal rahvastiku soolis-vanuselise koosseisu analüüsimine etteantud Euroopa riigis.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Teabeallikatest info otsimine Euroopa riikide rahvastiku kohta ja saadud teabe analüüsimine.
- Rahvastikupüramiidi abil rahvastiku soolis-vanuselise struktuuri iseloomustamine ja riikide võrdlemine.
- Eesti rahvastikupüramiidide võrdlemine aastate lõikes ja järeltulete tegemine.
- Statistikaameti andmete põhjal oma koduasula rahvastikupüramiidi koostamine ja analüüs.
- Iibe ja iibe üldkordaja (sünnimuse ja suremuse üldkordaja) arvutamine.
- Eestis sünnimust ja suremust mõjutavate tegurite arutelu.
- Euroopa, sh Eestiga seotud rände põhjuste ja tagajärgede üle arutlemine rühmatööna.
- Teabeallikatest info otsimine Euroopa kultuurilise mitmekesisuse iseloomustamiseks, saadud materjali esitlemine kaasõpilastele.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) leiab teabeallikatest infot riikide rahvastiku kohta, toob näiteid rahvastiku uurimise ja selle tähtsuse kohta;
- 2) analüüsib teabeallikate järgi Euroopa või mõne piirkonna, sh Eesti rahvaarvu, selle muutumist;
- 3) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate, sh rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi, sh Eesti rahvastikku ja selle muutumist;
- 4) toob näiteid rahvastiku vananemisega kaasnevatest probleemidest Euroopas, sh Eestis, ning nende lahendamise võimaluste kohta;
- 5) selgitab rännete põhjusi, toob konkreetseid näiteid Eestist ja mujalt Euroopast;
- 6) iseloomustab Eesti rahvuslikku koosseisu ning toob näiteid Euroopa kultuurilise mitmekesisuse kohta.

Õppevahendid: maailma, Eesti ja Euroopa rahvastikukaardid, Euroopa riikide

rahvastikupüramiidid, jooksev info meedias; internetilehed:

<http://www.stat.ee/public/rahvastikupyramiid/>,

<http://www.census.gov/ipc/www/idb/informationGateway.php>, <http://www.prb.org>,

<http://www.census.gov/cgi-bin/ipc/popclockw>, <http://www.census.gov/ipc/www/idbsum.html>,

<http://www.geohive.com/>, <http://www.theodora.com/wfb/>,

<http://www.stat.ee/files/koolinurk/abiks/>,

<http://www.census.gov/ipc/www/idbpyr.html> (animeeritud rahvastikupüramiidid),

The World Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>.

Lõiming: ajalugu ja ühiskonnaõpetus: migratsioon Euroopas, sh Eestis, ja selle mõju ühiskonnale; **matemaatika:** diagrammide analüüs, üldkordajate arvutamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

Euroopa ja Eesti asustus (8 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Eesti ja Euroopa asustuse õppimine aitab mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende seoseid looduskeskkonnaga.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Eesti asustusega tutvuvad õpilased juba loodusõpetuse, ajaloo ning ühiskonnaõpetuse raames põhikooli I ja II kooliastmes, maailma asustusest saadakse esimesed teadmised 7. klassis.

Õppesisu: Rahvastiku paiknemine Euroopas. Linnad ja maa-asulad. Linnastumise põhjused ja linnastumine Euroopas. Rahvastiku paiknemine Eestis. Eesti asulad. Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid.

Põhimõisted: linnastumine, linnastu, valglinnastumine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Lühiuurimuse koostamine koduasulast ja selle kujunemisloost.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Rahvastikukaardi abil Euroopa, sh Eesti rahvastiku paiknemise iseloomustamine ja põhjendamine.
- Ajalooteadmistele ja kaardiinfole toetudes Euroopa, sh Eesti linnade asukoha ja tekkepõhjuste uurimine; oma koduasula asukoha põhjalikum analüüsimine.
- Linnade kasvu kohta andmete otsimine teabeallikatest ning saadud teabe graafiline esitamine ja tõlgendamine.
- Linna- ja maaeluga kaasnevate sotsiaalsete ning keskkonnaprobleemide üle arutlemine.

- Geograafiliste objektide leidmine Eesti kaardil ja nende märkimine kontuurkaardile. **Eesti haldusjaotus:** maakonnad ja maakonnakeskused + Narva ja Kohtla-Järve.
- Geograafiliste objektide leidmine Euroopa kaardil ja nende märkimine kontuurkaardile: kõik Euroopa riigid ja pealinnad.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) analüüsib kaardi järgi rahvastiku paiknemist Euroopas, sh Eestis;
- 2) analüüsib linnade tekke, asukoha ja arengu vahelisi seoseid Euroopa, sh Eesti näitel;
- 3) nimetab linnastumise põhjusi, toob näiteid linnastumisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ja nende lahendamise võimalustest;
- 4) võrdleb linna ja maa-asulaid ning analüüsib linna- ja maaelu erinevusi;
- 5) nimetab ja näitab kaardil Euroopa riike ja pealinnu ning Eesti suuremaid linnu.

Õppevahendid: maailma, Eesti ja Euroopa rahvastikukaardid; internetilehed:

http://www.tartu.ee/vaateid_vanast_Tartust/rakendus/tartu_kaardid.swf,

<http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/world/06/urbanisation/html/urbanisation.stm> (Euroopa linnad Google Earthi vaates), <http://www.citypopulation.de/World.html>.

Lõiming: ajalugu ja ühiskonnaõpetus: linnade kujunemine ja kasv Euroopas, Eesti asustus ja haldusjaotus minevikus ja tänapäeval, linnastumisega kaasnevad probleemid; **bioloogia:** linnastumisega kaasnevad keskkonnaprobleemid; **matemaatika:** andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine, rahvastiku keskmise tiheduse arvutamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

Euroopa ja Eesti majandus (10 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Euroopa ja Eesti majanduse õppimine loob aluse mõistmaks majanduse struktuuri ja ühiskonnas toimivaid protsesse. Energiamaajandusega seonduv aitab mõista tänapäeva ühiskonna väljakutseid energiressursside kasutamisel ja säästmisel.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Euroopa ja Eesti majandus on esimene n-ö puhtalt majandusgeograafiline teema, mille õppimisel saab toetuda ühiskonnaõpetuses omandatud teadmistele.

Õppesisu: Majandusressursid. Majanduse struktuur, uued ja vanad tööstusharud. Energiaallikad, nende kasutamise eelised ja puudused. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Eesti energiamajandus. Põlevkivi kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Euroopa peamised majanduspiirkonnad.

Põhimõisted: majanduskaardid, majandusressursid, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, kapital, tööjõud, tööjõu kvaliteet, esmasektor, tööstus, teenindus, energiamajandus, energiaallikad (soojus-, tuuma-, hüdro-, tuule- ja päikeseenergia).

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Kahe Euroopa riigi energiaallikate kasutamise analüüsimine elektrienergia tootmisel.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Rollimängus tuulepargi/hüdroelektrijaama rajamisega kaasnevate probleemide üle arutlemine ja sellele parima asukoha leidmine.
- Energiamajanduse ja tarbimise kohta teabeallikatest andmete otsimine ja nende tõlgendamine.
- Arutelu energiatootmise mõju üle keskkonnale.
- Põlevkivi või turba kasutamisega kaasnevate mõjude arutelu paaris- või rühmatööna.
- Koduasula energiamajanduse ja tarbimise uurimine.
- Mõne Euroopa piirkonna majanduse käsitlemine (näidisjuhtumi meetod).

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) analüüsib loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude mõju Eesti majandusele ning toob näiteid majanduse spetsialiseerumise kohta;
- 2) rühmitab majandustegevused esmasektori, tööstuse ja teeninduse vahel;
- 3) selgitab energiamajanduse tähtsust, toob näiteid energiaallikate ja energiatootmise mõju kohta keskkonnale;
- 4) analüüsib soojus-, tuuma- ja hüdroelektrijaama või tuulepargi kasutamise eeliseid ja puudusi elektrienergia tootmisel;
- 5) analüüsib teabeallikate järgi Eesti energiamajandust, iseloomustab põlevkivi kasutamist energia tootmisel;
- 6) toob näiteid Euroopa, sh Eesti energiaprobleemide kohta;
- 7) teab energia säästmise võimalusi ning väärtustab säästlikku energia tarbimist;
- 8) toob näiteid Euroopa peamiste majanduspiirkondade kohta.

Õppevahendid: Eesti ja Euroopa majanduskaardid, statistilised materjalid, artiklid ja arutelud meedias, internetilehed, näiteks energiamoodul <http://www.elektro.ttu.ee/moodul/>, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>.

Lõiming: ühiskonnaõpetus: majanduse struktuur, tööjõud, kapital; **füüsika:** energialiigid; **keemia:** süsinikuühendid kütustena; **matemaatika:** andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine, **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

Põllumajandus ja toiduainetetööstus (7 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Teemat õppides saavad õpilased ülevaate põllumajandust ja toiduainetetööstust mõjutavatest looduslikest ja majanduslikest teguritest. Samuti õpivad nad tundma oma toidu päritolu.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Teema õppimine toetub varem õpitud loodusgeograafiale: pinnamood, kliima, loodusvööndid.

Õppesisu: Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.

Põhimõisted: taimekasvatuse ja loomakasvatuse, maakasutuse, haritava maa, looduslik rohumaa, taimekasvatuse periood, looma- ja taimekasvatustalud, istandused.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Toidukaupade päritolu uurimine ning kodu- ja välismaise kauba osatähtsuse hindamine tootegrupiti.

Õppetegevus ja metoodilised soovitused:

- Lühiuurimus selle kohta, mis riikidest toodud toiduaineid võib leida meie polettidelt ja kui palju kõiguvad toiduainete hinnad eri kauplustes.
- Põllumajanduse arengut mõjutavate tegurite selgitamine etteantud materjalide põhjal ja arutelu selle üle, mil moel need tegurid Eesti põllumajandust mõjutavad.
- Euroopa riikide põllumajanduse ja toiduainetetööstuse kohta teabeallikatest info otsimine ja selle tõlgendamine.
- Arutlus põllumajanduse võimalike keskkonnamõjude üle.
- Planeerimismängus otsustamine, mis põllukultuure on talunikul kõige otstarbekam toota.
- Rollimängus tutvumine eri seisukohtadega põllumajanduse osas.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) toob näiteid taime- ja loomakasvatusharude kohta;
- 2) iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ja põhjendab spetsialiseerumist;
- 3) iseloomustab mulda kui ressursi;
- 4) toob näiteid eri tüüpi põllumajandusettevõtete kohta Euroopas, sh Eestis;

- 5) toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid;
- 6) toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta.

Õppevahendid: statistilised andmed, internetilehed www.agri.ee ja <http://www.fao.org>, ajakirjandusartiklid.

Lõiming: **bioloogia:** toiduainete koostis, tervislik toitumine, toiduvalmistamise tehnoloogia; taimede kasvunõuded kui taimekasvatussaaduste tootmise alus, loomade kasv ja areng kui loomakasvatussaaduste tootmise alus; **keemia:** toidulisandid, taimekaitsevahendid, väetised; **ajalugu:** erinevate kultuuride traditsioonid; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel; **matemaatika:** ühikud (t, ha), saagikuse arvestamine (t/ha kohta).

Euroopa ja Eesti teenindus (8 tundi)

Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:

Majandusteamade õppimine aitab õpilasel mõista ühiskonna ja keskkonna vastastikuseid seoseid ja ühiskonna sõltumist looduskeskkonnast. Eesti ja Euroopa teeninduse õppimisel saavad õpilased algteadmised transpordi tähtsusest majandusele ja turismimajandusest kui väga kiiresti arenevast majandusharust tänapäeva maailmas.

Varem õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:

Teema õppimisel toetutakse majandusgeograafia sissejuhatavatele teemadele, mis räägivad majanduse struktuurist ja majandust mõjutavatest teguritest, samuti teadmistele rahvastiku- ja loodusgeograafiast.

Õppesisu: Teenindus ja selle jaotumine. Turism kui kiiresti arenev majandusharu. Turismiliigid. Euroopa peamised turismiressursid. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Eesti turismimajandus. Transpordiliigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Euroopa peamised transpordikoridorid. Eesti transport.

Põhimõisted: isiku- ja äriteenused, avaliku ja erasektori teenused, turism, transport, transiitveod.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1. Teabeallikate põhjal ülevaate koostamine oma linna või maakonna turismiarengu eeldustest ja peamistest vaatamisväärsustest.
2. Reisi marsruudi ja -graafiku koostamine, kasutades teabeallikaid.

Õpitegevused ja metoodilised soovitused:

- Euroopa riikide turismi arengueelduste võrdlemine. Oma kodukoha või maakonna ja Eesti turismi arengueelduste analüüsimine paaris või rühmatööna.
- Konkreetsete näidisjuhtumite abil turismi ja teiste majandustegevuste vaheliste seoste leidmine.
- Kohalikule majandusele, sotsiaalelule ning keskkonnale avalduva turismi mõju analüüsimine, eri huvigruppide seisukohtadega tutvumine ja turismiga seotud probleemidele lahenduse otsimine.
- Interneti vahendusel info otsimine turismi näitajate kohta, selle tõlgendamine. Turismi arengusuundadest järelduste tegemine Eesti või kodukoha tasandil.
- Reisi sihtpunkti valimine, valiku põhjendamine, andmete kogumine ja marsruudi koostamine.
- Transpordiliikide eeliste ja puuduste või transpordi keskkonnamõjude analüüsimine.
- Interneti kasutamine vajalike sõiduvahendite ja sõiduplaanide leidmiseks ning optimaalse reisimarsruudi koostamiseks.
- Rühmatööna mõnele transpordiga seonduvale probleemile lahenduse otsimine.
- Erinevate tänavate liiklussageduse võrdlemiseks uurimuse läbiviimine.

Õpitulemused:

Õpilane

- 1) toob näiteid mitmesuguste teenuste kohta;
- 2) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust;
- 3) toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus- ja sotsiaalelule ning looduskeskkonnale;
- 4) analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ja mitmesuguste kaupade veol;
- 5) toob näiteid Euroopa peamiste transpordikoridoride kohta;
- 6) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eesti-sisestes reisijate ja kaupade vedudes;
- 7) toob näiteid transpordiga seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonnasäästlikku transpordi kasutamist.

Õppevahendid: Euroopa ja Eesti transpordi- ja teedekaardid, ajakirjandusartiklid, internetilehed <http://kaart.tallinn.ee>, <http://www.eestigiid.ee>, www.peatus.ee.

Lõiming:

bioloogia: turismi ja transpordiga kaasnevad keskkonnaprobleemid; **ajalugu ja ühiskonnaõpetus:** vanad kultuuripiirkonnad ja kultuuriobjektid, usundid, poliitilise kaardi ning majandussidemete kujunemine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel; **ajalugu, kirjandus, kunst, muusika:** Euroopa ja Eesti kultuuriloolised paigad kui turismiobjektid; **matemaatika:** ühikud, reisijakilomeeter, tonnkilomeeter, vahemaad.

Füüsika **III kooliaste**

1. Üldalused

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli füüsikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi füüsika ja teiste loodusteaduste vastu ning saab aru nende tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonna arengus;
- 2) on omandanud argielus toimimiseks ja elukestvaks õppimiseks vajalikke füüsikateadmisi ning protsessioskusi;
- 3) oskab probleeme lahendades rakendada loodusteaduslikku meetodit;
- 4) on omandanud ülevaate füüsika keelest ja oskab seda lihtsamatel juhtudel kasutada;
- 5) arendab loodusteadusliku teksti lugemise ja mõistmise oskust, õpib teatmeteostest ning internetist leidma füüsikaalast teavet;
- 6) väärtustab ühiskonna jätkusuutlikku arengut ning suhtub vastutustundlikult loodusesse ja ühiskonda;
- 7) on omandanud ülevaate füüsika seosest tehnika ja tehnoloogiaga ning vastavatest elukutsetest;
- 8) arendab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, loovust ja süsteemset mõtlemist ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

2. Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) kasutab füüsika mõisteid, füüsikalisi suurusid, seoseid ning rakendusi loodus- ja tehnikanähtuste kirjeldamisel, selgitamisel ja prognoosimisel;
- 2) lahendab situatsioon-, arvutus- ja graafilisi ülesandeid, mille lahenduse üksikosa sisaldab kuni kaks valemiga esitatud seost, ning hindab saadud tulemuse tõepärasust;
- 3) teisendab mõõtühikuid, kasutades eesliiteid *mega-*, *kilo-*, *detsi-*, *senti-*, *milli-*, *mikro-* ja *nano-*;

- 4) sõnastab etteantud situatsioonikirjelduse põhjal uurimisküsimuse või -küsimusi, kavandab ja viib läbi eksperimendi, töötleb katseandmeid (tabel, aritmeetiline keskmine, mõõtemääramatuse hindamine, graafik) ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 5) leiab füüsikaalast infot käsiraamatutest ja tabelitest ning kasutab leitud teavet ülesannete lahendamisel;
- 6) visandab füüsikaliste objektide, nähtuste ja rakenduste jooniseid;
- 7) lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid;
- 8) tunneb ära füüsikaalaseid teemasid, probleeme ja küsimusi erinevates olukordades (loodusteaduslikud tekstid, isiklikud kogemused) ning pakub neile võimalikke selgitusi;
- 9) väärtustab ühiskonna jätkusuutlikku arengut ning suhtub vastutustundlikult loodusesse ja ühiskonda.

2.1 Õpitulemused ja õppesisu

1. Valgusõpetus

1.1. Valgus ja valguse sirgjooneline levimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab objekti Päike kui valgusallikas olulisi tunnuseid;
- 2) selgitab mõistete *valgusallikas*, *valgusallikate liigid*, *liitvalgus* olulisi tunnuseid;
- 3) loetleb valguse spektri, varju ja varjutuste olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega;
- 4) teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust.

Õppesisu

Valgusallikas. Päike. Täht. Valgus kui energia. Valgus kui liitvalgus. Valguse spektraalne koostis.

Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus. Vari. Varjutused.

1.2. Valguse peegeldumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab peegeldumise ja valguse neeldumise olulisi tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;
- 2) nimetab mõistete *langemisnurk*, *peegeldumisnurk* ja *mattpind* olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab peegeldumisseadust, s.o valguse peegeldumisel on peegeldumisnurk võrdne langemisnurgaga, ja selle tähendust, kirjeldab seose õigsust kinnitavat katset ning kasutab seost praktikas;
- 4) toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.

Õppesisu

Peegeldumisseadus. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Mattpind. Esemete nägemine.

Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Kuu faaside teke. Kumer- ja nõguspeegel.

1.3. Valguse murdamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab valguse murdamise olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel;
- 2) selgitab fookuskauguse ja läätse optilise tugevuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavat mõõtühikut;
- 3) kirjeldab mõistete *murdamisnurk*, *fookus*, *tõeline kujutis* ja *näiv kujutis* olulisi tunnuseid;
- 4) selgitab valguse murdamise seaduspärasust, s.o valguse üleminekul ühest keskkonnast teise murdub valguskiir sõltuvalt valguse kiirusest ainetes kas pinna ristsirge poole või pinna ristsirgest eemale; selgitab seose $D=1/f$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;

5) kirjeldab kumerlääts, nõguslääts, prillide, valgusfiltrite otstarvet ning toob kasutamise näiteid;

6) viib läbi eksperimendi, mõõtes kumerlääts fookuskaugust või tekitades kumerläätses esemest suurendatud või vähendatud kujutise, oskab kirjeldada tekkinud kujutist, konstrueerida katseseadme joonist, millele kannab eseme, lääts ja ekraani omavahelised kaugused, ning töödelda katseandmeid.

Õppesisu

Valguse murdumine. Prisma. Kumerlääts. Nõguslääts. Lääts fookuskaugus. Lääts optiline tugevus. Kujutised. Luup. Silm. Prillid. Kaug- ja lühinägelikkus. Fotoaparaat. Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.

Põhimõisted: täht, täis- ja poolvari, langemis-, murdumis- ning peegeldumisnurk, mattpind, fookus, lääts, fookuskaugus, optiline tugevus, tõeline kujutis, näiv kujutis, prillid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Läätsede ja kujutiste uurimine.
2. Läätsede optilise tugevuse määramine.
3. Täis- ja poolvarju uurimine.
4. Valguskiire murdumist kinnitavate nähtuste uurimine.
5. Värvuste ja värvilise valguse uurimine valgusfiltritega.

2. Mehaanika

2.1. Liikumine ja jõud

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuse *liikumine* olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;
- 2) selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmisviise, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) teab seose $l \propto vt$ tähendust ja kasutab seost probleemide lahendamisel;

- 4) kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks;
- 5) teab, et seose vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on keha mass;
- 6) teab seose $\rho = m/V$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;
- 7) selgitab mõõteriistade *mõõtejoonlaud*, *nihik*, *mõõtesilinder* ja *kaalud* otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas;
- 8) viib läbi eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb järelduse tabeliandmete põhjal proovikeha materjali kohta;
- 9) teab, et kui kehale mõjuvad jõud on võrdsed, siis keha on paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt;
- 10) teab jõudude tasakaalu kehade ühtlasel liikumisel.

Õppesisu

Mass kui keha inertsuuse mõõt. Aine tihedus. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.

2.2. Kehade vastastikmõju

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste *vastastikmõju*, *gravitatsioon*, *hõõrdumine*, *deformatsioon* olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleemide lahendamisel;
- 2) selgitab Päikesesüsteemi ehitust;
- 3) nimetab mõistete *raskusjõud*, *hõõrdejõud*, *elastsusjõud* olulisi tunnuseid;
- 4) teab seose $F = m g$ tähendust ning kasutab seost probleemide lahendamisel;
- 5) selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab dünamomeetrit jõudude mõõtmisel;

- 6) viib läbi eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumisel, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 7) toob näiteid jõududest looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi.

Õppesisu

Gravitatsioon. Päikesesüsteem. Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus.

Deformeerimine, elastsusjõud. Dünamomeetri tööpõhimõte. Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.

2.3. Rõhumisjõud looduses ja tehnikas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab nähtuse *ujumine* olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas;
- 2) selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi;
- 3) kirjeldab mõisteid *õhurõhk* ja *üleslükkejõud*;
- 4) sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühteviisi (Pascali seadus) ning et ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga;
- 5) selgitab seoste $p=F/S$; $p=\rho gh$; $F_{\text{ü}} = \rho Vg$ tähendust ja kasutab neid probleemide lahendamisel;
- 6) selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 7) viib läbi eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuva üleslükkejõudu.

Õppesisu

Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär. Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. Üleslükkejõud. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Areomeeter. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas.

2.4. Mehaaniline töö ja energia

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab mehaanilise töö, mehaanilise energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) selgitab mõisteid *potentsiaalne energia, kineetiline energia ja kasutegur*;
- 3) selgitab seoseid, et:
 - a. keha saab tööd teha ainult siis, kui ta omab energiat;
 - b. sooritatud töö on võrdne energia muutusega;
 - c. keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib vaid muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus);
 - d. kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst;
 - e. ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral);
- 4) selgitab seoste $A \propto F_s$ ja $N \propto A/t$ tähendusi ning kasutab neid probleemide lahendamisel;
- 5) selgitab lihtmehhanismide *kang, kaldpind, pöör, hammasülekanne* otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.

Õppesisu

Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus.

Lihtmehhanism, kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas.

2.5. Võnkumine ja laine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste *võnkumine, heli* ja *laine* olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;
- 2) selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) nimetab mõistete *võnkeamplituud, heli valjus, heli kõrgus, heli kiirus* olulisi tunnuseid;
- 4) viib läbi eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli

pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.

Õppesisu

Võnkumine. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat. Kõrv ja kuulmine. Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.

Põhimõisted: tihedus, kiirus, mass, jõud, gravitatsioon, raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud, rõhk, üleslükkejõud, mehaaniline töö, võimsus, potentsiaalne energia, kineetiline energia, kasutegur, võnkeamplituud, võnkesagedus, võnkeperiood, heli kõrgus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Keha ainelise koostise uurimine (tuntud ainete tiheduse määramine).
2. Raskusjõu ja hõõrdejõu seose uurimine dünamomeetriga.
3. Üleslükkejõu uurimine.
4. Pendli võnkumise uurimine.

3. Elektriõpetus

3.1. Elektriline vastastikmõju

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste *kehade elektriseerimine* ja *elektriline vastastikmõju* olulisi tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega;
- 2) loetleb mõistete *elektriseeritud keha*, *elektrilaeng*, *elementaarlaeng*, *keha elektrilaeng*, *elektriväli* olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinimeliste elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ja seoste õigsust kinnitavat katset;
- 4) viib läbi eksperimendi, et uurida kehade elektriseerumist ja nendevahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta.

Õppesisu

Kehade elektriseerimine. Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Elektriväli. Juht. Isolaator. Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas.

3.2. Elektrivool

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loetleb mõistete *elektrivool*, *vabad laengukandjad*, *elektrijuht* ja *isolaator* olulisi tunnuseid;
- 2) nimetab nähtuste *elektrivool metallis* ja *elektrivool ioone sisaldavas lahuses* olulisi tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas;
- 3) selgitab mõiste *voolutugevus* tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 4) selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimel, elektrivooluga juht avaldab magnetilist mõju, elektrivool avaldab keemilist toimet ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas.

Õppesisu

Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektrivoolu toimed. Voolutugevus, ampermeeter. Elektrivool looduses ja tehnikas.

3.3. Vooluring

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab füüsikaliste suuruste *pinge*, *elektritakistus* ja *eritakistus* tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) selgitab mõiste *vooluring* olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab seoseid, et:
 - a. voolutugevus on võrdeline pingega (Ohmi seadus) $I \propto U/R$;
 - b. jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune $I = I_1 = I_2 = \dots$ ja ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa $U = U_1 + U_2$;
 - c. rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinge ühesuurune $U = U_1 = U_2 = \dots$ ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa $I = I_1 + I_2$;
 - d. juhi takistus $R = \rho l/S$;

- 4) kasutab eelnevaid seoseid probleemide lahendamisel;
- 5) selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 6) selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta;
- 7) selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvitite kasutamise kohta;
- 8) leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinget, voolutugevuse ja takistuse;
- 9) viib läbi eksperimendi, mõõtes otseselt voolutugevust ja pinget, arvutab takistust, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinget vahelise seose kohta.

Õppesisu

Vooluallikas. Vooluringi osad. Pinget, voltmeeter. Ohmi seadus. Elektritakistus. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Takisti. Juhtide jada- ja rööpühendus. Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited.

3.4. Elektrivoolu töö ja võimsus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmisviisi, teab kasutatavaid mõõdetühikuid;
- 2) loetleb mõistete *elektrienergia tarviti*, *lühis*, *kaitse* ja *kaitsemaandus* olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab valemite $A = I U t$, $N = I U$ ja $A \propto t$ tähendust, seost vastavate nähtustega ja kasutab seoseid probleemide lahendamisel;
- 4) kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid;
- 5) leiab kasutatavate elektritarvitite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsme väärtusega.

Õppesisu

Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus. Elektrisoojendusriist. Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus.

3.5. Magnetnähtused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loetleb magnetvälja olulisi tunnuseid;
- 2) selgitab nähtusi *Maa magnetväli, magnetpoolused*;
- 3) teab seoseid, et magnetite erinimelised poolused tõmbuvad, magnetite samanimelised poolused tõukuvad, et magnetvälja tekitavad liikuvad elektriliselt laetud osakesed (elektromagnetid) ja püsिमagnetid, ning selgitab nende seoste tähtsust sobivate nähtuste kirjeldamisel või kasutamisel praktikas;
- 4) selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti ja elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid nende seadmete kasutamisel;
- 5) viib läbi eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.

Õppesisu

Püsिमagnet. Magnetnõel. Magnetväli. Elektromagnet. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid. Magnetnähtused looduses ja tehnikas.

Põhimõisted: elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektriväli, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht, isolaator, elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, voolutugevus, pinge, lüliti, elektrienergia tarviti, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus, magnetväli.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1. Kehade elektriseerimise nähtuse uurimine.
2. Juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine.
3. Voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine.
4. Elektromagneti valmistamine ja uurimine.

4. Soojusõpetus. Tuumaenergia

4.1. Aine ehituse mudel. Soojusliikumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelise vastastikmõju mudeleid;
- 2) kirjeldab soojusliikumise ja soojuspaisumise olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;
- 3) kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist;
- 4) selgitab seost, et mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur;
- 5) selgitab termomeeri otstarvet ja kasutamise reegleid.

Õppesisu

Gaas, vedelik, tahkis. Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos. Soojuspaisumine.

Temperatuuriskaalad.

4.2. Soojusülekanne

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab soojusülekannde olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ja selle kasutamist praktikas;
- 2) selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;
- 4) nimetab mõistete *siseenergia*, *temperatuurimuut*, *soojusjuhtivus*, *konveksioon* ja *soojuskiirgus* olulisi tunnuseid;
- 5) sõnastab järgmised seosed ning kasutab neid soojusnähtuste selgitamisel:
 - a) soojusülekannde korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale;
 - b) keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: töö ja soojusülekannde teel;
 - c) kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama

palju, kui väheneb teise keha siseenergia;

d) mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab;

e) mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab ja ka neelab;

f) aastaajad vahelduvad, sest Maa pöörlemistelg on tiirlemistasandi suhtes kaldu;

g) ning kasutab neid seoseid soojusnähtuste selgitamisel;

6) selgitab seoste $Q=cm(t_2-t_1)$ tähendust, seost soojusnähtustega ja kasutab seoseid probleemide lahendamisel;

7) selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;

8) viib läbi eksperimendi, mõõtes katseliselt keha erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta.

Õppesisu

Keha soojenemine ja jahtumine. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Soojusülekanne. Soojusjuhtivus. Konvektsioon. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Päikeseküte. Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. Aastaaegade vaheldumine. Soojusülekanne looduses ja tehnikas.

4.3. Aine olekute muutused. Soojustehnilised rakendused

Õpitulemused

Õpilane:

1) loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;

2) selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse kütteväärtuse tähendust ja teab kasutatavaid mõõtühikuid;

3) selgitab seoste $Q=\rho m$, $Q=Lm$ ja $Q=rm$ tähendusi, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid probleemide lahendamisel;

4) lahendab rakendusliku sisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid.

Õppesisu

Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. Kütuse kütteväärtus. Soojustehnilised rakendused.

4.4. Tuumaenergia

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid;
- 2) selgitab seose, et kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega;
- 3) iseloomustab α -, β - ja γ -kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi;
- 4) selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;
- 5) selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.

Õppesisu

Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõhustumine ja süntees.

Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Atomielektriijaam.

Põhimõisted: soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala, siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, sulamissoojus, keemissoojus; kütuse kütteväärtus, prooton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine, α -, β - ja γ -kiirgus, tuumareaktsioon.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

Kalorimeetri tundmaõppimine ja keha erisoojuse määramine.

2.2. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletud õpitulemustele. Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid.

Keemia **III kooliaste**

1. Üldalused

1.1. Õppe-ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli keemiaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi keemia ja teiste loodusteaduste vastu ning mõistab keemia rolli inimühiskonna ajaloolises arengus, tänapäeva tehnoloogias ja igapäevaelus;
- 2) suhtub vastutustundlikult elukeskkonda, väärtustades säästva arengu põhimõtteid, märkab, analüüsib ja hindab inimtegevuse tagajärgi ning hindab ja arvestab inimtegevuseskasutatavate materjalide ohtlikkust;
- 3) kujundab erinevates loodusainetes õpitu põhjal seostatud maailmapildi, mõistab keemiliste nähtuste füüsikalist olemust ning looduslike protsesside keemilist tagapõhja;
- 4) kasutab erinevaid keemiateabeallikaid, analüüsib kogutud teavet ja hindab seda kriitiliselt;
- 5) omandab põhikooli tasemele vastava loodusteadusliku ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse, sh funktsionaalse kirjaoskuse keemias;
- 6) rakendab probleeme lahendades loodusteaduslikku meetodit ning langetab otsuseid, tuginedes teaduslikele, sotsiaalsetele, majanduslikele, eetilise-moraalsetele seisukohtadele ja õigusaktidele;
- 7) tunneb keemiaga seotud elukutseid ning hindab keemiateadmisi ja -oskusi karjääri planeerides;
- 8) suhtub probleemide lahendamisse süsteemselt ja loovalt ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Keemia kuulub loodusainete valdkonda ning sellel on oluline koht õpilaste loodusteadusliku ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse kujunemisel. Keemiaõpetus tugineb teistes õppeainetes (loodusõpetuses, füüsikas, bioloogias, matemaatikas jt) omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele, toetades samas teiste ainete õpetamist. Keemia õppimise kaudu kujunevad õpilastel olulised pädevused, õpitakse väärtustama elukeskkonda säästvat ühiskonna arengut ning vastutustundlikku ja tervislikku eluviisi. Keemiaõppega omandavad õpilased lihtsa, kuid tervikliku arusaama looduses ja tehiskeskkonnas kulgevatest ning inimtegevuses kasutatavatest keemilistest protsessidest, nende vastastikustest seostest ja mõjust elukeskkonnale. Tähtsad on igapäevaelu probleemide lahendamise ja asjatundlike otsuste tegemise oskused, mis on aluseks toimetulekule looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas. Keemias omandatud teadmised,

oskused ja hoiakud, mis on lõimitud teistes õppeainetes omandatuga, on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvalem õppimisele. Üks keemiaõppe olulisi eesmärgi on loodusteaduslikule meetodile tuginevate probleem- ja uurimuslike ülesannete lahendamise kaudu omandada ülevaade keemiliste protsesside rollist looduses ning tehiskeskkonnas, tänapäevastest tehnoloogia- ja energeetikaprobleemidest ning keemia tulevikusuundumustest, mis ühtlasi abistab õpilasi tulevases elukutsevalikus. Samuti arendab keemiaõppe oskust mõista tervete eluviiside ja tervisliku toitumise tähtsust organismis toimuvate keemiliste protsesside seisukohalt, mõista puhta looduskeskkonna ja tervise seoseid. Keemia õppimine kujundab õpilaste väärtushinnanguid, vastutustunnet ja austust looduse vastu ning arendab oskust hinnata oma otsustuste või tegevuse otseseid või kaudseid tagajärgi. Õppetegevus lähtub õpilase kui isiksuse individuaalsetest ja ealistest iseärasustest ning tema võimete mitmekülgsusest arendamisest. Õppetegevuses rakendatakse loodusteaduslikule meetodile tuginevat uurimuslikku lähenemist, lahendades looduslikust, tehnoloogilisest ja sotsiaalsest keskkonnast tulenevaid probleeme. Õppega arendatakse loomuliku lähenemise, loogilise mõtlemise, põhjuslike seoste mõistmise ning analüüsi- ja üldistamisoskust. Niiviisi kujundatakse ühtlasi positiivne hoiak keemia kui loodusteaduse suhtes. Uurimusliku õppe käigus omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, vaatluste ning katsete planeerimise ja tegemise, nende tulemuste analüüsi ning tõlgendamise oskused. Tähtsal kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kasutades erinevaid verbaalseid ning visuaalseid esitusvorme. Õpilased omandavad oskuse mõista ja koostada keemiaalast teksti, lahti mõtestada ja korrektselt kasutada keemiasõnavara ning märksüsteemi, esitada keemiainfot erinevates vormides (verbaalselt, diagrammide ja graafikutena, mudelitena, valemite kujul) ning kasutada erinevaid, sh elektroonseid teabeallikaid. Praktiliste tööde tegemise kaudu omandavad õpilased vajalikud praktilise töö oskused: õpivad ohutult kasutama laboris ja argielus vajalikke katsevahendeid ning kemikaale, hindama olmekemikaalide ja igapäevaelus ning tehnoloogias kasutatavate materjalide ohtlikkust inimeste tervisele ja looduskeskkonna seisundile. Keemia arvutusülesannete lahendamine süvendab õpilaste arusaama keemiaprobleemidest ning arendab loogilise mõtlemise ja matemaatika rakendamise oskust, õpetab mõistma keemiliste nähtuste vahelisi kvantitatiivseid seoseid ning tegema nende põhjal järeldusi ja otsustusi. Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemisele. Selle suurendamiseks rakendatakse mitmekesiseid aktiivõppevorme ja -võtteid: probleem- ja uurimuslikku õpet, rühmatööd, projektõpet, diskussioone, mõistekaartide koostamist, õppekäike jne, kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid ning IKT võimalusi.

1.3 Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

1) märkab keemiaga seotud probleeme igapäevaelus, keskkonnas ja praktilises

inimtegevuses;

2) kasutab korrektselt ainekavakohast keemiterminoloogiat ja keemiasümboleid ning saab

aru lihtsamast keemiatekstist;

3) kasutab vajaliku teabe leidmiseks perioodilisustabelit, lahustuvustabelit ja metallide pingerida ning leiab tabelitest ja graafikutelt füüsikaliste suuruste väärtusi (lahustuvus, lahuse tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur vms);

4) mõistab keemiliste reaktsioonide võrrandites sisalduvat teavet ning koostab lihtsamaid reaktsioonivõrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires);

5) rakendab teadusuuringute põhimõtteid (probleem > hüpotees > katse > järeldused);

6) planeerib ja teeb ohutult lihtsamaid keemiakatseid, mõistab igapäevaelus kasutatavate kemikaalide ja materjalide ohtlikkust ning rakendab neid kasutades vajalikke ohutusnõudeid;

7) teeb lihtsamaid arvutusi ainevalemite ja reaktsioonivõrrandite ning lahuste koostise alusel, kontrollib lahenduskäigu õigsust dimensioonanalüüsiga ning hindab arvutustulemuste vastavust reaalsusele;

8) väärtustab tervisliku toitumise ja tervislike eluviiside põhimõtteid ning elukeskkonda ja sellesse säästvat suhtumist.

1.4. Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;

3) võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;

4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;

5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;

6) laiendatakse õpikeskkonda: looduskeskkond, arvutiklass, kooliõu, muuseumid, näitused, ettevõtted jne;

7) kasutatakse erinevaid õppemetoodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, diskussioonid, väitlused, projektõpe, õpimapi ja uurimistöo koostamine, praktilised ja uurimuslikud tööd (nt molekulide ja keemiliste reaktsioonide modelleerimine mudelite abil, vaatlused, katsed) jne.

1.5. Füüsiline õpikeskkond

1. Praktiliste tööde läbiviimiseks korraldab kool vajaduse korral õppe rühmades.

2. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus on tõmbekapp, soe ja külm vesi, valamud, elektrikistikud, spetsiaalse kattega töölaud ning vajalikud info- ja kommunikatsioonitehnoloogilised demonstatsioonivahendid õpetajale.

3. Kool võimaldab ainekavas nimetatud praktiliste tööde tegemiseks vajalikud katsevahendid ja materjalid ning demonstatsioonivahendid.

4. Kool võimaldab sobivad hoiutingimused praktiliste tööde ja demonstatsioonide tegemiseks ning vajalike reaktiivide jm materjalide hoidmiseks.

5. Kool võimaldab kooli õppekava järgi vähemalt korra õppeaastas õpet väljaspool kooli territooriumi (looduskeskkonnas, muuseumis, keemialaboris vmt).

6. Kool võimaldab ainekava järgi õppida arvutiklassis, kus saab teha ainekavas nimetatud töid.

1.6. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletud õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Põhikooli keemias jagunevad õpitulemused kahte valdkonda: 1) mõtlemistasandite arendamine keemia kontekstis; 2) uurimuslikud ja otsuste langetamise oskused. Nende osatähtsus hinde moodustumisel on ligikaudu 80% ja 20%. Madalamat ja kõrgemat järku mõtlemistasandite osatähtsus õpitulemuste hindamisel põhikoolis on ligikaudu 50% ja 50%. Uurimisoskusi arendatakse ja hinnatakse uurimuslikku käsitlust nõudvate praktiliste tööde ning ka terviklike uurimistöodega. Peamised uurimisoskused, mida põhikoolis arendatakse, on probleemi sõnastamine, info kogumine, uurimisküsimuste sõnastamine, töövahendite käsitsemine, katse

hoolikas ja eesmärgipärane tegemine, ohutusnõuete järgimine, katsetulemuste analüüs, järelduste tegemine ning tulemuste esitamine.

8.klass (70 tundi)

Teema ja tunnimahut	Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus / Õppesisu / Põhimõisted / Praktilised tööd ja IKT rakendamine	Õpitulemused	Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse / Õppetegevus ja metoodilised soovitusid / Õppevahendid / Lõiming
<p>Millega tegeleb keemia (11 tundi)</p>	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>See on keemia sissejuhatav teema. Seda teemat õppides saavad õpilased ülevaate keemia kui õppeaine uurimisvaldkonnast, mõistavad ainete keemiliste ja füüsikaliste omaduste erinevust ning saavad esmase ettekujutuse keemiliste reaktsioonidega seotud nähtustest. Eesmärgiks pole mitte niivõrd uute teadmiste omandamine, kui võrd tutvumine keemiliste nähtustega ja nende uurimisega. Keemiakatseid tehes omandavad õpilased mitmeid vajalikke töövõtteid ja õpivad järgima tähtsamaid laboratoorse töö ohutusnõudeid. Arvutusülesannete lahendamise õpitakse rakendada matemaatikas omandatud teadmisi ja oskusi lahuste protsendilise koostisega seotud arvutustes.</p> <p>Õppesisu:</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) võrdleb ja liigitab aineid füüsikaliste omaduste põhjal: sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus, kõvadus, elektrijuhtivus, värvus jms (seostab varem õpituga loodusõpetuses);</p> <p>2) põhjendab keemiliste reaktsioonide esilekutsumise ja kiirendamise võimalusi;</p> <p>3) järgib põhilisi ohutusnõudeid, kasutades kemikaale laboritöodes ja argielus, ning mõistab ohutusnõuete järgimise vajalikkust;</p> <p>4) tunneb tähtsamaid laborivahendeid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer,</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teema õppimisel saab toetuda loodusõpetuses, eriti 7. klassi loodusõpetuses õpitule ainete füüsikaliste omaduste kohta. • 5. klassi loodusõpetuses käsitletakse järgmist teemaplokki: vee omadused, vee olekud ja nende muutumine, vedela ja gaasilise aine omadused. • 7. klassi loodusõpetuses käsitletakse järgmist teemaplokki: puhas aine, ainete segu, mittesegunevad vedelikud, ainete lahustumine vedelikes, gaaside lahustumine vedelikes, ainete eraldamine segust, inimtegevus õhu ja vee saastamisel ja puhastamisel, sulamine ja tahkumine, aurumine ja kondenseerumine. • Lahuste protsendilise koostise arvutamine toetub matemaatikas omandatud teadmiste ja oskustele, sh protsendi mõiste rakendamisele. • Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: puhas aine, ainete segu, lahus, lahusti, küllastunud lahus,

	<p>1. Keemia meie ümber. Ainete füüsikalised omadused (7. klassi loodusõpetuses õpitu rakendamine ainete omaduste uurimisel).</p> <p>2. Keemilised reaktsioonid, reaktsioonide esilekutsumise ja kiirendamise võimalused.</p> <p>3. Lahused ja pihused, pihuste alaliigid (vaht, aerosool, emulsioon, suspensioon), tarded. Lahused ja pihused looduses ning igapäevaelus.</p> <p>4. Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi).</p> <p>Põhimõisted: kemikaal, lahusti, lahustunud aine, pihus, emulsioon, suspensioon, aerosool, vaht, tarre, lahuse massiprotsent.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine (agregaatolek, sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus vee suhtes, värvus jt). 2. Eri tüüpi pihuste valmistamine (suspensioon, emulsioon, vaht jms), nende omaduste uurimine. 	<p>portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti;</p> <p>5) eristab lahuseid ja pihuseid, toob näiteid lahuste ning pihuste kohta looduses ja igapäevaelus;</p> <p>6) lahendab arvutusülesandeid, rakendades lahuse ja lahustunud aine massi ning lahuse massiprotsendi seost; põhjendab lahenduskäiku (seostab osa ja terviku suhtega).</p>	<p>tahkis, vedelik, gaas, sulamine, tahkumine, sulamistemperatuur, aurumine, keemine, keemistemperatuur, kondenseerimine, destilleerimine, sublimatsioon, härmastumine, protsent.</p> <p>Õppetegevus ja metoodilised soovitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ainete füüsikaliste omaduste (soojus- ja elektrijuhtivuse, kõvaduse, sulamis- või keemistemperatuuri jms) määramine ning lahustuvuse uurimine (kvalitatiivselt). • Keemiliste reaktsioonide esilekutsumise tingimuste ja reaktsioonitunnuste uurimine. • Põhiliste ohutusnõuetega tutvumine keemiakatsete tegemisel. • Eri tüüpi pihuste valmistamine ja uurimine. • Lahuste protsendilise koostisega seotud arvutusülesannete lahendamine, lähtudes lahuse ja lahustatud aine massi ning lahuse massiprotsendi vahelisest seosest. Tähelepanu tuleb seejuures pöörata osa ja terviku vahekorra mõistmisele, et mitte omandada vaid kindla algoritmi järgi arvutamise võtteid. <p>Õppevahendid: ainete füüsikaliste omaduste uurimiseks vajalikud ained ja katsevahendid, termomeeter reageerivate ainete temperatuuri määramiseks, reaktiivid ja katsevahendid pihuste saamiseks ja uurimiseks, ohutusnõuete</p>
--	---	--	--

			<p>plakat.</p> <p>Lõiming: loodusõpetus: puhas aine, ainete segu, lahus, ainete olekud ja füüsikalised omadused; bioloogia: pihussüsteemid meie ümber; matemaatika: protsentarvutused.</p>
<p>Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus (14 tundi)</p>	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>Selle teema õpetamise eesmärk on anda õpilastele ettekujutus keemilise elemendi mõistest ja elemendi omaduste seostamisest tema asukohaga perioodilisustabelis. Selle teema raames õpivad õpilased aru saama aine ehitusega seotud põhimõistetest, mis annavad vajaliku aluse järgmiste keemiateemade sisuliseks mõistmiseks ning õppematerjalis seoste loomiseks.</p> <p>Õppesisu:</p> <p>1. Aatomi ehitus. Keemilised elemendid, nende tähised. Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga: tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid). Keemiliste elementide metallilised ja mitmetallilised omadused, metallilised ja mitmetallilised elemendid</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) selgitab aatomiehitust (seostab varem õpituga loodusõpetuses);</p> <p>2) seostab omavahel tähtsamate keemiliste elementide nimetusi ja tähiseid (sümboleid) (~ 25, nt H, F, Cl, Br, I, O, S, N, P, C, Si, Na, K, Mg, Ca, Ba, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Hg); loeb õigesti keemiliste elementide sümboleid aine valemis;</p> <p>3) seostab keemilise elemendi asukohta perioodilisustabelis (A-rühmades) elemendi aatomi ehitusega (tuumalaeng ehk prootonite arv tuumas, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv) ning koostab keemilise elemendi järjenumbril põhjal elemendi elektronskeemi (1.–4. perioodi A-rühmade elementidel);</p> <p>4) eristab metallilisi ja mitmetallilisi</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Teema õppimisel saab toetuda loodusõpetuses, eriti 7. klassi loodusõpetuses ainete ehituse kohta õpitule. 7. klassi loodusõpetuses käsitletakse järgmist teemaplokki: aine partikulaarne ehitus (aine koosnemine osakekestest), elementaarlaeng, aatomi ja aatomituuma ehitus, aatomite mitmekesisus, keemilised elemendid ja aine. Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: molekulivalem, aineosake, molekul, aatom, aatomituum, elektronkate, elektrilaeng, elektron, prooton, neutron. <p>Õppetegevus ja metoodilised soovitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aatomiehituse (tuumalaengu, elektronkihtide ja väliskihi elektronide arvu) seostamine keemilise elemendi asukohaga perioodilisustabelis. Keemilise elemendi metalliliste või mitmetalliliste omaduste ning vastavate lihtainete omaduste seostamine vastava elemendi aatomi kalduvusega liita või loovutada elektrone. Seejuures on soovitatav pöörata tähelepanu

	<p>perioodilisustabelis, metallid ja mittemetallid.</p> <p>2. Liht- ja liitained (keemilised ühendid). Molekulid, aine valem. Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovaalentside). Aatommass ja molekulmass (valemass).</p> <p>3. Ioonide teke aatomitest, ioonide laengud. Aatomite ja ioonide erinevus. Ioonidest koosnevad ained (ioonsed ained). Ettekujutus ioonilisest sidemest (tutvustavalt).</p> <p>4. Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained (metallide ja soolade näitel).</p> <p>Põhimõisted: keemiline element, elemendi aatomnumber (järjenumber), väliskihi elektronide arv, perioodilisustabel, lihtaine, liitaine (keemiline ühend), aatommass, molekulmass (valemass), metall, mittemetall, ioon, katioon, anioon, kovaalentside, iooniline side, molekulaarne aine, mittemolekulaarne aine.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>1. Internetist andmete otsimine keemiliste elementide kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.</p>	<p>keemilisi elemente ning põhjendab nende paiknemist perioodilisustabelis, toob näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus;</p> <p>5) eristab liht- ja liitaineid (keemilisi ühendeid), selgitab aine valemi põhjal aine koostist ning arvutab aine valemi põhjal tema molekulmassi (valemassi);</p> <p>6) eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ioonide tekkimist ja iooni laengut;</p> <p>7) eristab kovaalentset ja ioonilist sidet ning selgitab nende erinevust;</p> <p>8) eristab molekulaarseid (molekulidest koosnevaid) ja mittemolekulaarseid aineid ning toob nende kohta näiteid.</p>	<p>eelkõige tüüpilistele metallilistele ja mittemetallilistele elementidele, jättes vaatluse alt esialgu kõrvale vähem iseloomulikud, vahepealsed elemendid, eriti poolmetallid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lihtsamate molekulimudelite koostamine ja nende seostamine vastavate molekulivalemitega. • Molekulivalemite põhjal molekulmasside arvutamine. • Kovaalentside ja ioonilise sideme sisulise erinevuse selgitamine. • Molekulaarsete ja mittemolekulaarsete ainete ehituse sisulise erinevuse selgitamine. <p>Õppevahendid: keemiliste elementide perioodilisustabel, molekulimudelid, metallide ja mittemetallide ning molekulaarsete ja mittemolekulaarsete ainete näidised.</p> <p>Lõiming: loodusõpetus: molekul, aatom, aatomi tuum ja elektronkate, elektrilaeng, aineosakesed elektron, prooton ja neutron; füüsika: aatomiehitus.</p>
--	---	---	--

	2. Molekulimudelite koostamine ja uurimine.		
Hapnik ja vesinik, nende tuntuimad ühendid (16 tundi)	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>Hapniku ja vesiniku teemat õppides saavad õpilased põhjalikuma ettekujutuse oksüdeerumis- (sh põlemis-) protsessidest ja teema raames käsitletavate ainete kõige põhilisematest omadustest. Õpitakse seostama oksiidide valemeid vastavate keemiliste elementide oksüdatsiooniastmetega ning omandatakse esmane ettekujutus reaktsioonivõrrandite koostamise põhimõtetest. Selle teema üheks tähtsamaks eesmärgiks on rajada alus keemias kasutatava sümboolika mõistmiseks ja rakendamiseks.</p> <p>Õppesisu:</p> <p>1. Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning eluslooduses (hapnik kui oksüdeerija). Põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. Oksüdatsiooniaste. Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. Oksiidid igapäevaelus. Ühinemisreaktsioon. Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) põhjendab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning eluslooduses (seostab varem õpituga loodusõpetuses ja bioloogias);</p> <p>2) kirjeldab hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi;</p> <p>3) seostab gaasi (hapniku, vesiniku, süsinikdioksiidi jt) kogumiseks sobivaid võtteid vastava gaasi omadustega (gaasi tihedusega õhu suhtes ja lahustuvusega vees);</p> <p>4) määrab aine valemi põhjal tema koostiselementide oksüdatsiooniastmeid ning koostab elemendi oksüdatsiooniastme alusel vastava oksiidi valemi ja nimetuse;</p> <p>5) koostab reaktsioonivõrrandeid tuntumate lihtainete (nt H₂, S, C, Na, Ca, Al jt) ühinemisreaktsioonide kohta hapnikuga ning toob näiteid</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Teema õppimisel saab toetuda loodusõpetuses hapniku, vesiniku ja vee kohta õpitule. 6. klassi loodusõpetuses käsitletakse järgmist teemaplokki: õhu tähtsus, õhu koostis, õhu omadused, fotosüntees, hapniku tähtsus looduslikes protsessides, õhu saastumine ja atmosfääri kaitse. 7. klassi loodusõpetuses käsitletakse järgmist teemaplokki: vesinik, hapnik, vesi, süsihappegaas, soojuse eraldumine põlemisel, soojuspaisumine ja aine tihedus, soojuspaisumine ja loodusnähtused, vee paisumine külmumisel ja sellega seotud nähtused looduses, keemiline energia. Geograafias on käsitletud vett Maa kliima kujundajana. Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: atmosfäär, õhk, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, hingamine, põlemine, fotosüntees. <p>Õppetegevus ja meetoodilised soovitusused:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hapniku laboratoorne saamine, tõestamine ja tema omaduste uurimine.

	<p>tasakaalustamine.</p> <p>2. Vesinik, selle füüsikalised omadused. Vesi, vee erilised omadused, vee tähtsus. Vesi lahustina. Vee toime ainetesse, märgumine (veesõbralikud ja vett-tõrjuvad ained).</p> <p>Põhimõisted: põlemisreaktsioon, oksiid, oksüdeerija, oksüdeerumine, oksüdatsiooniate, ühinemisreaktsioon, märgumine.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hapniku saamine ja tõestamine, küünla põletamine kupli all. 2. Põlemisreaktsiooni kujutamine molekulimudelitel abil. 3. CO₂ saamine ja kasutamine tule kustutamisel. 4. Vesiniku saamine ja puhtuse kontrollimine. 	<p>igapäevaelus tuntumate oksiidide kohta (nt H₂O, SO₂, CO₂, SiO₂, CaO, Fe₂O₃);</p> <p>6) põhjendab vee tähtsust, seostab vee iseloomulikke füüsikalisi omadusi (paisumine jäätudes, suur erisoojus ja aurustumissoojus) vee rolliga Maa kliima kujundajana (seostab varem õpituga loodusõpetuses ja geograafias);</p> <p>7) eristab veesõbralikke (hüdrofiilseid) ja vett-tõrjuvaid (hüdrofoobseid) aineid ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Süsihappegaasi saamine, kogumine ja tema omaduste uurimine. • Hapniku omaduste seostamine tema rolliga eluslooduses, luues seoseid varem õpituga loodusõpetuses ja bioloogias. • Elemendi oksüdatsioonastme ja selle elemendi oksüidi valemi seostamine. • Reaktsioonivõrrandite koostamise põhimõtete tutvumine lihtsamate oksüdeerumisreaktsioonide näitel; reaktsioonivõrrandites sisalduva teabe selgitamine. • Vesiniku laboratoorne saamine, tõestamine ja selle omaduste uurimine. • Vee omaduste ja tähtsuse selgitamine, seostades varem õpituga loodusõpetuses ja geograafias. <p>Õppevahendid: reaktiivid ja katsevahendid gaaside (hapnik, süsihappegaas, vesinik) saamiseks, kogumiseks ja omaduste uurimiseks; mitmesuguste oksiidide näidised, molekulimudelid.</p> <p>Lõiming: loodusõpetus: atmosfäär, õhk, õhu koostisained, hingamine, põlemine, fotosüntees; bioloogia: hapniku roll hingamisel, süsihappegaasi teke, fotosüntees; geograafia: vesi Maa kliima kujundajana.</p>
<p>Happed ja alused – vastandlike omadustega ained (12 tundi)</p>	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>Hapete ja aluste teemaga omandavad õpilased</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) tunneb valemi järgi</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selle teema õppimisel on suhteliselt vähe võimalusi toetuda

<p>esmasest ettekujutuse keemiliste ühendite põhiklassidest ja nende omadustest. Õpitakse aru saama mitmetest keemia edasiseks õppimiseks vajalikest mõistetest, nagu hape, alus, neutralisatsioonireaktsioon, sool ja lahuse pH. Selle teemaga rajatakse alusainete põhiklasside põhjalikumaks käsitlemiseks 9. klassis.</p> <p>Õppesisu:</p> <p>1. Happed, nende koostis. Tähtsamad happed. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral.</p> <p>2. Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. Hüdroksiidide (kui tuntumate aluste) koostis ja nimetused. Ohutusnõuded tugevaid aluseid (leelisi) kasutades. Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. Soolad, nende koostis ja nimetused. Happed, alused ja soolad igapäevaelus.</p> <p>Põhimõisted: hape, alus, indikaator, neutralisatsioonireaktsioon, lahuste pH-skaala, sool.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>Hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoriga,</p>	<p>happeid, hüdroksiide (kui tuntumaid aluseid) ja soolaid ning koostab hüdroksiidide ja soolade nimetuste alusel nende valemite (ja vastupidi);</p> <p>2) mõistab hapete ja aluste vastandlikkust (võimet teineteist neutraliseerida);</p> <p>3) hindab lahuse happelisust, aluselisust või neutraalsust lahuse pH väärtuse alusel, määrab indikaatori abil keskkonda lahuses (neutraalne, happeline või aluseline);</p> <p>4) toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus;</p> <p>5) järgib leeliste ja tugevate hapetega töötades ohutusnõudeid;</p> <p>6) koostab ning tasakaalustab lihtsamate hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide võrrandeid;</p> <p>7) mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet (keemilistes reaktsioonides</p>	<p>varem õpitule. Mõnevõrra on siiski loodusõpetuses tutvunud hapete ja soolade mõistega.</p> <ul style="list-style-type: none"> 6. klassi loodusõpetus käsitleb teemasid: vesi Läänemeres – merevee omadused. Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: happevihm, sool, vee soolsus. <p>Õppetegevus ja metoodilised soovitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> Lahuse happelisuse kindlakstegemine indikaatori abil. Hapete, eriti tugevate hapete kasutamisel vajalike ohutusnõuete selgitamine. Lahuse aluselisuse kindlakstegemine indikaatori abil. Hapete, hüdroksiidide ja soolade valemite ja nimetamise põhimõtetega tutvumine. Hapete ja aluste vahelise neutralisatsioonireaktsiooni uurimine ja vastavate reaktsioonivõrrandite koostamine. <p>Õppevahendid: hapete ja aluste lahused, värvusindikaatorid, neutralisatsioonireaktsiooni uurimiseks vajalikud katsevahendid, ohutusnõuete plakat.</p> <p>Lõiming: loodusõpetus: sool; bioloogia: looduslikud happelised ained, happevihmad.</p>
---	--	---

	neutralisatsioonireaktsiooni uurimine.	elementide aatomite arv ei muutu).	
Tuntumaid metalle (13 tundi)	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>Metallide teema annab õpilastele ülevaate igapäevaelus väga tähtsate materjalide – metallide – iseloomulikest füüsikalistest ja keemilistest omadustest ning metallide kasutamisevõimalustest. Teema on eriti sobiv mitmesuguste uurimistööde tegemiseks ning nende tulemuste seostamiseks igapäevaelu kogemustega.</p> <p>Õppesisu:</p> <p>1. Metallid, metallide iseloomulikud omadused, ettekujutus metallilisest sidemest (tutvustavalt). Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus.</p> <p>2. Metallide reageerimine hapnikuga jt lihtainetega. Metallid kui redutseerijad. Metallide reageerimine hapete lahustega. Ettekujutus reaktsioonikiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus.</p> <p>3. Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) seostab metallide iseloomulikke füüsikalisi omadusi (hea elektri- ja soojusjuhtivus, läige, plastilisus) metallilise sideme iseärasustega;</p> <p>2) eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle, hindab metalli aktiivsust (aktiivne, keskmise aktiivsusega või väheaktiivne) metalli asukoha järgi metallide pingereas;</p> <p>3) teeb katseid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide uurimiseks, võrdleb nende reaktsioonide kiirust (kvalitatiivselt) ning seostab kiiruse erinevust metallide aktiivsuse erinevusega;</p> <p>4) seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide oksüdatsioonastmete muutumisega reaktsioonis;</p> <p>5) põhjendab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Teema õppimisel saab toetuda varasemates keemiates metalliliste elementide ja metallide kohta õpitule ning loodusõpetuses ainete füüsikaliste omaduste ja aine ehituse kohta õpitule, lisaks ka ajaloo õpitule metallide tähtsuse kohta inimkonna ajaloo (pronksiaeg, rauaaeg). Geograafias on käsitletud metallimaake ja nende leiukohti, tehnoloogiaõpetuses metalle kui materjale. Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: metall, metallimaak. <p>Õppetegevus ja metoodilised soovitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> Metallide füüsikaliste omaduste (sooju- ja elektri juhtivuse, kõvaduse, tiheduse, plastilisuse jms) uurimine ja võrdlemine. Metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happelahusega ning seostamine metalli asukohaga metallide pingereas, kasutades metallide ligikaudset liigitamist aktiivseteks, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseteks metallideks; pingerea põhjalikum käsitlus järgneb gümnaasiumiastmes. Raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes ja tulemuste põhjal järelduste

	<p>jt). Metallide korrosioon (raua näitel).</p> <p>Põhimõisted: aktiivne, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivne metall, metallide pingerida, redutseerija, redutseerumine, redoksreaktsioon, reaktsioonikiirus, sulam, metalli korrosioon.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Metallide füüsikaliste omaduste võrdlemine (kõvadus, tihedus, magnetilised omadused vms). 2. Internetist andmete otsimine metallide omaduste ja rakendusvõimaluste kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine. 3. Metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega (nt Zn, Fe, Sn, Cu). 4. Rauda korrosiooni uurimine erinevates tingimustes. 	<p>redutseerijana;</p> <p>6) koostab reaktsioonivõrrandeid metallide iseloomulike keemiliste reaktsioonide kohta (metall + hapnik, metall + happelahus);</p> <p>7) hindab tuntumate metallide ja nende sulamite (Fe, Al, Cu jt) rakendamise võimalusi igapäevaelus, seostades neid vastavate metallide iseloomulike füüsikaliste ja keemiliste omadustega;</p> <p>8) seostab metallide, sh raua korrosiooni aatomite üleminekuga püsivamasse olekusse (keemilisse ühendisse); nimetab põhilisi raua korrosiooni (roostetamist) soodustavaid tegureid ja selgitab korrosioonitõrje võimalusi.</p>	<p>tegemine.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Metallide omaduste seostamine nende praktiliste kasutamisevõimalustega, sh igapäevaelus. <p>Õppevahendid: metallide ja metallisulamite näidised, metallid ja hapete lahused ning katsevahendid metallide füüsikaliste ja keemiliste omaduste uurimiseks, perioodilisustabel, metallide aktiivsuse rida, geograafiline kaart tuntumate metallimaakide leiukohtade näitamiseks.</p> <p>Lõiming: loodusõpetus: ainete füüsikalised omadused; füüsika: metallide elektrijuhtivus ja magnetilised omadused; geograafia: metallimaagid ja nende leiukohad; ajalugu: metallid inimkonna ajaloo; tehnoloogiaõpetus: metallid materjalina.</p>
--	---	--	--

9. klass (70 tundi)

Teema ja tunnihaht	Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus / Õppesisu / Põhimõisted / Praktilised tööd ja IKT rakendamine	Õpitulemused	Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse / Õppetegevus ja meetoodilised soovitusused / Õppevahendid / Lõiming
Anorgaaniliste ainete põhiklassid (20 tundi)	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>Anorgaaniliste ainete põhiklasside temaga süvendatakse 8. klassis omandatud ettekujutust keemiliste ühendite põhiklassidest, pöörates tähelepanu vastavate ainete liigitamisele, nimetamise põhimõtetele ning aineklasside vahelistele seostele. Seda teemat õppides omandavad õpilased põhialused aineklasside iseloomulike omaduste ja reaktsioonide kohta, millele suurel määral toetuvad gümnaasiumi keemiakursused.</p> <p>Õppesisu:</p> <p>1. Oksiidid. Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega.</p> <p>2. Happed. Hapete liigitamine (tugevad ja nõrgad happed, ühe- ja mitmeprootonihapped, hapnikhapped ja hapnikuta happed). Hapete keemilised omadused (reageerimine metallide, aluseliste</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) seostab omavahel tähtsamate hapete ning happeanioonide valemite ja nimetusi (HCl, H₂SO₄, H₂SO₃, H₂S, HNO₃, H₃PO₄, H₂CO₃, H₂SiO₃);</p> <p>2) analüüsib valemite põhjal hapete koostist, eristab hapnikhappeid ja hapnikuta happeid ning ühe- ja mitmeprootonilisi happeid;</p> <p>3) eristab tugevaid ja nõrku happeid ning aluseid, seostab lahuse happelisi omadusi H⁺-ioonide ja aluselisi omadusi OH⁻-ioonide esinemisega lahuses;</p> <p>4) kasutab aineklasside vahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone põhjendades ja vastavaid reaktsioonivõrrandeid koostades (õpitud reaktsioonitüüpide piires: lihtaine +</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Selle teema käsitlemisel toetutakse põhiliselt 8. klassi keemias hapete, aluste ja soolade kohta õpitule. Samuti saab toetuda loodusõpetuses, bioloogias ja geograafias õpitule keskkonna saastumise ja selle vältimise võimaluste kohta. Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: hape, alus, indikaator, neutralisatsioonireaktsioon, lahuste pH-skaala, sool. <p>Õppetegevus ja meetoodilised soovitusused:</p> <ul style="list-style-type: none"> Oksiidide omaduste uurimine ning happeliste ja aluseliste oksiidide erinevuse selgitamine. Hapete liigitamisvõimaluste selgitamine ja nende keemiliste omaduste uurimine; aine

	<p>oksiidide ja alustega). Happed argielus.</p> <p>3. Alused. Aluste liigitamine (tugevad ja nõrgad alused, hästi lahustuvad ja rasklahustuvad alused) ning keemilised omadused (reageerimine happeliste oksiidide ja hapetega). Hüdroksiidide koostis ja nimetused. Hüdroksiidide lagunemine kuumutamisel. Lagunemisreaktsioonid.</p> <p>4. Soolad. Soolade saamise võimalusi (õpitud reaktsioonitüüpide piires), lahustuvustabel. Vesiniksoolad (söögisooda näitel). Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel.</p> <p>5. Anorgaanilised ühendid igapäevaelus. Vee karedus, väetised, ehitusmaterjalid.</p> <p>6. Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happevihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine, kasvuhoonegaasid, osoonikihi hõrenemine.</p> <p>Põhimõisted: happeline oksiid, aluseline oksiid,</p>	<p>O₂,happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, hape + metall, hape + alus, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus, hüdroksiidi lagunemine kuumutamisel); korraldab neid reaktsioone praktiliselt;</p> <p>5) kasutab vajaliku info saamiseks lahustuvustabelit;</p> <p>6) kirjeldab ja analüüsib mõnede tähtsamate anorgaaniliste ühendite (H₂O, CO, CO₂, SiO₂, CaO, HCl, H₂SO₄, NaOH, Ca(OH)₂, NaCl, Na₂CO₃, NaHCO₃, CaSO₄, CaCO₃ jt) peamisi omadusi ning selgitab nende ühendite kasutamist igapäevaelus;</p> <p>7) analüüsib peamisi keemilise saaste allikaid ja saastumise tekkepõhjust, saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine, osoonikihi lagunemine, kasvuhooneefekt) ja võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.</p>	<p>happelisuse seostamine vesinikioonide esinemisega lahuses.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aluste liigitamisvõimaluste selgitamine ja nende keemiliste omaduste uurimine; aine aluselisuse seostamine hüdroksiidioonide esinemisega lahuses. • Hüdroksiidide kui tuntumate aluste omaduste uurimine. • Anorgaaniliste ainete põhiklasside vaheliste seoste ning soolade saamisvõimaluste uurimine ja selgitamine. • Lahustuvustabeli kasutamine soolade lahustuvuse iseloomustamiseks (kasutades liigitust: hästilahustuv, vähelahustuv ja praktiliselt mittelahustuv). • Vee kareduse uurimine ja selgitamine. • Hapete, aluste ja soolade praktiliste kasutusvõimaluste selgitamine (ehitusmaterjalid, väetised jne). • Anorgaaniliste ühenditega seostuvate keskkonnaprobleemide selgitamine ja saastumise vältimise
--	---	--	--

	<p>tugev hape, nõrk hape, hapnikhape, tugev alus (leelis), nõrk alus, lagunemisreaktsioon, vee karedus, raskmetalliühendid.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Erinevate oksiidide ja vee vahelise reaktsiooni uurimine (nt CaO, MgO, $\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$). 2. Erinevate oksiidide ja hapete või aluste vaheliste reaktsioonide uurimine (nt $\text{CuO} + \text{H}_2\text{SO}_4$, $\text{CO}_2 + \text{NaOH}$). 3. Internetist andmete otsimine olmekemikaalide happelisuse/aluselisuse kohta, järeltuste tegemine. 4. Erinevat tüüpi hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide uurimine. 5. Rasklahustuva hüdroksiidi saamine; hüdroksiidi lagundamine kuumutamisel. 6. Lahuste elektrijuhtivuse võrdlemine. 		<p>võimaluste üle arutlemine.</p> <p>Õppevahendid: oksiidid, hapete, leeliste ja soolade lahused ning vajalikud katsevahendid aineklasside vaheliste reaktsioonide uurimiseks; olmekemikaalid ja katsevahendid nende happeliste/aluseliste omaduste uurimiseks; elektrijuhtivuse mõõtmise seade; mineraalide, ehitusmaterjalide ning klaasisortide näidised.</p> <p>Lõiming: bioloogia: keskkonna saastumine (happesademed, üleväetamine, osoonikihi lagunemine, kasvuhooneefekt); geograafia: maavarad (liiv, savi, lubjakivi jt); kodundus ja käsitöö: hapete ja soolade kasutamine toiduvalmistamisel, happelised ja aluselised puhastusvahendid igapäevaelus.</p>
--	---	--	---

<p>Lahustumisprotsess, lahustuvus (8 tundi)</p>	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>Lahustumisprotsessi ja lahustuvust käsitlev teema võimaldab sügavamalt mõista, kuidas toimub ainete lahustumine ning millised tegurid võivad mõjutada ainete lahustuvust. Kuna enamik keemilistest reaktsioonidest nii keemialaboris kui ka eluslooduses kulgevad lahustes, siis on lahustumisprotsessi mõistmine väga oluliseks eelduseks keemiliste protsesside seaduspärasustest arusaamisel. Õpitakse kasutama graafikuid vajaliku teabe leidmiseks.</p> <p>Selle teemaga seoses õpitakse tegema lahuste koostisega seotud arvutusi, lähtudes lahuse massi, ruumala ja tiheduse vahelisest seosest. Kuna vedelike, sh ka lahuste kogust mõõdetakse enamasti ruumala, mitte massi järgi, on see tähtis oskus nii keemialaboris tehtavate katsete kui ka igapäeva elu probleemide seisukohalt.</p> <p>Õppesisu:</p> <p>1. Lahustumisprotsess, lahustumise soojusefekt (kvalitatiivselt). Ainete</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) kasutab ainete lahustuvuse graafikut vajaliku info leidmiseks ning arvutuste ja järelduste tegemiseks;</p> <p>2) seostab ainete lahustumise soojusefekti aineosakeste vastastiktoime tugevusega lahustatavas aines ja lahuses (lahustatava aine ja lahusti osakeste vahel);</p> <p>3) selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees;</p> <p>4) lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (kasutades lahuse, lahusti, lahustunud aine massi, lahuse ruumala ja tiheduse ning lahuse massiprotsendi vahelisi seoseid) ja põhjendab lahenduskäiku.</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teema õpetamisel saab toetuda nii loodusõpetuses kui ka 8. klassi keemias lahuste kohta õpitule. Samuti toetutakse matemaatikas ja füüsikas omandatud oskustele graafikutelt vajalikku teavet leida. • Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: lahus, lahusti, lahustunud aine, lahustuvus, temperatuur, energia, mass, ruumala, tihedus. <p>Õppetegevus ja meetodilised soovitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lahustumisprotsessi uurimine erinevat tüüpi ainete lahustamisel vees; lahustumisel esineva soojusefekti kindlakstegemine ja selgitamine. • Tahkete ainete (soolade) ja gaaside lahustuvust mõjutavate tegurite uurimine. • Ainete lahustuvuse temperatuursõltuvuse graafikute kasutamine teabe leidmiseks ainete lahustuvuse kohta. • Lahuste protsendilise koostisega seotud arvutusülesannete
--	--	---	--

	<p>lahustuvus vees (kvantitatiivselt), selle sõltuvus temperatuurist (gaaside ja soolade näitel).</p> <p>2. Lahuste koostise arvutused (tiheduse arvestamisega). Mahuprotsent (tutvustavalt).</p> <p>Põhimõisted: lahustumise soojusefekt (kvalitatiivselt), lahustuvus (kvantitatiivselt), lahuse tihedus, mahuprotsent.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>Soolade lahustuvuse uurimine erinevatel temperatuuridel.</p>		<p>lahendamine, arvestades lahuse massi, ruumala ja tiheduse vahelist seost.</p> <p>Õppevahendid: soolad ja katsevahendid nende lahustuvuse uurimiseks, termomeeter temperatuurisõltuvuse uurimiseks, kaalud lahustatava soola massi määramiseks, areomeeter lahuste tiheduse mõõtmiseks, soolade lahustuvuse temperatuurisõltuvust iseloomustav graafik, soolade lahustuvustabel.</p> <p>Lõiming: loodusõpetus: siseenergia, temperatuuri mõõtmine, aineosakeste liikumise ja temperatuuri seos; füüsika: massi, ruumala ja tiheduse vaheline seos, gaasi rõhk; matemaatika: graafikutelt vajaliku teabe leidmine.</p>
<p>Aine hulk. Moolarvutused (10 tundi)</p>	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>See on esimene teema, kus õpilased tutvuvad keemiliste reaktsioonide kvantitatiivse küljega – keemiliste reaktsioonide võrrandite põhjal tehtavate arvutustega. Seejuures õpitakse arvutustes kasutama keemia kvantitatiivsete seoste mõistmiseks väga olulist suurust – ainehulka – ning selle ühikut mooli.</p> <p>Õppesisu:</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) tunneb põhilisi aine hulga, massi ja ruumala ühikuid (mol, kmol, g, kg, t, cm³, dm³, m³, ml, l) ning teeb vajalikke ühikute teisendusi;</p> <p>2) teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel, põhjendab neid loogiliselt;</p> <p>3) mõistab ainete</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Teema õpetamisel saab toetuda loodusõpetuses ja füüsikas massi, ruumala ja tiheduse vahelise seose kohta õpitule ning 8. klassi keemias aineosakeste (molekul, aatom,ioon) kohta õpitule. Samuti saab toetuda matemaatikas võrdelise sõltuvuse kohta õpitule ning ühikute teisendamise oskusele. Õpilased peaksid tundma ja oskama

	<p>1. Aine hulk, mool. Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaaltingimustel). Ainekoguste teisendused.</p> <p>2. Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal (moolides, vajaduse korral teisendades lähteainete või saaduste koguseid).</p> <p>Põhimõisted: ainehulk, mool, molaarmass, gaasi molaarruumala, normaaltingimused.</p>	<p>massi jäävust keemilistes reaktsioonides ja reaktsioonivõrrandi kordajate tähendust (reageerivate ainete hulkade ehk moolide arvude suhe);</p> <p>4) analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat (kvalitatiivset ja kvantitatiivset) infot;</p> <p>5) lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolsuhtest) ja reaktsioonis osalevate ainete hulkadest (moolide arvust), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel, põhjendab lahenduskäiku;</p> <p>6) hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.</p>	<p>selgitada võrdelise sõltuvuse põhimõtet.</p> <p>Õppetegevus ja meetodilised soovitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Soovitav on seda teemat käsitleda põimitult anorgaaniliste ainete põhiklasside ja lahuste teemaga. • Arvutuste tegemine ainehulga, massi ja molaarmassi ning gaasilise aine hulga, gaasi ruumala ja molaarruumala (normaaltingimustel) vaheliste seoste põhjal. • Arvutuste tegemine reaktsioonivõrrandite põhjal, seostades reaktsioonivõrrandi kordajaid reaktsioonis osalevate ainete hulkade (moolide arvu) suhtega; arvutustulemuste põhjal järelduste tegemine. <p>Lõiming: loodusõpetus: massi, ruumala ja tiheduse vaheline seos; matemaatika: võrdeline sõltuvus ja ühikute teisendamine.</p>
<p>Süsinik ja süsinikuühendid (16 tundi)</p>	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>Süsiniku ja süsinikuühendite teemaga omandavad õpilased esmase ettekujutuse orgaaniliste ainete struktuurist,</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete ja süsinikoksiidide</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teema õpetamisel saab toetuda loodusõpetuses, bioloogias ja geograafias süsinikuühendite kohta õpitule ning 8. klassi

<p>mõnest olulisemast põhiklassist ja nende omadustest. Õpilased õpivad aru saama mitmetest keemia edasiseks õppimiseks vajalikest mõistetest, nagu struktuurivalem, polümeer, süsivesinik, alkohol ja karboksüülhape, ning õpivad kasutama molekulimudeleid ainete struktuuri uurimisel. Selle teema õppimisega rajatakse alused orgaanilise keemia põhjalikumaks käsitlemiseks gümnaasiumis, ühtlasi seostub see teema tihedalt mitmesuguste igapäevaelu probleemidega ja teiste loodusainetega, eelkõige bioloogiaga.</p> <p>Õppesisu:</p> <p>1. Süsinik lihtainena. Süsinikoksiidid. Süsivesinikud. Süsinikuühendite paljusus. Molekulimudelid ja struktuurivalemid. Ettekujutus polümeeridest. Polümeerid igapäevaelus.</p> <p>2. Alkoholide ja karboksüülhapete tähtsamad esindajad (etanool, etaanhape), nende tähtsus igapäevaelus, etanooli füsioloogiline toime.</p>	<p>omadusi;</p> <p>2) analüüsib süsinikuühendite paljususe põhjust (süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid);</p> <p>3) koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi (arvestades süsiniku, hapniku ja vesiniku aatomite moodustatavate kovalentsete sidemete arvu);</p> <p>4) kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalasid (kütused, määrdeained) ning selgitab nende praktilisi kasutamisevõimalusi;</p> <p>5) koostab süsivesinike täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;</p> <p>6) eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;</p> <p>7) koostab mõnedele tähtsamatele süsinikuühenditele</p>	<p>keemias molekulide ehituse ja keemiliste sidemete kohta õpitule.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: keemiline side, nafta, maagaas. <p>Õppetegevus ja meetodilised soovitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Süsivesinike molekulimudelite koostamine ja uurimine ning nende seostamine vastavate ainete struktuurivalemitega; süsinikuühendite paljususe põhjendamine. • Polümeeride omaduste seostamine nende struktuuriga, polümeeride praktiliste kasutusvõimaluste selgitamine. • Süsivesinike omaduste uurimine, sh lahustuvuse uurimine erinevates lahustites. • Süsinikuühendite põlemisreaktsioonide uurimine. • Alkoholide ja karboksüülhapete molekulimudelite ja struktuurivalemite uurimine ning nende seostamine. • Etanooli ja etaanhappe
---	---	---

	<p>Põhimõisted: süsivesinik, struktuurivalem, polümeer, alkohol, karboksüülhape.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lihtsamate süsivesinike jt süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine. 2. Süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine ja uurimine arvutikeskkonnas (vastava tarkvara abil). 3. Süsivesinike omaduste uurimine (lahustuvus, määrguvus veega). 4. Erinevate süsinikuühendite (nt etanooli ja parafiini) põlemisreaktsioonide uurimine. 5. Etaanhappe happeliste omaduste uurimine (nt etaanhape + sooda, etaanhape + leeliselahus). 	<p>(CH₄, C₂H₅OH, CH₃COOH) iseloomulike keemiliste reaktsioonide võrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires) ja teeb katseid nende reaktsioonide uurimiseks;</p> <p>8) hindab etanooli füsioloogilist toimet ja sellega seotud probleeme igapäevaelus.</p>	<p>omaduste uurimine.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alkoholi füsioloogilise toime ja sellega seotud probleemide üle arutlemine. <p>Õppevahendid: molekulimudelid; uuritavad süsinikuühendid (süsivesinikud, etanool, etaanhape) ja katsevahendid nende lahustuvuse uurimiseks; reaktiivid ja katsevahendid etanooli ja etaanhappe keemiliste omaduste uurimiseks.</p> <p>Lõiming: bioloogia: süsinikuühendid looduses;geograafia: süsinikku sisaldavad maavarad ja nende leiukohad.</p>
<p>Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid</p>	<p>Õpetamise eesmärgid ja teema olulisus:</p> <p>Selle teema õpetamise eesmärk on seostada</p>	<p>Õpitulemused:</p> <p>Õpilane</p> <p>1) selgitab keemiliste</p>	<p>Eelnevalt õpitu, millele õppeprotsessis toetutakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teema õppimisel saab toetuda loodusõpetuses,

<p>materjalidena (10 tundi)</p> <p>keemias süsinikuühendite kohta õpitut süsinikuühendite tähtsusega elusorganismide elutegevuses ja paljude rakendustega igapäevaelus. Käsitletakse tervisliku toitumise põhimõtteid ja energeetikaprobleeme, selgitatakse ohutusnõudeid olmekemikaalide kasutamisel ning arutletakse mitmesuguste keskkonnaprobleemide üle.</p> <p>Õppesisu:</p> <p>1. Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid.</p> <p>2. Eluks vajalikud süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Tervisliku toitumise põhimõtted, tervislik eluviis.</p> <p>3. Süsinikuühendid kütusena. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded. Keemia ja elukeskkond.</p> <p>Põhimõisted: eksotermiline reaktsioon, endotermiline</p>	<p>reaktsioonide soojusefkti (energia eraldumist või neeldumist);</p> <p>2) hindab eluks vajalike süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude) rolli elusorganismides ja põhjendab nende muundumise lõppsaadusi organismis (vesi ja süsinikdioksiid), seostab neid teadmisi varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga;</p> <p>3) analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid (seostab varem õpituga loodusõpetuses);</p> <p>4) iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid materjale (kiudained, plastid) ning analüüsib nende põhiomadusi ja kasutusvõimalusi;</p> <p>5) mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid;</p> <p>6) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust,</p>	<p>bioloogias ja terviseõpetuses, kodunduses ja käsitöös tähtsamate toitainete ja nende toiteväärtuse ning tervisliku toitumise põhimõtete kohta õpitule ning tehnoloogiaõpetuses süsinikuühendite kui materjalide kohta õpitule. Suurel määral saab toetuda ka loodusõpetuses ja füüsikas õpitule energia ning energia üleminekute kohta.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilased peaksid tundma ja oskama selgitada järgmisi mõisteid: energia, keemiline energia, kütus, toitaine, toitaine toiteväärtus, valk, rasv, süsivesik (sahhariid). <p>Õppetegevus ja metoodilised soovitused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaktsioonide soojusefektide selgitamine, seostades neid keemiliste sidemete tekkimisel ja/või katkemisel esinevate energiamuutustega; reaktsioonide soojusefektide põhjal järelduste tegemine. • Eksotermiliste reaktsioonide tähtsuse selgitamine eluslooduse ja igapäevaelu seisukohalt.
--	---	---

	<p>reaktsioon, reaktsiooni soojusefekt (kvalitatiivselt), taastuvad ja taastumatud energiaallikad.</p> <p>Praktilised tööd ja IKT rakendamine:</p> <p>Rasva sulatamine, rasva lahustuvuse uurimine erinevates lahustites.</p>	<p>analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kütuste kütteväärtuse võrdlemine ja selle põhjal järelduste tegemine. • Eluks vajalike süsinikuühendite (sahhariidide, valkude, rasvade) struktuuri uurimine ja nende ainete tähtsuse selgitamine eluslooduse seisukohalt; järelduste tegemine tervisliku toitumise põhimõtete kohta. • Tarbekeemiasaaduste omaduste ja kasutusvõimaluste seostamine. • Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuete selgitamine ja põhjendamine. • Elukeskkonna probleemide selgitamine ja keskkonna säästmise võimaluste analüüsimine. <p>Õppevahendid: rasv, mitmesugused lahustid ja vajalikud katsevahendid rasva lahustuvuse uurimiseks; kütuste ja mitmesuguste süsinikuühenditel põhinevate materjalide näidised, ohutusnõuete plakat.</p> <p>Lõiming: füüsika: energia ja energia üleminek, kütteväärtus; bioloogia: toitumine, toitained ja nende</p>
--	--	---	---

			<p>toiteväärtused, elukeskkonna kaitse;terviseõpetus: tervisliku toitumise põhimõtted, ohutusnõuded olmekemikaalide kasutamisel; tehnoloogiaõpetus: süsinikuühendid materjalidena; ajalugu: riikidevahelised poliitilised probleemid seoses kütustega.</p>
--	--	--	---

Ainevaldkond „Sotsiaaalained”

Ainevaldkonna õppeained

Ainevaldkonda kuuluvad ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus ning valikaine usundiõpetus.

Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6. klassist.

Usundiõpetust on võimalik valida kõigis kolmes kooliastmes.

Sotsiaaalainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

II kooliaste

Ajalugu – 3 nädalatundi

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

Ühiskonnaõpetus – 1 nädalatund

III kooliaste

Ajalugu – 6 nädalatundi

Inimeseõpetus – 2 nädalatundi

Ühiskonnaõpetus – 2 nädalatundi

Ainevaldkonna kirjeldus

Sotsiaaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval.

Sotsiaaalainete vahendusel kujuneb õpilastes võime näha ühiskonna arengus põhjuslikke jm seoseid ning teha teadlikke valikuid seonduvalt iseenda ja sotsiaalse keskkonnaga, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest, ning toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Ainevaldkonna õppeainete õppega taotletakse, et õpilane:

- 1) omandab adekvaatse enesehinnangu ning teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis toetavad tervikliku ja autonoomse inimese kujunemist, terviseteadlikkuse, tervist tugevdava käitumise ning tervisliku eluviisi;
- 2) omandab tervikliku arusaama ühiskonna nähtustest ja protsessidest ning nende seostest ja mõjust;
- 3) mõistab kultuurilist mitmekesisust ja demokraatia tähtsust ning ühiskonna jätkusuutliku arengu vajalikkust, aktsepteerides erinevusi;
- 4) hindab väärtusi, nagu vabadus, inimväärikus, võrdõiguslikkus, ausus, hoolivus, sallivus, vastutustunne, õiglus ja isamaalisus ning lugupidamine enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

Ainevaldkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks ennast teostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest, näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat ning tal on oskusi ja valmidust ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi

ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava

tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmeis, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks.

Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Usundiõpetuse kaudu luuakse eeldused erinevate religioonide, nende ühiskondlike ja kultuuriliste väljundite ning väärtussüsteemide mõistmiseks ja kriitiliseks analüüsiks, toetatakse dialoogivalmiduse ja respekti kujunemist maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel ning õpilase enese teadlikkust maailmavaatelistes küsimustes.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskonnas kehtivaid väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Kõigi valdkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

Inimeseõpetus

I kooliaste (2. ja 3. klass)

1. Kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

1. väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
2. oskab suhelda ja käituda teisi arvestades ja tehes koostööd, ning sõnastab oma tundeid ja teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
3. väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
4. teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine;
5. väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
6. teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;
7. mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
8. kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
9. teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;

teab Eesti riigi sümboleid ja lähemaid naaberriike.

2. Õpitulemused ja õppesisu

2.1. Inimene (II klass)

2.1.1. Mina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab oma väälimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;
- 2) teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled;
- 3) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;
- 4) väärtustab iseennast ja teisi;
- 5) mõistab viisaka käitumise vajalikkust.

Õppesisu

Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.

2.1.2. Mina ja tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- 2) kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- 3) teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
- 4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- 5) mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
- 7) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.

Õppesisu

Tervis. Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine. Ravimid.

Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport. Abi saamise võimalused. Esmaabi.

2.1.3. Mina ja minu pere

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- 2) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- 3) teab oma kohustusi peres;
- 4) selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- 5) kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus;
- 6) teab inimeste erinevaid töid ja töökohti;
- 7) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- 8) jutustab oma pere traditsioonidest;

- 9) oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult;
- 10) kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- 11) väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.

Õppesisu

Kodu. Koduarmastus. Perekond. Erinevad pered. Vanavanemad ja teised sugulased. Pereliikmete tegevus ja rollid. Vanemate ja teiste inimeste töö. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Kodu traditsioonid. Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond. Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.

2.1.4. Mina: aeg ja asjad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab, mis on aja kulg ja seis;
- 2) oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
- 3) väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;
- 4) selgitab asjade väärtust;
- 5) oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 6) väärtustab ausust asjade jagamisel.

Õppesisu

Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus. Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.

2.1.5. Mina ja kodumaa

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- 2) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- 3) leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha;
- 4) tunneb kodukoha sümboolikat;
- 5) nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodukohta;
- 6) kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid;
- 7) väärtustab Eestit, oma kodumaad.

Õppesisu

Eesti – minu kodumaa. Kodukoht. Eesti rikkus. Rahvakalendri tähtpäevad.

2.2. Meie (III klass)

2.2.1. Mina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) väärtustab igäihe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega;
- 2) väärtustab inimese õigust olla erinev;

- 3) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- 4) nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- 5) teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Õppesisu

Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine.
Lapse õigused ja kohustused.

2.2.2. Mina ja tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine;
- 2) eristab vaimset ja füüsilist tervist;
- 3) kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda ja hoiduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist;
- 4) nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- 5) väärtustab tervislikku eluviisi.

Õppesisu

Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis. Ohud tervisele ja toimetulek olukorras.

2.2.3. Mina ja meie

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;
- 2) kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, hindab ennast nende omaduste järgi;
- 3) väärtustab sõprust;
- 4) teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd;
- 5) eristab enda head ja halba käitumist;
- 6) kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 7) väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes;
- 8) nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- 9) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;
- 10) teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalla korral;
- 11) mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktsepteeritud ja lubatud käitumine;
- 12) kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
- 13) väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
- 14) kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust;
- 15) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 16) teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
- 17) eristab tööd ja mängu;
- 18) selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- 19) teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimisel;
- 20) väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust.

Õppesisu

Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine.

Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine. Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine.

Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest.

Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed.

Liiklusreeglid. Mäng ja töö. Õppimine. Kohustetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.

2.2.4. Mina: teave ja asjad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
- 2) selgitab, kuidas reklaamid võivad mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning turvalist käitumist meediakeskkonnas;
- 3) teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- 4) mõistab oma vastutust asjade hoidmisel ja laenamisel;
- 5) selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;
- 6) kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

Õppesisu

Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas.

Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste planeerimine.

2.2.5. Mina ja kodumaa

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas;
- 2) leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid;
- 3) nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid;
- 4) kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid;
- 5) väärtustab oma kodumaad.

Õppesisu

Küla, vald, linn, maakond. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid.

Eesti Vabariigi ja kodukoha sümboolid. Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus.

2. klassi ainekava teemal „Inimene“

Kohustuslik teema	Laiendav ja süvendav teema	Õpitulemused	Metoodika (F – frontaalne töö; K – koosõppimine; I – iseõppimine)	Lõiming (Ü – üldpädevused; L – läbivad teemad; T – teised ained)	Hindamine
I Mina (4 tundi)					
Mina. Minu erinevused ja sarnasused teiste inimestega (3 tundi)	Suhtumine endasse ja teistesse	1. Kirjeldab oma välimust, huvisid ja tegevusi, mida talle meeldib teha. 2. Eristab mehi ja naisi. 3. Nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest.	F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: paaristöö, diskussioon väikestes rühmades, vaatlus I: loovtöö, mõistekaart	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus L: väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet T: eesti keel, loodusõpetus (inimene, välisehitus), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö)	1. Kirjeldab enda välimust, huve ja tegevusi, tuues esile ennast arendavad aspektid. 2. Kirjeldab inimeste sarnasusi. 3. Selgitab, mille poolest inimesed üksteisest erinevad, nt vanuselised, soolised, rahvuslikud ja ealised erinevused ning erinevused kutses, välimuses, eluviisis. 4. Võrdleb ennast eakaaslastega ja toob teemakohaseid näiteid.
Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine		1. Väärtustab iseennast ja teisi. 2. Mõistab viisaka käitumise	F: loeng-diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja	Ü: väärtuspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus L: väärtused ja kõlblus,	1. Selgitab oma sõnadega, mida tähendab iga inimese väärtus.

(1 tund)		vajalikkust.	diskussioon selle üle, selgitus K: ajurünnak, rollimäng	elukestev õpe ja karjääriplaneerimine T: eesti keel	2. Selgitab ja toob näiteid viisaka käitumise kohta kodus, koolis ning kogukonnas.
II Mina ja tervis (6 tundi)					
Tervis. Terve ja haige inimene. Ravimid (2 tundi)	Arsti juures	1. Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda. 2. Eristab nakkuslikke ja mittenakkuslikke haigusi. 3. Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning teab, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud.	F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle, kohtumine erinevate inimestega, selgitus K: dramatiseering, õppekäik I: mõistekaart, internetiallika kasutamine	Ü: enesemääratluspädevus L: tervis ja ohutus T: eesti keel, loodusõpetus (inimene: inimese meeled ja avastamine, tahked ja vedelad ained), muusikaõpetus (teemakohased laulud), tööõpetus (kodundus, isiklik hügieen), kehaline kasvatus (hügieenireeglid sportides, ilmastikule vastav riietus, keha puhtus)	1. Kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda. 2. Rühmitab haigusi nakkuslikeks ja mittenakkuslikeks. 3. Kirjeldab suuliselt, kuidas haigestudes arsti juures käituda ning kuidas nakkushaigusi vältida. 4. Selgitab oma sõnadega, mis on ravimid. 5. Kirjeldab ravimitega seotud ohtusid ning toob näiteid ravimite kohta, mis aitavad haigusi ära hoida ja ravida.
Tervislik eluviis: mitmekesine toit,	Keha puhtus ja selle eest	1. Kirjeldab tervise hoidmise viise:	F: suunatud diskussioon,	Ü: enesemääratluspädevus L: tervis ja ohutus	Selgitab oma arvamusi ja

piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport (2 tundi)	hoolitsemine	mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport. 2. Teab, et liikumine, puhkus ja tervislik toitumine on tähtsad seoses tervisliku eluviisiga.	vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: juhtumianalüüs ja dramatiseering I: mõistekaart, päeviku pidamine	T: eesti keel, loodusõpetus (inimene), muusikaõpetus (teemakohased laulud), tööõpetus (kodundus, tervislik toiduvalik, lihtsamate toitute valmistamine), kehaline kasvatus (liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele)	seisukohti seoses tervisliku eluviisi kolme aspektiga, seostades neid omandatud teadmistega.
Abi saamise võimalused. Esmaabi (2 tundi)		1. Demonstreerib lihtsamaid esmaabivõtteid. 2. Teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.	F: selgitus, film või video ja diskussioon nähtu üle K: kohtumine erinevate inimestega, paaristöö, demonstratsioon I: loovtöö	Ü: enesemääratluspädevus L: tervis ja ohutus T: eesti keel, kunstiõpetus (spontaanset eneseväljendust toetav teemakohane töö)	1. Demonstreerib lihtsamaid esmaabivõtteid õpisisuolukorras. 2. Teab hädaabinumbrit ja oskab näidist järgides tõhusalt abipalvet esitada.
III Mina ja minu pere (14 tundi)					
Kodu. Koduarmastus. Kodu traditsioonid (2 tundi)	Kodutus. Lastekodu. Turvakodu	1. Väärtustab oma kodu. 2. Jutustab oma pere traditsioonidest.	F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: diskussioon väikestes rühmades, üksteiselt õppimine	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus L: keskkond ja jätkusuutlik areng, väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet T: eesti keel (suuline keelekasutus), muusikaõpetus	1. Selgitab, mida tähendab tema jaoks kodu ja koduarmastus. 2. Kirjeldab, mille poolest on kodu hea ja turvaline olla.

			I: ristsõna koostamine, mõistekaart	(vastavateemalised laulud), tööõpetus (kodundus, hubane kodu kui perele oluline väärtus, laua katmine, kaunistamine ja koristamine)	3. Kirjeldab tuntumaid traditsioone peres.
Perekond. Erinevad pered (2 tundi)	Uus pereliige	1. Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad. 2. Väärtustab oma peret.	F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: diskussioon väikestes rühmades I: loovtöö	Ü: väärtuspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus L: väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet T: eesti keel, muusikaõpetus (teemakohased laulud), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö)	1. Selgitab oma sõnadega perekonna mõistet ja pereliikmete arvestamist. 2. Selgitab, mille poolest võivad pered erineda. 3. Selgitab, miks on tema pere talle väärtuslik.
Vanavanemad ja teised sugulased (2 tundi)	Sugupuu. Pereliikme lahkumine ja lein	Selgitab lähemaid sugulussuhteid.	F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: lauamäng, intervjuu I: intervjuuks küsimuste koostamine	Ü: väärtuspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus L: väärtused ja kõlblus T: eesti keel, muusikaõpetus (teemakohased laulud), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö)	Selgitab oma sõnadega lähimaid sugulussuhteid peres.

<p>Pereliikmete tegevus ja rollid. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja Vastutustunne (2 tundi)</p>		<p>1. Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus. 2. Kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes. 3. Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres. 4. Teab oma kohustusi peres.</p>	<p>F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: vaba diskussioon, rühmatööna dramatiseering, õppemäng, vaba diskussioon I: päeviku pidamine</p>	<p>Ü: väärtuspädevus, enesemääratluspädevus, ettevõtlikkuspädevus, õpipädevus L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, elukestev õpe ja karjääriplaneerimine T: eesti keel, tööõpetus (kodundus, ruumide korrastamine ja kaunistamine, riiete ning jalatsite korrashoid), kehaline kasvatus (liikumismängud, sõbralik ja kaaslasi toetav suhtumine)</p>	<p>1. Kirjeldab pereliikmete rolle perekonnas. 2. Kirjeldab ja demonstreerib võimalusi, kuidas temal on võimalik abistada pereliikmeid kodustes töödes. 3. Selgitab oma sõnadega, mida tähendab tema jaoks kohuse- ja vastutustunne, ning toob näiteid perest lähtudes.</p>
<p>Vanemate ja teiste inimeste töö (2 tundi)</p>		<p>Teab inimeste erinevaid töid ja töökohti.</p>	<p>F: suunatud diskussioon K: rühmatöö, ümarlaud, kohtumine erinevate inimestega, õppekäik I: loovtöö</p>	<p>Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, ettevõtlikkuspädevus L: elukestev õpe ja karjääriplaneerimine T: eesti keel, muusikaõpetus (teemakohased laulud), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö)</p>	<p>Eristab erinevaid ameteid ning toob näiteid erinevate ametite vajalikkuse kohta ühiskonnas.</p>
<p>Koduümbus. Naabrid ja</p>		<p>Oskab tänaval käituda ning</p>	<p>F: suunatud diskussioon, selgitus,</p>	<p>Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus,</p>	<p>1. Selgitab oma sõnadega, millises</p>

naabruskond (1 tund)		ületada sõiduteed ohutult.	ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle, selgitus, õppefilm K: paaristöö, rollimäng, õppekäik	suhtluspädevus L: tervis ja ohutus T: eesti keel, loodusõpetus (inimese meeled ja avastamine, liikumine), kehaline kasvatus (ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel)	koduümbruses on turvaline elada. 2. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas ületada sõiduteed, ning selgitab liikluses valitsevaid ohtusid.
Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek (1 tund)		Kirjeldab ohtlikke olukordi ning seda, kuidas seal käituda.	F: film või video, diskussioon, selgitus K: rollimäng, juhtumianalüüs	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus. L: tervis ja ohutus T: eesti keel, loodusõpetus (inimene)	Selgitab, kuidas käituda võõras ümbruses, ning demonstreerib õppeülesannete varal, kuidas öelda ei, kui võõras inimene endaga kaasa kutsub.
Ohud kodus ja koduümbruses (2 tundi)		Kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tees sihtpunkti.	F: suunatud diskussioon, selgitus K: diskussioon väikestes rühmades I: loovtöö	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus L: tervis ja ohutus T: eesti keel, loodusõpetus (ohutusnõuded), kehaline kasvatus (ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevaid liikumisviise kasutades)	1. Kirjeldab, milline on ohutuim tee kodust koolini. 2. Kirjeldab tavalisemaid ohtlikke olukordi kodus ja koduümbruses.
IV Mina: aeg ja asjad (6 tundi)					
Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus,	Hinnangu andmine oma tegevusele	1. Eristab aja kulgu ja seisu. 2. Planeerib oma päevakava. 3. Kirjeldab, kuidas	F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja film	Ü: enesemääratluspädevus, õpipädevus, sotsiaalne pädevus, ettevõtlikkuspädevus L: elukestev õpe ja	1. Selgitab oma sõnadega, mida tähtsustab aja kulgu ja seisu, tuues näiteid. 2. Selgitab, millised

lubadused, vastutus (3 tundi)		sisustada vaba aega. 4. Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.	ning diskussioon nende üle K: vaba diskussioon, demonstratsioon, rollimäng I: projektiõpe	karjääriplaneerimine, väärtused ja kõlblus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekeskond T: eesti keel, matemaatika (ajaühikud, ajaühikute seosed, kell ja kalender), muusikaõpetus (teemakohased laulud)	tegevused seostuvad temal positiivse tunde tekkimisega. 3. Kirjeldab, kuidas oma tegevust kavandada, ning planeerib oma päevakava, tuues näiteid igapäevaelust täpsuse, lubadustest kinnipidamise ja vastutuse olulisuse kohta.
Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas (3 tundi)	Suhtumine asjadesse ja teiste töösse. Kokkuhoid	1. Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta. 2. Selgitab asjade väärtust. 3. Väärtustab ausust asjade jagamisel.	F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: vaba diskussioon, rollimäng, juhtumianalüüs I: loovtöö	Ü: väärtuspädevus, enesemääratluspädevus L: väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääriplaneerimine, keskkond ja jätkusuutlik areng T: eesti keel, loodusõpetus (inimese elukeskkond), matemaatika (käibivad rahaühikud), tööõpetus (kodundus, säästlik tarbimine, jäätmete sorteerimine)	1. Kirjeldab õpitulemustes määratletud teadmiste ja oskuste rakendamist enda igapäevaelus. 2. Eristab ausat jagamist ebaausast. 3. Selgitab oma sõnadega isiklike ja kogukonnas kasutatavate asjade väärtust, lähtudes nende loomiseks ja/või ehitamiseks tehtud tööst.
V Mina ja kodumaa (5 tundi)					
Eesti – minu	Kodukoha ja	1. Tunneb ära Eesti	F: film ja diskussioon	Ü: väärtuspädevus,	1. Demonstreerib

<p>kodumaa. Kodukoht (2 tundi)</p>	<p>Eesti riigi tuntud inimesed</p>	<p>Vabariigi lipu ja vapi. 2. Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti. 3. Leiab Euroopa kaardilt Eesti. 4. Leiab kodukoha Eesti kaardilt. 5. Tunneb ära kodukoha sümboolika. 6. Nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku.</p>	<p>selle üle K: diskussioon väikestes rühmades, vaba diskussioon, õppemäng I: loovtöö, intervjuu</p>	<p>sotsiaalne pädevus L: kultuuriline identiteet, väärtused ja kõlblus. T: eesti keel, loodusõpetus (minu kodumaa Eesti), muusikaõpetus (vastavasisulised laulud), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), tööõpetus (rahvuslikud mustrid ja motiivid), kehaline kasvatus (Eesti sportlased)</p>	<p>õpitulemustes määratletud oskusi. 2. Selgitab oma arvamust kodumaast ja kodukohast ning suhtumist nendesse, seostades neid omandatud teadmistega.</p>
<p>Rahvakalendri tähtpäevad (2 tundi)</p>		<p>Kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid.</p>	<p>F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: õppekäik, dramatiseering I: ristsõna koostamine</p>	<p>Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus L: kultuuriline identiteet, väärtused ja kõlblus T: eesti keel, muusikaõpetus (teemakohased laulud, laulu- ja ringmängud, regivärss, liisusalmid, eesti rahvalaulud ja -pillid), kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), kehaline kasvatus (Eesti traditsioonilised laulumängud ja</p>	<p>1. Kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid, lähtudes õpiülesannete sisust. 2. Selgitab oma arvamust tähtpäevadest ja suhtumist neisse, seostades neid omandatud teadmistega.</p>

				pärimustantsud)	
Eesti rikkus (1 tund)	Eesti rahva tavad ja kombed	Väärtustab Eestit, oma kodumaad.	F: suunatud diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: kohtumine erinevate inimesega I: loovtöö	Ü: väärtuspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus L: kultuuriline identiteet, keskkond ja jätkusuutlik areng T: eesti keel, kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö)	Selgitab oma arvamust ja suhtumist, seostades neid omandatud teadmistega.

3. klassi ainekava teemal „Meie“

Kohustuslik teema	Laiendav ja süvendav teema	Õpitulemused	Metoodika (F – frontaalne töö; K – koosõppimine; I – iseõppimine)	Lõiming (Ü – üldpädevused; L – läbivad teemad; T – teised ained)	Hindamine
I Mina (5 tundi)					
Mina. Mina ja endasse suhtumine. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus (3 tundi)	Lapse turvalisus	1. Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust. Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega. 2. Väärtustab inimese õigust olla erinev.	F: vestlus, diskussioon, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: õppemäng, lisalugemine, paaristöö I: intervjuu, esitlus	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet T: eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimene)	1. Selgitab oma sõnadega endasse positiivselt suhtumise tähtsust ning seda, mis tegevused seostuvad positiivse tunde tekkimisega. 2. Selgitab oma sõnadega, mida tähendab enesehinnang, ning toob näiteid igapäevaelust, kuidas sotsiaalne võrdlemine eakaaslastega võib mõjutada inimese enesehinnangut. 3. Kirjeldab inimeste erinevusi ja toob näiteid igapäevaelust, miks tuleks neid aktsepteerida.
Lapse õigused ja kohustused (2 tundi)	Lapse kaitse	1. Nimetab enda õigusi ja kohustusi.	F. vestlus, diskussioon, mõistekaart	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus	1. Selgitab oma sõnadega, mida tähendab, et lapsel on

		2. Teab, et õigustega kaasnevad kohustused.	K: paaristöö, rühmatöö, esitlus I: individuaalne töö	L: väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, teabekeskond T: eesti keel ja kirjandus	õigused ja kohustused, ning toob näiteid enda õiguste ja kohustuste kohta kodus ning koolis. 2. Selgitab näidetega igapäevaelust, et õigustega kaasnevad ka kohustused.
II Mina ja tervis (6 tundi)					
Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis (3 tundi)	Liikumine ja tervis. Tervislik toitumine	1. Eristab vaimset ja füüsilist tervist. 2. Kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine. 3. Väärtustab tervislikku eluviisi.	F. vestlus, diskussioon, mõistekaart K: rühmatöö, paaristöö, õppemäng I: individuaalne töö	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus T: loodusõpetus (inimese välisehituse kirjeldus), matemaatika (kaalumise, mõõtmise), kehaline kasvatus (liikumise vajalikkus ja mõju inimesele, toiduvajadus sõltuvalt kehalisest aktiivsusest), loodusõpetus (inimene, tervislik toitumine, hügieen)	1. Eristab vaimse ja füüsilise tervise mõistet ning toob näiteid nende toimumise ja mõju kohta üksteisele oma igapäevaelus. 2. Kirjeldab oma sõnadega, kuidas hoida oma tervist. 3. Rakendab õpitud teadmisi tervisliku eluviisi kolme aspekti kohta, lähtudes igapäevakontekstist.
Ohud tervisele ja	Kahjulikud	1. Kirjeldab olukordi ja	F. vestlus, diskussioon,	Ü: enesemääratluspädevus,	Rakendab õpitud

toimetulek ohuolukorras (3 tundi)	harjumused	toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist. 2. Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.	vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle, mõistekaart K: paaristöö, rühmatöö, rollimäng, ajurünnak, demonstratsioon, praktiline tegevus, video I: individuaalne töö	sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus, tehnoloogia ja innovatsioon T: loodusõpetus (inimene: inimese elukeskkond)	teadmisi Praktiliselt õpituatsioonis, osates mure korral abi otsida, ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas verbaalselt keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist.
III Mina ja meie (13 tundi)					
Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine (3 tundi)		1. Nimetab inimese eluks vajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega. 2. Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi. 3. Väärtustab sõprust. 4. Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist. 5. Väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.	F: vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: rühmatöö, juhtumianalüüs, rollimäng, mäng, video I: kahekõne koostamine; loovtöö	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kultuuriline identiteet T: loodusõpetus (inimene), eesti keel ja kirjandus, kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö)	1. Selgitab oma sõnadega, millised on inimese põhivajadused, ning kõrvutab enda ja teiste vajadusi, põhjendades teiste vajaduste arvestamise olulisust. 2. Selgitab oma sõnadega sõprussuhete olemust ja tähtsust suhetes eakaaslastega. 3. Toob näiteid hea sõbra omaduste kohta ning võrdleb esitatud omadusi enda omadega. 4. Eristab ja võrdleb situatsioone

					igapäevaelus, kus on tegu teineteise eest hoolitsemise ja teineteise abistamisega või selle puudumisega. 5. Kirjeldab situatsioone, kuidas leppida ja vabandada, ning rakendab neid oskusi õpituatsioonis.
Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest (3 tundi)		1. Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ning leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks. 2. Teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalla korral. 3. Mõistab, et kiusamine on mitteaktsepteeritud käitumine. 4. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest.	F: vestlus, küsimuste esitamine, arutelu, vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle K: diskussioon väikestes rühmades, dramatiseering, juhtumianalüüs, rollimäng, rühmatöö I: ristsõna koostamine, individuaalne töö	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus T: eesti keel ja kirjandus, kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), loodusõpetus (inimene)	1. Nimetab, eristab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning demonstreerib erinevaid viise nende tunnetega toimetulekuks, lähtudes õppeülesannetest verbaalse suhtlemise kontekstis. 2. Selgitab, kuidas toimida tõhusalt, kui keegi teda või tema kaaslast kiusab. 3. Kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas verbaalselt keelduda

					ennastkahjustavast tegevusest.
<p>Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Vastutus. Liiklusreeglid (4 tundi)</p>	<p>Oma vigade ja süü tunnistamine. Viisakusreeglid. Käitumisnormide tähendus ja vajalikkus koolis, kodus ja koduümbruses</p>	<p>1. Eristab enda head ja halba käitumist. 2. Kirjeldab oma sõnadega, mida tähendab vastustundlikkus ja südametunnistus. 3. Nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust. 4. Kirjeldab oma käitumise tagajärgi ja annab neile hinnangu. 5. Teab liikluseeskirja, mis tagab tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda turvaliselt liikluses.</p>	<p>F: küsimuste esitamine, arutelu, vestlus, näitlikustamine, selgitus K: diskussioon väikestes rühmades, mäng, lisalugemine ja arutelu, rühmatöö, juhtumianalüüs, rollimäng I: küsimuste moodustamine, individuaalne töö</p>	<p>Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kultuuriline identiteet, keskkond ja jätkusuutlik areng, tehnoloogia ja innovatsioon T: eesti keel ja kirjandus, tööõpetus (laua katmine, kaunistamine ja koristamine, viisakas käitumine, säästlik tarbimine, jäätmete sortimine), kehaline kasvatus (ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatus tunnis)</p>	<p>1. Selgitab oma sõnadega, mida tähendab vastutustundlik käitumine ja südametunnistus, tuues näiteid igapäevaelust. 2. Selgitab käitumisreeglite, sh viisakusreeglite olulisust igapäevaelus kodus, koolis ja koduümbruses, tuues näiteid. 3. Kirjeldab liiklusreegleid kui universaalseid reegleid ning selgitab, milliseid liiklusreegleid ta oma koduteel täidab ja kuidas need tagavad tema turvalisuse.</p>
<p>Mäng ja töö. Õppimine. Kohustetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus</p>		<p>1. Eristab tööd ja mängu. 2. Selgitab enda õppimise eesmärgi ja toob näiteid, kuidas aitab õppimine igapäevaelus</p>	<p>F: vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle, vestlus- diskussioon, arutelu</p>	<p>Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, õpipädevus L: väärtused ja kõlblus,</p>	<p>1. Eristab mängulist ja tööga seotud tegevust igapäevakontekstis. 2. Selgitab ning põhjendab oma sõnadega eduka</p>

(3 tundi)		paremini hakkama saada. 3. Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimise ajal, ning kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust. 4. Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust. 5. Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd.	K: rühmatöö, paaristöö, diskussioon väikestes rühmades, küsimuste esitamine, ajurünnak, mäng I: loovtöö	elukestev õpe ja karjääriplaneerimine, tervis ja ohutus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, planeerimine T: eesti keel ja kirjandus, tööõpetus (rühmatöös ülesannete täitmine, ühiselt ideede genereerimine, üksteise arvamuste arvestamine ja kaaslaste abistamine), kunstõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), kehaline kasvatus (liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega)	õppimise põhireegleid, nt keskendumine, tahe, aeg, koht, tegevuste järjekord. 3. Nimetab tegureid, mis takistavad või soodustavad õppimist, ning kirjeldab tõhusate tegurite rakendamist oma õppeülesandeid täites. 4. Kirjeldab ja selgitab oma tegevuse planeerimist nädalas ning võrdleb seda kaaslaste plaanidega, andes sellele hinnangu, lähtudes enda kogemustest. 5. Kirjeldab oma sõnadega meeskonnatöö ja tööjaotuse olemust ning eduka meeskonnatöö tingimusi igapäevaelus.
IV Mina: teave ja asjad (6 tundi)					
Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami	Fantaasia ja reaalsuse eristamine. Reklaami ja meediaga	1. Kirjeldab erinevate meeltega tajutavaid teabeallikaid. 2. Selgitab, kuidas võivad	F: vestlus, diskussioon K: paaristöö, rühmatöö, lisalugemine	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: teabekeskond,	1. Kirjeldab erinevaid teabeallikaid lähtuvalt erinevatest meeltest ning kirjeldab nende kasutamist

mõju: Turvaline käitumine meediakeskkonnas (3 tundi)	seonduvad ohud	reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid.	I: loovtöö, interneti kasutamine	tehnoloogia ja innovatsioon, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus T: eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimese meeled ja avastamine)	õppeülesannet täites. 2. Toob näiteid ja selgitab oma sõnadega, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimese käitumist ja otsuste tegemist, toetudes turvalise meediakäitumise kohta omandatud teadmistele.
Raha. Raha teenimine, kulutamine, laenamine. Vastutus. Oma kulutuste planeerimine (3 tundi)	Heategevus. Säästmine ja kulutamine kogukonnas	1. Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning seda, et raha teenitakse tööga. 2. Mõistab oma vastutust asjade hoidmise ja laenamise eest. 3. Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine. 4. Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.	F: vestlusdiskussioon, selgitus K: ajurünnak, diskussioon väikestes rühmades, paaristöö, rühmatöö, dramatiseering, õppemäng I: loovtöö	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekeskond; tervis ja ohutus T: matemaatika (käibivad rahaühikud, rahaühikute seosed), loodusõpetus (asjad ja materjalid)	1. Kirjeldab oma sõnadega raha põhilisi funktsioone. 2. Kirjeldab, milleks ta kasutab oma taskuraha, ning selgitab oma vastutust raha kulutamise ja säästmise eest. 3. Selgitab oma suhtumist, mida tuleb arvestada raha kulutamisel, laenamisel, et käituda peres teisi arvestades.
V Mina ja kodumaa (5 tundi)					
Küla, vald, linn, maakond (2 tundi)		Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas.	F: vestlus, diskussioon, näitlikustamine K: paaristöö,	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus	1. Selgitab oma sõnadega õpitulemustes määratud mõisteid, tuues näiteid.

			rühmatöö, õppekäik I: joonistamine	L: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet, tehnoloogia ja innovatsioon, väärtused ja kõlblus T: loodusõpetus (Eesti kaart, maakondade märkimine kaardile, õppekäik kodukohta), tööõpetus (oma maakonna rahvuslikud mustrid ja motiivid)	2. Nimetab ja kirjeldab oma kodukoha olulisemaid vaatamisväärsusi. 3. Selgitab ja põhjendab, kuidas temal on võimalik kaasa aidata, et muuta oma kodukoht paremaks.
Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid (1 tund)		Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid.	F: vestlus, diskussioon, näitlikustamine K: diskussioon väikestes rühmades, rühmatöö I: individuaalne töö	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet, tehnoloogia ja innovatsioon T: loodusõpetus (Eesti kaart, Euroopa Liidu kaart)	1. Demonstreerib õpiülesannete põhjal Eesti ja tema naabrite tundmist, leides ning märkides need riigid kaardil. 2. Nimetab Euroopa Liidu liikmesmaid ning oskab neid leida Euroopa Liidu kaardil.
Eesti vabariigi ja kodukoha sümbolid (1 tund)		Nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid.	F: vestlus, diskussioon, näitlikustamine K: paaristöö, lisalugemine I: intervjuu	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus. L: väärtused ja kõlblus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline	1. Kirjeldab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid ning eristab neid teiste riikide sümbolitest. 2. Oskab Eesti ja oma kodukoha rahvuslikke

				identiteet, tehnoloogia ja innovatsioon. T: muusikaõpetus (teemakohased laulud), tööõpetus (rahvuslikud mustrid ja motiivid)	ja riiklikke sümboleid õigesti märkida.
Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus (1 tund)	Erinevad kultuurid ja rahvused Eestis. Tavad, kombed ja tähtpäevad	1. Kirjeldab Eestis elavate rahvaste tavasid ja kombeid ning austab neid. 2. Väärtustab oma kodumaad.	F: diskussioonvestlus, lisalugemine K: diskussioon väikestes rühmades, lisalugemine, dramatisering, kohtumine erinevate inimestega I: loovtöö	Ü: enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus L: väärtused ja kõlblus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet, teabekeskond T: kehaline kasvatus (Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud), muusikaõpetus (eesti rahvalaulud ja rahvapillid), loodusõpetus (kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus)	1. Eristab riiklikke ja perekondlikke tähtpäevi. 2. Oskab tuua näiteid ning nimetada Eesti rahva kombeid ja tavasid erinevate tähtpäevade tähistamisel. 3. Kirjeldab oma pere traditsioone tähtpäevade tähistamisel. 4. Põhjendab näidete varal, mis rolli mängib salliv suhtumine erinevuste mõistmisel, ning toob näiteid rahvatraditsioonide rikkuse kohta.

II kooliaste

5. klass - Tervis

1. Tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;
- 2) teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet;
- 3) nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 4) eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi;
- 5) väärtustab oma tervist.

Õppesisu

Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid. Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.

2. Tervislik eluviis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
- 2) koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest;
- 3) kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;
- 4) selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisele;
- 5) teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
- 6) oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
- 7) hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses;
- 8) väärtustab tervislikku eluviisi.

Õppesisu

Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted.

Toitumismõjutavad tegurid.

Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted.

Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.

3. Murdeiga ja kehalised muutused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;
- 2) aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;
- 3) teab, et murdeiga on varieeruv ning igapäev oma arengutempo;
- 4) teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

Õppesisu

Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Suguline küpsus ja soojätkamine.

4. Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;
- 2) selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;
- 3) teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning kuidas abi kutsuda;
- 4) nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele;
- 5) suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
- 6) väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus;
- 8) kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile;
- 9) väärtustab mitmekesisest positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.

Õppesisu

Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. Vahendatud suhtlemine. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.

5. Haigused ja esmaabi

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinuid nakkus- ja mittenakkushaigusi;
- 2) selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega;
- 3) teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;
- 4) kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;
- 5) teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste)
- 6) nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;
- 7) väärtustab enda ja teiste inimeste elu.

Õppesisu

Levinud laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS. Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.

6. Keskkond ja tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;
- 2) eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks;
- 3) kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

Õppesisu

Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana.

6. klass – Suhtlemine

1. Mina ja suhtlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi;
- 2) mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb;
- 3) mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega;
- 4) oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.

Õppesisu

Enesesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine.

2. Suhtlemine teistega

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid;
- 2) teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- 3) eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist;
- 4) kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid;
- 6) mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid;
- 8) teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid;
- 9) eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;
- 10) teab, et „ei” ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei” ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri „ei” ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral;
- 11) väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.

Õppesisu

Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia.

Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine.

Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv

käitumine. „Ei” ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.

3. Suhted teistega

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;
- 2) oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
- 3) väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;
- 4) eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu;
- 5) tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
- 7) väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;
- 8) mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

Õppesisu

Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.

4. Konfliktid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust;
- 2) teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikte lahendamise viise;
- 3) kasutab õpituatsioonid konfliktide lahendamiseks tõhusaid viise ning väärtustab neid.

Õppesisu

Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.

5. Otsustamine ja probleemilahendus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab õpituatsioonid otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise;
- 2) kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid;
- 3) selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;

Õppesisu

Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamiseks. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel.

6. Positiivne mõtlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;
- 2) väärtustab positiivset mõtlemist.

Õppesisu

Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

III kooliaste

7. klass - Inimene

1. Inimese elukaar ja murdeea koht selles

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka;
- 2) kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;
- 3) toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel;
- 4) kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

Õppesisu

Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid.

Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares.

Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused.

Vastutus seoses valikutega.

2. Inimese mina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 2) kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
- 3) kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares;
- 4) väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid;
- 5) kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu;
- 6) kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;
- 7) demonstreerib õpituatsioonid tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Õppesisu

Minapilt ja enesehinnang.

Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.

Konfliktide vältimine ja lahendamine.

3. Inimene ja rühm

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi;
- 2) kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele;
- 3) mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel;

- 4) võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi;
- 5) kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;
- 7) selgitab sõltumatus ja autoriteedi olemust inimsuhetes;
- 8) väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.

Õppesisu

Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus.

Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.

Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas.

Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

4. Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral koolis;
- 3) eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid;
- 4) kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele.

Õppesisu

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus.

Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid.

Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.

5. Inimese mina ja murdeea muutused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;
- 2) selgitab, milles seisneb suguküpsus;
- 3) kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;
- 4) selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;
- 5) kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;
- 6) kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;
- 7) selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Õppesisu

Varane ja hiline küpsemine – igäühel oma tempo.

Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus.

Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid.

Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi.

Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.

6. Õnn

Õpitulemused

Õpilane mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

Õppesisu

Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

8. klass – Tervis

1. Tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;
- 2) kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;
- 3) analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise otsuste langetamisel tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;
- 4) analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärust;
- 5) analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;
- 6) analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
- 7) analüüsib oma igapäevatoitu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
- 8) selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 9) oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;
- 10) selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;
- 11) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest;
- 12) kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Õppesisu

Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.

Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid.

Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid.

Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.

2. Suhted ja seksuaalsus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;
- 3) väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
- 4) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;
- 5) kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;
- 6) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
- 7) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;
- 8) kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse;
- 9) kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;
- 10) teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks;
- 11) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;
- 12) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;
- 13) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Õppesisu

Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng. Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.

3. Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;
- 2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;
- 3) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- 4) kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;
- 5) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.

Õppesisu

Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul.

Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.

4. Inimene ja valikud

Õpitulemused

Õpilane analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.

Õppesisu

Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus.

Ajalugu

II kooliaste

Üldosa

Õppe -ja kasvatuseesmärgid

1. ajaloohuvi äratamine
2. kodukohaga seotud ajalooliste sündmuste -ja isikutega tutvumine
3. mineviku seostamine tänapäevaga
4. koostöö oskuse ja iseseisva töö oskuse kujundamine

Õppesisu

Alateemad 5.-6.klass

1. Ajaarvamine
2. Ajalooallikad
3. Eluolu minevikus
4. Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud Eestis ja seos maailmaajalooaga
5. Muinasaeg
6. Idamaade muistsed tsivilisatsioonid
7. Vana-Kreeka
8. Vana-Rooma

Õpitulemused

6. klassi õpilane:

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu-muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist objekti kodukohas
- 4) oskab nimetada esemelisi, kirjalikke, suulisi ajalooallikaid, teab nende tähtsust tänapäeval ajaloo uurimisel
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

Lõiming

I õpilasel aidatakse kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

II toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust.

III toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisuses, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Õpik, töövihik, ajalooatlas, ilukirjandus, allikmaterjalid, seinapildid, paljundatud materjal, isevalmistatud töölehed, internetimaterjal, erinevad internetikeskkonnad, videofilmid, Kullamaa ajaloo seotud kirjandus, võimalus külastada maakonnas paiknevaid muuseume, kohalikku kirikut ja teisi ajaloolisi paiku Kullamaa ümbruses, õpilaste poolt koostatud referaadid, võimalus kasutada kaasaegseid IKT vahendeid.

Ajaloo ainekava 5.klass, ajaloo algõpetus

Õppe-ja kasvatuseesmärgid

1. äratada huvi oma perekonna, kodukoha- ja Eesti ajaloo vastu

2. õppida tundma ja austama Eesti rahvakombeid ja traditsioone
3. osata seostada Eesti minevikku tänapäeva Eesti sündmustega
4. väljendada end suuliselt ja kirjalikult
5. suunata kasutama erinevaid allikmaterjale

Õppesisu

1. Ajaarvamine. Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.

2. Ajalooallikad. Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.

3. Eluolu. Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

4. Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud. Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu: sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;
- 2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- 3) töötab lihtsamate allikatega;
- 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas
- 4) kirjeldab mõnda minevikusündmust ning inimeste eluolu minevikus;
- 5) teab eesti rahvakalendri tähtsamaid tähtpäevi
- 6) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada lühijuttu;
- 7) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 8) kasutab ajalookaarti.

Lõiming

1. Ajalooteadmiste seostamine tegeliku eluga, teiste õppeainetega.
2. Erinevate õppemeetodite abil seoste loomine ja kogemuste saamine (rühmatöö, paaristöö, ekskursioon, õppekäik, loovtöö, referaat)

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Õpik, ajalooatlas, ilukirjanduslikud teosed, mis jutustavad eesti ajaloost, allikmaterjalid, seinapildid, paljundatud materjal, isevalmistatud töölehed, internetimaterjal, Miksikese keskkond, videofilmid, koolimuuseum, võimalus külastada maakonnas paiknevaid muuseume, kohalikku kirikut ja teisi ajaloolisi paiku Kullamaa ümbruses, õpilaste poolt koostatud referaadid, võimalus kasutada kaasaegseid IKT vahendeid, õpilaste poolt koostatud referaadid rahvakalendri tähtpäevadest, uurimused perekonna sugupuust, igapäevaelust minevikus, võimalus kasutada infotehnoloogia vahendeid ja arvutiklassis.

6.klass

Muinas- ja vanaaeg

Õppe-ja kasvatuseesmärgid

1. huvi äratamine muinasaja ja vanaaja vastu
2. kujutleda end muinas-ja vanaajainimese olukorda
3. väärtustada muinasaja leide ja oskust, nende abil minevikku uurida
4. teada erinevaid rahvaid, riike, kultuurisaavutusi vanaajal
5. osata end väljendada suuliselt ja kirjalikult, kasutada ajalooatlast

1. Muinasaeg

Õppesisu

Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Ajalugu ja ajalooallikad. Allikmaterjalide tõlgendamine.

Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutuselevõtmine, Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 2) näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutuselevõtmine;

4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim;

5) teab, et Eesti esimesed asustusalad olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil.

2. Vanad Idamaad

Õppesisu

Vanaaja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud.

Vana-Egiptus, Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused

Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.

Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament.

Õpitulemused

Õpilane:

1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;

2) selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel;

3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutatavat kunsti, Egiptuse püramiide ja Babüloni rippaedu; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;

4) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon; selgitab, mis on Vana Testament;

5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester; 6) teab, kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurabi, Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust.

3. Vana-Kreeka

Õppesisu

Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreet - Mükeene kultuur. Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil;
- 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;
- 3) tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;
- 4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik;
- 6) teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles ja Aleksander Suur, ning iseloomustab nende tegevust.

4. Vana-Rooma

Õppesisu

Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus, Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp.

Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. Ristiusu teke, Uus Testament.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- 3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
- 4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda,

kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel;

6) teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus ja Jeesus Kristus, ning iseloomustab nende tegevust.

Lõiming

Ajaloo teadmiste seostamine tegeliku eluga, teiste õppeainetega.

Erinevate õppemeetodite abil seoste loomine ja kogemuste saamine (rühmatöö, paaritöö, ekskursioon, õppekäik, loovtöö, referaat)

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Vanaaja õpikud I, II osa, ajalooatlas, ilukirjandus, allikmaterjalid, seinapildid, paljundatud materjal, isevalmistatud töölehed, internetimaterjal, Miksikese keskkond, videofilmid, kuulamistekstid, võimalus külastada kohalikku kirikut, õpilaste poolt koostatud referaadid, võimalus kasutada infotehnoloogia vahendeid ja arvutiklassi.

III kooliaste

Üldosa

Õppe -ja kasvatusesmärgid

- 1) õpilane hakkab huvi tundma minevikus toimunu vastu
- 2) õpetada tundma oma kodukoha ajalugu ja seoseid Eesti ajaloo, Euroopa ning maailma ajaloo ja neid iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- 3) väärtustada kultuurilist mitmekesisust, oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleda end oma rahva liikmena;
- 4) õpetada kasutama ja hindama kriitiliselt ajaloo teavet;
- 5) kasutada ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis
- 6) mõista põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hinnata allikate usaldusväärsust
- 7) õpetada kasutama erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendada oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutada õppetegevuses IKT vahendeid

Õppesisu

Alateemad 7.-9.kl

1. Maailm keskajal 476-1492
2. Maailm varauusajal 1492-1600

3. Maailm 1600-1815
4. Maailm 1815-1918
5. Maailm kahe maailmasõja vahel 1918-1939
6. Teine maailmasõda
7. Maailm pärast Teist maailmasõda 1945-2004

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) iseloomustab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;
- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiaurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 8) asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

Lõiming

I õpilasel aidatakse kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

II toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust.

III toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisuses, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Õpik, töövihik, ajalooatlas, ilukirjandus, allikmaterjalid, seinapildid, paljundatud materjal, isevalmistatud töölehed, internetimaterjal, erinevad intrnetikeskkonnad, videofilmid, Kullamaa ajalooa seotud kirjandus, võimalus külastada maakonna muuseumi, Kullamaa kirikut ja teisi ajaloolisi paiku, õpilaste poolt koostatud väiksemad uurimustööd ja referaadid, võimalus kasutada kaasaegseid IKT vahendeid.

7. klass

Keskaeg ja varauusaeg

Õppe- ja kasvatusesmärgid

1. õpilane oskab iseloomustada keskaja ühiskonnakorraldust ja võrrelda tänapäevaga
2. õpilane oskab hinnata keskaja tähtsust, seost eelneva ja järgneva ajaloolise perioodiga
3. õpilane oskab siduda kodukohaga keskaja sündmusi, isikuid
4. õpilane omandab keskaja põhimõisted
5. oskab ennast väljendada suuliselt ja kirjalikult
6. õpilane oskab töötada algallikatega, vastata küsimustele, koostada kava, kasutada ajalooatlast
7. õpilane oskab koostada lihtsamat uurimustööd ja referaati, kasutada IKT vahendeid

Maailm keskajal 476-1492

Õppesisu

Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldiseloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.

Kirik ja kultuur keskajal, kiriku osa ühiskonnas, ristisõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.

Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine

Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale. Bütsants, Vana-Vene.

Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.

Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.

Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel.

Õpitulemused

- Õpilane: 1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; kiriku osa keskaja ühiskonnas, teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;
- 2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;
- 3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- 4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- 5) toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;
- 6) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
- 7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka;
- 9) teab, kes olid Karl Suur

Maailm varauusajal 1492-1600

Õppesisu

Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.

Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.

Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;
- 2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- 3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;

4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;

5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

Lõiming

1. Ajalooteadmiste seostamine tegeliku eluga, teiste õppeainetega.
2. Erinevate õppemeetodite abil seoste loomine ja kogemuste saamine (rühmatöö, paaritöö, ekskursioon, õppekäik, loovtöö, referaat)

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Keskaja õpikud, ajalooatlas, ilukirjandus, allikmaterjalid, seinapildid, paljundatud materjal, isevalmistatud töölehed, internetimaterjal, Miksike keskkond, videofilmid, Kose ajaloo seotud kirjandus, koolimuuseum, võimalus külastada Kose kirikut ja teisi ajaloolisi paiku Kosel ja Kose ümbruses (õppekäigud), õpilaste poolt koostatud väiksemad uurimustööd ja referaadid, võimalus kasutada infotehnoloogia vahendeid.

8. klass

Uusaeg

Õppe ja kasvatuseesmärgid

1. Õpilane oskab iseloomustada valitsemiskorralduse muutusi uusajal
2. oskab seletada uusaja mõisteid
3. tunneb Euroopa poliitilist kaarti uusajal
4. saab aru, millised muutused toimusid inimeste elus seoses valitsemiskorra muutustega Eestis (rootsiaeg, vene aeg)
5. oskab teha koostööd ja väljendada ennast suuliselt ja kirjalikult
6. mõistab suurriikide rolli ajaloo kujundajana

Õppesisu

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.

Eesti Rootsi ja Vene riigi kosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas,

vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna). USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos. Kultuur: barokk, klassitsism.

1. Maailm 1600-1815

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- 6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
- 9) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.

2. Maailm 1815-1918

Õppesisu

Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.

Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.

Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani. Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

Lõiming

1. Ajalooteadmiste seostamine tegeliku eluga, teiste õppeainetega.
2. Erinevate õppemeetodite abil seoste loomine ja kogemuste saamine (rühmatöö, paaritöö, ekskursioon, õppekäik, loovtöö, referaat)

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Õpik, töövihik, ajalooatlas, ilukirjandus, allikmaterjalid, seinapildid, paljundatud materjal, isevalmistatud töölehed, internetimaterjal, erinevad intrnetikeskkonnad, videofilmid, Kullamaa ajalooa seotud kirjandus, võimalus külastada maakonna muuseume, Kullamaa kirikut ja teisi ajaloolisi paiku (õppekäigud), õpilaste poolt koostatud väiksemad uurimustööd ja referaadid, võimalus kasutada kaasaegseid IKT vahendeid

9.klass

Lähiajalugu

Õppe ja kasvatuseesmärgid

1. õpilane huvitub iseenda, oma rahva, kogukonna ja maailma arengust
2. õpilane austab demokraatiat ja inimõigusi
3. õpilane tunneb lähiajaloo tähtsamaid isikuid, oskab selgitada mõisteid
4. oskab kirjutada lihtsamat arutlust etteantud teemal

5.õpilane on kursis tänapäeva maailma sündmustega, oskab neid mõista ja seostada minevikuga

6.õpilane oskab esineda ja teha esitlust, kasutades kaasaegseid IKT vahendeid

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda. Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.

Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.

Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.

Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust

Lõiming

1. Ajalooteadmiste seostamine tegeliku eluga, teiste õppeainetega.
2. Erinevate õppemeetodite abil seoste loomine ja kogemuste saamine (rühmatöö, paaritöö, ekskursioon, õppekäik, loovtöö, referaat)

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Lähiajalooõpikud, ajalooatlas, ilukirjandus, allikmaterjalid, seinapildid, paljundatud materjal, isevalmistatud töölehed, internetimaterjal, Miksikese keskkond, videofilmid, Eesti ajalooaga seotud ilukirjandus, dokumendid ja ajaloolised tekstid, ajakirjanduslik materjal, perioodika, õpilaste poolt koostatud pp-esitlused, võimalus kasutada infotehnoloogia vahendeid, õppekäik

1. Maailm kahe maailmasõja vahel 1918-1939

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda.

Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.

Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.

Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhjooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.

Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomi-uuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid. 7

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

2. Teine maailmasõda 1939-1945

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Sõjategevuse üldiseloostus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust, ÜRO asutamine.

Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel;
- 2) iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;
- 3) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 4) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- 5) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed;
- 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO.

3. Maailm pärast Teist maailmasõda 1945-2000

Õppesisu

Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.

Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.

Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.

Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- 2) näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- 3) iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 4) iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 6) analüüsib Eesti iseseisvumise taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon;
- 9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar

Ühiskonnaõpetus **Üldeesmärgid**

1. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.
2. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud on aluseks elukestvatele õppele.
3. praktiliste oskuste omandamise kaudu saadakse ettekujutus ühiskonna toimimisest

4. õpilane omandab kõige üldisemal kujul teadmised ühiskonna toimimisest, majandusest, poliitikast, õigusest

5. seoste loomine igapäevaeluga

II kooliaste

6. klass

Kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

1) on viisakas, sõbralik, väarikas, vastutustundlik, töökas, täpne ja aus;

2) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;

3) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;

4) loetleb Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus);

5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks seadusi tuleb täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;

6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;

7) mõistab inimeste iseärasusi, teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks, oskab vältida ja lahendada konflikte;

8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat; tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana;

9) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;

10) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates

elusituatsioonides.

Õpitulemused ja õppesisu

I. Sotsiaalsed suhted

1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) suhtub sallivalt erinevustesse;
- 6) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 7) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 8) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.

2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;
- 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende

tegevust;

3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;

4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;

5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Noorteorganisatsioonid.

Eakohased kodanikualgatused võimalused. Koostöö ja ühistegevus,

kommunikatsioonivõimalused.

II. Demokraatia

1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused

Õpilane:

1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia;

2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);

3) nimetab ja austab inimõigusi;

4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;

5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;

6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

Õppesisu

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. Kohalik omavalitsus. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).

2. Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 2) märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 3) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- 4) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.

Õppesisu

Õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord). Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.

III. Töö ja tarbimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;

- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.

IV. Meedia ja teave

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
- 2) oskab eristada fakti ja arvamust;
- 3) oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;
- 4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autoriõiguste kaitsega seonduvaid probleeme internetis;
- 5) tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;
- 6) mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

Õppesisu

Raamatukogu, internet. Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon. Teadlik infotarbimine ja -edastamine. Autoriõiguste kaitse.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöo koostamine (küsitluse läbiviimine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine,

loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

Hindamine

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamyslugu ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), info leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

6. klass

Õpitulemused

I teema Sotsiaalsed suhted läbimise järel õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *rahvus, riik, võrdõiguslikkus* ja *sallivus*;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) suhtub sallivalt erinevustesse;
- 6) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 7) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 8) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.
- 9) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *kodanikuihendus*, *kodanikualgatus*, *vabatahtlik tegevus*;

10) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;

11) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;

12) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;

13) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

II teema Demokraatia läbimise järel õpilane:

1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus, seadus, demokraatia*;

2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud);

3) nimetab ja austab inimõigusi;

4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik; nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;

5) teab, mis on kohalik omavalitsus; toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;

6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma; toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

7) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;

8) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel;

9) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;

10) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi ning tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.

III teema Töö ja tarbimine läbimise järel õpilane:

1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;

- 2) teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning planeerida oma aega;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;
- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.

IV teema Meedia ja teave läbimise järel õpilane:

- 1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
- 2) oskab eristada fakti ja arvamust;
- 3) oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot;
- 4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loominguile; tunneb autorina vastutust oma teose eest ning teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme Internetis;
- 5) tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;
- 6) mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

2. õppesisu

I teema. Sotsiaalsed suhted (11 tundi)

a) Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus (6 tundi)

1. Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)
2. Sooline võrdõiguslikkus
3. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere
4. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid

b) Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö (5 tundi)

1. Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus
2. Noorteorganisatsioonid
3. Eakohased kodanikualgatuse võimalused
4. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused

II teema. Demokraatia (11 tundi)

a) Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine (7 tundi)

1. Rahva osalemine ühiskonna valitsemises
2. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus
3. Kohalik omavalitsus
4. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon
5. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)

b) Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas (4 tundi)

1. Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses
2. Kooli sisekord (kodukord)
3. Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal

III teema. Töö ja tarbimine (7 tundi)

1. Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine
2. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe
3. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas
4. Teadlik, säästev tarbimine
5. Töökultuur ja tööeetika

IV teema. Meedia ja teave (6 tundi)

1. Raamatukogu, Internet
2. Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon
3. Teadlik infotarbimine ja -edastamine
4. Autoriõiguste kaitse

III kooliaste

8. klass

Õppe –ja kasvatusesmärgid

1. kujundada aktiivset ja vastutustundlikku kodanikku
2. õpilane austab demokraatiat ja inimõigusi, on seaduskuulekas ja tunneb kodanikuvastutust
3. oskab end määratleda rahvusena ja riigikodanikuna
4. teab kust hankida õppimiseks vajaminevat teavet
5. oskab kaasaráäkida poliitilistel ja majanduslikel teemadel
6. tunneb Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioone

Õppesisu

I. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

1. Meedia

Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur.

Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahekord, tulud ja kulud meedias).

Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.

Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine.

2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.

Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidusus. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.

Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

3. Ühiskonna institutsionaalne struktuur - avalik sektor, erasektor, kolmas sektor

Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).

Erasektor kui kasumile suunatud sektor.

Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused

4. Ühiskonnaliikmete õigused

Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused. Lapse õigused, kohustused ja vastutus.

Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.

9. klass

Õppesisu

II. Riik ja valitsemine

1. Demokraatia

Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.

Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.

Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.

2. Eesti valitsemiskord

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.

Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.

Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.

Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.

Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

III. Kodanikuühiskond

Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.

IV. Majandus

Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.

Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke;
- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust, väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärke;
- 6) selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahet, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärke ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;

7) hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;

8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;

9) analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autorikaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid;

10) teab, mis on üleilmastumine ja toob näiteid üleilmastumise mõjudest majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

Lõiming

I õpilasel aidatakse kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

II toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust.

III toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisuses, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Ühiskonnaõpetuse õpik, töövihik, EV põhiseadus ja teised dokumendid, teatmeteosed, arvutiklassi kasutamise võimalus, interaktiivsed materjalid, isekoostatud töölehed ja rühmatööks vajalikud tekstid, Eestis ilmuvad päevalehed, täiendkoolituse materjalid Eesti ja maailmamajanduse teemade, Euroopa Liidu jt. organisatsioonide kohta, õppekäigud omavalitsusse, Riigikokku, kohtumised kohaliku omavalitsuse töötajatega.

Ainevaldkond „Kunstiained”

Kunst

I kooliaste

1. Kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

1. tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;

2. tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega; kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
3. leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
4. kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
5. tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte, käib kunstimuuseumides ja näitustel ning arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid;
6. seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
7. kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid, tuleb toime nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurija õppekeskkonnades ning teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.

2. Õppetegevus

1. Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes, lugude visuaalne jutustamine.
2. Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguline rakendamine.
3. Muuseumide ja kunstinäituste külastamine, kunstiteoste vaatlemine ja aruteludes osalemine.
4. Lähiümbruse keskkonna, ehituskunsti ja disaini näidetega tutvumine. Makettide ja kujundustööde teostamine.
5. Visuaalse kultuuri näidete (reklaamide, filmide, arvutimängude jne) kriitiline vaatlemine, arutlemine ja oma arvamuste põhjendamine.
6. Oma tööde esitlemine, selgitamine; kaaslaste kuulamine ja nende tööde vaatlemine.
7. Töötamine iseseisvalt ja rühmas. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.

3. Õppesisu

1. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Oma tööde esitlemine, selgitamine ja kaaslaste kuulamine. Töötamine iseseisvalt ja grupis.

Põhielementide- joon, värv, vorm, ruum, rütm jt tundmaõppimine.

Iseloomulike tunnuste ning peamise esiletoomine.

Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine.

Mänguasjade ja omameisterdatud mudelitega lavastuslikud mängud.

Pildiline ja ruumiline väljendus

Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine.

Peamise esiletõstmise suuruse, asukoha ja värvi abil.

ÜMBRUS

Vabanemine stampkujunditest (päikese-neljandik, aknarist jm).

ASJAD

Tuttavate asjade kujutamine - lilled, mänguasjad ...

INIMENE

Inimese vanus, amet jne, joonistamine mälu järgi.

GEOMEETRIA

Mõisted kolmnurk, ruut, ring ...

Disain ja keskkond

Situatsiooni kirjeldav lähteülesanne.

Ideede selgitamine, vormistamine jooniste ja makettidena.

Disaini roll igapäevaelus: trükised, tarbevormid, ruumid, hooned, keskkond jne.

Vormi ja funktsiooni seos.

MÄRK

Geomeetriliste kujundite erinevad tähendused.

KIRI

Oma nime kujundus portfooliol vms.

Meedia ja kommunikatsioon

Meediad kodus ja koolis.

Pildilise jutustuse vormid ja vahendid (illustratsioon, koomiks, reklaam, animatsioon, foto, video).

Asjade tähendus pildil (nt loodus-materjalidest installatsiooni jäädvustamine fotona).

Kunstikultuur

Vana ja uue võrdlemine. Eesti kultuuripärandi tähtteosed.

Muuseumide ja näituste külastamine, kunstiteoste vaatlemine ja aruteludes osalemine.

EESTI JA MAAILM

Keskaegsed hooned.

RAHVAKUNST

Laulupidu ja rahvariided.

Materjalid, tehnikad

Kunstitehnikate ja tövõtete loominguine rakendamine.

Materjalide, tövavahendite ja tövokoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.

MAAL

Näpuvärvid , guašš, *tempera*,

SKULPTUUR

Plastiliin, savi jt pehmed voolimismaterjalid.

GRAAFIKA

Riipimine vms.

Tulemus

Katsetab julgelt ja tunneb sellest rõõmu.

On iseseisev, kuid valmis ka koostööks.

Valib ise sobivaima kujutusviisi.

Katsetab kõiki tehnikaid.

Tunneb kodukoha kultuuriobjekte.

Taipab eseme vormi ja funktsiooni seost.

Käitub endale ja teistele ohutult visuaalses ja virtuaalses maailmas.

2. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Piltjutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.

Pildiline ja ruumiline väljendus

ÜMBRUS

Puude, mägede, pilvede jne kujutamine mitmel erineval moel.

ASJAD

Eseme tähtsamad tunnused.

INIMENE

Algsed proportsioonireeglid.

GEOMEETRIA

Geomeetristest kujunditest pilt.

Disain ja keskkond

MÄRK

Liiklusmärkide keel

KIRI

Dekoratiivkiri kingipakil vms.

Meedia ja kommunikatsioon

Piltjutustuste kujundamine (nt foto sidumine joonistuste ja tekstiga).
e-kaart.

Kunstikultuur

EESTI JA MAAILM

Lossid, kindlused ja mõisahooned.

RAHVAKUNST

Talu ja taluriistad.

Materjalid, tehnikad

MAAL

Tempera

SKULPTUUR

Seisvad figuurid materjali lisamisega.

GRAAFIKA

Monotüüpia jt erinevad tõmmised

Tulemus

Katsetab julgelt ja tunneb sellest rõõmu.

On iseseisev, kuid valmis ka koostöök.

Valib ise sobivaima kujutusviisi.

Katsetab kõiki tehnikaid.

Tunneb kodukoha kultuuriobjekte.

Taipab eseme vormi ja funktsiooni seost.

Käitub endale ja teistele ohutult visuaalses ja virtuaalses maailmas.

3. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Tegelikkuse ja virtuaalsete keskkondade võrdlus.

Pildiline ja ruumiline väljendus

ÜMBRUS

Maastik kevadel, suvel, sügisel, talvel.

ASJAD

Esimesed katsetused kujutamisel natuurist.

INIMENE

Dünaamiline kriipsujuku liikumise kavandamisel.

GEOMEETRIA

Plasttaarast, karpidest loomade vm meisterdamine.

Disain ja keskkond

MÄRK

Stilisatsioon.

KIRI

Šrifti valik vastavalt ülesandele.

Meedia ja kommunikatsioon

Uue tähenduse andmine asjadele või kujutatavale konteksti muutmisega (nt juurviljadest tegelased tervisliku toitumise-videos).

Kunstikultuur

EESTI JA MAAILM

Lähikonna kunstigalerii, muuseumi asukoht ja funktsioon.

RAHVAKUNST

Kindamustrid, sokisääred vms.

Materjalid, tehnikad

MAAL

akvarell, pastell ...

SKULPTUUR

Voolimine ühest tükist, ilma juurde

lisamiseta.

GRAAFIKA

Papitrükk

Tulemus

Katsetab julgelt ja tunneb sellest rõõmu.

On iseseisev, kuid valmis ka koostööks.

Valib ise sobivaima kujutusviisi.

Katsetab kõiki tehnikaid.

Tunneb kodukoha kultuuriobjekte.

Taipab eseme vormi ja funktsiooni seost.

Käitub endale ja teistele ohutult visuaalses ja virtuaalses maailmas.

II kooliaste

1. Kooliastme õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

1. tunnetab oma kunstivõimeid ja -huve; väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi; loovülesandeid lahendades visandab ja kavandab;
2. kujutab ja kujundab nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi;
3. rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, video, digitaalgraafika, animatsioon jne);
4. analüüsib nüüdiskunsti teoseid, märkab erinevaid vorme ja sõnumeid, leiab seoseid tänapäeva eluga ning on avatud erinevate kultuuriilmingute suhtes;
5. mõistab tehismaailma ja selle kasutaja suhet; peab silmas eesmärgipärasust, uuenduslikkust, esteetilisust ja ökoloogilisust;
6. mõistab kultuuriväärtuste ja -keskkonna kaitse olulisust;
7. leiab infot kunstiraamatutest ja eri teabeallikatest, uurib ja võrdleb eri ajastute kunstiteoseid;
8. märkab sõnumeid, analüüsides meediat ja reklaami; arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle ruumilises ja virtuaalses keskkonnas. Tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalses kui ka virtuaalses kultuurikeskkonnas.

2. Õppetegevus

1. Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd, ühise tulemuse nimel koostöö.
2. Visandamine ja kavandamine. Kujutamine ja kujundamine. Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. Oma teoste esitlemine, valikute põhjendamine.
3. Ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine.
4. Kunstitehnikate loov kasutamine. Digitaalsete tehnikatega tutvumine ja katsetamine.
5. Kunstiteoste analüüsimine, võrdlemine, nende üle arutlemine.
6. Filmide, arvutimängude, koomiksita ja reklaamide pildikeele uurimine ja kriitiline võrdlemine.
7. Muuseumide, kunstiürituste, nüüdiskunsti näituste külastamine.

3. Õppesisu

4. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Uurimuslik ja loov koostöö. Teoste esitlemine, valikute põhjendamine.
 Kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine.
 Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.
 Värv kui väljendusvahend.
 Liikumise kujutamine. Tehnikate loov kasutamine, segatehnikad.
 Realistlikkus ja abstraktsus kunstis.

Pildiline ja ruumiline väljendus

Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine.
 Kompositsiooni tasakaal, pingeline, dominant ja koloriit.

ÜMBRUS

Erinevad majad linnas ja maal.

ASJAD

Esemete suurussuhted

INIMENE

Inimesed tegevuses, nägu ja meeleolu.

GEOMEETRIA

Kubistlikus stiilis pilt.

Disain ja keskkond

Probleemipõhine lähteülesanne.

Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksiste ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja kriitiline võrdlemine.

Keskkonnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses.

MÄRK

Liiklusmärkide analoogial põhinev uute märkide kujundamine.

KIRI

(Trüki-) tähtede kujundamine.

Meedia ja kommunikatsioon

Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jne vaatlemine, nende üle arutlemine, kirjeldamine, eelistuste põhjendamine.

Liikumisillusiooni teke. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.

Ruumilisus pildil, fotol, filmis. Inimene ja tema tegevused. Ilmastiku-nähtuste jäädvustamine.

Kunstikultuur

Kunstiteose analüüs. Kunstiürituste, kaasaegse

kunsti näituste külastamine ja nähtu mõtestamine.

Erinevad mineviku ja nüüdiskunst tuntumad teosed Eestis ja mujal maailmas, kultuuride iseärasused.

Kunstiterminid. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.

EESTI JA MAAILM

Teosed, kus värvil on suurem roll

(postimpressionistid, fovistid ...)

RAHVAKUNST

Lilltikand (pulmatekk).

Materjalid, tehnika

Visandamine ja kavandamine.

Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega.

Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine.

Digitaalsete tehnikate katsetamine.

MAAL

Akrüül jt kattevärvid.

SKULPTUUR

Pehmed materjalid nt savi või saepurumass.

GRAAFIKA

Faktuurpilt, materjalitrükk. Heledusastmed värvipliatsitega.

Tulemus

Tunnetab oma huvisid ja võimeid.

Visandab ja kavandab.

On valmis katsetama uusi tehnikaid, sh digitaalseid.

Mõistab erinevate teoste sõnumeid ja eesmärki, uurib ja analüüsib neid (k.a. reklaam ja meedia).

Võrdleb kaasaja ja mineviku kultuurinähtusi.
Kasutab visuaalkultuuri tundmaõppimiseks teatmeteoseid ja IKT vahendeid.
Uurib disainilahendusi ja leiutab ise.
Käitub virtuaalmaailmas eetilisel.

5. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Uurimuslik ja loov koostöö. Teoste esitlemine, valikute põhjendamine.
Kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine.
Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.
Värv kui väljendusvahend.
Liikumise kujutamine. Tehnikate loov kasutamine, segatehnikad.
Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid.

Pildiline ja ruumiline väljendus

Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine.
Kompositsiooni tasakaal, pinged, dominant ja koloriit.
ÜMBRUS
Loodus *versus* arhitektuur (uuslinn ja puud vms).
ASJAD
Ühe eseme erinevate osade suhe.
INIMENE
Lihtsad proportsioonireeglid, peamised näoproportsioonid.
GEOMEETRIA
Kera, silindri, tahuka kujutamine.

Disain ja keskkond

Probleemipõhine lähteülesanne.
Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksitate ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja kriitiline võrdlemine.
Keskkonnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses.
MÄRK
Märk kui stilisatsioon, piltkiri.
KIRI
Šrifti ja pildi sidumine tervikuks.
Foto, digitaalgraafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel.

Meedia ja kommunikatsioon

Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jne vaatlemine, nende üle arutlemine, kirjeldamine, eelistuste põhjendamine.
Liikumisillusiooni teke. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.
Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis. Linnaruumi detailide, märkide ja kirjade kogumine (pildistamine) ja analüüsimine.
Tootereklaam.

Kunstikultuur

Kunstiteose analüüs. Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu mõtestamine.

Erinevad mineviku ja nüüdiskunst tuntumad teosed Eestis ja mujal maailmas, kultuuride iseärasused.

Kunstiterminid. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.

EESTI JA MAAILM

Konstrueeriv kunst (kubism, juugend, Art Deco

RAHVAKUNST

Sõled, kapad, kirstud.

Materjalid, tehnika

Visandamine ja kavandamine.

Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega.

Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine.

Digitaalsete tehnikate katsetamine.

MAAL

Monokroomne maalimine (tint jt).

SKULPTUUR

Papier-mache vms.

GRAAFIKA

Papitrükk. Mustritega pinnakatmine.

Tulemus

Tunnetab oma huvisid ja võimeid.

Visandab ja kavandab.

On valmis katsetama uusi tehnikaid, sh digitaalseid.

Mõistab erinevate teoste sõnumeid ja eesmärki, uurib ja analüüsib neid (k.a. reklaam ja meedia).

Võrdleb kaasaja ja mineviku kultuurinähtusi.

Kasutab visuaalkultuuri tundmaõppimiseks teatmeteoseid ja IKT vahendeid.

Uurib disainilahendusi ja leiutab ise.

Käitub virtuaalmaailmas eetilisel.

6. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Uurimuslik ja loov koostöö. Teoste esitlemine, valikute põhjendamine.

Kujutamine, väljendamine, kujundamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine.

Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.

Värv kui väljendusvahend.

Liikumise kujutamine. Tehnikate loov kasutamine, segatehnikad.

Sõnumite ja emotsioonide edastamine, oma tööde

võrdlus kunstiajaloo-näidetega.

Pildiline ja ruumiline väljendus

Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine.

Kompositsiooni tasakaal, pinged, dominant ja koloriit.

ÜMBRUS

Hoonete erinevused ajastute ja funktsiooni järgi.

Taevas.

ASJAD

Pöördkehad jt mahulised esemed.

INIMENE

Inimese liikumisasendid. Keha mahulisus. Pea profiilis.

GEOMEETRIA

Eseme jaotamine geomeetrilisteks kehadeks.

Disain ja keskkond

Probleemipõhine lähteülesanne.

Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksiste ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja kriitiline võrdlemine.

Keskkonnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses.

MÄRK

Märk kui sümbol (nt sodiaagi-märgid).

KIRI

Šrift varjuga, ruumiline kiri.

Foto, digitaalgraafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel.

Meedia ja kommunikatsioon

Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jne vaatlemine, nende üle arutlemine, kirjeldamine, eelistuste põhjendamine.

Liikumisillusiooni teke. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.

Valgus, vari ja värv objekti vormi edasi-andmisel.

Vormimuutusest tulenev tähenduse muutus.

Kunstikultuur

Kunstiteose analüüs. Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu mõtestamine.

Erinevad mineviku ja nüüdiskunst tuntumad teosed Eestis ja mujal maailmas, kultuuride iseärasused.

Kunstiterminid. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.

EESTI JA MAAILM

Kunst käsikäes ajalootunniga (kauged kultuurid, antiik ...)

RAHVAKUNST

Taluarhitektuur.

Materjalid, tehnika

Visandamine ja kavandamine.

Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega.

Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine.

Digitaalsete tehnikate katsetamine.

MAAL

Segatehnikad.

SKULPTUUR

Materjalide kombineerimine.

GRAAFIKA

Sügavtrükk, heledusnüansid mustvalges grafiidijoonistuses.

Tulemus

Tunnetab oma huvisid ja võimeid.

Visandab ja kavandab.

On valmis katsetama uusi tehnikaid, sh digitaalseid.

Mõistab erinevate teoste sõnumeid ja eesmärki, uurib ja analüüsib neid (k.a. reklaam ja meedia).

Võrdleb kaasaja ja mineviku kultuurinähtusi.

Kasutab visuaalkultuuri tundmaõppimiseks teatmeteoseid ja IKT vahendeid.

Uurib disainilahendusi ja leiutab ise.

Käitub virtuaalmaailmas eetilisel

III kooliaste

1. Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

1. tunnetab ja arendab teadlikult oma kunstialaseid võimeid; loovülesannetes leiab erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi, esitleb tulemusi ning põhjendab valikuid;
2. kasutab ideest lähtudes sihipäraselt mitmekesiseid visuaalseid väljendusvahendeid. Kasutab kunsti õppides ning loovas praktikas tehnoloogiavahendeid;
3. tunneb Eesti ja maailma kultuuripärandi olulisi kunstiteoseid. Võrdleb eri ajastute kunsti näiteid, kirjeldades ning mõtestades sõnumite, väljendusvahendite ja hinnangute muutumist kultuuriajaloo vältel;
4. analüüsib looduslikke ja tehiskeskkondade objekte ning nendevahelisi seoseid ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilisest vaatepunktist. Mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ja parem lahendus;
5. kasutab visuaalse kommunikatsiooni vahendeid, arutleb pildikeele kultuuriliste märkide üle;
6. teadvustab kunsti rolli ühiskonnas. Seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;
7. mõistab, et nüüdiskunst väljendub paljudes erinevates meediumites ja kõnetab vaatajat laias teemade ringis.

2. Õppetegevus

1. Uurimuslikud ja loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd.
2. Ideest ja eesmärgist lähtuvalt loovtööde materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine. Töö teostamine ja esitlemine.
3. Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni.
4. Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, ainealase terminoloogia kasutamine.
5. Infootsing erinevatest teabeallikatest. Uurimuste ja visualiseeritud esitluste koostamine ja kujundamine.
6. Mitmesuguste looduslike ja tehisobjektide ning keskkondade analüüsimine erinevatest vaatepunktidest.

3. Öppesisu

7. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraherimine, deformeerimine jne.
Mäng vormi, reeglite ja tähendustega. Teksti ja pildi koosmõju.
Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).
Tehnoloogia ja kunst. Keskkond ja kunst. Kommunikatsioon kunstis.
Kunstiteose vorm ja kompositsioon,
materjalid, tehnika, ümbrus (kontekst), sõnum jne.

Pildiline ja ruumiline väljendus

Teatud kujutamismõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil).
Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana.
Kadreerimine, pildiplaanid, detailid.

ÜMBRUS

Tänav, taluõu jne (maja välisdetailid).

ASJAD

Ruumi kolm mõõdet.

INIMENE

Inimene perspektiivis, pea rakursis, näo detailid.

GEOMEETRIA

Geomeetiline kujund sümbolina.

Disain ja keskkond

Sihtrühmapõhine lähteülesanne.

Disaini liigid. Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted.

Looduslikud ja tehiskeskkonnad.

Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisuus.

Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni.

MÄRK

Geom. kehade, märkide, kujundite ja värvide mitmetähenduslikkus.

KIRI

Omalooodud šrifti kujundamine.

Pildikeel. Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega.

Meedia ja kommunikatsioon

Linnakeskkond. Tekstid ja linnaruumis. Metafoorid reklaamis.

Infootsing erinevatest teabeallikatest.

Digitaalne pilditöötlus.

Originaal, koopia, reproduktsioon.

Foto ajaloolise dokumendina.

Autorikaitse.

Teose muutmise mõjusamaks peegelduse, perspektiivi, illusiooni

või muu võttega.

Kunstikultuur

Kaasaegse kunsti suunad ja teemad.

Kunstiga seotud elukutsed.

Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia kasutamine. Kunsti liigid.

Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid.

Kunstiteoste säilitamine.

Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja.

EESTI JA MAAILM

Keskajast barokini.

RAHVAKUNST

Käise-, vöö- jt kirjad.

Materjalid, tehnika

Uurimuslikud ja loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd.

Tulemuse esitlemine.

Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine.

MAAL

Maalimine erinevatele materjalidele

SKULPTUUR

Paberskulptuur ilma liimita.

GRAAFIKA

Trükigraafika ja värvi- ning viltpliiatsite ühendamine.

Tulemus

Arendab teadlikult oma võimeid ja isikupära. Hindab originaalsust.

Katsetab erinevaid lahendusvariante, selgitab valikuid.

Teadustab kunsti rolli ühiskonnas, seost teiste kultuurinähtustega, teaduse, tehnika ja meediaga.

Tunneb Eesti ja maailma olulisemaid kunstiteoseid.

Uurib nüüdiskunsti nähtusi, oskab arutleda nende väljendusvahendite, sõnumite, esteetilisuse, eetilise jne üle.

Mõistab disaini kui protsessi.

8. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraherimine, deformeerimine jne.

Mäng vormi, reeglite ja tähendustega. Teksti ja pildi koosmõju.

Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöös (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).

Tehnoloogia ja kunst. Keskkond ja kunst. Kommunikatsioon kunstis.

Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina.

Pildiline ja ruumiline väljendus

Teatud kujutamisevõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil).

Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana.

Kadreerimine, pildiplaanid, detailid.

ÜMBRUS

Realistlik maastikumaal, veekogu.

ASJAD

Iseseisev natüürmordi koostamine,

vaatluspunkti valik.

INIMENE

Meeleolu väljendus poosiga,

kiirskitseerimine.

GEOMEETRIA

Kompositsiooni rajamine

geomeetrilistele kujundile.

Disain ja keskkond

Sihtrühmapõhine lähteülesanne.

Disaini liigid. Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted.

Looduslikud ja tehiskeskkonnad.

Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus.

Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni.

MÄRK

Märgi tähenduse muutus ajaloos.

Firmamärk.

KIRI

Šrift raamatus, plakatil, reklaamis vm.

Pildikeel. Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega.

Meedia ja kommunikatsioon

Linnakeskkond. Tekstid ja linnaruumis. Metafoorid reklaamis.

Infootsing erinevatest teabeallikatest.

Digitaalne pilditöötlus.

Originaal, koopia, reproduktsioon.

Foto ajaloolise dokumendina.

Autorikaitse.

Korduvuse mõju. Mustrid.

Kunstikultuur

Kaasaegse kunsti suunad ja teemad.

Kunstiga seotud elukutsed.

Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia kasutamine. Kunsti liigid.

Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid.

Kunstiteoste säilitamine.

Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja.

EESTI JA MAAILM

19. sajandi stiilid, modernism.

RAHVAKUNST

Rahvuslik ja rahvalik.

Materjalid, tehnika

Urimumslükud ja loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd.

Tulemuse esitlemine.

Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine.

MAAL

Klaasimaal, fresko jms

SKULPTUUR

Skulptuur „liigse” eemaldamisega (penoplast vms).

GRAAFIKA

Erinevate graafikaliikide katsetused.

Tulemus

Arendab teadlikult oma võimeid ja isikupära. Hindab originaalsust.

Katsetab erinevaid lahendusvariante, selgitab valikuid.

Teadustab kunsti rolli ühiskonnas, seost teiste kultuurinähtuste, teaduse, tehnika ja meediaga.

Tunneb Eesti ja maailma olulisemaid kunstiteoseid.

Uurib nüüdiskunsti nähtusi, oskab arutleda nende väljendusvahendite, sõnumite, esteetilisuse, eetilise jne üle.

Mõistab disaini kui protsessi.

9. klassi ainekava

Uurimine, avastamine, ideede arendamine

Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraherimine, deformeerimine jne.

Mäng vormi, reeglite ja tähendustega. Teksti ja pildi koosmõju.

Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).

Tehnoloogia ja kunst. Keskkond ja kunst. Kommunikatsioon kunstis.

Väljendusvahendite valik vastavalt ideele, otstarbele ja sihtgrupile.

Pildiline ja ruumiline väljendus

Teatud kujutamisevõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil).

Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana.

Kadreerimine, pildiplaanid, detailid.

ÜMBRUS

Loodus detailides, maja siseruum.

ASJAD

Deformatsioon (nt kubism, ekspressionism) mõju suurendamiseks.

INIMENE

Mitu figuuri suhtlemas, käed.

GEOMEETRIA

Arhitektoonika. Moodulsüsteemid.

Disain ja keskkond

Sihtrühmapõhine lähteülesanne.

Disaini liigid. Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted.

Looduslikud ja tehiskeskkonnad.

Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus.
Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni.

MÄRK

Mäng sümbolitega, logo.

KIRI

Pidulik kiri (nt kalligraafia).

Pildikeel. Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega.

Meedia ja kommunikatsioon

Linnakeskkond. Tekstid ja linnaruumis. Metafoorid reklaamis.

Infootsing erinevatest teabeallikatest.

Digitaalne pilditöötlus.

Originaal, koopia, reproduktsioon.

Foto ajaloolise dokumendina.

Autorikaitse.

Ruumilisus ja ruumilisuse illusioon

(3-D efekt, stereonägemine jms).

Kunstikultuur

Kaasaegse kunsti suunad ja teemad.

Kunstiga seotud elukutsed.

Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia kasutamine. Kunsti liigid.

Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid.

Kunstiteoste säilitamine.

Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja.

EESTI JA MAAILM

Protsessuaalne kunst, kunstide

süntees – tänapäev.

RAHVAKUNST

Rahvuslik ja rahvalik.

Materjalid, tehnika

Uurimuslikud ja loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd.

Tulemuse esitlemine.

Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine.

MAAL

Lahustid, lakid jt. Õlimaal. Graffiti.

SKULPTUUR

Materjali valik lähtuvalt teemast ja soovist.

GRAAFIKA

Graafika + kollaaž jt segatehnikad.

Tulemus

Arendab teadlikult oma võimeid ja isikupära. Hindab originaalsust.

Katsetab erinevaid lahendusvariante, selgitab valikuid.

Teadvustab kunsti rolli ühiskonnas, seost teiste kultuurinähtuste, teaduse, tehnika ja meediaga.

Tunneb Eesti ja maailma olulisemaid kunstiteoseid.

Uurib nüüdiskunsti nähtusi, oskab arutleda nende väljendusvahendite, sõnumite, esteetilisuse, eetilise jne üle.

Mõistab disaini kui protsessi.

Muusikaõpetus

Põhikooli muusikaõpetuse ainekavas on välja toodud järgnevad osad:

- Õppe- ja kasvatusesmärgid;
- Õppeaine kirjeldus;
- Õppetegevused kooliastmeti;
- Hindamine;
- Füüsiline õpikeskkond;
- I klassi koondtabel
- II klassi koondtabel
- III klassi koondtabel
- IV klassi koondtabel
- V klassi koondtabel
- VI klassi koondtabel
- VII klassi koondtabel
- VIII klassi koondtabel
- IX klassi koondtabel

Klasside koondtabelites on ülevaetlikult esitatud klassi üldised õpitulemused, alatulemused ja õppesisu, meetodilised soovitusel, soovitusel hindamiseks, lõiming teiste ainetega ning õpikeskkonna vajadus. Õpitulemused põhinevad ainesisul. Õpitulemused ja ainesisu on esitatud tabelis õppeaineosade kaupa. Ajaliselt tuleks õppetegevust kavandada nii, et kooliastme lõpuks oleksid õpitulemused saavutatud.

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb rõõmu muusikast ning tunnetab, teadvustab ja arendab musitseerimise kaudu oma võimeid;
- 2) tunneb huvi muusika kui kunstiliigi vastu ning kujundab enda esteetilist maitset;
- 3) mõtleb ja tegutseb loovalt ning väljendab end loominguliselt muusikaliste tegevuste kaudu;
- 4) kasutab muusikalistes tegevustes omandatud muusikalise kirjaoskuse põhialuseid;
- 5) väärtustab muusikat ning muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana;
- 6) teab ja hoiab rahvuskultuuri traditsioone, mõistab ja austab erinevaid rahvuskultuure;

- 7) teadvustab ja väärtustab muusikateoste autorsust ning suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia loodud keskkonda.

Õppeaine kirjeldus

Muusikaõpetus toetab õpilase individuaalse eripära kujunemist muusikalise eneseväljenduse kaudu. Muusikaõpetuses avatakse ja avardatakse võimalusi muusikaga tegelda ja muusikast rõõmu tunda ning toetatakse elukestva muusikaharrastuse teket. Eesti ja maailma muusikakultuuri tutvustamisega kujundatakse õpilaste muusikalist maitset ning sotsiaalkultuurilisi väärtushinnanguid.

Muusika õppeaine koostisosad on:

- 1) laulmine;
- 2) pillimäng;
- 3) muusikaline liikumine;
- 4) omalooming;
- 5) muusika kuulamine ja muusikalugu;
- 6) muusikaline kirjaoskus;
- 7) õppekäigud.

Muusikaõpetuses lähtutakse eesti koolimuusikas väljakujunenud traditsioonidest ja põhimõtetest (Riho Päts, Heino Kaljuste), mis toetuvad Zoltán Kodály meetodi ja Carl Orffi pedagoogika adapteeritud käsitlusele ning tänapäeva pedagoogika teadmusele ja kogemusele.

Muusika on aine, mille õpetuse osad on üksteisega tihedas seoses, seetõttu on neid keeruline eraldada. Õppeaine koostisosad kattuvad muusikaliste tegevustega. Musitseerimise all mõistetakse igasugust muusikalist eneseväljendust, nagu **laulmist, pillimängu, liikumist ja omaloomingut. Muusika kuulamisega** arendatakse kuulamisoskust, tähelepanu, analüüsivõimet ja võrdlusoskust. **Muusikaloos** tutvustatakse erinevaid karaktereid, väljendusvahendeid, stiile, heliloojaid ja interpreete. **Muusikalise kirjaoskuse** all mõistetakse õppekavas sisalduva noodikirja lugemise oskust musitseerides. Õpilaste silmaringi ja muusikalise maitse kujundamiseks on vajalikud **õppekäigud** (sh virtuaalsed) kontserdipaikadesse, teatritesse ning muuseumidesse. Õpilaste üldkultuurilised teadmised põhinevad teadlikkusel kohalikust, oma riigi ja Euroopa kultuuripärandist ning nende rollist maailmas. See hõlmab teadmisi peamistest kultuurisaavutustest (sh popkultuurist). Oluline on kontserdielu korraldamine oma koolis, et õpilastel tekiks muusika kuulamise harjumus ning ürituste korraldamise kogemus.

Muusika kaudu kujundatakse harmoonilist isiksust, puudutades nii keha, tundeid kui ka intellekti. Muusikaõpetusel on tasakaalustav ja toetav roll õpilase emotsionaalses arengus ning teiste õppeainete omandamises.

Musitseerides arendatakse õpilase isikupära, omandatakse oskused ja teadmised üksi ja koos musitseerimiseks ning loominguliseks eneseväljenduseks. Rühmas ja üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, sallivust, paindlikkust ja emotsionaalset kompetentsust ning juhitakse õpilase enesehinnangut ja õpimotivatsiooni.

Kuna õpilaste võimed on erinevad, tuleb õppeprotsessis seda arvestada individuaalse lähenemise ja **diferentseeritud** töö kaudu. Individuaalne lähenemine on vajalik ka seetõttu, et õpilasel tekiks õpitulemusena positiivne minapilt ja usk iseendasse.

Seda võimaldavad eri raskusastmega ülesanded kõigis muusikalistes tegevustes: laulmisel, pillimängus, muusikalises liikumises, omaloomingus.

Ühislaulmise ja koorilauluga arendatakse sotsiaalseid oskusi ning kujundatakse isamaa-armastust.

Muusika ainekava koostades on lähtutud järgmistest põhimõtetest:

- 1) teadvustada ja tähtsustada ühislaulmise kui rahvusliku kultuuritraditsiooni olulist rolli;
- 2) rõhutada musitseerimise osatähtsust;
- 3) julgustada ja toetada loomingulist eneseväljendust;
- 4) teadvustada ja süvendada õpilase isiklikku suhet muusikaga;
- 5) rõhutada muusika osa tasakaalustatud isiksuse eetilise-esteetiliste väärtushinnangute kujundamisel, tunde- ja mõttemaailma arendamisel ning rikastamisel;
- 6) lähtuda õppes õppija vajadustest ning tähtsustada integreeritud tegevusi.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, arvestades sealjuures õpilaste individuaalsust;

- 5) rakendatakse nii traditsioonilisi kui ka tänapäevaseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: õppekäigud kontsertidele, teatritesse, muuseumidesse, stuudiosse jne;
- 7) kasutatakse mitmekesist ja tänapäevast õppemetoodikat;
- 8) planeeritakse tunniplaani osana koorilaulutunnid;
- 9) leitakse tunnivälise muusikaalase tegevuse võimalusi (solistid, ansamblid, instrumendiõpe)

I kooliastme õppetegevused on:

- 1) ühehäälnelaulmine ja osalemine koolikooris;
- 2) meloodia laulmine käemärkide, astmetrepi ja noodipildi ning relatiivsete helikõrguste (astmete) järgi;
- 3) mänguoskuse omandamine keha-, rütmi- ja plaatpillidel, plokkflöödil või 6-keelsel väikekandelil;
- 4) kuulatud muusikapalade iseloomustamine muusika oskussõnavara kasutades;
- 5) muusikapala meeleolu väljendamine liikumise kaudu;
- 6) esinemisjulguse ja -oskuse arendamine;
- 7) muusika väljendusvahendite katsetamine erinevaid karaktereid kujutades;
- 8) õppekäigud, kontserdil, teatris ja muuseumis käimine jne.

I kooliastmes on kesksel kohal laulmine ja pillimäng. **Lauldakse** nii ühehäälselt *a cappella* kui ka saatega. Selles vanuseastmes rajatakse alus muusikatradsioonide säilitamisele ja edasikandmisele, mille üks väljund on kõigi õpilaste osalemine koolikooride tegevuses, et saada esmane koorilaulukogemus. **Pillimängus** omandatakse erinevate rütmi- (sh kehapilli) ja plaatpillide ning 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtted. Pillimängu rakendatakse valdavalt laulude kaasmänguna. Olulisel kohal on muusikaline **liikumine**: rahvatantsud ja laulumängud ning muusikapala karakteri väljendamine liikumise kaudu. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse kaasmängude, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide, teksti loomise, st **omaloomingu** kaudu. **Muusika kuulamisega** õpitakse tundma muusika karaktereid ja meeleolu ning iseloomustama kuulatud muusikapalu. Kõigis muusikalistes tegevustes rakendatakse õpitud teadmisi ja oskusi, s.o **muusikalist kirjaoskust**, mida omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu. Õpilaste esinemisostkust arendatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses (koorid, solistid, erinevad pillikoosseisud jm). Et saavutada õpilaste mitmekülgset kuulamiskogemust, kujundada kontserdikultuuri ning avardada silmaringi, võimaldatakse õpilastel käia kontsertidel ja

teatrietendustel nii koolis kui ka väljaspool kooli. Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

II kooliastme õppetegevused on:

- 1) ühe- ja kahehäälsuse rakendamine laulmisel;
- 2) kahe- või kolmehäälne laulmine koolikooris;
- 3) relatiivsete helikõrguste (astmete) kasutamine laulude õppimisel;
- 4) pillimänguoskuste arendamine ja rakendamine erinevates pillikoosseisudes;
- 5) kuulatud muusikapalade iseloomustamine, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale;
- 6) eri rahvaste tantsude karakteri väljendamine liikumises;
- 7) muusika väljendusvahendite kasutamine erinevates muusikalistes tegevustes;
- 8) esinemisvõimaluste pakkumine ning loomingulise eneseväljenduse toetamine;
- 9) teatris, kontserdil ja muuseumis käimine ning õppekäigud (helistuudiod, raamatukogud, muusikakoolid jne).

II kooliastme õpilasele omast teadmishimu ning aktiivsust rakendatakse kõigis muusikalistes tegevustes. Selles eas tähtsustub töö õpilaste individuaalsete muusikaliste võimete arendamisel ning rakendamisel erinevates muusikalistes tegevustes. Olulised tegevused on selleski kooliastmes **laulmine** ja **pillimäng**. Klassitunnis lauldakse *a cappella* ja saatega ühe- ja kahehäälselt, koolikooris kahe- ja kolmehäälselt. Süvendatakse pillimänguoskusi erinevates pillikoosseisudes ning omandatakse 6-keelse väikekandle või plokkflöödi lihtsamad mänguvõtted. **Liikumistegevuse** põhiorhk on eesti rahvatantsudel ning teiste rahvaste muusika karakteri väljendamisel liikumise kaudu. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse **muusikalise omaloomingu** kaudu. **Muusikat kuulates** arendatakse muusikalist analüüsivõimet ja võrdlusoskust. Tähtsustub muusika oskussõnade kasutamine muusikapalasis analüüsides ning oma arvamuse põhjendamine vestlustes. Kõigis muusikalistes tegevustes rakendatakse õpitud teadmisi ja oskusi, s.o **muusikalist kirjaoskust**, mida omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu. Õpilaste eneseväljendusoskust arendatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses (koorid, solistid, erinevad pillikoosseisud jm). Et saada kuulamiskogemust, kujundada kontserdikultuuri ning avardada silmaringi, käiakse kontsertidel ja muusikaetendustel ning osaletakse erinevatel õppekäikudel. Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

III kooliastme õppetegevused on:

- 1) ühe- ja kahehäälsuse rakendamine lauldes;
- 2) kahe- või kolmehäälne laulmine koolikooris;

- 3) relatiivsete helikõrguste (astmete) kasutamine, lauldes noodist lihtsamaid meloodiaid;
- 4) pillimänguoskuse rakendamine üksi ja koos musitseerides;
- 5) isiklike, põhjendatud seisukohtade avaldamine muusika kuulamisel, tuginedes muusika väljendusvahenditele ja oskussõnavarale;
- 6) muusika meeleolu, stiili ja vormi väljendamine liikumise kaudu lähtuvalt kujutlusvõimest;
- 7) loominguliste ideede teostamiseks sobivate muusika väljendusvahendite leidmine ja kasutamine;
- 8) esinemisvõimaluste pakkumine ning loomingulise eneseväljenduse toetamine;
- 9) teatris, kontserdil ja muuseumis käimine ning õppekäigud (helistuudiod, raamatukogud, muusikakoolid, muusikakõrgkoolid jne).

III kooliastmes on tähelepanu keskmes iseseisva muusikalise mõtlemise süvendamine ning õpilaste muusikaliste võimete edasiarendamine ja rakendamine muusikalistes tegevustes, kasutades erinevaid õppevorme ning -meetodeid. Klassitunnis **lauldakse** nii ühe- kui ka mitmehäälselt, koolikooris kahe- või kolmehäälselt. Süvendatakse **pillimänguoskusi** ning avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes, omandatakse akustilise kitarriga akordmänguvõtteid. Laulmine ja pillimäng pakuvad **muusikalise omaloomingu** ning loominguliste ideede elluviimise võimalusi nii üksi kui ka rühmatöona. **Muusikat kuulates** tähtsustub kuuldu muusika põhjal oma arvamuse kujundamine ning selle argumenteeritud põhjendamine nii suuliselt kui ka kirjalikult, toetudes muusika oskussõnavarale. Kõigis muusikalistes tegevustes rakendatakse õpitud teadmisi ja oskusi, s.o **muusikalist kirjaoskust**, mida omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu. Nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses (koorid, solistid, erinevad pillikoosseisud jm) toetatakse õpilaste isikupärast esinemisoskust. Et omandada kuulamiskogemust, kujundada kontserdikultuuri ning avardada silmaringi, käiakse kontsertidel ja muusikaetendustel ning osaletakse erinevatel õppekäikudel. Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma ja austama üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

Hindamine

Muusikaõpetuses annab hindamine tagasisidet õpilase võimekuse ja tema individuaalse arengu kohta, on lähtekohaks järgneva õppe kujundamisele, stimuleerib ning motiveerib õpilast parematele tulemustele ja enesearendusele.

Hinnatakse õpilase teadmiste ja oskuste rakendamist muusikalistes tegevustes, arvestades ainekavas taotletavaid õpitulemusi. Hindamine sisaldab kõiki muusikaõpetuse komponente: laulmist, pillimängu, muusikalist liikumist, omaloomingut, muusika kuulamist ja muusikalugu, muusikalist kirjaoskust ning ka õpilase aktiivsust, tunnist osavõttu, hinnangut enese ja kaasõpilaste osalemisele ning saavutustele õppes. Õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja

võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel, et tunnustada õpilase panust ja ettevõtlikkust.

I kooliastmes hinnatakse peamiselt muusikalisi tegevusi: laulmist, pillimängu ja loovtegevusi. II ja III kooliastmes on suurem kaal muusikaliste teadmiste ning oskuste kasutamisel muusikalistes tegevustes.

Füüsiline õpikeskkond

Muusikatunnid toimuvad spetsiaalselt sisustatud klassiruumis – muusikaklassis, kus on internetiühendusega arvuti + helikaart, projektor ja ekraan; noodistusprogramm ning MIDI-salvestusprogramm. Muusikaklassi sobib inventar, mis võimaldab luua erinevaid tööühmi ja liikumiseks vajalikke pindu. Muusikaklassis on muusikainstrumendid paigutatud nii, et neid oleks käepärane kasutada, ning pillidel on kindlad hoidmise kohad.

Instrumentarium: naturaalklaver, klaveritool, süntesaator, 6-keelsed väikekanded või plokkflöödid, akustilised kitarrid.

Orffi instrumentarium:

- 1) plaatpillid: sopran-, altkellamäng; sopran-, alt-, basssülofon; sopran-, altmetallofon; kromaatilise kõlaplaatide komplekt, pehmed ja kõvad nuiad;
- 2) rütmipillid: võrutrummid, džembed, bongod, tamburiin, marakaad, kõlapulgad, trianglid, agogo, kõlakarp/kõlatoru, kastanjetid, guiro, kuljused.

Muud vahendid:

- 1) muusikakeskus HIFI;
- 2) noodijoonestikuga tahvel, noodipuldid, rändnoot, astmetabel, klaviatuuritabel;
- 3) fonoteek (CDd, DVDd, VHSid).

ÕPPEPROTSESSI KIRJELDUS

I klass

2 tundi nädalas (kokku 70 tundi)

Õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitus	Soovitused hindamiseks	Lõiming	Õpikeskkonna vajadus
<p>* <i>Osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes;</i></p> <p>* lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust.</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>Kõigi õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse</p> <p>Vormid: individuaalne, paaris- ja rühmatöö, loovtöö, vestlus ja arutelu.</p>	<p>Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p><i>Eesti keel,</i></p> <p><i>matemaatika,</i></p> <p><i>loodusõpetus,</i></p> <p><i>inimeseõpetus,</i></p> <p><i>tööõpetus</i></p> <p><i>kunst,</i></p> <p><i>kehaline kasvatus</i></p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, plokkfloödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, eesti rahvapillide pildid, heliloojate portreed,</p> <p>muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm.</p>

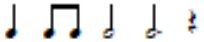
<p>Laulmine</p> <p>* Laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning ühe- ja/või kahehäälses koolikooris, mõistab laulupeo tähendust;</p> <p>* laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislaule</p>	<p>* Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas;</p> <p>* mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;</p> <p>* laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule;</p> <p>* laulab eesti rahvalaule ja regilaule seoses kalendritähtpäevadega;</p> <p>* laulab erineva karakteri, helilaadi, taktimõõdu ning tempoga laule õpetaja valikul;</p> <p>* laulab peast kooliastme ühislaule:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesti hümn (F. Pacius), • „Mu koduke" (A. Kiiss), • „Lapsed, tuppa", • „Kevadel" (Juba linnukesed), 	<p>* Õpilaste vokaalsete võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (solistid, ansamblid, koor);</p> <p>* laulude õppimine:</p> <p>-kuulmise järgi,</p> <p>-käemärkide abil,</p> <p>* vestlus laulu sisust, heliloojast, teksti autorist.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* loomulikku kehahoidu, selget diktsiooni, väljendusrikkust;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>* aktiivset osavõttu ühislaulmisest;</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>teksti tähenduse mõistmine, hääldamine, diktsioon, laulutekstide autorid.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Arvud, helipikkused, helikõrgused, taktimõõt, võrdlus, liitmine-lahutamine, loendamine, loogika, mälu.</p> <p><u>Inimeseõpetus</u></p> <p>Kodu, kodumaa- ja rahvakalendriteemad; aeg (tempo) liiklus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Laulu- ja ringmängud, õige kehahoid ja keha tunnetamine laulmisel, hingamine.</p>	<p>Naturaalklaver +klaveritool, süntesaator, akustiline kitarr, noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp, käemärkide tabel.</p>
---	---	---	---	---	---

<p>* Laulab meloodiat käemärkide järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);</p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (laulmisel).</p>	<p>* Õpib tundma astmeid SO, MI, RA, LE, JO ja tajuma astmemudeleid (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) kuulmise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.</p>	<p>* Relatiivne meetod –laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi; *mudellaulude laulmine;</p> <p>* kajamängud, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p>	<p><u>Kunst/loodusõpetus</u></p> <p>Loodusandide (kastanite, tõrude, kivide vms) värvimine vastavalt astmete värvile, kasutamine astme- ja rütmitöös).</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Helipikkused, helikõrgused, taktimõõt, laulu osad.</p>	
--	---	--	--	--	--

<p>Pillimäng</p> <p>* Rakendab pillimängu kaasmängudes;</p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (pillimängus).</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* väljendab pillimängus muusika sisu ja meeolelu.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* tähtnimede kasutamine plaatpillide ja plokkflöödi/6-keelse väikekandle mänguvõtete omandamisel.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas musitseerimist lähtudes lapse loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>*kandle või plokkflöödi mänguvõtete omandamist.</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist instrumentaalansambelis või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Lihtsate rütmipillide valmistamine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Kehapillisaated, koordinatsioon, hingamine, õiged mänguvõtted.</p>	<p>Orffi instrumentarium, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>
<p>Muusikaline liikumine</p>	<p>* Tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeolelu ja ülesehitust liikumise kaudu;</p>	<p>* Orffi pedagoogika; rütmi, meloodia,</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* sisu, meeolelu ja</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikapala meeolelu ja sisu kujutamine</p>	<p>Liikumiseks sobiv ruum;</p>

<p>* Kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (liikumises);</p>	<p>* tantsib eesti laulu- ja ringmänge.</p>	<p>dünaamika ja tempo tajumine ja väljendamine liikumise kaudu;</p> <p>* individuaalne, paaris- ja rühmatöö.</p>	<p>ülesehituse tunnetamist ja väljendamist lähtudes lapse loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p>liikumise kaudu, kehapillisaated, eesti laulu- ja ringmängud.</p> <p><u>Matemaatika</u> Muusikapala ülesehitus.</p>	<p>muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d.</p>
<p>Omalooming</p> <p><i>*Väärtustab enese ja teiste loomingut;</i></p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (omaloomingus).</p>	<p>* Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;</p> <p>* kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid;</p> <p>* kasutab loovliikumist muusika meeolelu väljendamiseks.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid;</p> <p>* lihtsate rütmipillide valmistamine;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist.</p>	<p><u>Eesti keel</u> Õigekiri,.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u> Muusikale liikumise kujundamine vastavalt laulu karakterile, kehapillisaated, koordineerimine.</p> <p><u>Matemaatika</u> Taktimõõt, muusika osad.</p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

				<u>Tööõpetus</u> Lihtsate rütmipillide valmistamine.	
Muusika kuulamine ja muusikalugu * Kirjeldab suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega kuulatavat muusikat; * kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (muusika kuulamisel);	* On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus); * kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara; * väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega; * seostab muusikapala selle autoritega. * eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat;	* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö; * Orffi pedagoogika – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine jne;	Hindamisel arvestatakse: * arutus- ja väljendusoskust muusika oskussõnavara kasutades; * laulu ja pillimuusika eristamist;	<u>Eesti keel</u> Õigekiri, sõnavara, väljendusoskus, arutus. <u>Kunst</u> Muusika meeleolu visualiseerimine. <u>Matemaatika</u> Võrdlemine, osad muusikas, erinevad taktimõõdud, loogika. <u>Inimeseõpetus</u> Aeg (tempo)	Muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, eesti rahvapillide pildid.

				<p>kodu- ja kodumaa.</p> <p><u>Tööõpetus</u> Omavalmistatud rütmipillide kasutamine taktimõõdu eristamisel.</p>	
<p>Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnad</p> <p>* Kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (muusikalises kirjaoskuses).</p>	<p>* Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>* noodivältused, paus, rütmifiguurid:</p> <p></p> <p>* tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides:</p> <p>* astmetel SO, MI, RA, (JO) põhinevad mudelid</p> <p>* mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* muusikalise kirjaoskuse ja oskussõnade mõistmist ja rakendamist laulmisel, pillimängus, muusika kuulamisel, muusikalises liikumises, omaloomingus.</p>	<p>Eesti keel Õigekiri, sõnavara, väljendusoskus.</p> <p>Matemaatika Joon, noodivältused, taktimõõt, laulu osad, fermaat, sümbolid.</p> <p><u>Tööõpetus</u> Rütmikaardid.</p> <p><u>Inimeseõpetus</u> Meetrum, vaikselt, valjult, tempo.</p>	<p>Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud.</p>

	<p>a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;</p> <p>b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;</p> <p>c) muusikapala, salm, refrään, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;</p> <p>d) rütm, meloodia, vaikselt, valjult, <i>piano</i>, <i>forte</i>, fermaat;</p> <p>e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke <i>latern</i>, <i>segno</i>, <i>volt</i>.</p>			<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Rahvatantsud.</p>	
--	---	--	--	--	--

<p>Õppekäigid</p> <p><i>* Huvitub muusikast nii koolis kui ka väljaspool kooli</i></p>	<p>* Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* muud loovad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist.</p>	<p>Eesti keel Sõnavara, k.a. muusikaline, väljendusoskus, arutlus.</p> <p>Kunst Muusikaelamuse kujutamine visuaalselt.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusika kujutamine liikumise kaudu.</p> <p>Tööõpetus Lihtsa rütmipilli valmistamine.</p> <p>Matemaatika Loogika.</p> <p><u>Loodusõpetus</u> Loodushääled, keskkonna hääled.</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muuseumid, õuesõpe.</p>
---	---	---	--	--	---

II klass

2 tundi nädalas (kokku 70 tundi)

Õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitus	Soovitused hindamiseks	Lõiming	Õpikeskkonna vajadus
<p>* <i>Osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes;</i></p> <p>* lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust.</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>Kõigi õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse</p> <p>Vormid: individuaalne, paaris- ja rühmatöö, loovtöö, vestlus ja arutelu.</p>	<p>Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p><i>Eesti keel,</i> <i>matemaatika,</i> <i>loodusõpetus,</i> <i>inimeseõpetus,</i> <i>tööõpetus</i></p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot,</p>

				<i>kunst,</i> <i>kehaline kasvatus</i>	noodijoonestikuga tahvel, eesti rahvapillide pildid, heliloojate portreed, muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm.
Laulmine * Laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning ühe- ja/või kahehäälses koolikooris, mõistab laulupeo tähendust; * laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislause	* Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas; * mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu; * laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule; * laulab eesti rahvalaule	* Õpilaste -vokaalsete võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (solistid, ansamblid, koor); * laulude õppimine: -kuulmise järgi, -käemärkide abil, -rütmistatud astmenoodi järgi, - noodi järgi. * vestlus laulu sisust,	Hindamisel arvestatakse: * loomulikku kehahoidu, selget diktsiooni, väljendusrikkust; * individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust; * aktiivset osavõttu ühislaulmisest; *õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli	<u>Eesti keel</u> Õigekiri, silbitamine, teksti tähenduse mõistmine, hääldamine, diktsioon, laulutekstide autorid. <u>Matemaatika</u> Arvud, helipikkused, helikõrgused, taktimõõt, laulu vorm, võrdlus, liitmine-lahutamine, loendamine, loogika, mälu.	Naturaalklaver +klaveritool, süntesaator, akustiline kitarr, noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp, käemärkide tabel.

	<p>ja regilaule seoses kalendritähtpäevadega;</p> <p>* laulab erineva karakteri, helilaadi, taktimõõdu ning tempoga laule õpetaja valikul;</p> <p>* laulab peast kooliastme ühislau:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesti hümn (F. Pacius), • „Tiliseb, tiliseb aisakell" (L. Wirkhaus); lastelaulud: • „Teele, tee, kurekesed", 	<p>heliloojast, teksti autorist.</p> <p>* kaanonite rakendamine mitmehääle laulmise ettevalmistamiseks.</p>	<p>esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Inimeseõpetus</u></p> <p>Kodu, kodumaa- ja rahvakalendriteemad; aeg (tempo) liiklus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Laulu- ja ringmängud, õige kehahoid ja keha tunnetamine laulmisel, hingamine.</p>	
--	--	---	--	---	--

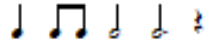
--	--	--	--	--	--

<p>* Laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);</p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (laulmisel).</p>	<p>* Õpib tundma astmeid RA₁, SO₁, ja tajuma astmemudeleid (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) kuulmise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.</p>	<p>* Relatiivne meetod –laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi; *mudellaulude laulmine;</p> <p>* kajamängud, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p>	<p><u>Kunst/loodusõpetus</u></p> <p>Loodusandide (kastanite, tõrude, kivide vms) värvimine vastavalt astmete värvile, kasutamine astme- ja rütmitöös).</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Helipikkused, helikõrgused, taktimõõt, laulu osad.</p> <p><u>Tööõpetus (3.kl)</u></p> <p>Paberist noodijoonestiku lõikamine ja papile vms kleepimine, selle kasutamine töös astmetega.</p>	
--	--	--	--	--	--

<p>Pillimäng</p> <p>* Rakendab pillimängu kaasmängudes;</p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (pillimängus).</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* tähtnimede kasutamine plaatpillide ja plokkflöödi/6-keelse väikekandle mänguvõtete omandamisel.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas musitseerimist lähtudes lapse loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>*kandle või plokkflöödi mänguvõtete omandamist.</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist instrumentaalansambelis või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt.</p> <p><u>Tööõpetus (3.kl)</u></p> <p>Lihtsate rütmipillide valmistamine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Kehapillisaated, koordineerimine, hingamine, õiged mänguvõtted.</p>	<p>Orffi instrumentarium, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>
<p>Muusikaline</p>			<p>Hindamisel</p>		<p>Liikumiseks sobiv</p>

<p>liikumine</p> <p>* Kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (liikumises);</p>	<p>* Tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu;</p> <p>* tantsib eesti laulu- ja ringmänge.</p>	<p>* Orffi pedagoogika; rütmi, meloodia, dünaamika ja tempo tajumine ja väljendamine liikumise kaudu;</p> <p>* individuaalne, paaris- ja rühmatöö.</p>	<p>arvestatakse:</p> <p>* sisu, meeleolu ja ülesehituse tunnetamist ja väljendamist lähtudes lapse loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikapala meeleolu ja sisu kujutamine liikumise kaudu, kehapillisaated, eesti laulu- ja ringmängud.</p> <p><u>Matemaatika</u> Muusikapala ülesehitus.</p>	<p>ruum;</p> <p>muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d.</p>
<p>Omalooming</p> <p><i>*Väärtustab enese ja teiste loomingut;</i></p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (omaloomingus).</p>	<p>* Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;</p> <p>* kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid;</p> <p>* loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne;</p> <p>* kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid;</p> <p>* lihtsate rütmipillide valmistamine;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Õigekiri, liisusalvide, regivärsside loomine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikale liikumise kujundamine vastavalt laulu karakterile, kehapillisaated, koordinatsioon.</p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

				<u>Matemaatika</u> Taktimõõt, muusika osad. <u>Tööõpetus</u> Lihtsate rütmipillide valmistamine.	
Muusika kuulamine ja muusikalugu * Kirjeldab suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega kuulatavat muusikat; * kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (muusika kuulamisel);	* On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika ja muusikapala ülesehitus); * kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara; * väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega; * seostab muusikapala selle autoritega.	* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö; * Orffi pedagoogika – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine jne;	Hindamisel arvestatakse: * arutus- ja väljendusoskust muusika oskussõnavara kasutades; * laulu ja pillimuusika eristamist; * eesti rahvapillide tundmist (kuuldeliselt ja visuaalselt);	<u>Eesti keel</u> Õigekiri, sõnavara, väljendusoskus, arutus. <u>Kunst</u> Muusika meeleolu visualiseerimine. <u>Matemaatika</u> Võrdlemine, osad muusikas, erinevad taktimõõdud, loogika.	Muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, eesti rahvapillide pildid.

	* on tutvunud kuuldeliselt ja visuaalselt eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill);			<u>Inimeseõpetus</u> Aeg (tempo) kodu- ja kodumaa. <u>Tööõpetus</u> Omavalmistatud rütmipillide kasutamine taktimõõdu eristamisel.	
Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnad * Kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (muusikalises kirjaoskuses).	* Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: * noodivältused, paus, rütmifiguurid: * tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides: * astmetel SO, MI, RA, LE, JO,	* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;	Hindamisel arvestatakse: * muusikalise kirjaoskuse ja oskussõnade mõistmist ja rakendamist laulmisel, pillimängus, muusika kuulamisel, muusikalises liikumises, omaloomingus.	Eesti keel Õigekiri, sõnavara, väljendusoskus. Matemaatika Joon, noodivältused, taktimõõt, laulu osad, fermaat, sümbolid. <u>Tööõpetus</u> Rütmikaardid. <u>Inimeseõpetus</u> Meetrum, vaikselt, valjult, tempo.	Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud.

	<p>RA₁, SO₁ põhinevad mudelid;</p> <p>* mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes;</p> <p>* mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:</p> <p>a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;</p> <p>b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;</p> <p>c) muusikapala, salm, refrään, kaanon,</p>			<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Rahvatantsud.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Kõlavärv.</p>	
--	--	--	--	---	--

	<p><i>ostinato</i>, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;</p> <p>d) rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult, <i>piano</i>, <i>forte</i>, fermaat;</p> <p>e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke <i>latern</i>, <i>segno</i>, <i>volt</i>.</p>				
<p>Õppekäigud</p> <p>* <i>Huvitub muusikast nii koolis kui ka väljaspool kooli</i></p>	<p>* Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* muud loovad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist.</p>	<p>Eesti keel Sõnavara, k.a. muusikaline, väljendusoskus, arutlus.</p> <p>Kunst Muusikaelamuse kujutamine visuaalselt.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusika kujutamine liikumise kaudu.</p> <p>Tööõpetus Lihtsa rütmipilli</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muuseumid, õuesõpe.</p>

				valmistamine. Matemaatika Loogika. <u>Loodusõpetus</u> Loodushääled, keskkonna hääled.	
--	--	--	--	--	--

III klass

2 tundi nädalas (kokku 70 tundi)

Õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitus	Soovitused hindamiseks	Lõiming	Õpikeskkonna vajadus
<p>* <i>Osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes;</i></p> <p>* lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust.</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>Kõigi õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse</p> <p>Vormid: individuaalne, paaris- ja rühmatöö, loovtöö, vestlus ja arutelu.</p>	<p>Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p><i>Eesti keel,</i></p> <p><i>matemaatika,</i></p> <p><i>loodusõpetus,</i></p> <p><i>inimeseõpetus,</i></p> <p><i>tööõpetus</i></p> <p><i>kunst,</i></p> <p><i>kehaline kasvatus</i></p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, eesti rahvapillide pildid, heliloojate portreed,</p> <p>muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti,</p>

					noodistusprogramm.
<p>Laulmine</p> <p>* Laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning ühe- ja/või kahehäälses koolikooris, mõistab laulupeo tähendust;</p> <p>* laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislause</p>	<p>* Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas;</p> <p>* mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeoleolu;</p> <p>* laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning teiste rahvaste laule;</p> <p>* laulab eesti rahvalaule ja regilaule seoses kalendritähtpäevadega;</p> <p>* laulab erineva karakteri, helilaadi, taktimõõdu ning tempoga laule õpetaja valikul;</p> <p>* laulab peast</p>	<p>* Õpilaste -vokaalsete võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (solistid, ansamblid, koor);</p> <p>* laulude õppimine: -kuulmise järgi, -käemärkide abil, -rütmistatud astmenoodi järgi, - noodi järgi.</p> <p>* vestlus laulu sisust, heliloojast, teksti autorist.</p> <p>* kaanonite rakendamine mitmehäälsel laulmisel ettevalmistamiseks.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* loomulikku kehahoidu, selget diktsiooni, väljendusrikkust;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>* aktiivset osavõttu ühislaulmisest;</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Õigekiri, silbitamine, teksti tähenduse mõistmine, hääldamine, diktsioon, laulutekstide autorid.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Arvud, helipikkused, helikõrgused, taktimõõt, laulu vorm, võrdlus, liitmine-lahutamine, loendamine, loogika, mälu.</p> <p><u>Inimeseõpetus</u></p> <p>Kodu, kodumaa- ja rahvakalendriteemad; aeg (tempo) liiklus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Laulu- ja ringmängud, õige kehahoid ja keha</p>	<p>Naturaalklaver +klaveritool, süntesaator, akustiline kitarr, noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp, käemärkide tabel.</p>

	kooliastme ühislaul: <ul style="list-style-type: none">• Eesti hümn (F. Pacius),• „Kevadpidu“ (Elagu kõik).			tunnetamine laulmisel, hingamine.	
--	--	--	--	-----------------------------------	--

<p>* Laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);</p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (laulmisel).</p>	<p>* Õpib tundma astmeid JO¹, NA, DI ja tajuma astmemudeleid (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) kuulmise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.</p>	<p>* Relatiivne meetod –laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi; *mudellaulude laulmine;</p> <p>* kajamängud, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p>	<p><u>Kunst/loodusõpetus</u></p> <p>Loodusandide (kastanite, tõrude, kivide vms) värvimine vastavalt astmete värvile, kasutamine astme- ja rütmitöös).</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Helipikkused, helikõrgused, taktimõõt, laulu osad.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Paberist noodijoonestiku lõikamine ja papile vms kleepimine, selle kasutamine töös astmetega.</p>	
--	---	--	--	---	--

<p>Pillimäng</p> <p>* Rakendab pillimängu kaasmängudes;</p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (pillimängus).</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.</p> <p>* on omandanud 6-keelse väikekandle või plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerimisel;</p> <p>* seoses pillimänguga õpitakse tundma viiulivõtit, tähtnimesid ja nende asukohta noodijoonestikul.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* tähtnime kasutamine plaatpillide ja plokkflöödi/6-keelse väikekandle mänguvõtte omandamisel.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas musitseerimist lähtudes lapse loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>*kandle või plokkflöödi mänguvõtte omandamist.</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist instrumentaalansambelis või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt.</p> <p><u>Tööõpetus (3.kl)</u></p> <p>Lihtsate rütmipillide valmistamine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Kehapillisaated, koordineerimine, hingamine, õiged mänguvõtted.</p>	<p>Orffi instrumentarium, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>
<p>Muusikaline</p>			<p>Hindamisel</p>		<p>Liikumiseks sobiv</p>

<p>liikumine</p> <p>* Kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (liikumises);</p>	<p>* Tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu;</p> <p>* tantsib eesti laulu- ja ringmänge.</p>	<p>* Orffi pedagoogika; rütmi, meloodia, dünaamika ja tempo tajumine ja väljendamine liikumise kaudu;</p> <p>* individuaalne, paaris- ja rühmatöö.</p>	<p>arvestatakse:</p> <p>* sisu, meeleolu ja ülesehituse tunnetamist ja väljendamist lähtudes lapse loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikapala meeleolu ja sisu kujutamine liikumise kaudu, kehapillisaated, eesti laulu- ja ringmängud.</p> <p><u>Matemaatika</u> Muusikapala ülesehitus.</p>	<p>ruum;</p> <p>muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d.</p>
<p>Omalooming</p> <p><i>*Väärtustab enese ja teiste loomingut;</i></p> <p>* kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (omaloomingus).</p>	<p>* Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;</p> <p>* kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid;</p> <p>* loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne;</p> <p>* kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid;</p> <p>* lihtsate rütmipillide valmistamine;</p> <p>.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Õigekiri, liisusalvide, regivärsse loomine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikale liikumise kujundamine vastavalt laulu karakterile, kehapillisaated, koordinatsioon.</p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

				<u>Matemaatika</u> Taktimõõt, muusika osad. <u>Tööõpetus</u> Lihtsate rütmipillide valmistamine.	
Muusika kuulamine ja muusikalugu * Kirjeldab suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega kuulatavat muusikat; * kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (muusika kuulamisel);	* On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika ja muusikapala ülesehitus); * kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara; * väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega; * seostab muusikapala selle autoritega.	* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö; * Orffi pedagoogika – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine jne;	Hindamisel arvestatakse: * arutlus- ja väljendusoskust muusika oskussõnavara kasutades; * laulu ja pillimuusika eristamist; * eesti rahvapillide tundmist (kuuldeliselt ja visuaalselt); * marsi, valsi ja polka, 2- ja 3-osalise taktimõõdu eristamist.	<u>Eesti keel</u> Õigekiri, sõnavara, väljendusoskus, arutlus. <u>Kunst</u> Muusika meeleolu visualiseerimine. <u>Matemaatika</u> Võrdlemine, osad muusikas, erinevad taktimõõdud, loogika.	Muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, eesti rahvapillide pildid.

<p>* <i>väärtustab enese ja teiste loomingut.</i></p>	<p>* eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat.</p>			<p><u>Inimeseõpetus</u></p> <p>Aeg (tempo)</p> <p>kodu- ja kodumaa.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Omavalmistatud rütmipillide kasutamine taktimõõdu eristamisel.</p>	
<p>Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnad</p> <p>* Kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes (muusikalises kirjaoskuses).</p>	<p>* Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>* rütmifiguurid ja paus:</p> <p>* tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides:</p> <p>* astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA₁, SO₁, JO¹, NA, DI põhinevad mudelid;</p> <p>* JO- ja RA- astmerida (duur ja</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* muusikalise kirjaoskuse ja oskussõnade mõistmist ja rakendamist laulmisel, pillimängus, muusika kuulamisel, muusikalises liikumises, omaloomingus.</p>	<p>Eesti keel</p> <p>Õigekiri, sõnavara, väljendusoskus.</p> <p>Matemaatika</p> <p>Joon, noodivältused, taktimõõt, laulu osad, fermaat, sümbolid.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Rütmikaardid.</p> <p><u>Inimeseõpetus</u></p> <p>Meetrum, vaikselt, valjult, tempo.</p>	<p>Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud.</p>

	<p>moll) seoses lauludega</p> <p>* mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:</p> <p>a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;</p> <p>b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;</p> <p>c) muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, <i>ostinato</i>, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;</p> <p>d) rütm, meloodia, tempo,</p>			<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Rahvatantsud.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Kõlavärv.</p>	
--	--	--	--	---	--

	<p>kõlavärv, vaikselt, valjult, <i>piano, forte</i>, fermaat;</p> <p>e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke <i>latern, segno, volt</i>.</p>				
<p>Õppekäigud</p> <p>* <i>Huvitub muusikast nii koolis kui ka väljaspool kooli</i></p>	<p>* Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* muud loivad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p> <p>.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist.</p>	<p>Eesti keel Sõnavara, k.a. muusikaline, väljendusoskus, arutlus.</p> <p>Kunst Muusikaelamuse kujutamine visuaalselt.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusika kujutamine liikumise kaudu.</p> <p>Tööõpetus Lihtsa rütmipilli valmistamine.</p> <p>Matemaatika</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muuseumid, õuesõpe.</p>

				Loogika. <u>Loodusõpetus</u> Loodushääled, keskkonna hääled.	
--	--	--	--	---	--

IV klass

2 tundi nädalas (kokku 70 tundi)

Kooliastme õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitusel	Soovitused hindamiseks	Lõiming	Õpikeskkonna vajadus
<p>* Osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes; huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles;</p> <p>* oskab kuulata iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslasi</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>Kõigi õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse arvestades nende muusikalisi võimeid ja arengut.</p> <p>Vormid: individuaalne, paaris- ja rühmatöö; loovtöö; vestlus ja arutelu.</p>	<p>Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p><i>Eesti keel,</i> <i>matemaatika,</i> <i>loodusõpetus,</i> <i>ühiskonnaõpetus,</i> <i>tehnoloogiaõpetus,</i> <i>kunst,</i> <i>kehaline kasvatus,</i> <i>võõrkeeled,</i> <i>ajalugu</i></p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, naturaalklaver + tool, süntesaator, plokkflöödid või 6-keelsed väikekandled, omavalmistatud pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rahvapillide pildid, heliloojate portreed,</p> <p>muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm.</p>

<p>Laulmine</p> <p>* Laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;</p> <p>* laulab koolikooris õpetaja valikul ja/või erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses; mõistab laulupeo traditsiooni ja tähendust;</p> <p>* oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaulu.</p>	<p>* Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest;</p> <p>* laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule <i>a cappella</i> ja saatega;</p> <p>* rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes;</p> <p>* laulab peast kooliastme ühislaulu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesti hümn (Fr. Pacius), • "Püha öö" (F. Gruber), • "Meil aiaäärne tänavas" (eesti rhl); 	<p>* Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koor);</p> <p>* laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi;</p> <p>* vestlus (laulu sisu, helilooja, teksti autor, muusika väljendusvahendid).</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* loomulikku kehahoidu, selget diktsiooni, väljendusrikkust;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>* aktiivset osavõttu ühislaulmisest;</p> <p>* helikõrguste tabamist lähtudes õpilase võimetest.</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel</p>	<p><u>Eesti keel,</u></p> <p>Teksti tähenduse mõistmine – arutelu ja analüüs, diktsioon, ilmekus.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Laulu vorm, taktimõõt, murrud, mälu, seostamisoskus.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Kodu, kodumaa; rahvakalendri tähtpäevad; aeg (tempo) liiklus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Õige kehahoid ja hingamine.</p>	<p>Naturaalklaver +tool, süntesaator, akustiline kitarr,</p> <p>noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp; käemärkide tabel .</p>
--	--	--	---	---	--

			arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.		
<p>* Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid);</p> <p>* kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (laulmisel).</p>	<p>* Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI);</p> <p>* duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega;</p>	<p>* Relatiivne meetod – laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi, mudellaulud;</p> <p>* kajamäng, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Silbitamine teksti rütmistamisel.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Helipikkused ja -kõrgused, taktimõõt, murrud, helikõrguste vahelised kaugused.</p> <p><u>Kunst/loodusõpetus</u></p> <p>Looduslike materjalide (puupulgad, kivid jms) kasutamine astmetrepiks</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p>	

				Omavalmistatud muusikateemaliste mängude kasutamine rütmialases töös ja laulmisel relatiivsete astmetega.	
<p>Pillimäng</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (pillimängus)</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* rakendab musitseerides 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid;</p> <p>* seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga;</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid ;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist instrumentaalansambelis või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt, seostamisoskus (astme- ja tähtnimed, helistikud ja kolmkõlad).</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide valmistamine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Kehapillisaated, hingamine, koordineerimine, õiged mänguvõtted.</p>	<p>Orffi instrumentarium; trummikomplekt, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>

		* süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.			
<p>Muusikaline liikumine</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (liikumises).</p>	* Tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi;	<p>* Orffi pedagoogika,</p> <p>* individuaalne, paaris- ja rühmatöö.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* sisu, meeleolu, ülesehituse ja erinevate maade muusika karakterite tunnetamist ja väljendamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikapala ja eri maade rahvamuusikale iseloomuliku karakteri kujutamine liikumise kaudu, kehapillisaated, eesti laulu- ja ringmängud.</p> <p><u>Matemaatika</u> Muusikapala vorm.</p>	<p>Liikumiseks sobiv ruum;</p> <p>muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d.</p>

			arengust.		
<p>Omalooming</p> <p>* Julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnalises kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;</p> <p>* kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (omaloomingus).</p>	<p>* Loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>’sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;</p> <p>* kasutab improvisatsioonides astmemudeleid;</p> <p>* loob tekste: regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne;</p> <p>* kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid ;</p> <p>* lihtsamate pillide valmistamine;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Õigekiri, regivärsside ja lihtsamate laulusõnade loomine, väljendusoskus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikale liikumise loomine vastavalt laulu karakterile, kehapillisaated, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Taktimõõt, murrud, muusikapala vorm.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, süntesaator, trummikomplekt, plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

				<p>Lihtsate pillide ja muusikateemaliste mängude valmistamine.</p> <p>Kunst Rütmikaartide valmistamine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi kasutades.</p>	
<p>Muusika kuulamine ja muusikalugu</p> <p>* Kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat;</p>	<p>* Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi; (kahe- ja kolmeosaline lihtvorm);</p> <p>* iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara;</p> <p>* teadvustab muusikateoste autorikaitse</p>	<p>Vestlus, arutelu, individuaalne ja rühmatöö: helilooja, teksti autor, oskussõnad, muusika väljendusvahendid, vorm, hääleliigid, instrumentaal- ja</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* arutlus- ja väljendusoskust muusika oskussõnavara kasutades;</p> <p>* 2- ja 3-osalise</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Sõnavara, õigekiri, sh muusikaline, väljendus- ja põhjendusoskus (kirjalik ja suuline).</p> <p>Kirjandus</p>	<p>Muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, muusikainstrumentide ja rahvapillide pildid.</p>

<p>mõistab autorsuse tähendust</p> <p>* Eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat</p> <p>* Kasutab üksinda ning</p>	<p>vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.</p> <p>*kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); koore ja dirigente kodukohas; tuntumaid Eesti koore; teab Eesti laulupidude traditsiooni</p>	<p>vokaalmuusika, pilliliigid, eesti rahvamuusika, autorlus.</p>	<p>lihtvormi eristamist;</p> <p>* hääleliikide eristamist kuuldeliselt;</p> <p>* vokaal- ja instrumentaalmuusika eristamist;</p> <p>* pilliliikide eristamist kõla ja välimuse järgi;</p>	<p>Autorlus.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Muusika meeleolu visualiseerimine.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Võrdlemine, eristamine, muusikapala vorm, erinevad taktimõõdud, loogika.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Aeg (tempo), kodu- ja kodumaa, riigid, rahvad.</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Omavalmistatud muusikalooliste mängude kasutamine.</p> <p><u>Ajalugu</u></p> <p>Eesti ja erinevate</p>	
---	---	--	---	--	--

<p>koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (muusika kuulamisel)</p>				<p>maade kultuurilugu.</p> <p><u>Võõrkeeled</u></p> <p>võõrkeelsete laulutekstide mõistmine, sõnaraamatu kasutamine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikanäidete leidmine ja kasutamine internetis.</p>	
<p>Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (muusikalises kirjaoskuses).</p>	<p>* Mõistab helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>* noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:</p> 	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* muusikalise kirjaoskuse rakendamist laulmisel, pillimängus, muusikalises liikumises, omaloomingus;</p>	<p>Eesti keel õigekiri, sh muusikaline, väljendusoskus.</p> <p>Matemaatika Noodivältused, taktimõõt, vorm, sümbolid, murdarvud, paralleelsed helistikud,</p>	<p>Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud,</p>

	<p>* laulab noodist astmetel SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides;</p> <p>* 2/4,3/4 ja 4/4 taktimõõtude tähenduse mõistmine ja arvestamine musitseerimisel;</p> <p>2-osaline lihtvorm,</p> <p>* mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:</p> <p>a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed),</p> <p>b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon;</p> <p>c) tämber, hääleliigid (sopran,</p>			<p>võrdlemine ja eristamine.</p> <p><u>Inimeseõpetus</u></p> <p>Meetrum, vaikselt, valjult, tempo.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Rahvatants.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Kõlavärv.</p> <p><u>Võõrkeel</u></p> <p>Itaaliakeelsete muusikaalaste terminite tähenduse mõistmine seoses lauludega.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p>	
--	---	--	--	---	--

	metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, rahvapillid);			Muusikaterminite seletuste leidmine internetis	
--	--	--	--	--	--

<p>Õppekäigud</p> <p><i>* Huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles</i></p>	<p>* Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* muud loovad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* oma arvamuse põhjendamist;</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist;</p> <p>* tööpanust.</p>	<p>Eesti keel Õigekiri, sõnavara, sh muusikaline, väljendusoskus.</p> <p>Kunst Muusikaelamuse kujutamine visuaalselt.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusikaelamuse kujutamine liikumises ja dramatiseeringus.</p> <p><u>Matemaatika</u> Loogika, arutlusoskus.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u> Teabe otsimine ja leidmine ürituste, institutsioonide</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muuseumid, muusikakoolid, raamatukogud, virtuaalsed õppekäigud, õuesõpe.</p>
---	--	---	--	---	--

				kohta.	
--	--	--	--	--------	--

V klass

2 tundi nädalas (kokku 70 tundi)

Kooliastme õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitus	Soovitused hindamiseks	Lõiming	Õpikeskkonna vajadus
<p>* Osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes; huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles;</p> <p>* oskab kuulata</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>Kõigi õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse arvestades nende muusikalisi võimeid ja arengut.</p> <p>Vormid:</p>	<p>Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p>Eesti keel,</p> <p>kirjandus</p> <p>matemaatika,</p> <p>loodusõpetus,</p> <p>ühiskonnaõpetus,</p> <p>tehnoloogiaõpetus,</p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, naturaalklaver + tool, süntesaator, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel,</p>

<p>iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslasi</p>		<p>individuaalne, paaris- ja rühmatöö; loovtöö; vestlus ja arutelu.</p>		<p><i>kunst,</i> <i>kehaline kasvatus,</i> <i>võõrkeeled,</i> <i>ajalugu</i> <i>(arvutiõpetus vastavalt kooli õppekavale)</i></p>	<p>rahvapillide pildid, heliloojate portreed, muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm.</p>
<p>Laulmine</p> <p>* Laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;</p> <p>* laulab koolikooris õpetaja valikul ja/või erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses; mõistab laulupeo traditsiooni ja</p>	<p>* Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest;</p> <p>* laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule <i>a cappella</i> ja saatega;</p> <p>* rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes;</p> <p>* laulab peast kooliastme ühislaule:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesti hümn (Fr. Pacius), • "Kui Kungla rahvas" (K. A. 	<p>* Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koor);</p> <p>* laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* loomulikku kehahoidu, selget diktsiooni, väljendusrikkust;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>* aktiivset osavõttu ühislaulmisest;</p> <p>* helikõrguste tabamist lähtudes</p>	<p><u>Eesti keel.</u></p> <p>Teksti tähenduse mõistmine – arutelu ja analüüs, diktsioon, ilmekus.</p> <p><u>Kirjandus</u> Laulutekstide autorid.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Laulu vorm, taktimõõt, murrud, mälu, seostamisoskus.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Kodu, kodumaa;</p>	<p>Naturaalklaver +tool, süntesaator, akustiline kitarr,</p> <p>noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp; käemärkide tabel .</p>

<p>tähendust;</p> <p>* oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule.</p>	<p>Hermann),</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Eesti lipp" (E. Võrk), • "Meil aiaäärne tänavas" (eesti rhl); 	<p>* vestlus (laulu sisu, helilooja, teksti autor, muusika väljendusvahendid).</p>	<p>õpilase võimetest.</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p>rahvakalendri tähtpäevad; aeg (tempo) liiklus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Õige kehahoid ja hingamine.</p>	
<p>* Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid);</p> <p>* kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (laulmisel).</p>	<p>* Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI);</p> <p>* duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega;</p> <p>* seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g–G2.</p>	<p>* Relatiivne meetod – laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi, mudellaulud;</p> <p>* kajamäng, rütmilis-</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Silbitamine teksti rütmistamisel.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Helipikkused ja -kõrgused, taktimõõt, murrud, helikõrguste vahelised kaugused.</p>	

		meloodilised küsimus-vastus motiivid.		<u>Kunst/loodusõpetus</u> Looduslike materjalide (puupulgad, kivid jms) kasutamine astmetrepiks <u>Tehnoloogiaõpetus</u> Omavalmistatud muusikateemaliste mängude kasutamine rütmialases töös ja laulmisel relatiivsete astmetega.	
--	--	---	--	--	--

<p>Pillimäng</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (pillimängus)</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* rakendab musitseerides 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid;</p> <p>* seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga;</p> <p>* seostab helistikke ja toonika kolmkõlasid C-duur, a-moll pillimänguga;</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid ;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus;</p> <p>* süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist instrumentaalansambli või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt, seostamisoskus (astme- ja tähtnimed, helistikud ja kolmkõlad).</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide valmistamine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Kehapillisaated, hingamine, koordineerimine, õiged mänguvõtted.</p>	<p>Orffi instrumentarium; trummikomplekt, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>
<p>Muusikaline</p>	<p>* Tunnetab ja väljendab liikumises</p>		<p>Hindamisel</p>		

<p>liikumine</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (liikumises).</p>	<p>meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi;</p> <p>* tantsib eesti laulu- ja ringmänge;</p> <p>* väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt) Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra;</p>	<p>* Orffi pedagoogika,</p> <p>* individuaalne, paaris- ja rühmatöö.</p>	<p>arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* sisu, meeleolu, ülesehituse ja erinevate maade muusika karakterite tunnetamist ja väljendamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikapala ja eri maade rahvamuusikale iseloomuliku karakteri kujutamine liikumise kaudu, kehapillisaated, eesti laulu- ja ringmängud.</p> <p><u>Matemaatika</u> Muusikapala vorm.</p>	<p>Liikumiseks sobiv ruum; muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d.</p>
<p>Omalooming</p> <p>* Julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnalises kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;</p>	<p>* Loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;</p> <p>* kasutab improvisatsioonides astmemudeleid;</p> <p>* loob tekste: regivärse, lihtsamaid laulusõnu jne;</p> <p>* kasutab muusika karakteri ja meeleolu</p>	<p>* Orffi pedagoogika – omaloomingulise d kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid ;</p> <p>* lihtsamate</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Õigekiri, regivärsside ja lihtsamate laulusõnade loomine, väljendusoskus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikale liikumise loomine vastavalt laulu karakterile,</p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, süntesaator, trummikomplekt, plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

<p>* kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (omaloomingus).</p>	<p>väljendamiseks loovliikumist.</p>	<p>pillide valmistamine;</p>		<p>kehapillisaated, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Taktimõõt, murrud, muusikapala vorm.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide ja muusikateemaliste mängude valmistamine.</p> <p>Kunst</p> <p>Rütmikaartide valmistamine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi</p>	
---	--------------------------------------	------------------------------	--	--	--

				kasutades.	
<p>Muusika kuulamine ja muusikalugu</p> <p>* Kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat; mõistab autorsuse tähendust</p>	<p>* Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi; (kahe- ja kolmeosaline lihtvorm);</p> <p>* iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara;</p> <p>* teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.</p> <p>* kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit</p> <p>* tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada eesti rahvamuusika</p>	<p>Vestlus, arutelu, individuaalne ja rühmatöö: helilooja, teksti autor, oskussõnad, muusika väljendusvahendid, vorm, hääleliigid, instrumentaal- ja vokaalmuusika, pilliliigid, eesti rahvamuusika, autorlus.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* arutus- ja väljendusoskust muusika oskussõnavara kasutades;</p> <p>* oskust leida iseloomulikke jooni Eesti rahvamuusikas;</p> <p>* oskust võrrelda erinevate rahvaste muusikat.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Sõnavara, õigekiri, sh muusikaline, väljendus- ja põhjendusoskus (kirjalik ja suuline).</p> <p>Kirjandus Autorlus.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Muusika meeleolu visualiseerimine.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Võrdlemine, eristamine, muusikapala vorm, erinevad</p>	<p>Muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, muusikainstrumentide ja rahvapillide pildid.</p>

<p>* Leiab iseloomulikke jooni eesti ja teiste maade rahvamuusikas</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (muusika kuulamisel)</p>	<p>suursündmusi;</p> <p>* on tutvunud (valikuliselt) Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra muusikatraditsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt;</p>			<p>taktimõõdud, loogika.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Aeg (tempo),</p> <p>kodu- ja kodumaa, riigid, rahvad.</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Omavalmistatud muusikalooliste mängude kasutamine.</p> <p><u>Ajalugu</u></p> <p>Eesti ja erinevate maade kultuurilugu.</p> <p><u>Võõrkeeled</u></p> <p>võõrkeelsete laulutekstide mõistmine, sõnaraamatu kasutamine.</p>	
---	---	--	--	---	--

				<u>Arvutiõpetus</u> Muusikanäidete leidmine ja kasutamine internetis.	
<p>Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (muusikalises kirjaoskuses).</p>	<p>* Mõistab helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>* noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:</p> <p>* laulab noodist astmetel SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikuga erinevates kõrguspositsioonides;</p> <p>* helilaadi ja helistiku eristamine ja</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* muusikalise kirjaoskuse rakendamist laulmisel, pillimängus, muusikalises liikumises, omaloomingus;</p>	<p>Eesti keel õigekiri, sh muusikaline, väljendusoskus.</p> <p>Matemaatika Noodivältused, taktimõõt, vorm, sümbolid, murdarvud, paralleelsed helistikud, võrdlemine ja eristamine.</p> <p><u>Inimeseõpetus</u> Meetrum, vaikselt, valjult, tempo.</p>	<p>Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud,</p>

	<p>kasutamine, helistikud C - a;</p> <p>* mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:</p> <p>a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees (#), bemoll (b), bekarr (♯); paralleelhelistikud</p> <p>b) + kordavalt I kooliastme muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara .</p>			<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Rahvatants.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Kõlavärv.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikaterminitele seletuste leidmine internetis</p>	
--	--	--	--	--	--

<p>Õppekäigud</p> <p><i>* Huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles</i></p>	<p>* Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* muud loovad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* oma arvamuse põhjendamist;</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist;</p> <p>* tööpanust.</p>	<p>Eesti keel Õigekiri, sõnavara, sh muusikaline, väljendusoskus.</p> <p>Kunst Muusikaelamuse kujutamine visuaalselt.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusikaelamuse kujutamine liikumises ja dramatiseeringus.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Loogika, arutlusoskus.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Teabe otsimine ja leidmine ürituste, institutsioonide</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muuseumid, muusikakoolid, raamatukogud, virtuaalsed õppekäigud, õuesõpe.</p>
---	--	---	--	---	--

				kohta.	
--	--	--	--	--------	--

VI klass

1 tund nädalas (kokku 35 tundi)

Kooliastme õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitud	Soovitused hindamiseks	Lõiming	Õpikeskkonna vajadus
<p>* Osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes; huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles;</p> <p>* oskab kuulata</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>Kõigi õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse arvestades nende muusikalisi võimeid ja arengut.</p> <p>Vormid:</p>	<p>Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p>Eesti keel,</p> <p>kirjandus</p> <p>matemaatika,</p> <p>loodusõpetus,</p> <p>ühiskonnaõpetus,</p> <p>tehnoloogiaõpetus,</p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, naturaalklaver + tool, süntesaator, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel,</p>

<p>iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslasi</p>		<p>individuaalne, paaris- ja rühmatöö; loovtöö; vestlus ja arutelu.</p>		<p><i>kunst,</i> <i>kehaline kasvatus,</i> <i>võõrkeeled,</i> <i>ajalugu</i> <i>(arvutiõpetus vastavalt kooli õppekavale)</i></p>	<p>rahvapillide pildid, heliloojate portreed, muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm.</p>
<p>Laulmine</p> <p>* Laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;</p> <p>* laulab koolikooris õpetaja valikul ja/või erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses; mõistab laulupeo traditsiooni ja</p>	<p>* Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest;</p> <p>* laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule <i>a cappella</i> ja saatega;</p> <p>* rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes;</p> <p>* laulab peast kooliastme ühislaule:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesti hümn (Fr. Pacius), • "Mu isamaa armas" (saksa rhvl), • "Kas tunned maad" (J. Berad), 	<p>* Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koor);</p> <p>* laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* loomulikk kehahoidu, selget diktsiooni, väljendusrikkust;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>* aktiivset osavõttu ühislaulmisest;</p> <p>* helikõrguste tabamist lähtudes</p>	<p><u>Eesti keel,</u></p> <p>Teksti tähenduse mõistmine – arutelu ja analüüs, diktsioon, ilmekus.</p> <p><u>Kirjandus</u> Laulutekstide autorid.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Laulu vorm, taktimõõt, murrud, mälu, seostamisoskus.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Kodu, kodumaa;</p>	<p>Naturaalklaver +tool, süntesaator, akustiline kitarr,</p> <p>noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp; käemärkide tabel .</p>

<p>tähendust;</p> <p>* oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule.</p>		<p>* vestlus (laulu sisu, helilooja, teksti autor, muusika väljendusvahendid).</p>	<p>õpilase võimetest.</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p>rahvakalendri tähtpäevad; aeg (tempo) liiklus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Õige kehahoid ja hingamine.</p>	
<p>* Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid);</p> <p>* kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (laulmisel).</p>	<p>* Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI);</p> <p>* duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega;</p> <p>* seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g–G2.</p>	<p>* Relatiivne meetod – laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi, mudellaulud;</p> <p>* kajamäng, rütmilis-</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Silbitamine teksti rütmistamisel.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Helipikkused ja -kõrgused, taktimõõt, murrud, helikõrguste vahelised kaugused.</p>	

		meloodilised küsimus-vastus motiivid.		<u>Kunst/loodusõpetus</u> Looduslike materjalide (puupulgad, kivid jms) kasutamine astmetrepiks <u>Tehnoloogiaõpetus</u> Omavalmistatud muusikateemaliste mängude kasutamine rütmialases töös ja laulmisel relatiivsete astmetega.	
--	--	---	--	--	--

<p>Pillimäng</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (pillimängus)</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* rakendab musitseerides 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid;</p> <p>* seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga;</p> <p>* seostab helistikke G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll pillimänguga.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid ;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus;</p> <p>* süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist instrumentaalansambli või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt, seostamisoskus (astme- ja tähtnimed, helistikud ja kolmkõlad).</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide valmistamine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Kehapillisaated, hingamine, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p>	<p>Orffi instrumentarium; trummikomplekt, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>
<p>Muusikaline</p>	<p>* Tunnetab ja väljendab liikumises</p>		<p>Hindamisel</p>		

<p>liikumine</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (liikumises).</p>	<p>meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi;</p> <p>* väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt) Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari, Saksa</p>	<p>* Orffi pedagoogika,</p> <p>* individuaalne, paaris- ja rühmatöö.</p>	<p>arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* sisu, meeleolu, ülesehituse ja erinevate maade muusika karakterite tunnetamist ja väljendamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikapala ja eri maade rahvamuusikale iseloomuliku karakteri kujutamine liikumise kaudu, kehapillisaated, eesti laulu- ja ringmängud.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Muusikapala vorm.</p>	<p>Liikumiseks sobiv ruum; muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d.</p>
<p>Omalooming</p> <p>* Julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnalises kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;</p>	<p>* Loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;</p> <p>* kasutab improvisatsioonides astmemudeleid;</p> <p>* loob tekste: regivärse, lihtsamaid laulusõnu jne;</p> <p>* kasutab muusika karakteri ja meeleolu</p>	<p>* Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid ;</p> <p>* lihtsamate</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Õigekiri, regivärsside ja lihtsamate laulusõnade loomine, väljendusoskus.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Muusikale liikumise loomine vastavalt laulu karakterile,</p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, süntesaator, trummikomplekt, plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

<p>* kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (omaloomingus).</p>	<p>väljendamiseks loovliikumist.</p>	<p>pillide valmistamine;</p>		<p>kehapillisaated, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Taktimõõt, murrud, muusikapala vorm.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide ja muusikateemaliste mängude valmistamine.</p> <p>Kunst</p> <p>Rütmikaartide valmistamine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi</p>	
---	--------------------------------------	------------------------------	--	--	--

				kasutades.	
<p>Muusika kuulamine ja muusikalugu</p> <p>* Kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat; mõistab autorsuse tähendust</p>	<p>* Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi; (kahe- ja kolmeosaline lihtvorm);</p> <p>* iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara;</p> <p>* teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.</p> <p>* on tutvunud (valikuliselt) Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari või Saksa muusikatraditsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt;</p>	<p>Vestlus, arutelu, individuaalne ja rühmatöö: helilooja, teksti autor, oskussõnad, muusika väljendusvahendid, autorlus.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* arutus- ja väljendusoskust muusika oskussõnavara kasutades;</p> <p>* oskust võrrelda erinevate rahvaste muusikat.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Sõnavara, õigekiri, sh muusikaline, väljendus- ja põhjendusoskus (kirjalik ja suuline).</p> <p>Kirjandus Autorlus.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Muusika meeleolu visualiseerimine.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Võrdlemine, eristamine, muusikapala vorm, erinevad</p>	<p>Muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, muusikainstrumentide ja rahvapillide pildid.</p>

<p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (muusika kuulamisel)</p>				<p>taktimõõdud, loogika.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Aeg (tempo),</p> <p>kodu- ja kodumaa, riigid, rahvad.</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Omavalmistatud muusikalooliste mängude kasutamine.</p> <p><u>Ajalugu</u></p> <p>Eesti ja erinevate maade kultuurilugu.</p> <p><u>Võõrkeeled</u></p> <p>võõrkeelsete laulutekstide mõistmine, sõnaraamatu kasutamine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikanäidete leidmine ja</p>	
--	--	--	--	--	--

				kasutamine internetis.	
<p>Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara</p> <p>* Kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi (muusikalises kirjaoskuses).</p>	<p>* Mõistab helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>* rütmifiguurid:</p> <p></p> <p>* laulab noodist astmetel SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides;</p> <p>* Helistikud G – e, F – d;</p> <p>* kaheksandik taktimõõdu tutvustamine laulurepertuaarist tulenevalt;</p> <p>* mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* kirjalik töö – töövihik.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* muusikalise kirjaoskuse rakendamist laulmisel, pillimängus, muusikalises liikumises, omaloomingus;</p> <p>* I ja II kooliastme oskussõnade rakendamist muusika kuulamisel.</p>	<p>Eesti keel õigekiri, sh muusikaline, väljendusoskus.</p> <p>Matemaatika Noodivältused, taktimõõt, vorm, sümbolid, murdarvud, paralleelsed helistikud, võrdlemine ja eristamine.</p> <p><u>Inimeseõpetus</u> Meetrum, vaikselt, valjult, tempo.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u> Rahvatants.</p>	<p>Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud,</p>

	<p>a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees (#), bemoll (b), bekarr (♯); paralleelhelistikud</p> <p>b) tempo, <i>andante</i>, <i>moderato</i>, <i>allegro</i>, <i>largo</i>, <i>ritenuto</i>, <i>accelerando</i>, dünaamika, <i>piano</i>, <i>forte</i>, <i>mezzopiano</i>, <i>mezzoforte</i>, <i>pianissimo</i>, <i>fortissimo</i>, <i>crescendo</i>, <i>diminuendo</i>;</p> <p>e) + kordavalt I kooliastme muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara .</p>			<p><u>Kunst</u></p> <p>Kõlavärv.</p> <p><u>Võõrkeel</u></p> <p>Itaaliakeelsete muusikaalaste terminite tähenduse mõistmine seoses lauludega.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikaterminitele seletuste leidmine internetis</p>	
--	---	--	--	---	--

<p>Õppekäigud</p> <p><i>* Huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles</i></p>	<p>* Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Vestlus, arutelu, individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* muud loovad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* oma arvamuse põhjendamist;</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist;</p> <p>* tööpanust.</p>	<p>Eesti keel Õigekiri, sõnavara, sh muusikaline, väljendusoskus.</p> <p>Kunst Muusikaelamuse kujutamine visuaalselt.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusikaelamuse kujutamine liikumises ja dramatiseeringus.</p> <p><u>Matemaatika</u> Loogika, arutlusoskus.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u> Teabe otsimine ja leidmine ürituste, institutsioonide</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muuseumid, muusikakoolid, raamatukogud, virtuaalsed õppekäigud, õuesõpe.</p>
---	--	---	--	---	--

				kohta.	
--	--	--	--	--------	--

VII klass

1 tund nädalas (kokku 35 tundi)

Õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitud	Soovitud hindamiseks	Lõiming	
<p>* Osaleb meelega muusikalistes tegevustes ning kohalikus kultuurielus; aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme;</p> <p>* oskab kuulata iseennast ja kaaslasi ning</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>* Kõikide õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse arvestades nende muusikalisi võimeid ja arengut.</p> <p>* Vormid – individuaalne, paaris- ja rühmatöö; loovtöö; vestlus ja arutelu.</p>	<p>* Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p>Eesti keel, kirjandus, matemaatika, loodusõpetus inimeseõpetus bioloogia,</p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, naturaalklaver + tool, süntesaator, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud</p>

<p>hindab enda ja teiste panust koos musitseerides; suhtub kohusetundlikult endale võetud ülesannetesse;</p> <p>* kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes;</p> <p>* valdab ülevaadet muusikaga seotud elukutsest ja võimalustest muusikat õppida.</p>				<p>geograafia, tehnoloogiaõpetus, kunst, kehaline kasvatus, võõrkeeled , ajalugu, arvutiõpetus, käsitöö (rahvaste kultuuripärand, teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooni allikana).</p>	<p>pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, muusikainstrumentide ja rahvapillide pildid, heliloojate portreed,</p> <p>muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm</p>
--	--	--	--	---	---

<p>Laulmine</p> <p>* Laulab ühe- või mitmehäälselt rühmas olenevalt oma hääle omapärast;</p> <p>* laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja/või musitseerib erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes; mõistab ja väärtustab laulupeo sotsiaal-poliitilist olemust ning muusikahariduslikku tähendust;</p> <p>* oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislause</p>	<p>* Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoiu häälemurdeperioodil;</p> <p>* laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;</p> <p>* osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti;</p> <p>* laulab peast kooliastme ühislause:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Eesti hümn“ (F. Pacius), • "Jää vabaks, Eesti meri" (V. Oksvort), • “Laul Põhjamaast” (Ü. Vinter), • "Saaremaa valss" (R. Valgre), 	<p>* Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koorid);</p> <p>* laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi;</p> <p>* vestlus (laulu sisu, helilooja, teksti autor, väljendusvahendid).</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* loomulikku kehahoidu, selget diktsiooni, väljendusrikkust;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>* aktiivset osavõttu ühislaulmisest;</p> <p>* helikõrguste tabamist lähtudes õpilase võimetest;</p> <p>* õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel</p>	<p><u>Eesti keel</u>,</p> <p>Teksti tähenduse mõistmine – arutelu ja analüüs, diktsioon, väljendusrikkus.</p> <p><u>Kirjandus</u> Laulutekstide autorid.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Laulu vorm, taktimõõt, murrud, mälu, seostamis- ja põhjendusoskus (loogika), paralleelsed helistikud.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Liiklus-, kodu-, kodumaa- ja rahvakalendriteemad; aeg (tempo).</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p><i>Loomulik kehahoid ja hingamine.</i></p>	<p>Naturaalklaver + tool, süntesaator, akustilised kitarrid, trummikomplekt,</p> <p><i>noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp; käemärkide tabel, rütmikaardid.</i></p>
--	---	--	--	---	--

<p>* rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid (laulmisel).</p>			<p>arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Bioloogia</u></p> <p>Hingamine, häälehoid (k.a häälemurde perioodil), kuulmine ja kõrv, pärilikkus.</p> <p><u>Loodusõpetus</u> Liikumine/dünaamika.</p> <p><u>Inimeseõpetus</u> Õige, vale, normid-reeglid,</p>	
<p>* Kasutab noodist lauldes relatiivseid helikõrgusi (astmeid).</p>	<p>* Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI);</p> <p>* absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete</p>	<p>* Relatiivne meetod – laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi, mudellaulud;</p> <p>* kajamäng, rütmilis-meloodilised</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Silbitamine teksti rütmistamisel.</p> <p><u>Matemaatika</u></p>	

	<p>helikõrgustega (g-G²); * duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega;</p>	<p>küsimus-vastus motiivid.</p>		<p>Helipikkused ja -kõrgused, taktimõõt, murrud, helide vahelised suhted.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Omavalmistatud muusikateemaliste mängude kasutamine rütmi- ja astmetöös.</p>	
<p>Pillimäng</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid (pillimängus).</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* rakendab musitseerides akustilise kitarriga lihtsamaid akordmänguvõtmeid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus;</p> <p>* helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus;</p> <p>* süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* teadmiste ja muusikaliste väljendusvahendite rakendamist pillimängus;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas musitseerimist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>*õpilase aktiivset osalemist</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt, seostamisoskus (astme- ja tähtnimed, helistikud ja kolmkõlad), paralleelsed helistikud.</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide valmistamine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p>	<p>Orffi instrumentarium; akustilised kitarrid, trummikomplekt, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>

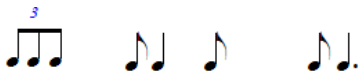
			<p>instrumentaalansamblis või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p>Kehapillisaated, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p> <p><u>Loodusõpetus</u></p> <p>Loodusnähtused- ja hääled, liikumine/dünaamika, jõud.</p>	
<p>Muusikaline liikumine</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loominguideid (liikumises).</p>	<p>* Tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid;</p> <p>* väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt) Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika, Idamaad.</p>	<p>* Orffi pedagoogika;</p> <p>* individuaalne, paaris- ja rühmatöö.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* sisu, meeleolu, ülesehituse ja erinevate maade muusika karakterite tunnetamist ja väljendamist lähtudes õpilase loomulikest</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Eri maade rahvamuusikale iseloomuliku karakteri ja muusika väljendusvahendite kujutamise liikumise kaudu, kehapillisaated,</p> <p><u>Matemaatika</u> Muusikapala vorm.</p>	<p>Liikumiseks sobiv ruum;</p> <p>muusikakeskus HIFI,</p> <p>DVD-mängija, CD-d, DVD-d.</p>

			võimetest ja nende arengust.		
<p>Omalooming</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid (omaloomingus).</p>	<p>* Loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel;</p> <p>* loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;</p> <p>* kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid);</p> <p>* loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne;</p> <p>* väljendab muusika karakterit ja meeolelu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu;</p> <p>*loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme kasutades.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid;</p> <p>* rondo- ja variatsioonivorm;</p> <p>* lihtsamate pillide valmistamine;</p> <p>* infotehnoloogia – noodistusprogramm(id).</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Tekstide loomine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Loominguliste ideede väljendamine liikumises, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Muusikapala vorm, taktimõõdud/murdarvud.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide valmistamine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Lihtsate muusikapalade loomine</p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, süntesaator, akustilised kitarrid, trummikomplekt,</p> <p>plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

				muusikaprogrammi kasutades.	
--	--	--	--	-----------------------------	--

<p>Muusika kuulamine ja muusikalugu</p> <p>* Väljendab oma arvamust kuulnud muusikast ning põhjendab ja analüüsib seda muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult;</p> <p>* <i>väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes;</i></p> <p>*teab autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi ja kohustusi;</p>	<p>* Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust (2-ja 3-osalist lihtvormi, variatsiooni- ja rondovormi);</p> <p>* arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades;</p> <p>* arvestab teiste arvamust ning põhjendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;</p> <p>*eesti tuntud interpretide, dirigentide, ansamblite, orkestrite ja muusika suursündmuste tundmine;</p> <p>* eristab kõla ja kuju järgi: <i>keelpillid: poogenpillid viiul,</i></p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* vestlus, arutelu, analüüs;</p> <p>* orffi pedagoogika – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine jne.;</p> <p>* kirjalik töö - essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat jne;</p> <p>* infotehnoloogia – <i>power-point</i> presentatsioon jne.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* arutus-, väljendus- ja analüüsioskust ning oma arvamuse põhjendamist muusika oskussõnavara kasutades (essee, suuline ettekanne);</p> <p>* 2- ja 3-osalise lihtvormi, variatsiooni- ja rondovormi eristamist;</p> <p>* hääleliikide eristamist kuuldeliselt;</p> <p>* vokaal- ja instrumentaalmuusika eristamist;</p> <p>* pillirühmade ja pillide eristamist</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Sõnavara, sh muusikaline, suuline ja kirjalik väljendusoskus (essee, uurimus, referaat), õigekiri, väitlemine oma seisukohtade põhjendamiseks.</p> <p><u>Kirjandus</u></p> <p>Teose autor, teksti analüüs.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Muusika meeleolu visualiseerimine, plakatid, tämber.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Võrdlemine, eristamine,</p>	<p>Muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, rahvapillide pildid, muusikainstrumentide ja orkestrite pildid.</p>
--	---	--	---	---	--

<p>* rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid;</p>	<p>viola e altviul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr;</p> <p><i>puhkpillid:</i> puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba;</p> <p><i>löökpillid:</i> kindla helikõrgusega timpan, ksülofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur trumm, väike trumm, taldrikud jt;</p> <p><i>klahvpillid:</i> klaver, klavessiin, orel, akordion;</p> <p><i>elektrofonid:</i> süntesaator, elektriklaver; *eristab kõla järgi pillikoosseise:</p> <p><i>orkestrid:</i> (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester);</p> <p><i>ansamblid:</i> (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel);</p>		<p>kõla ja välimuse järgi,</p> <p>* sümfoonia-, puhkpilli-, keelpilli- ja rahvapilliorkestri eristamist kõla ja välimuse järgi;</p>	<p>muusikapala vorm, murdarvud - erinevad taktimõõdud, loogika – põhjendus, analüüs.</p> <p><u>Ajalugu</u></p> <p>Eesti ja erinevate maade kultuurilugu.</p> <p><u>Bioloogia</u></p> <p>Kuulmine/kõrv ja tervishoid, pärilikkus.</p> <p><u>Geograafia</u></p> <p>Riigid, pealinnad, rahvastik, rassid.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikanäidete leidmine ja kasutamine internetis, esitlused.</p>	
--	---	--	---	---	--

<p>* leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused.</p>					
<p>Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid;</p>	<p>* Mõistab helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>* noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:</p> <p>* mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4,</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* muusikalise kirjaoskuse rakendamist laulmisel, pillimängus, muusikalises liikumises, omaloomingus;</p> <p>* I, II ja III kooliastme oskussõnade rakendamist muusika</p>	<p>Eesti keel Õigekiri, sh muusikaline.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodivältused, taktimõõt, vorm, sümbolid, murrud, paralleelsed helistikud, eristamine.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p>	<p>Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud,</p>

	<p>4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;</p> <p>* mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides;</p> <p>* kasutab laulude õppimisel relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed);</p> <p>* + kordavalt I ja II kooliastme muusikaline kirjaoskus ja sõnavara;</p> <p>* mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:</p> <p style="padding-left: 40px;">a) elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused;</p>		<p>kuulamisel.</p>	<p>Rütmi- ja meloodiakaardid.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Rahvatants, ladina ja standardtants.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Kõlavärv.</p> <p><u>Võõrkeel</u></p> <p>Itaaliakeelsete muusikaliste terminite tähenduse mõistmine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikaterminitele seletuste leidmine internetis,</p> <p>lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi</p>	
--	--	--	--------------------	---	--

				kasutades.	
<p>Õppekäigud</p> <p><i>* Huvitub muusikaalasest tegevusest ja väärtustab seda ning osaleb kohalikus kultuurielus</i></p>	<p>* Arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* vestlus, arutelu, analüüs või muud loovad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p> <p>* kirjalik töö – töövihik, essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat jne.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* oma arvamuse põhjendamist;</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist;</p> <p>* tööpanust.</p>	<p><u>Eesti keel</u> Õigekiri, sõnavara, sh muusikaline.</p> <p>Kunst Visuaalse muusikaelamuse kujutamine, plakat jne.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusikaelamuse kujutamine liikumise kaudu ja dramatiseeringus.</p> <p>Matemaatika Loogika, arutlus-, analüüsi- ja põhjendusoskus.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Teabe otsimine ja leidmine ürituste,</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muusikakoolid, raamatukogud, virtuaalsed õppekäigud, õuesõpe.</p>

				institutsioonide koht, lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi kasutades.	
--	--	--	--	---	--

VIII klass

1 tund nädalas (kokku 35 tundi)

Õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitus	Soovitus hindamiseks	Lõiming	
<p>* Osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes ning kohalikus kultuurielus; aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme;</p> <p>* oskab kuulata iseennast ja kaaslast ning hindab enda ja teiste panust koos musitseerides; suhtub kohusetundlikult endale võetud ülesannetesse;</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>* Kõikide õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse arvestades nende muusikalisi võimeid ja arengut.</p> <p>* Vormid – individuaalne, paaris- ja rühmatöö; loovtöö; vestlus ja arutelu.</p>	<p>* Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p>Eesti keel, kirjandus, matemaatika, loodusõpetus ühiskonnaõpetus inimeseõpetus bioloogia, geograafia, füüsika tehnoloogiaõpetus,</p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, naturaalklaver + tool, süntesaator, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot, noodijoonestikuga</p>

<p>* kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes;</p> <p>* valdab ülevaadet muusikaga seotud elukutsest ja võimalustest muusikat õppida.</p>				<p>kunst, kehaline kasvatus, võõrkeeled, ajalugu, arvutiõpetus, käsitöö (rahvaste kultuuripärand, teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooni allikana).</p>	<p>tahvel, muusikainstrumentide ja rahvapillide pildid, heliloojate portreed, muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm</p>
---	--	--	--	---	---

<p>Laulmine</p> <p>* Laulab ühe- või mitmehäälselt rühmas olenevalt oma hääle omapärast;</p> <p>* laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja/või musitseerib erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes; mõistab ja väärtustab laulupeo sotsiaal-poliitilist olemust ning muusikahariduslikku tähendust;</p> <p>* oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislause</p>	<p>* Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoidu häälemurdeperioodil;</p> <p>* laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälsed laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;</p> <p>* osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti;</p> <p>* laulab peast kooliastme ühislause:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Eesti hümn“ (F. Pacius), • "Oma laulu ei leia ma üles" (V. Ojakäär), • "Mu isamaa on minu arm" (G. Ernesaks), 	<p>* Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koorid);</p> <p>* laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi;</p> <p>* vestlus (laulu sisu, helilooja, teksti autor, väljendusvahendid).</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* loomulikku kehahoidu, selget diktsiooni, väljendusrikkust;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>* aktiivset osavõttu ühislaulmisest;</p> <p>* helikõrguste tabamist lähtudes õpilase võimetest;</p> <p>* õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel</p>	<p><u>Eesti keel</u>,</p> <p>Teksti tähenduse mõistmine – arutelu ja analüüs, diktsioon, väljendusrikkus.</p> <p><u>Kirjandus</u> Laulutekstide autorid.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Laulu vorm, taktimõõt, murrud, mälu, seostamis- ja põhjendusoskus (loogika), paralleelsed helistikud.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Liiklus-, kodu-, kodumaa- ja rahvakalendriteemad; aeg (tempo).</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p><i>Loomulik kehahoid ja hingamine.</i></p>	<p>Naturaalklaver + tool, süntesaator, akustilised kitarrid, trummikomplekt,</p> <p><i>noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp; käemärkide tabel, rütmikaardid.</i></p>
--	---	--	--	---	--

<p>* rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid (laulmisel).</p>			<p>arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Bioloogia</u></p> <p>Hingamine, häälehoid (k.a häälemurde perioodil), kuulmine ja kõrv, pärilikkus.</p> <p><u>Füüsika</u></p> <p>Heli ja selle omadused liikumine/jõud, võnkumine, müra.</p>	
<p>* Kasutab noodist lauldes relatiivseid helikõrgusi (astmeid).</p>	<p>* Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI);</p> <p>* absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete</p>	<p>* Relatiivne meetod – laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi, mudellaulud;</p> <p>* kajamäng, rütmilis-meloodilised</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Silbitamine teksti rütmistamisel.</p> <p><u>Matemaatika</u></p>	

	<p>helikõrgustega (g-G²); * duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega;</p>	<p>küsimus-vastus motiivid.</p>		<p>Helipikkused ja -kõrgused, taktimõõt, murrud, helide vahelised suhted.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Omavalmistatud muusikateemaliste mängude kasutamine rütmi- ja astmetöös.</p>	
<p>Pillimäng</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loominguideid (pillimängus).</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* rakendab musitseerides akustilise kitarriga lihtsamaid akordmänguvõtmeid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus;</p> <p>* helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus;</p> <p>* süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* teadmiste ja muusikaliste väljendusvahendite rakendamist pillimängus;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas musitseerimist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt, seostamisoskus (astme- ja tähtnimed, helistikud ja kolmkõlad), paralleelsed helistikud.</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide valmistamine.</p>	<p>Orffi instrumentarium; akustilised kitarrid, trummikomplekt, plokkflöödid või 6-keelised väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>

	repertuaarist lähtuvalt.		*õpilase aktiivset osalemist instrumentaalansambelis või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.	<u>Kehaline kasvatus</u> Kehapillisaated, koordinatsioon, õiged mänguvõtted. <u>Füüsika</u> Heli ja selle omadused, liikumine/jõud, võnkumine, müra, elekter seotult elektrofonidega, ohutustehnika,.	
Muusikaline liikumine			Hindamisel arvestatakse: * ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist; * sisu, meeleolu, ülesehituse ja erinevate maade	<u>Kehaline kasvatus</u> Eri maade rahvamuusikale iseloomuliku karakteri ja muusika väljendusvahendite kujutamine liikumise kaudu, kehapillisaated,	Liikumiseks sobiv ruum; muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d.
* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid	* Tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid; * väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt) Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-	* Orffi pedagoogika; * individuaalne, paaris- ja rühmatöö.			

(liikumises).	Ameerika, Aafrika, Idamaad.		muusika karakterite tunnetamist ja väljendamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust.	<u>Matemaatika</u> Muusikapala vorm.	
Omalooming * Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid (omaloomingus).	<ul style="list-style-type: none"> * Loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel; * loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel; * kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid); * loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne; * väljendab muusika karakterit ja meeolelu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu; *loominguliste ideede rakendamine arvutil 	<ul style="list-style-type: none"> * Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid; * rondo- ja variatsioonivorm; * lihtsamate pillide valmistamine; * infotehnoloogia – noodistusprogramm(id). 	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> * ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist; * muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust. 	<p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Inimõigused/autorikaits e, ettevõtlus ja konkurents, moraal, eetika.</p> <p><u>Eesti keel</u></p> <p>Tekstide loomine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Loominguliste ideede väljendamine liikumises, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p> <p><u>Matemaatika</u></p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, süntesaator, akustilised kitarrid, trummikomplekt,</p> <p>plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

	olemasolevaid muusikaprogramme kasutades.			Muusikapala vorm, taktimõõdud/murdarvu d. <u>Tööõpetus</u> Lihtsate pillide valmistamine. <u>Arvutiõpetus</u> Lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi kasutades.	
--	--	--	--	--	--

<p>Muusika kuulamine ja muusikalugu</p> <p>* Väljendab oma arvamust kuulnud muusikast ning põhjendab ja analüüsib seda muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult;</p> <p>* <i>väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes;</i></p> <p>*teab autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi ja kohustusi;</p>	<p>* Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust (2-ja 3-osalist lihtvormi, variatsiooni- ja rondovormi);</p> <p>* arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades;</p> <p>* arvestab teiste arvamust ning põhjendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;</p> <p>*eesti tuntud interpretide, dirigentide, ansamblite, orkestrite ja muusika suursündmuste tundmine;</p> <p><i>elektrofonid</i>: süntesaator, elektriklaver; *eristab kõla järgi</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* vestlus, arutelu, analüüs;</p> <p>* orffi pedagoogika – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine jne.;</p> <p>* kirjalik töö – essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat jne;</p> <p>* infotehnoloogia – <i>power-point</i> presentatsioon jne.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* arutlus-, väljendus- ja analüüsioskust ning oma arvamuse põhjendamist muusika oskussõnavara kasutades (essee, suuline ettekanne);</p> <p>* oskust leida iseloomulikke jooni ning võrrelda eesti ja valitud rahvaste muusikat.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Sõnavara, sh muusikaline, suuline ja kirjalik väljendusoskus (essee, uurimus, referaat), õigekiri, väitlemine oma seisukohtade põhjendamiseks.</p> <p><u>Kirjandus</u></p> <p>Teose autor, teksti analüüs.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Muusika meeleolu visualiseerimine, plakatid, tämber.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Võrdlemine, eristamine,</p>	<p>Muusikakeskus</p> <p>HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, rahvapillide pildid, muusikainstrumentide ja orkestrite pildid.</p>
--	---	--	--	---	---

<p>* rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid;</p>	<p>pillikoosseise:</p> <p><i>orkestrid:</i> (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester);</p> <p><i>ansamblid:</i> (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel);</p> <p>* eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti).</p> <p>* on tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;</p>			<p>muusikapala vorm, murdarvud - erinevad taktimõõdud, loogika – põhjendus, analüüs.</p> <p><u>Ajalugu</u></p> <p>Eesti ja erinevate maade kultuurilugu.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Rahvused, riigid ja nende tavad, inimõigused/autorikaits e, ettevõtlus ja konkurents, moraal, eetika, elukutsevalik.</p> <p><u>Füüsika</u></p> <p>Heli ja selle omadused, liikumine/jõud, võnkumine, müra, elekter seotult elektrofonidega.</p>	
--	--	--	--	---	--

<p>* leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused.</p>				<p><u>Bioloogia</u></p> <p>Kuulmine/kõrv ja tervishoid, pärilikkus.</p> <p><u>Geograafia</u></p> <p>Riigid, pealinnad, rahvastik, rassid.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikanäidete leidmine ja kasutamine internetis, esitlused.</p>	
<p>Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loominguulisi ideid;</p>	<p>* Mõistab helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>* noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p>* mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4,</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* muusikalise kirjaoskuse rakendamist laulmisel, pillimängus, muusikalises liikumises, omaloomingus;</p> <p>* I, II ja III kooliastme oskussõnade rakendamist muusika</p>	<p>Eesti keel</p> <p>Õigekiri, sh muusikaline.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodivältused, taktimõõt, vorm, sümbolid, murrud, paralleelsed helistikud, eristamine.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p>	<p>Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud,</p>

	<p>4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;</p> <p>* mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides;</p> <p>* kasutab laulude õppimisel relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed);</p> <p>* teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt;</p> <p>* + kordavalt I ja II kooliastme muusikaline kirjaoskus ja sõnavara;</p> <p>* mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:</p> <p style="padding-left: 40px;">a) elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester,</p>		<p>kuulamisel.</p>	<p>Rütmi- ja meloodiakaardid.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Rahvatants, ladina ja standardtants.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Kõlavärv.</p> <p><u>Võõrkeel</u></p> <p>Itaaliakeelsete muusikaliste terminite tähenduse mõistmine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikaterminitele seletuste leidmine internetis,</p> <p>lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi</p>	
--	--	--	--------------------	---	--

	<p>džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused;</p> <p>b) ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel;</p> <p>c) rondo, variatsioon,</p> <p>d) pop- ja rokkmuusika,.</p>			kasutades.	
<p>Õppekäigud</p> <p><i>* Huvitub muusikaalasest tegevusest ja väärtustab seda ning osaleb kohalikus kultuurielus</i></p>	<p>* Arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* vestlus, arutelu, analüüs või muud loovad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p> <p>* kirjalik töö – essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat jne.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* oma arvamuse põhjendamist;</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist;</p> <p>* tööpanust.</p>	<p><u>Eesti keel</u> Õigekiri, sõnavara, sh muusikaline.</p> <p>Kunst Visuaalse muusikaelamuse kujutamine, plakat jne.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusikaelamuse kujutamine liikumise kaudu ja dramatiseeringus.</p> <p>Matemaatika Loogika, arutlus-,</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muusikakoolid, raamatukogud, virtuaalsed õppekäigud, õuesõpe.</p>

				analüüsi- ja põhjendusoskus. <u>Arvutiõpetus</u> Teabe otsimine ja leidmine ürituste, institutsioonide koht, lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi kasutades.	
--	--	--	--	---	--

IX klass

1 tund nädalas (kokku 35 tundi)

Õpitulemused	Õpitulemused ja õppesisu	Metoodilised soovitused	Soovitused hindamiseks	Lõiming	
---------------------	---------------------------------	--------------------------------	-------------------------------	----------------	--

<p>* <i>Osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes ning kohalikus kultuurielus; aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme;</i></p> <p>* oskab kuulata iseennast ja kaaslast ning hindab enda ja teiste panust koos muusitseerides; suhtub kohusetundlikult endale võetud ülesannetesse;</p> <p>* kasutab infotehnoloogia vahendeid muusikalistes tegevustes;</p> <p>* valdab ülevaadet muusikaga seotud elukutsest ja võimalustest muusikat õppida.</p>	<p>Laulmine, pillimäng, liikumine, omalooming, muusika kuulamine.</p>	<p>* Kõikide õpilaste võimalikult suur kaasamine muusikalistesse tegevustesse arvestades nende muusikalisi võimeid ja arengut.</p> <p>* Vormid – individuaalne, paaris- ja rühmatöö; loovtöö; vestlus ja arutelu.</p>	<p>* Eesmärgiks on õpilaste muusikalise arengu toetamine ja loovuse arendamine muusikaliste tegevuste kaudu.</p>	<p>Eesti keel, kirjandus, matemaatika, loodusõpetus ühiskonnaõpetus bioloogia, geograafia, füüsika tehnoloogiaõpetus, kunst, kehaline kasvatus, võõrkeeled, ajalugu, arvutiõpetus, käsitöö (rahvaste kultuuripärand, teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooni allikana).</p>	<p>Liikumist võimaldav ruum, Orffi instrumentarium, naturaalklaver + tool, süntesaator, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, käemärkide tabel, rütmikaardid, rütmimängud, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, muusikainstrumentide ja rahvapillide pildid, heliloojate portreed, muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, internetiühendusega arvuti, noodistusprogram</p>
---	---	---	--	--	---

					m
--	--	--	--	--	---

<p>Laulmine</p> <p>* Laulab ühe- või mitmehäälselt rühmas olenevalt oma hääle omapärast;</p> <p>* laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja/või musitseerib erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes; mõistab ja väärtustab laulupeo sotsiaal-poliitilist olemust ning muusikahariduslikku tähendust;</p> <p>* oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislause</p>	<p>* Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoiu häälemurdeperioodil;</p> <p>* laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälsed laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;</p> <p>* osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti;</p> <p>* laulab peast kooliastme ühislause:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Eesti hümn“ (F. Pacius), • “Laul Põhjamaast” (Ü. Vinter), • "Me pole enam väikesed" (A. Oit). 	<p>* Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koorid);</p> <p>* laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi;</p> <p>* vestlus (laulu sisu, helilooja, teksti autor, väljendusvahendid).</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* loomulikku kehahoiu, selget diktsiooni, väljendusrikkust;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas laulmist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p> <p>* aktiivset osavõttu ühislaulmisest;</p> <p>* helikõrguste tabamist lähtudes õpilase võimetest;</p> <p>* õpilase aktiivset osalemist koolikooris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel</p>	<p><u>Eesti keel</u>,</p> <p>Teksti tähenduse mõistmine – arutelu ja analüüs, diktsioon, väljendusrikkus.</p> <p><u>Kirjandus</u> Laulutekstide autorid.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Laulu vorm, taktimõõt, murrud, mälu, seostamis- ja põhjendusoskus (loogika), paralleelsed helistikud.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Liiklus-, kodu-, kodumaa- ja rahvakalendriteemad; aeg (tempo).</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p><i>Loomulik kehahoid ja hingamine.</i></p>	<p>Naturaalklaver + tool, süntesaator, akustilised kitarrid, trummikomplekt,</p> <p><i>noodijoonestikuga tahvel, rändnoot, astmetrepp; käemärkide tabel, rütmikaardid.</i></p>
--	--	--	---	---	--

<p>* rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid (laulmisel).</p>			<p>arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Bioloogia</u></p> <p>Hingamine, häälehoid (k.a häälemurde perioodil), kuulmine ja kõrv, pärilikkus.</p> <p><u>Füüsika</u></p> <p>Heli ja selle omadused liikumine/jõud, võnkumine, müra.</p>	
<p>* Kasutab noodist lauldes relatiivseid helikõrgusi (astmeid).</p>	<p>* Laulab meloodiat relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI);</p> <p>* absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete</p>	<p>* Relatiivne meetod – laulmine astmetrepi, käemärkide, rändnoodi, rütmistatud astmete ja noodi järgi, mudellaulud;</p> <p>* kajamäng, rütmilis-meloodilised</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Silbitamine teksti rütmistamisel.</p> <p><u>Matemaatika</u></p>	

	<p>helikõrgustega (g-G²); * duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega;</p>	<p>küsimus-vastus motiivid.</p>		<p>Helipikkused ja -kõrgused, taktimõõt, murrud, helide vahelised suhted.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p> <p>Omavalmistatud muusikateemaliste mängude kasutamine rütmi- ja astmetöös.</p>	
<p>Pillimäng</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loominguideid (pillimängus).</p>	<p>* Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või <i>ostinato</i>'des;</p> <p>* rakendab musitseerides akustilise kitarriga lihtsamaid akordmänguvõtmeid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus;</p> <p>* helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt.</p>	<p>* Orffi pedagoogika – kaasmängud, <i>ostinatod</i>, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid;</p> <p>* rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised</p> <p>küsimus-vastus motiivid;</p> <p>* absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus;</p> <p>* süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* teadmiste ja muusikaliste väljendusvahendite rakendamist pillimängus;</p> <p>* individuaalset ja/või rühmas musitseerimist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust;</p>	<p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodi-, helikõrgused, taktimõõt, seostamisoskus (astme- ja tähtnimed, helistikud ja kolmkõlad), paralleelsed helistikud.</p> <p><u>Tehnoloogiaõpetus</u></p> <p>Lihtsate pillide valmistamine.</p>	<p>Orffi instrumentarium; akustilised kitarrid, trummikomplekt, plokkflöödid või 6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, rütmikaardid, rütmimängud.</p>

			<p>*õpilase aktiivset osalemist instrumentaalansambelis või orkestris, silmapaistvat esinemist kooliüritustel ning kooli esindamist konkurssidel ja võistlustel arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel.</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Kehapillisaated, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p> <p><u>Füüsika</u></p> <p>Heli ja selle omadused, liikumine/jõud, võnkumine, müra, elekter seotult elektrofonidega, ohutustehnika,.</p>	
<p>Muusikaline liikumine</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid</p>	<p>* Tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid;</p> <p>* väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid: (valikuliselt) Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-</p>	<p>* Orffi pedagoogika;</p> <p>* individuaalne, paaris- ja rühmatöö.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist;</p> <p>* sisu, meeleolu, ülesehituse ja erinevate maade</p>	<p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Eri maade rahvamuusikale iseloomuliku karakteri ja muusika väljendusvahendite kujutamine liikumise kaudu, kehapillisaated,</p>	<p>Liikumiseks sobiv ruum;</p> <p>muusikakeskus HIFI,</p> <p>DVD-mängija, CD-d, DVD-d.</p>

(liikumises).	Ameerika, Aafrika, Idamaad.		muusika karakterite tunnetamist ja väljendamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust.	<u>Matemaatika</u> Muusikapala vorm.	
Omalooming * Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid (omaloomingus).	<ul style="list-style-type: none"> * Loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel; * loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või <i>ostinato</i>'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel; * kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid); * loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne; * väljendab muusika karakterit ja meeolelu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu; *loominguliste ideede rakendamine arvutil 	<ul style="list-style-type: none"> * Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid; * rondo- ja variatsioonivorm; * lihtsamate pillide valmistamine; * kirjalik töö – töövihik; * infotehnoloogia – noodistusprogramm(id). 	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <ul style="list-style-type: none"> * ülesandes püstitatud eesmärkide täitmist; * muusikaliste teadmiste ja väljendusvahendite kasutamist lähtudes õpilase loomulikest võimetest ja nende arengust. 	<p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Inimõigused/autorikaits e, ettevõtlus ja konkurents, moraal, eetika.</p> <p><u>Eesti keel</u></p> <p>Tekstide loomine.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Loominguliste ideede väljendamine liikumises, koordinatsioon, õiged mänguvõtted.</p> <p><u>Matemaatika</u></p>	<p>Orffi instrumentarium, naturaalklaver, süntesaator, akustilised kitarrid, trummikomplekt,</p> <p>plokkflöödid/6-keelsed väikekanded, omavalmistatud pillid, astmetrepp, rütmikaardid, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel.</p>

	olemasolevaid muusikaprogramme kasutades.			Muusikapala vorm, taktimõõdud/murdarvu d. <u>Tööõpetus</u> Lihtsate pillide valmistamine. <u>Arvutiõpetus</u> Lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi kasutades.	
--	--	--	--	--	--

<p>Muusika kuulamine ja muusikalugu</p> <p>* Väljendab oma arvamust kuulnud muusikast ning põhjendab ja analüüsib seda muusika oskussõnavara kasutades suuliselt ja kirjalikult;</p> <p>* <i>väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes;</i></p> <p>*teab autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi ja kohustusi;</p>	<p>* Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust (2-ja 3-osalist lihtvormi, variatsiooni- ja rondovormi);</p> <p>* arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades;</p> <p>* arvestab teiste arvamust ning põhjendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;</p> <p>*eesti tuntud interpretide, dirigentide, ansamblite, orkestrite ja muusika suursündmuste tundmine;</p> <p>* eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti,</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* vestlus, arutelu, analüüs;</p> <p>* orffi pedagoogika – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine jne.;</p> <p>* kirjalik töö – essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat jne;</p> <p>* infotehnoloogia – <i>power-point</i> presentatsioon jne.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* arutlus-, väljendus- ja analüüsioskust ning oma arvamuse põhjendamist muusika oskussõnavara kasutades (essee, suuline ettekanne);</p> <p>* 2- ja 3-osalise lihtvormi, variatsiooni- ja rondovormi eristamist;</p> <p>* oskust leida iseloomulikke jooni ning võrrelda eesti ja valitud rahvaste muusikat.</p>	<p><u>Eesti keel</u></p> <p>Sõnavara, sh muusikaline, suuline ja kirjalik väljendusoskus (essee, uurimus, referaat), õigekiri, väitlemine oma seisukohtade põhjendamiseks.</p> <p><u>Kirjandus</u></p> <p>Teose autor, teksti analüüs.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Muusika meeleolu visualiseerimine, plakatid, tämber.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Võrdlemine, eristamine,</p>	<p>Muusikakeskus HIFI, DVD-mängija, CD-d, DVD-d, VHS-id, internetiühendusega arvuti, heliloojate portreed, rahvapillide pildid, muusikainstrumentide ja orkestrite pildid.</p>
--	--	--	--	---	--

<p>* rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid;</p>	<p>muusikali ja balleti).</p> <p>* on tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;</p> <p>* tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi.</p>			<p>muusikapala vorm, murdarvud - erinevad taktimõõdud, loogika – põhjendus, analüüs.</p> <p><u>Ajalugu</u></p> <p>Eesti ja erinevate maade kultuurilugu.</p> <p><u>Ühiskonnaõpetus</u></p> <p>Rahvused, riigid ja nende tavad, inimõigused/autorikaits e, ettevõtlus ja konkurents, moraal, eetika, elukutsevalik.</p> <p><u>Füüsika</u></p> <p>Heli ja selle omadused, liikumine/jõud, võnkumine, müra, elekter seotult elektrofonidega.</p>	
--	---	--	--	---	--

<p>* leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused.</p>				<p><u>Bioloogia</u></p> <p>Kuulmine/kõrv ja tervishoid, pärilikkus.</p> <p><u>Geograafia</u></p> <p>Riigid, pealinnad, rahvastik, rassid.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikanäidete leidmine ja kasutamine internetis, esitlused.</p>	
<p>Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara</p> <p>* Rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loominguulisi ideid;</p>	<p>* Mõistab helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p> <p>* mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;</p> <p>* mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides;</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* muusikalise kirjaoskuse rakendamist laulmisel, pillimängus, muusikalises liikumises, omaloomingus;</p> <p>* I, II ja III kooliastme oskussõnade rakendamist muusika</p>	<p>Eesti keel</p> <p>Õigekiri, sh muusikaline.</p> <p><u>Matemaatika</u></p> <p>Noodivältused, taktimõõt, vorm, sümbolid, murrud, paralleelsed helistikud, eristamine.</p> <p><u>Tööõpetus</u></p>	<p>Naturaalklaver, internetiühendusega arvuti, noodistusprogramm, astmetrepp, rändnoot, noodijoonestikuga tahvel, rütmikaardid, rütmimängud,</p>

	<p>* kasutab laulude õppimisel relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed);</p> <p>* teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt;</p> <p>* + kordavalt I ja II kooliastme muusikaline kirjaoskus ja sõnavara;</p> <p>* mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:</p> <p style="padding-left: 40px;">džässmuusika, süvamuusika.</p>		<p>kuulamiseel.</p>	<p>Rütmi- ja meloodiakaardid.</p> <p><u>Kehaline kasvatus</u></p> <p>Rahvatants, ladina ja standardtants.</p> <p><u>Kunst</u></p> <p>Kõlavärv.</p> <p><u>Võõrkeel</u></p> <p>Itaaliakeelsete muusikaliste terminite tähenduse mõistmine.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Muusikaterminitele seletuste leidmine internetis,</p> <p>lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi</p>	
--	--	--	---------------------	---	--

				kasutades.	
<p>Õppekäigud</p> <p><i>* Huvitub muusikaalasest tegevusest ja väärtustab seda ning osaleb kohalikus kultuurielus</i></p>	<p>* Arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;</p> <p>* kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.</p>	<p>* Individuaalne, paaris- ja rühmatöö;</p> <p>* vestlus, arutelu, analüüs või muud loovad väljundid – visuaalne kunst, dramatiseering, liikumine;</p> <p>* kirjalik töö – essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat jne.</p>	<p>Hindamisel arvestatakse:</p> <p>* oma arvamuse põhjendamist;</p> <p>* originaalsust;</p> <p>* väljendusoskust;</p> <p>* muusika oskussõnade kasutamist;</p> <p>* tööpanust.</p>	<p><u>Eesti keel</u> Õigekiri, sõnavara, sh muusikaline.</p> <p>Kunst Visuaalse muusikaelamuse kujutamine, plakat jne.</p> <p>Kehaline kasvatus Muusikaelamuse kujutamine liikumise kaudu ja dramatiseeringus.</p> <p>Matemaatika Loogika, arutlus-, analüüsi- ja põhjendusoskus.</p> <p><u>Arvutiõpetus</u></p> <p>Teabe otsimine ja leidmine ürituste,</p>	<p>Kontserdid, muusikalavastused, muusikakoolid, raamatukogud, virtuaalsed õppekäigud, õuesõpe.</p>

				institutsioonide koht, lihtsate muusikapalade loomine muusikaprogrammi kasutades.	
--	--	--	--	---	--

Ainevaldkond „Tehnoloogia”

Tööõpetus

I kooliaste

I kooliastme õpitulemused

3. klassi õpilane:

- 1) töötab õpetaja juhendamisel, kasutades sobivaid materjale ja lihtsamaid töötlemisviise;
- 2) hoiab korda ja puhtust ning järgib esmaseid ohutusnõudeid;
- 3) oskab kasutada tööjuhendit ning tegutseda selle järgi üksi või koos teistega;
- 4) leiab töö tegemiseks loovaid lahendusi;
- 5) hindab ja tunnustab enda ja teiste tööd ning tunneb rõõmu oma tööst.

1.–3. klassis toimub tööõpetus poistele ja tüdrukutele ühiselt.

Tööõpetuse ainekava on koostatud põhimõttel, et õpilane:

- tunneb rõõmu ja rahuldust töö tegemisest;
- õpib vaatlama, tundma ja hindama ümbritsevat esemelist keskkonda;
- tunneb ja kasutab mitmesuguseid materjale ja töövahendeid ning lihtsamaid töötlemisviise;
- mõtleb loovaid lahendusi ja oskab neid lihtsalt teostada;
- töötab ohutult üksi ja koos teistega;
- hoiab puhtust kodus ja koolis, täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- teab tervisliku toitumise vajalikkust;
- hoolib Kullamaa ja Eesti kultuuritraditsioonidest.

Õppesisu

1. klass

Kavandamine

Teema läbimisel õpilane:

- kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid;
- kavandab lihtsamaid esemeid/tooteid;

Õppesisu

Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain minevikus ja tänapäeval. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Idee esitlemine.

Lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine.

Materjalid

Teema läbimisel õpilane:

- eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne);
- võrdleb materjalide üldisi omadusi;

Õppesisu

Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine.

Töötamine

Teema läbimisel õpilane:

- töötab õpetaja suulise juhendamise järgi;
- julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda;
- toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust;
- arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle;
- tutvustab ja hindab oma tööd.

Õppesisu

Töötamine suulise juhendamise järgi. Töökoha korras hoidmine, selle mõju töö tulemusel ja ohutusele.

Tööviisid

Teema läbimisel õpilane:

- kasutab materjale säästlikult;
- valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;
- käsitseb kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
- kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades;
- modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid;
- valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid.

Õppesisu

Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, vestmine, saagimine, heegeldamine, detailide ühendamise, õmblemise, liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine).

Sagedasemad töövahendid (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jne), nende õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.

Jõukohaste esemete valmistamine.

Kodundus

Teema läbimisel õpilane:

- hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid
- selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.

Õppesisu

Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.

Rõivaste ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.

2. klass

Kavandamine

Teema läbimisel õpilane:

- kirjeldab ja esitleb ning hindab oma ideid;
- kavandab lihtsamaid esemeid;
- märkab esemetel rahvuslikke elemente

Õppesisu

Ümbritsevate esemete vaatlemine ja kirjeldamine, nende disain minevikus ja tänapäeval. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine. Rahvuslikud mustrid ja motiivid.

Materjalid

Teema läbimisel õpilane:

- eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne);
- võrdleb materjalide üldisi omadusi;
- oskab materjale ühendada ja kasutada.

Õppesisu

Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamisloogu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega. Erinevate materjalide omaduste võrdlemine.

Töötamine

Teema läbimisel õpilane:

- töötab õpetaja suulise juhendamise järgi;
- kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit
- julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda;
- toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust;
- arvestab ühiselt töötades kaaslastega
- arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle;
- tutvustab ja hindab oma tööd.

Õppesisu

Töötamine suulise juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine.

Töökoha korras hoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. Rühmatöös ülesannete täitmine, kaaslaste abistamine.

Tööviisid

Teema läbimisel õpilane:

- kasutab materjale säästlikult;
- valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;
- käsitseb kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
- kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades;
- modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid;
- valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid.

Õppesisu

Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, vestmine, saagimine, heegeldamine, detailide ühendamine, õmblemine, liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine).

Sagedasemad töövahendid (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jne), nende õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.

Jõukohaste esemete valmistamine.

Kodundus

Teema läbimisel õpilane:

- hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid
- selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.
- järgib viisakusreegleid

Õppesisu

Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.

Rõivaste ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen. Tervislik toiduvalik. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine. Viisakas käitumine. Säätlik tarbimine.

3. klass

Kavandamine

Teema läbimisel õpilane:

- kirjeldab ja esitleb ning hindab oma ideid;
- kavandab lihtsamaid esemeid/tooteid;
- märkab esemetel rahvuslikke elemente.

Õppesisu

Ümbritsevate esemete vaatlemine ja kirjeldamine, nende disain minevikus ja tänapäeval. Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Ideede esitlemine. Lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine.

Materjalid

Teema läbimisel õpilane:

- eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne);
- võrdleb materjalide üldisi omadusi;
- oskab materjale ühendada ja kasutada.

Õppesisu

Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.

Töötamine

Teema läbimisel õpilane:

- töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit;
- julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda;
- toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust;
- arvestab ühiselt töötades kaaslastega
- arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle;
- tutvustab ja hindab oma tööd.

Õppesisu

Töötamine suulise juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine.

Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. Töökoha korras hoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. Rühmatöös ülesannete täitmine, ühiselt ideede genereerimine, üksteise arvamuste arvestamine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.

Tööviisid

Teema läbimisel õpilane:

- kasutab materjale säästlikult;
- valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;
- käsitseb kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
- kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades;
- modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid;
- valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid.

Õppesisu

Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, vestmine, saagimine, heegeldamine, detailide ühendamine, õmblemine, liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine).

Sagedasemad töövahendid (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jne), nende õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.

Töötlemisvõtte valik sõltuvalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.

Kodundus

Teema läbimisel õpilane:

- hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid
- selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest.
- järgib viisakusreegleid.

Õppesisu

Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine.

Rõivaste ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen. Tervislik toiduvalik. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine. Viisakas käitumine. Säästlik tarbimine.

Käsitöö ja kodundus

I. Õppeaine eesmärk ja sisuline põhjendus.

Käsitöö õpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab vajalikud oskused eluks, tööks ja harrastusteks;
- õpib kavandama ja teostama oma ideid, endale ülesandeid võtma ning neid loovalt lahendama;
- õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama erinevaid materjale, töö- ja tehnilisi vahendeid;
- omandab erialase terminoloogia ja elementaarse tehnilise kirjaoskuse;
- õpib töötama teksti ja tööjooniste toel; hankima teavet erinevatest allikatest, saadud teavet analüüsima ja oma oskuste arendamiseks kohandama;

- omandab õiged tehnoloogilised võtted materjalide töötlemiseks; arvestab töötamisel töötervishoiu ja ohutustehnika nõudeid;
- arendab loovust ja esteetilist maitset, õpib hindama loomingulise eneseteostuse võimalusi, mida pakub käeline tegevus;
- õpib väärtustama ja hoidma rahvuskultuuri, elama ühtses kultuuriruumis teiste rahvastega;
- õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuse omadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
- õpib hindama tööd, töö tegijat ning iseennast teatud kutse omandamise seisukohalt.

Kodunduse õpetusega taotletakse, et õpilane:

- omandab tervisliku toitumise põhimõtted;
- õpib tundma erinevaid toiduaineid, nende toiteväärtust, maitseomadusi ja kasutamise võimalusi;
- omandab toiduainete töötlemise (toiduvalmistamise) põhiviisid, arvestades seejuures hügieeni, töötervishoiu ning ohutustehnika nõudeid;
- õpib tundma säästliku majandamise põhimõtteid;
- arendab tarbija- ja keskkonnateadlikkust;
- omandab oskusi töötada kodutehnikaga ja kasutada korrastustöödel sobivaid hooldusvahendeid;
- omandab üldtunnustatud etiketinormid.

Käsitöö üldeesmärk põhikoolis

Õpilase kui isiksuse võimalikult mitmekülgne arendamine ning tema ettevalmistamine iseseisvaks eluks. Ainekava ülesehitus võimaldab õpilastel kogeda praktilises õppeprotsessis loovat kriitilist suhtlemist, seejuures arvestatakse nii rahvuslikke traditsioone kui ka kaasaegse töömaailma nõudeid. Õpilane õpib mõtlema, lahendusi otsima, katsetama, teadmisi analüüsima ning oskusi kohandama, et oma originaalseid ideid praktiliselt ellu viia, kasutades oskuslikult tänapäevaseid materjale, tööriistu ning vahendeid. Eesmärgiks on ka õpilaste kommunikatiivsete, matemaatika-, sotsiaalsete ning tehnoloogilis-tehniliste pädevuste arendamine. Õppeaine vahendusel luuakse õpilasele positiivses õpikeskkonnas nägemus tuleviku ühiskonna vajadustest, edasiõppimis- ja karjäärivõimalustest.

Õppetegevus

Käsitöö õpetamise põhieesmärk on õpilase kui isiksuse võimalikult mitmekülgne arendamine ning tema ettevalmistamine iseseisvaks eluks. Käeline tegevus pakub igas vanuses inimesele loomingulise eneseteostuse võimalusi. 4.–9. klassi käsitöös on suund esemelis-tehnoloogilisele tööle. Igas klassis on ette nähtud tekstiilitööd ja kodundus. Teemade käsitlemiseks kuluvate tundide arvu, nende jaotuse klassiti ning järjestuse määrab õpetaja, sidudes kooli käsitöö ainekava teistes ainetes õpitavaga.

Käsitöö ainekava sisaldab kohustuslikele lisaks valikteemasid, mille hulgast õpetaja ja õpilased koos valivad igal aastal ühe teema, et mitmekesistada õpilaste käsitööoskusi, muuta ainet loovamaks ning lähendada seda tarbekunstile.

Töö- ja tehnoloogiaõpetuse, käsitöö ja kodunduse tundide läbiviimiseks jaotuvad õpilased klassis kahte rühma soolisust arvestamata. Kokkuleppel võivad tööõpetuse ja käsitöö-kodunduse õpetaja õpilasarühmi vahetada nii, et käsitöö ja kodunduse ainekava rühma õpilased õpivad tööõpetuse õpetaja juhendamisel valitud tehnilist teemaplokki ning samal ajal tööõpetuse rühma õpilased õpivad käsitöö ja kodunduse õpetaja juhendamisel kodumajanduse, puhastus-, korrastus- ning toitlustamisteemasid.

Käsitöö on oskusõppeaine. Seetõttu tuleb enamik tundide ajast sisustada õpilaste praktilise tööga. Õpilastel arendatakse käelisi oskusi ja vilumust, õpetatakse tööd tegema ja tegijat hindama. Iga teema alguses tutvustab õpetaja teemaga seotud töö- ja tuleohutus- ning hügieeninõudeid ning tagab nende täitmise. Oluline on, et õpilased õpivad tööd kavandama, materjale ning töövahendeid valima ja kasutama, tööjuhendite ja jooniste järgi töötama, vajadusel erinevaid teabeallikaid kasutama; omandavad terminoloogia, tehnoloogia ja majandusliku mõtlemise.

Kasutatakse mitmesuguseid õppevorme ja -meetodeid. Hinnatakse teadmisi, loovust, teadmiste rakendamise oskust iseseisvas praktilises töös ja valminud tarbeeseme terviklikkust. Hinnangu andmisel on oluline arvestada õpilase arengut.

II. Tugiained.

Käsitöö tugiaineteks on kunstiõpetus, matemaatika, loodusõpetus .

III. Õppeaine ajaline maht.

4. klass - 35 tundi

5. klass - 70 tundi

6. klass – 70 tundi

7.klass- 70 tundi

8.klass-70 tundi

9.klass-35 tundi

IV. Ainekava klassiti.

II kooliaste

4. klass

1. Õppeaine eesmärgid.

Käsitööõpetusega taotletakse ,et õpilane:

- tutvub ohutustehnika nõuetega erinevate töövõtete rakendamisel;
- õpib tegema heegeldamise ja kudumise põhitöövõtteid;

- õpib tundma õpitud tööliikide juures kasutatud materjalide omadusi;
- õpib kavandama ja valmistama lihtsaid esemeid;
- õpib tikkima ühe- ja kaherealisi pisteid;
- õpib käsitsemata õmblusmasinat ja sellega õmblema;
- õpib viimistlema erinevates tehnikates töid.

2. Õppeaine sisu.

2.1 Teemad ja alateemad.

2.2. Põhimõisted ja aineist tulenev põhifaktoloogia.

ÕMBLEMINE

Valmistatav ese : Tikitud eseme kokkuõmblemine.

Töövahendid. Elektriline õmblusmasin, käärid, nõõpnõel, sõrmkübar, riidekriit, mõõdulint. Ohutustehnika õmblemisel.

Õmblusmasina niidistamine. Niidirullihoidik, niidijuhik, niiditõmmik, survekettad, nõel, presstald,.

Niidi poolimine.

Poolipesa, pool, poolimismehhanism, hooratta vabastamine, süstik.

Masina reguleerimine, lisaseadmete kasutamine.

Piste pikkuse regulaator, ülemise niidi pinge, alumise niidi pinge, nõela vahetamine, nõela number, nõela soon, nõela pea, nõela kinnituskrüvi.

Õmblemise alustamine ja lõpetamine.

Presstalla tõstekang, riidenihuti hammastik,

Piste kinnitamine

Lihtõmblus, õmblusvaru, pistepikkus, niidi number, äärestamine.

Sik-sak- õmblus. Overlok-õmblus. Traageldamine. Sõlm. Traagel-piste pikkus.

Õmblusnõel.

Viimistlemine. Triikimine.

SILMUSKUDUMINE.

Kootav ese : Tööproovidest eseme valmistamine.

Töövahendid: vardad. Varda number.

Materjalid: villane lõng. Varraste ja lõnga sobivus. Lõngavöö tingmärgid.

Silmuste loomine. Algsilmus. Ristipidine silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus.

Parempidine kudumisvõte. Pahempidine kudumisvõte. Ripskude. Parempidine kude.

Pahempidine kude.

Ääresilmused. Silmuseline äär. Sõlmeline äär. Kudumi lõpetamine. Silmuse ületõstmine.

Kudumite kavandamine.

Eskiis. Värvilahendus. Materjali sobivus. Kudumi viimistlemine, hooldamine. Lõngavöö tingmärgid.

HEEGELDAMINE.

Valmistatav ese : Vabalt valitud ese .

Töövahendid: heegelnõel (vars, konks, õnarus, heegelnõela number)

Materjalid. Villane lõng.

Põhisilmused. Algsilmus. Ahelsilmus. Kinnissilmus. Aassilmus. Poolsammas. Ühekordne sammas.

Heegeldustöö viimistlemine. Aurutamine.

TIKKIMINE

Valmistatav ese : Õpitavate pistetega kaunistatud ese.

Töövahendid: tikkimisnõel, nõelapoiss, tikkimisraam, käärid.

Materjalid. Labasekoeline kangas. Mulinee. Villane lõng.

Tikkimispisted. Piste suund. Nõela suund. Piste. Pistevahe, pistesamm.

Tarbepisted. Eelpiste. Järelpiste. Tikkpiste. Sämppiste. Üleloomispiste. Kaunistuspisted.

Üherealised pisted. Eelpiste. Tikkpiste. Järelpiste. Varspiste. Ahelpiste.

Kaherealised pisted. Ristpiste. Aedpiste. Põlvikpiste. Sämpiste. Madalpiste. Mähkpiste.

Tikandi viimistlemine. Lõngaotste kinnitamine. Aurutamine.

2.3. Integratsioonivaldkonnad teiste ainetega.

Eseme kavandamine, värvusõpetus - kunstiõpetus

Mõõtmise - matemaatika

Materjalide tundmine, vill - loodusõpetus

2.4. Õppekava läbivate teemade käsitlemine.

Keskkond ja säästev areng.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

energia säästva kasutamise vajadusest;

keskkonnast tingitud tervisehäireid ja nende ennetamise võimalusi;

vee- ja elektritarbimist, oma käitumis- ja tarbimisharjumusi keskkonnahoidlikel eesmärkidel;

säästvat tarbimisviisi.

Turvalisus.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

kuidas aidata ohtu sattunud inimesi, nii et oleks tagatud iseenda ohutus;

kuidas tulekahju korral käituda ning kasutada esmaseid tulekustutusvahendeid;

kuidas tulekahju tekib ja areneb, teab tulekahju kustutamise põhireegleid;

olmekemikaalide mõju inimorganismile;

3. Eeldatav õpitulemus.

Eeldame, et õppeaasta lõpuks õpilane:

- tunneb ohutustehnika nõudeid erinevate töövõtete rakendamisel;
- oskab heegeldada ja kududa põhitöövõtteid;
- oskab tikkida ühe- ja kaherealisi pisted;
- oskab käsitseda õmblusmasinat ja sellega õmmelda;
- oskab õmmelda lihtõmblust
- oskab viimistleda erinevates tehnikates töid.

5. klass

1. Õppeaine eesmärgid.

Käsitööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- õpib tundma ohutustehnika nõudeid erinevate töövõtete rakendamisel;
- õpib tundma heegeldamise ja kudumise tingmärke;
- õpib tundma õpitud tööliikide juures kasutatud materjalide omadusi.
- õpib kavandama ja valmistama lihtsaid esemeid;
- õpib heegeldama skeemi järgi lihtsamaid mustreid.
- õpib kuduma põhikudesid;
- õpib tikkima lihtsamaid pilupisteid;
- õpib määrama koe- ja lõimelõnga suunda;
- õpib käsitsema õmblusmasinat
- õpib õmblusmasinal palistama, krookima, värveldama.
- õpib viimistlema erinevates tehnikates töid.
- tutvub tervisliku toitumise põhialustega;
- õpib tundma enamkasutatavaid toiduaineid;
- õpib tundma isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel;
- õpib valmistama eri liiki võileibu, toor- ja segasalateid;
- õpib katma lauda.
- õpib koristama lauda ja pesema nõusid;

2. Õppeaine sisu.

2.1. Teemad ja alateemad.

2.2. Põhimõisted ja aineist tulenev põhifaktoloogia.

ÕMBLEMINE.

Õmmeldav ese : hõlmikseelik, kummiga suvepüksid või muu sama raskusastmega ese.

Õmblusmasina niiditamine. Niidirullihoidik. Niidijuhik. Niiditõmmik. Survekettad. Nõel. Presstald.

Niidi poolimine. Poolipesa. Pool. Poolimismehhanism. Hooratta vabastamine. Süstik.

Masina reguleerimine, lisaseadmete kasutamine. Piste pikkuse regulaator. Ülemise niidi pinge. Alumise niidi pinge. Nõela vahetamine. Nõela number. Nõela soon. Nõela pea. Nõela kinnituskruvi.

Puuvillased materjalid, kasutamine ja hooldamine, saamine.

Tekstiilikiud. Lõng. Lõimelõngad. Lõimesuund. Koelõngad. Kanga koeserv. Labane sidus. Pesemistemperatuur. Triikimistemperatuur.

Õmblemise alustamine ja lõpetamine.

Presstalla tõstekang. Riidenihuti hammastik. Piste kinnitamine. Lihtõmblus. Õmblusvaru. Pistepikkus.

Niidi number. Äärestamine. Sik-sak- õmblus. Overlok-õmblus.

Palistused. Ühekordne palistus. Kahekordne palistus.

Käänised. Kitsa ja laia palistuse nurk. Käänis.

Tasku. Kandiline tasku. Ümartasku. Taskušabloon. Tasku pealeõmblemine. Tasku ülanurga tugevdusõmblus.
Krookimine. Masinal krookimine.
Värveldamine. Värvel.
Keskjoon. Mõõtude võtmine. Esemepikkus. Esemelaius.
Kanga ettevalmistamine väljalõikamiseks. Triikimise temperatuur. Kanga defektid.
Lõike paigutamine riidele. Kanga parem ja pahem pool. Kanga mustri suund. Kanga lõimesuund.
Traageldamine. Sõlm. Traagel-piste pikkus. Esemepõmblemise tehnoloogiline järjekord. Viimistlemine. Triikimine.

SILMUSKUDUMINE.

Kootav ese : Sall , kott , padjakate , pajalapid või muu sama raskusastmega ese.
Töövahendid: vardad. Varda number
Materjalid. Lõnga kiuline koostis. Heie. Korrutatud lõng.
Lõngavöö. Varraste ja lõnga sobivus. Lõngavöö tingmärgid. Varda number.
Silmuste loomine. Algsilmus. Ristipidne silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus.
Parempidine kudumisvõte. Pahempidine kudumisvõte. Ripskude. Parempidine kude.
Pahempidine kude. Soonikkoed. Maleruudukiri. Ääresilmused. Silmuseline äär. Sõlmeline äär.
Kudumi lõpetamine. Silmuse ületõstmine.
Koekirja lugemine. Tingmärgid. Edasirida e. paariturida. Tagasirida e. paarisrida.
Silmuste arvestamine. Tööproov. Ristkorutus.
Kudumite kavandamine. Eskiis. Värvilahendus. Materjali sobivus.
Kudumi viimistlemine, hooldamine.
Lõngavöö tingmärgid

HEEGELDAMINE.

Valmistatav ese : Pinnamustriga sall , kott , padjakate , pajalapid või muu sama raskusastmega heegeldatud ese.
Põhisilmused. Algsilmus. Ahelsilmus. Kinnissilmus. Aassilmus. Poolsammas. Ühekordne sammas.
Kahekordne silmus.
Tuletatud silmused. Nupp.
Skeemi järgi heegeldamine.
Rea kõrgus
Grupikahandus
Tingmärgid
Heegeldustöö viimistlemine. Aurutamine.

TIKKIMINE.

Pilutikand esemel : linikul , kotil , põlled , padjapüüril jne .
Alusmaterjali valik. Ruutstruktuuriga kangas.
Tikandi kavandamine. Kompositsioon.

Niidi kinnitamine tikkimisel. Pilu parem ja pahem pool. Ühesuunaline pilu. Lihtpilu. Pilujoon. Pilujoonelaius. Pilurühm. Tikkimise suund. Nõela suund. Ühepoolne lihtpilu. Kahepoolne e. sammaspilu. Siksak – lihtpilu. Keerdpilu. Sammaspilu. Pilurühm. Lihtkeerdpilu. Sõlmpilu. Üherealine sõlmpilu. Põimpilu. Pilurühm. Pilupalistus. Kahekordne palistus. Palistuse diagonaalnurk. Käänis. Pilutikand Eesti rahvakunstis. Pilutikandi viimistlemine, esemete hooldamine. Tärgeldamine. Triikimine

KODUNDUS

TOITUMINE

Toiduained ja toitained. Toiteväärtus. Teravili ja teraviljasaadused. Piim ja piimasaadused.

TOIDUVALMISTAMINE.

Eeltöötlemata toiduainete ettevalmistamine ja serveerimine

Leiva- ja piimatooted, aedviljad.

Võileibade valmistamine.

Toor- ja segasalatid.

Salatikastmed.

Toidud kuumutamata kohupiimast.

Keetmata magustoidud.

Joogid.

ETIKETT.

Lauakatmise põhinõuded. Käitumine lauas.

HÜGIEEN.

Isikliku hügieeni nõuded,

Esteetilisus toiduvalmistamisel ja serveerimisel.

KODU KORRASHOID.

Puhastus- ja korrastustööde abivahendid.

2.3. Integratsioonivaldkonnad teiste ainetega.

Eseme kavandamine, joonistamine, kompositsioon, värvusõpetus – kunstiõpetus.

Mõõtmise, silmuste arvutamine – matemaatika.

Materjalide tundmine, vill, puuvill – loodusõpetus.

Materjalide saamislugu – ajalugu.

Toiduainete tundmine, teraviljad, aedviljad –loodusõpetus.

2.4. Õppekava läbivate teemade käsitlemine.

Keskkond ja säästev areng.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

energia säästva kasutamise vajadusest;

keskkonnast tingitud tervisehäireid ja nende ennetamise võimalusi;

vee- ja elektritarbimist, oma käitumis- ja tarbimisharjumusi keskkonnahoidlikel eesmärkidel;
säästvat tarbimisviisi.

Turvalisus.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

kuidas aidata ohtu sattunud inimesi, nii et oleks tagatud iseenda ohutus;
kuidas tulekahju korral käituda ning kasutada esmaseid tulekustutusvahendeid;
kuidas tulekahju tekib ja areneb, teab tulekahju kustutamise põhireegleid;
olmekemikaalide mõju inimorganismile;

3. Eeldatav õpitulemus.

Eeldame, et õppeaasta lõpuks õpilane:

- tunneb ohutustehnika nõudeid erinevate tövõtete rakendamisel;
- tunneb heegeldamise ja kudumise tingmärke;
- tunneb õpitud tööliikide juures kasutatud materjalide omadusi.
- oskab heegeldada skeemi järgi lihtsamaid mustreid.
- oskab kududa põhikudesid;
- oskab tikkida lihtsamaid pilupisteid;
- oskab käsitseda õmblusmasinat
- oskab õmblusmasinal palistada, krookida, värveldada.
- tunneb enamkasutatavaid toiduaineid;
- tunneb isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel;
- oskab valmistada eri liiki võileibu, toor- ja segasalateid;
- oskab katta lauda;
- oskab koristada lauda ja pesta nõusid.

6. klass

1. Õppeaine eesmärgid.

Käsitööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- õpib tundma ohutustehnika nõudeid erinevate tövõtete rakendamisel;
- õpib heegeldama heegelaärist.
- õpib kuduma sokki
- õpib tundma looduslikke tekstiilmaterjale
- õpib kavandama valmistatavaid esemeid;
- õpib kasutama gobelään tehnikat
- õpib määrama koe- ja lõimelõnga suunda;
- õpib õmblema kante;
- õpib viimistlema erinevates tehnikates töid.
- õpib tundma tervisliku toitumise põhialuseid;
- õpib tundma toiteväärtuse mõistet;
- õpib tundma enamkasutatavaid toiduaineid;
- õpib kasutama isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel;
- õpib valmistama eri liiki toor- ja segasalateid;

- õpib katma lauda .

2. Õppeaine sisu.

2.1. Teemad ja alateemad.

2.2. Põhimõisted ja ainekst tulenev põhifaktoloogia.

ÕMBLEMINE.

Valmistatav ese : Suvepluus

Ohutustehnika. Masina lisaseadmete kasutamine. Spetsiaalpresstallad. Erinevate materjalide kasutamine ja hooldamine. Trikotaaž. Linased kangad. Abimaterjalide kasutamine. Vaheriided. Liimiriie. Kandid.

Diagonaalne kant. Rullkant. Lõikekohane kant. Katteriidega sisselõikeline kinnis. Katteriie. Sisselõiked.

Mõõtmise võtmine. Rinnaümbermõõt. Vööümbermõõt. Puusaümbermõõt. Üldpikkus. Varrukapikkus. Suurusnumber Lõikelehe kasutamine. Esiosa lõige. Seljaosa lõige. Varruka lõige. Kantide lõiked.

Lõike lõimesuund. Lõike keskjoon. Kokkupaneku märgid lõigetel. Lõigete tähistused lõikelehel. Materjali arvestus. Kanga laius. Kanga ettevalmistamine väljalõikamiseks. Parem ja pahem pool.

Triikimine. Defektid. Mustrisuund. Lõike paigutamine riidele. Lõimesuund. Õmblusvarud. Traageldamine. Esemel õmblemise tehnoloogiline järjekord. Proovimine. Esimene proov. Viimistlemine. Triikimine.

SILMUSKUDUMINE.

Kootav ese : Sokid

Töövahendid: sukavardad. Varda number.

Materjalid. Lõnga kiuline koostis. Korrutatud lõng. Lõngavöö. Varraste ja lõnga sobivus. Lõngavöö tingmärgid. Varda number. Silmuste loomine. Algsilmus. Ristipidine silmuste loomine.

Paaris-ristipidine silmuste loomine. Soonikkoed. Keerdsilmus. Venitatud silmus.

Sokiosad. Sokisäär, kannalakk, kannapõhi, kannakiil, sokilaba, sokiots, sokipõid. Silmuste arvestamine.

Tööproov.

Ristkorutus. Kudumite kavandamine. Eskiis. Värvilahendus. Materjali sobivus.

Soki osad, sokisäär, kannalakk. Silmuseline serv. Tugevdatud kude. Venitatud silmus.

Kannalaka kõrgus, kannalaka laius. Kannapõhi. Kaks silmust parempidi ületõstmisega kokku. Kaks silmust pahempidi kokku. Kahandusjoon. Kannakiil. Kaks silmust parempidi ületõstmisega kokku. Kaks silmust parempidi kokku. Sokilaba. Sokiots. Hajutatud kahandamine. Sokipõid. Sokiotsa lõpetus.

Kudumi viimistlemine, hooldamine. Lõngavöö tingmärgid. Aurutamine.

HEEGELDAMINE.

Valmistatav ese : Heegeläärisega ese.

Heegelservaga töö kavandamine.

Põhisilmused. Algsilmus. Ahelsilmus. Kinnissilmus. Aassilmus. Poolsammas. Ühekordne sammas.

Kahekordne silmus. Tuletatud silmused. Nupp. Pikoo. Skeemi järgi heegeldamine. Rea kõrgus.

Grupikahandus. Tingmärgid. Riide ettevalmistamine. Serva tasandamine. Palistused. Palistuse üleheegeldamine. Pistete tihedus. Mustri lugemine. Kirjakord. Üherealine heegelääris. Mitmerealine heegelääris. Heegelkirjade paigutus riideserval. Nurgakiri. Kirjakorra kordus.

Heegeldustöö viimistlemine. Aurutamine. Venitamine. Tärgeldamine.

GOBELÄÄN

Valmistatav ese : pilt või vaibake.

Töö kavandamine. Kompositsioon. Värvilahendus. Materjali valik. Materjaliõpetus.

Taimsed tekstiilikiud. Puuvill: saamine, omadused, kasutamine. Lina: saamine, omadused, kasutamine.

Loomsed tekstiilikiud. Vill: saamine, omadused, kasutamine. Siidiussisiid: saamine, omadused, kasutamine.

Lõime kinnitamine raamile. Lõim. Vahelik. Erinevad põimetehnikad: gobeläänpõimed, pärlpõime,

Villpõime. Lisandite (looduslik materjal) kasutamine. Kudumi ühtlase laiuse hoidmine töö käigus.

Kudumi lõpetamine ja raamilt eemaldamine. Viimistlemine. Lõimelõnga sõlmimine. Aurutamine.

Raamimine.

KODUNDUS

TOITUMINE.

Toiduained ja toitained. Toiteväärtus. Muna kui toiduaine. Aedvili kui toiduaine.

Konservid ja pooltooted. Toitumisrežiim.

TOIDUVALMISTAMINE.

Eeltöötlemata toiduainete ettevalmistamine ja serveerimine. Piimatooted, aedviljad, kala- ja lihatooted,

konservid. Toor- ja segasalatid. Salatikastmed. Toidud kuumutamata kohupiimast.

Keetmata magustoidud. Joogid.

ETIKETT.

Lauakatmise põhinõuded. Käitumine lauas.

HÜGIEEN.

Isikliku hügieeni nõuded. Esteetilisus toiduvalmistamisel ja serveerimisel.

KODU KORRASHOID.

Puhastus- ja korrastustööde abivahendid.

Töö kavandamine ja korraldamine.

MAJANDUS.

Energia säästlik kasutamine (vesi, elekter, soojus).

Majapidamisjääkide loodussõbralik kasutamine.

Kokkuhoiu võimalused ja kulude analüüs.

2.3. Integratsioonivaldkonnad teiste ainetega.

Eseme kavandamine, joonistamine, värvusõpetus, kompositsioon – kunstiõpetus.

Mõõtmine, silmuste arvutamine – matemaatika.

Materjalide tundmine, vill, puuvill, lina, looduslik siid – loodusõpetus.

Materjalide saamislugu - ajalugu.

Algmaterjali päritolumaa – geograafia.

Teraviljad, aedviljad, kalad, lihloomad, keskkonna säästmine – loodusõpetus.

2.4. Õppekava läbivate teemade käsitlemine.

Keskkond ja säästev areng.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

energia säästva kasutamise vajadusest;

keskkonnast tingitud tervisehäireid ja nende ennetamise võimalusi;

vee- ja elektritarbimist, oma käitumis- ja tarbimisharjumusi keskkonnahoidlikel eesmärkidel;

säästvat tarbimisviisi.

Turvalisus.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

kuidas aidata ohtu sattunud inimesi, nii et oleks tagatud iseenda ohutus;

kuidas tulekahju korral käituda ning kasutada esmaseid tulekustutusvahendeid;

kuidas tulekahju tekib ja areneb, teab tulekahju kustutamise põhireegleid;

olmekemikaalide mõju inimorganismile;

3. Eeldatav õpitulemus.

Eeldame, et õppeaasta lõpuks õpilane:

- tunneb ohutustehnika nõudeid erinevate tövõtete rakendamisel;

- oskab heegeldada heegeläärist;

- oskab kududa sokki;

- tunneb looduslikke tekstiilmaterjale;

- tunneb gobeläntehnikat;

- oskab määrata lõimelõnga suunda;

- oskab õmmelda kante;

- tunneb enamkasutatavaid toiduaineid;

- tunneb isikliku hügieeni nõudeid ja esmaseid hügieeninõudeid köögis töötamisel;

- oskab valmistada lihtsamaid toite;

- oskab katta lauda.

III kooliaste

7. klass

1. Õppeaine eesmärgid.

Käsitööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- õpib tundma kaasaegseid käsitöö- ja õmblusmaterjale ning nende omadusi;
- õpib tundma eesti rahvuslikke kirikindaid;
- õpib kasutama õmblusmasina lisaseadmeid.
- õpib heegeldama ringset pitsilist motiivi.
- õpib kuduma kindaid .
- õpib kuduma kirjalist pinda
- õpib tikkima hardangertikandit.
- õpib võtma lõikelehel lõiget ja seda kohandama;
- õpib tundma põhitoiduaineid;
- õpib tundma toiduainete kuumtöötlemise põhiviise;
- õpib tundma toiduainete riknemise põhjusi;
- õpib valmistama kuumtöödeldud toite põhitoiduainetest;

2. Õppeaine sisu.

2.1. Teemad ja alateemad

2.2. Põhimõisted ja ainekultuurist tulenev põhifaktoloogia.

ÕMBLEMINE.

Valmistatav ese : Lukuga seelik.

Sissevõtted. Märkimine. Traageldamise suund. Õmblemise suund. Pressimise võimalused.

Vööjoone töötlemine. Värvil. Kinnis. Kinnise ülekaik. Lõikelise kandiga vööjoon.

Tõmblukk-kinnis. Peitlukk.

Peidetud tõmblukuga kinnis. Nööpauk. Nööpaugu pikkus. Nööpaugu lukk. Nööbi, haagi,

truki õmblemine. Kannaga nööbid. Auguga nööbid. Mõõdude võtmine. Puusaümberrõõd.

Vööümberrõõd.

Seeliku pikkus. Lõikelehe kasutamine. Lõigete tähistamine lõikelehel. Lõikelehel

kasutatavad tingmärgid. Detaili keskjoon. Lõimesuund. Murdejoon. Nööpaukude asukoht

ja pikkus. Kroogete algus ja lõpp. Kokkupanekumärgid lõigetel. Voltide tähistus. Materjali arvestus. Kanga laius. Kanga ettevalmistamine väljalõikamiseks. Parem ja pahem pool.

Triikimine. Defektid. Mustrisuund. Lõike paigutamine riidele. Lõimesuund. Õmblusvarud.

Lõigete kohandamine. Rõivastumiskunst. Figuuride erinevused. Moe valik. Esemel

õmblemise tehnoloogiline järjekord. Proovimine. Seeliku tavalisemaid töötlemisviise.

Viimistlemine. Kanga kuumniiske töötlemine. Aurutamine. Triikimine.

SILMUSKUDUMINE.

Kootav ese : Kirikindad

Töövahendid. Sukavardad. Varda number. Materjalid. Lõnga kiuline koostis. Korrutatud lõng. Lõngavöö. Varraste ja lõnga sobivus. Lõngavöö tingmärgid. Varda number. Silmuste arvestamine.

Tööproov.

Ristkorrutis. Kudumite kavandamine. Etnograafiline kirikinnas. Randme kavandamine. Kindalaba mustri valik. Värvilahendus. Materjali sobivus.

Silmuste loomine. Algsilmus. Ristipidine silmuste loomine. Paaris-ristipidine silmuste loomine. Silmuseline loomine. Kindaranne. Sakiline äär. Diagonaalne soonik.

Kahevärviline soonik. Suurte sakkidega ranne.

Kinda osad: ranne, kindalaba alaosa, kindalaba ülaosa, kindaots.

Silmuseline kahandus. Kitsa kandiga kahandus. Pöial, pöidlaava, pöidlaava silmuste arv, silmuseline loomine, sissekootud lisalõngaga pöidlaava, pöidla kudumine, silmuste korjamine. Pöidla mustri valik.

Pöidlaotsa kahandus.

Kudumi viimistlemine, hooldamine. Lõngavöö tingmärgid. Aurutamine. Kinda šabloon.

HEGELDAMINE.

Valmistatav ese : Ringselt heegeldatud mustriiline ese või ringselt heegeldatud motiividest ese.

Skeemi järgi heegeldamine. Tingmärgid. Ringi lõpetamine. Aassilmus. Uue ringi alustamine.

Nelinurkne nn. vanaema motiiv. Tähekujuline motiiv. Motiivide ühendamine.(Motiividest eseme korral).

Heegeltöö kavandamine. Mustri valik. Materjali valik. Töövahendi valik.

Heegeldustöö viimistlemine. Venitamine. Tärgeldamine.

TIKKIMINE. HARDANGERTIKAND.

Valmistatav ese :

Hardangertikand esemel : linikul , kotil , põlled , padjapüüril jne .

Alusmaterjali valik. Ruutstruktuuriga kangas. Tikkimislõnga valik. Mulinee, iiris.

Tikandi kavandamine. Kompositsioon. Värvilahendus. Materjalikulu. Niidi kinnitamine tikkimisel.

Hardangertikand. Mähkpiste. Sämpiste. Hardangervõrk. Põimpilu piste. Silmuspiste.

Pikoo.

Ääre töötlemine. Pilutikandi viimistlemine, esemete hooldamine.

Tärgeldamine. Triikimine.

KODUNDUS

TOITUMINE.

Kala kui toiduaine. Toitainete kadu kuumtöötlemisel.

TOIDU VALMISTAMINE.

Kaasaegsed köögiseadmed. Kuumtöötlemise põhiviisid. Köögiviljatoidud. Piima- ja teraviljatoidud. Kalatoidud. Lihtsad taigatooted. Kuumad joogid.

ETIKETT.

Lauakatmine. Käitumine lauas.

HÜGIEEN.

Mikroorganismid toidus.

KODU KORRASHOID.

Toataimede hooldamine.

2.3. Integratsioonivaldkonnad teiste ainetega.

Eseme kavandamine, joonistamine, värvusõpetus, kompositsioon – kunstiõpetus.

Mõõtmise, silmuste arvutamine – matemaatika.

Materjalide tundmine, vill, puuvill, lina, looduslik siid, teraviljad, aedviljad, kalad, lihloomad, keskkonna säästmine – loodusõpetus.

Materjalide saamislugu – ajalugu.

Algmaterjali päritolumaa. – geograafia.

Hügieen, toitumisrežiim – terviseõpetus.

Piirkonnad (etnograafiline kirikinnas) – geograafia.

2.4. Õppekava läbivate teemade käsitlemine.

Keskkond ja säästev areng.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

keskkonna esteetilist väärtust;

inimese ja keskkonna vahelisi seoseid,

keskkonnasõbralikke tooteid ja materjale

kuidas vähendada keskkonda kahjustavat tegevust.

Turvalisus.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

leegist, kuumusest ja suitsust tekkivat ohtlikku olukorda;

kuidas ja millega erinevaid põlenguid kustutatakse; kuidas väikseid tulekoldeid kustutada;

tuleohutuse tagamiseks rakendatavaid meetmeid;

esmaabi põletuse korral;

kuidas tegutseda õnnetuse korral.

Tööalane karjäär ja selle kujundamine

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

oskust hinnata oma eeldusi, soove ja võimalusi karjäärivalikute tegemisel;

haridustee jätkamise võimalusi

hariduse, elukutsete ja ametite vahelisi seoseid;

eluaegse õppimise vajalikkust

Meediaõpetus

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

käsitöö- ja kodunduse-alaste meediaväljaannete kasutamist;

meediat praktilise teabe allikana:

3. Eeldatav õpitulemus.

Eeldame, et õppeaasta lõpuks õpilane:

- oskab heegeldada ringset pitsilist motiivi;
- oskab kududa kindaid;
- oskab kududa kirjalist pinda;
- oskab tikkida hardangertikandit;
- oskab võtta lõikelehelts lõiget;
- tunneb põhitoiduaineid;
- tunneb toiduainete kuumtöötlemise põhiviise;
- tunneb toiduainete riknemise põhjusi;
- oskab valmistada kuumtöödeldud toite põhitoiduainetest.

8. klass

1. Õppeaine eesmärgid.

Käsitööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- õpib tundma kaasaegseid käsitöö- ja õmblusmaterjale ning nende omadusi;
- õpib tundma eesti rahvuslikku lilltikandit
- õpib heegeldama heegelfileed.
- õpib kuduma erinevaid koekirjasid
- õpib kuduma tingmärkide järgi;
- õpib tikkima lilltikandit.
- õpib võtma lõikelehelts lõiget
- õpib kasutama ainealast kirjandust;
- õpib valmistama kuumtöödeldud toite põhitoiduainetest;

2. Õppeaine sisu.

2.1. Teemad ja alateemad.

2.2. Põhimõisted ja ainekultuurilise pärandi ajalugu.

ÕMBLEMINE.

Valmistatav ese : pluus

Sissevõtted. Märkimine. Traageldamise suund. Õmblemise suund. Pressimise võimalused.

Õlaõmblused. Kinnis. Katterii. Hõlma ülekäik. Nööpaukude asetus. Nööpide asetus.

Nööpauk.

Nööpaugu pikkus. Nööpaugu lukk. Nööbi, haagi, truki õmblemine. Kannaga nööbid.

Auguga nööbid.

Krae lõiked. Kõrge. Poolkõrge. Lamav.

Kraede tegumoed. Kannaga krae. Reväärkrae. Sallkrae. Püstkrae. Krae õmblemine.

Pealiskrae. Aluskrae. Lõimesuund. Vaheriie. Õmblusvaru. Krae ühendamine kaelakaarega.

Varrukad. Kimono. Raglaan. Otsaõmmeldavad. Varrukasuud. Varrukate ühendamine pihaga.

Mõõtude võtmine. Rinnaümbermõõt. Puusaümbermõõt. Vööümbermõõt. Seljapikkus. Üldpikkus.

Varrukapikku Lõikelehe kasutamine. Lõigete tähistamine lõikelehel. Lõikelehel kasutatavad tingmärgid. Detaili keskjoon. Lõimesuund. Murdejoon. Nööpaukude asukoht ja pikkus. Kroogete algus ja lõpp. Kokkupanekumärgid lõigetel. Voltide tähistus. Materjali arvestus. Kanga laius. Kanga ettevalmistamine väljalõikamiseks. Parem ja pahem pool. Triikimine. Defektid. Mustrisuund.

Lõike paigutamine riidele. Lõimesuund. Õmblusvarud. Lõigete kohandamine. Rõivastumiskunst.

Figuuride erinevused. Moe valik.

Eseme õmblemise tehnoloogiline järjekord. Proovimine. Pluusi tavalisemaid töötlemisviigu..

Viimistlemine. Kanga kuumniiske töötlemine. Aurutamine. Triikimine.

SILMUSKUDUMINE.

Kootav ese :salli,kinnaste, kampsuni või kätiste kudumine, kasutades õpitud koekirju
Töövahendid: vardad. Varda number. Materjal: lõng, maavillane või poolvillane
Silmuste arvestamine.

Tööproovid patentkoed, palmikud, nupulised koed. Koekirjad viklite, palmikute ja nuppudega.

Kudumi kavandamine. Põhimuster.

Silmuste loomine. Varraste valik.Koekirja kudumine Silmuste mahakudumine. Kudumi viimistlemine. Lõngaotste kinnitamine.

HEEGELDAMINE . HEEGELFILEE.

Valmistatav ese : Heegelfilee tehnikas ese.

Skeemi järgi heegeldamine. Tingmärgid. Tühi ruut. Täis ruut. Ruudu kõrgus. Pinna suurendamine rea alguses ja lõpus. Tühja ruudu võrra. Täisruudu võrra. Mitme ruudu võrra. Pinna vähendamine rea alguses ja lõpus. Tühja ruudu võrra. Täisruudu võrra. Mitme ruudu võrra. Heegeltöö kavandamine. Mustri valik. Materjali valik. Töövahendi valik.

Heegeldustöö viimistlemine. Venitamine. Tärgeldamine.

LILLTIKAND.

Valmistatav ese: Lilltikandiga kaunistatud ese.

Tikand Eesti rahvakunstis. Tikitud vaibad. Muhu vaibad. Lääne-Eesti vaibad. Tikitud käised.

Tikitud tanud. Lihula seelik. Muhu pätid. Alusmaterjali valik. Villane riie. Värv.

Tikkimismaterjal.

Alusmaterjali ettevalmistamine tikkimiseks. Töö kavandamine. Mustri valik. Mustri paigutus.

Mustri kandmine riidele. Kontuuri tikkimine. Kopeerimine. Šabloon.. Joonistamine. Tikkimispisted.

Mähkpiste, madalpiste, varspiste, sõlmpisted, hääbepiste. Lehtede, lilleõite, marjade ja viljade tikkimine. Tikkimislõnga suund. Lilltikandi viimistlemine. Pesemine. Aurutamine. Lilltikandis eseme valmistamine.

KODUNDUS

TOITUMINE.

Liha kui toiduaine. Toitainete kadu kuumtöötlemisel. Toiduainete riknemise põhjused. Toitumise põhireeglid.

TOIDU VALMISTAMINE.

Kaasaegsed köögiseadmed. Kuumtöötlemise põhiviisid.

Piima- ja teraviljatoidud. Munatoidud. Lihatoidud. Lihtsad taigatooted. Kuumad joogid.

ETIKETT.

Koosviibimiste korraldamine.

HÜGIEEN.

Toidumürgitused ja nendest hoidumise võimalused.

MAJANDUS.

Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad jm).

2.3. Integratsioonivaldkonnad teiste ainetega.

Eseme kavandamine, joonistamine, värvusõpetus, kompositsioon – kunstiõpetus.

Mõõtmine, silmuste arvutamine – matemaatika.

Materjalide tundmine (vill) –loodusõpetus.

Materjalide saamislugu – ajalugu.

Algmaterjali päritolumaa. – geograafia.

Kodundus (teraviljad, aedviljad, kalad, keskkonna säästmine) – loodusõpetus.

Hügieen, toitumisrežiim – terviseõpetus.

2.4. Õppekava läbivate teemade käsitlemine.

Keskkond ja säästev areng.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

keskkonna esteetilist väärtust;

inimese ja keskkonna vahelisi seoseid,

keskkonnasõbralikke tooteid ja materjale

kuidas vähendada keskkonda kahjustavat tegevust.

Turvalisus.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

leegist, kuumusest ja suitsust tekkivat ohtlikku olukorda;

kuidas ja millega erinevaid põlenguid kustutatakse; kuidas väikseid tulekoldeid kustutada;

tuleohutuse tagamiseks rakendatavaid meetmeid;

esmaabi põletuse korral;

kuidas tegutseda õnnetuse korral.

Tööalane karjäär ja selle kujundamine

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

oskust hinnata oma eeldusi, soove ja võimalusi karjäärivalikute tegemisel;

haridustee jätkamise võimalusi

hariduse, elukutsete ja ametite vahelisi seoseid;

eluaegse õppimise vajalikkust

Meediaõpetus

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

käsitöö- ja kodunduse-alaste meediaväljaannete kasutamist;

meediat praktilise teabe allikana:

3. Eeldatav õpitulemus.

Eeldame, et õppeaasta lõpuks õpilane :

- oskab kududa kampsunit.
- oskab kududa erinevaid koekirju tingmärkide järgi;
- oskab valmistada köidetud märkmikku..
- oskab kasutada ainealast kirjandust;
- oskab kavandada iseseisvalt käsitööeset, valida selle valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja tehnoloogiat.
- oskab valmistada toite põhitoiduainetest;

9. klass

1. Õppeaine eesmärgid.

Käsitööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- õpib tundma kaasaegseid käsitöö- ja õmblusmaterjale ning nende omadusi;
- õpib kuduma pitsilisi koekirju.
- õpib kuduma erinevaid koekirju tingmärkide järgi
- õpib kasutama ainealast kirjandust;
- õpib kavandama iseseisvalt käsitööeset, valida selle valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja tehnoloogiat.
- õpib tundma etiketinõudeid peolauas;
- õpib tundma säästliku majandamise võimalusi.
- õpib valmistama kuumtöödeldud toite põhitoiduainetest;

2. Õppeaine sisu.

2.1 Teemad ja alateemad

2.2 Põhimõisted ja ainekultuur tulenev põhifaktoloogia.

SILMUSKUDUMINE.

Kootav ese : Väike ese pitsilise koekirjaga

Töövahendid: vardad. Varda number. Materjal. Lõnga tüübid.

Silmuste loomine. Ühe lõngaga. Tugev silmuseline silmuste loomine. Kootud veniv silmuste loomine

Õhksilmust kudumine. Kolme silmuse parempidine kokku kudumine. Kolme silmuse parempidi, ületõstmisega kokku kudumine. Erinevad pitsilised koekirjad. Haapsalu rätik. Ringselt kootav pits. Pitsilise koekirja viimistlemine.

HEEGELDAMINE.

Heegeldamine tööjuhendi järgi. Tingmärgid. Eesti pitsid: Hiiu pitsid, Muhu pitsid, Setu pitsid. Erinevad tehnikad: tuniisitehnika, tuniisi heegelnõel, hargipits, liri pits, liri roos, võrguline pind, süstikpits, niplispits.

LAPITÖÖ.

Valmistatav ese : lapitehnikas tekk , voodikate , seinavaip , padi jne.

Erinevad lapitöö tehnikad. Ruutudest, kolmnurkadest, ribadest, plokkidest.

Palkmajatehnika.

Vanaema lilleaed. "Hull" lapitöö. Tähemotiivid. Bargello. Kalasaba. Kolmetriibutekk.

Wouko sünnipäevatekk. Assortii.

Töö kavandamine. Tehnika valik. Kompositsioon. Värvilahendus.

Detailide väljalõikamine. Šabloon. Lõimesuund. Õmblusvaru. Detailide ühendamine plokkideks.

Plokkide ühendamine. Alusriidega ühendamine. Äärte töötlemine. Teppimine.

MATERJALIÕPETUS

Tekstiilikiudude liigitamine. Looduslikus kiud. Loomsed kiud. Taimsed kiud. Keemilised kiud.

Tehiskiud. Sünteetilised kiud.

KODUNDUS

TOITUMINE.

Toiduainete säilitamine. Toitumise põhireeglid.

TOIDU VALMISTAMINE.

Lihatoidud.

Kuumtöödeldud järelroad puuviljadest ja marjadest.

Lihtsad taigatooted.

Kuumad joogid.

ETIKETT.

Etiketinõuded peolauas.

HÜGIEEN.

Hügieeninõuded toiduainete säilitamisel.

KODU KORRASHOID.

Ruumide kujundamine ja kaunistamine.

MAJANDUS.

Tarbijainformatsioon.

2.3. Integratsioonivaldkonnad teiste ainetega.

Eseme kavandamine, joonistamine, värvusõpetus, kompositsioon – kunstiõpetus.

Mõõtmise, silmuste arvutamine – matemaatika.

Materjalide tundmine (tehiskiud) – loodusõpetus.

Tehiskiud, sünteetilised kiud – keemia.

Materjalide saamislugu – ajalugu.

Kodundus (teraviljad, aedviljad, kalad), keskkonna säästmine – loodusõpetus.

Hügieen, toitumisrežiim – terviseõpetus.

2.4. Õppekava läbivate teemade käsitlemine.

Keskkond ja säästev areng.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

keskkonna esteetilist väärtust;

inimese ja keskkonna vahelisi seoseid,

keskkonnasõbralikke tooteid ja materjale

kuidas vähendada keskkonda kahjustavat tegevust.

Infotehnoloogia.

Tutvustatakse käsitöö- ja kodunduse-alaseid linke inter-netis.

Turvalisus.

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

leegist, kuumusest ja suitsust tekkivat ohtlikku olukorda;

kuidas ja millega erinevaid põlenguid kustutatakse; kuidas väikseid tulekoldeid kustutada;

tuleohutuse tagamiseks rakendatavaid meetmeid;

esmaabi põletuse korral;

kuidas tegutseda õnnetuse korral.

Töölane karjäär ja selle kujundamine

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

oskust hinnata oma eeldusi, soove ja võimalusi karjäärivalikute tegemisel;

haridustee jätkamise võimalusi

hariduse, elukutsete ja ametite vahelisi seoseid;

eluaegse õppimise vajalikkust

Meediaõpetus

Käsitöö ja kodunduse õpetamisel käsitleme:

käsitöö- ja kodunduse-alaste meediaväljaannete kasutamist;

meediat praktilise teabe allikana;

internetist vajaliku teabe leidmist,

3. Eeldatav õpitulemus.

Eeldame, et õppeaasta lõpuks õpilane :

- oskab kududa kampsunit.
- oskab kududa erinevaid koekirju tingmärkide järgi;
- oskab valmistada köidetud märkmikku..
- oskab kasutada ainealast kirjandust;
- oskab kavandada iseseisvalt käsitööeset, valida selle valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja tehnoloogiat.
- oskab valmistada toite põhitoiduainetes

Poiste töö- ja tehnoloogiaõpetus

II kooliaste

Õpitulemused II kooliastme lõpus

6. klassi õpilane:

- 1) mõistab ja selgitab tehnoloogia olemust ning väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;
- 2) iseloomustab kodus, olmes, harrastustes ja paikkonnas kasutatavaid lihtsaid tehnoloogilisi süsteeme ja protsesse ning ressursse;
- 3) planeerib tööd ja lahendab sellega seotud ülesandeid;
- 4) joonestab joonist ja disainib lihtsaid tooteid;
- 5) tunneb põhilisi materjale ja nende omadusi ning kasutab neid töös otstarbekalt;
- 6) teab põhilisi töövahendeid ja töötlemisviise ning oskab neid töös kasutada;
- 7) valmistab lihtsaid tooteid (nt mänguasi, paat, liikuv auto jne);
- 8) esitleb ideed, joonist või toodet;
- 9) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 10) väärtustab ning järgib väljakujunenud tööalaseid väärtus- ja käitumishoiakuid;

Õppeaine sisu 4. klassis

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Tehnoloogia olemus. Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus.

Transpordivahendid. Energiaallikad.

2. Disain ja joonestamine

Eskiis. Lihtsa toote kavandamine. Disain. Probleemide lahendamine. Toote viimistlemine.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.

Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad). Levinumad käsi- ja elektrilisedööriistad. Puurpink. Materjalide liited.

Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

4. Projektitööd

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida

õpperühma. Projektitööd võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka

tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad

võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.

Õpitulemused 4. klassi lõpus

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Õpilane:

- 1) mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;
- 2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega;
- 3) iseloomustab ja võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid;
- 4) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal.

2. Disain ja joonestamine

Õpilane:

- 1) disainib lihtsaid tooteid, kasutades selleks ettenähtud materjale;
- 2) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;
- 3) osaleb õpilasepäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Õpilane:

- 1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;
- 2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;
- 3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;
- 4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid tooteid (sh mänguasju);
- 5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;
- 6) analüüsib ja hindab loodud toodet, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;
- 7) annab tehtud ülesande või toote kvaliteedile oma hinnangu;
- 8) mõistab ja arvestab kaaslaste erinevaid tööoskusi;
- 9) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 10) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid tööviise;
- 11) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.

4. Projektitööd

Õpilane:

- 1) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannete ning probleemide lahendeid;
- 4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesande või projekti lahenduse;
- 5) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste tööalaseid arvamusi;
- 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet.

Projektid ja praktilised tööd 4. klassis

Vineerist tooted, traadist osavusmängud, ettevalmistatud toorikutest mänguasjad jne.

Õppeaine sisu 5. klassis

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus.

Süsteemid, protsessid ja ressursid.

2. Disain ja joonestamine

Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmed ja mõõtkava. Piltkujutis ja vaated. Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine.

Disaini elemendid. Probleemide lahendamine. Toote viimistlemine.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.

Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad). Levinumad käsi- ja elektrilisedööriistad. Puur- ja treipink. Materjalide liited.

Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

4. Projektitööd

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida

õpperühma. Projektitööd võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka

tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad

võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.

Õpitulemused 5. klassi lõpus

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Õpilane:

- 1) mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;
- 2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega;
- 3) toob näiteid süsteemide, protsesside ja ressursside kohta;

2. Disain ja joonestamine

Õpilane:

- 1) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;
- 2) selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda;
- 3) koostab kolmvaate lihtsast detailist;
- 4) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Õpilane:

- 1) tunneb mõningaid materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;
- 2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;
- 3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;
- 4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid tooteid (sh mänguasju);
- 5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;
- 6) analüüsib ja hindab loodud toodet, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;
- 7) annab tehtud ülesande või toote kvaliteedile oma hinnangu;
- 8) mõistab ja arvestab kaaslaste erinevaid tööoskusi;
- 9) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 10) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid tööviise;
- 11) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.

4. Projektitööd

Õpilane:

- 1) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannete ning probleemide lahendeid;
- 4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesande või projekti lahenduse;
- 5) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste töölaseid arvamusi;
- 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet.

Projektid ja praktilised tööd 5. klassis

Puidust, plekist ja plastikust tooted, dünaamilised mänguasjad, ettevalmistatud toorikutest mänguasjad, vestetud tulp, lihtsad elektrilised mänguasjad jne.

Õppeaine sisu 6. klassis

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Tehnoloogia, indiviid ja keskkond. Struktuurid ja konstruktsioonid. Tehnoloogia ja teadused.

2. Disain ja joonestamine

Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine.

Probleemide lahendamine. Toote viimistlemine. Insenerid ja leiutamine.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad). Levinumad käsi- ja elektrilisedööriistad. Puur- ja treipink. Materjalide liited. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

4. Projektitööd

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Projektitööd võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.

Õpitulemused 6. klassi lõpus

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Õpilane:

- 1) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega;
- 2) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale;
- 3) valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna;
- 4) kirjeldab tehniliste seadmete ja tehnika arenguloo kujunemist ning selle olulisemaid saavutusi;
- 5) loob seoseid tehnoloogia arengu ja teadussaavutuste vahel.

2. Disain ja joonestamine

Õpilane:

- 1) selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda;
- 2) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;
- 3) osaleb õpilasepäraselt uude tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega;
- 4) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus, teab inseneri elukutse iseärasust ja leiutajate olulisemaid saavutusi.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Õpilane:

- 1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;
- 2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;
- 3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;
- 4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid tooteid (sh mänguasju);
- 5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;
- 6) analüüsib ja hindab loodud toodet, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;
- 7) annab tehtud ülesande või toote kvaliteedile oma hinnangu;
- 8) mõistab ja arvestab kaaslaste erinevaid tööoskusi;
- 9) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 10) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid tööviise;
- 11) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.

4. Projektitööd

Õpilane:

- 1) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannete ning probleemide lahendusi;
- 4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesande või projekti lahenduse;
- 5) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste tööalaseid arvamusi;
- 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet.

Projektid ja praktilised tööd 6. klassis

Puidust, plekist ja plastikust tooted, dünaamilised mänguasjad (sõiduk), lihtsad elektrilised mänguasjad jne.

III kooliaste

Õpitulemused III kooliastme lõpus

9. klassi õpilane:

- 1) valib toote valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemisviise ning kasutab selle kohta vajalikku teavet ainealasest kirjandusest ja internetist;
- 2) käsitleb ohutult käsi- ja elektrilisi tööriistu ning materjale;
- 3) kasutab ressursse keskkonda säästvalt ning jätkusuutlikult;
- 4) genereerib ideid, rakendab neid loovalt tooteid luues ja täiustades ning mõistab iseenda osaluse tähtsust tehnoloogiat kasutades;
- 5) mõistab tehnoloogilise protsessi ajal asetleidvaid muutusi ning oskab neid selgitada ja põhjendada;
- 6) analüüsib toote valmistamise protsessi ning sünteesib uusi teadmisi;
- 7) hindab tulemuse kvaliteeti ja toote rakendamise tõhusust, esitleb toodet;
- 8) valmistab tooteid, teadvustab ja rakendab loodusteaduste võimalusi praktilistes tegevustes;
- 9) kirjeldab tehnoloogilise maailma saavutusi ja oma rolli tuleviku töömaailmas;
- 10) kujundab oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused, väldib ning hindab võimalikke ohte töös;

Õppeaine sisu 7. klassis

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. Ressursside säästlik tarbimine. Õppetegevuse planeerimine.

2. Disain ja joonestamine

Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine. Viimistlemine ja pinnakatted. Ergonoomia. Ornamentika. Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist. Tänapäevased materjalide töötlemise viisid. Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid. Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid). Optimaalse töötlusviisi valimine. Toodete liitevõimaluste kasutamine. Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

4. Projektitööd

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Valikteemad ja projektid võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.

Õpitulemused 7. klassi lõpus

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;
- 2) mõistab iseenda osaluse olulisust tehnoloogilistes protsessides tulevikus ja vastutust nende eetilise kujundamise eest;
- 3) kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, teab nende seadmete üldist tööpõhimõtet ning ohutut käsitlemist;
- 4) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult;
- 5) oskab oma õppetegevust planeerida.

2. Disain ja joonestamine

Õpilane:

- 1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga;
- 2) lahendab probleemülesandeid,
- 3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;
- 4) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;
- 5) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;
- 6) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Õpilane:

- 1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist;
- 2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi;
- 3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpinki, valib sobivaima töötlusviisi;
- 4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;
- 5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi;
- 6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;
- 7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.

4. Projektitööd

Õpilane:

- 1) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid;
- 2) teeb ülesandeid täites aktiivselt koostööd kaasõpilastega;
- 3) suhtleb töö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;
- 4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse;
- 5) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet;
- 6) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega.

Projektid ja praktilised tööd 7. klassis

Puidust tooted, lehtmestallist toodete loomine, elektroonilised mängud jne.

Õppeaine sisu 8. klassis

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel. Põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia. Töömaailm ja töö planeerimine. Tooraine ja tootmine. Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.

2. Disain ja joonestamine

Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine. Viimistlemine ja pinnakatted. Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist. Tänapäevased materjalide töötlemise viisid. Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid. Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid). Optimaalse töötlusviisi valimine. Toodete liitevõimaluste kasutamine. Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

4. Projektitööd

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Valikteemad ja projektid võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.

Õpitulemused 8. klassi lõpus

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;
- 2) mõistab iseenda osaluse olulisust tehnoloogilistes protsessides tulevikus ja vastutust nende eetilise kujundamise eest;
- 3) teab mõningaid põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia kasutusvõimalusi;
- 4) oskab oma tegevust planeerida, orienteerub töömaailmas.

2. Disain ja joonestamine

Õpilane:

- 1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga;
- 2) lahendab probleemülesandeid,
- 3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;
- 4) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;
- 5) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Õpilane:

- 1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist;

- 2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi;
- 3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpink, valib sobivaima töötlusviisi;
- 4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;
- 5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi;
- 6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;
- 7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.

4. Projektitööd

Õpilane:

- 1) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid;
- 2) teeb ülesandeid täites aktiivselt koostööd kaasõpilastega;
- 3) suhtleb töö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada
- 4) vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;
- 5) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse;
- 6) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet;
- 7) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega.

Projektid ja praktilised tööd 8. klassis

Puidust ja plastikust tooted, lihtsad elektrilised mänguasjad jne.

Õppeaine sisu 9. klassis

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel. Töömaailm ja töö planeerimine. Tooraine ja tootmine. Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.

2. Disain ja joonestamine

Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine. Viimistlemine ja pinnakatted. Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist. Tänapäevased materjalide töötlemise viisid. Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid. Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid). Optimaalse töötlusviisi valimine. Toodete liitevõimaluste kasutamine. Näüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

4. Projektitööd

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Valikteemad ja projektid võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.

Õpitulemused 9. klassi lõpus

1. Tehnoloogia igapäevaelus

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;
- 2) mõistab iseenda osaluse olulisust tehnoloogilistes protsessides tulevikus ja vastutust nende eetilise kujundamise eest;
- 3) oskab oma tegevust planeerida, orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul;
- 4) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust;
- 5) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslikke arenguväljavaateid.

2. Disain ja joonestamine

Õpilane:

- 1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga;
- 2) lahendab probleemülesandeid,
- 3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;
- 4) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;
- 5) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist;
- 6) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.

3. Materjalid ja nende töötlemine

Õpilane:

- 1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist;
- 2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi;
- 3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpinki, valib sobivaima töötlusviisi;
- 4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;
- 5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi;
- 6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;
- 7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.

4. Projektitööd

Õpilane:

- 1) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid;
- 2) teeb ülesandeid täites aktiivselt koostööd kaasõpilastega;
- 3) suhtleb töö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;
- 4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse;

- 5) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet;
- 6) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega.

Projektid ja praktilised tööd 9. klassis

Puidust, plekist ja plastikust suuremamahulised tooted, mootoriga lennuk jne.

Kehaline kasvatus

Põhikooli kehalise kasvatusena taotletakse, et õpilane:

1. soovib olla terve ja rühikas;
2. mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust;
3. tunneb liikumisest/sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisosi õppima ja liikumist iseseisvalt harrastama;
4. omandab põhikooli ainekavasse kuuluvate spordialade ja liikumisviiside tehnika;
5. täidab liikudes/sportides ohutus- ja hügieeninõudeid;
6. jälgib oma kehalist vormisolekut; teab, kuidas parandada töövõimet regulaarse treeninguga;
7. õpib kaaslastega koostööd tegema, kokku lepitud reegleid/võistlusmäärusi järgima ja ausa mängu olemust mõistma;
8. tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi- ja liikumisürituste vastu.

Kehalises kasvatuses lähtutakse vajadusest toetada õpilase kujunemist hea tervise ja töövõimega isiksuseks. Kehalise kasvatusena omandatud teadmised, oskused ja kogemused soodustavad õpilase mitmekülgset arengut ning võimaldavad tal leida endale jõukohase, turvalise ja tervisliku liikumisharrastuse.

Kehalises kasvatuses juhitakse õpilast oma kehalise vormisoleku taset jälgima ning seda regulaarselt harjutades ning uusi (sh iseseisvalt omandatud) teadmisi ja oskusi hankides edendama. Keskkonda hoidev, kaaslast austav, koostööd ning ausa mängu põhimõtteid väärtustav liikumine ja sportimine toetavad õpilase sotsiaalset ning kõlblist arengut.

I kooliaste

Kooliastme üldised õpitulemused

3. klassi õpilane:

- kirjeldab regulaarse liikumise/sportimise tähtsust tervisele; nimetab põhjusi, miks õpilane peab olema kehaliselt aktiivne;

- omandab kooliastme ainekavva kuuluvate liikumisviiside/kehaliste harjutuste tehnika (vt alade õpitulemused õppesisu juures); sooritab põhiliikumisviise liigutusoskuste tasemel;
- kirjeldab, kuidas tuleb käituda kehalise kasvatus tunnis (võimlas, staadionil, maastikul jne), täidab õpetaja seatud ohutusnõudeid ja hügieenireegleid; loetleb ohuallikaid liikumis- ja/või sportimispaikades ja kooliteel ning kirjeldab ohutu liikumise/sportimise/liiklemise võimalusi;
- sooritab õpetaja juhendamisel kontrollharjutusi; annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske);
- teab, kuidas käituda kehalisi harjutusi sooritades: on viisakas, sõbralik ja abivalmis; täidab kokkulepitud (mängu)reegleid; kasutab heaperemehelikult kooli spordivahendeid ja –inventari;
- loetleb spordialasid ja nimetab Eesti tuntud sportlasi; nimetab Eestis toimuvaid spordivõistlusi ning tantsuüritusi;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatus tundides; oskab iseseisvalt ja koos kaaslastega ohutult mängida liikumismänge; tahab õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise.

2. Õppesisu

2.1. I kooliastme õpilaste teadmised spordist ja liikumisviisidest

1. Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. Liikumissoovitused I kooliastme õpilasele. Liikumine/sportimine üksi ja kaaslastega, oma/kaaslase soorituse kirjeldamine ning hinnangu andmine.
2. Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatus tunnis; ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine teel sportimispaikadesse ja kooliteel.
3. Hügieenireeglid kehalisi harjutusi sooritades. Teadmised ilmastikule ja spordialadele vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.
4. Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvatest spordivõistlustest ja tantsuüritustest.

2.2. I kooliastme ujumine

Ohutusnõuded ja kord basseinis ja ujumispaias. Hügieeninõuded ujumisel. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine.

Õpitulemused

Ujumise algõpetuse kursuse läbinud õpilane: ujub vabalt valitud stiilis 25 meetrit.

1. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Rivi- ja korraharjutused: tervitamine, rivistumine viirgu ja kolonni. Kujundliikumised. Pööre paigal hüppega.

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: päkkkõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale. Üldkoormavad hüplemisharjutused. Harki- ja käärühüplemine.

Üldarendavad võimlemisharjutused: vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel. Matkimisharjutused.

Rakendusvõimlemine: ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt.

Akrobaatilised harjutused: veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, tiral ette ja veere taha turiseisu.

Tasakaaluharjutused: liikumine joonel ja pingil kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme, tasakaalu arendavad liikumismängud.

Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks: sirutushüpe.

JOOKS, HÜPPED, VISKED

Jooks. Jooksuasend, jooksu alustamine ja lõpetamine. Jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksuharjutused. Püstistart koos stardikäsklustega. Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes.

Hüpped. Takistustest ülehüpped. Hüpped paigalt ja hoojooksult vetruva maandumisega.

Visked. Palli hoie. Täpsusvisked ülalt (tennis) palliga. Pallivise paigalt.

LIIKUMISMÄNGUD

Jooksu- ja hüppemängud. Liikumismängud ja teatevõistlused erinevate vahenditega. Liikumine pallita: jooksud, pidurdused, suunamuutused.

Põrgatamisharjutused tennis-, käsi- ja minikorpalliga.

Liikumismängud väljas/maastikul.

TALIALAD

Suusatamine

Suuskade kinnitamine, pakkimine ja kandmine, allapanek. Suuskade transport. Õige kepihoie, suusarivi.

Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel.

Lehvikpööre e. astepööre eest.

Astesamm, libisamm. Trepptõus.

Laskumine laugelt nõlvalt põhiasendis.

TANTSULINE LIIKUMINE

Rütmi plaksutamine ja jalgade rõhklöögid.

Liikumised mõttekujundeid ja kujutlusvõimet kasutades. Spontaansust ja liikumisrõõmu arendavad mängud. Liikumine sõõris ja paarilisega kõrvuti ringjoonel.

Kõnni-, kül-, hüpak-, galopp ja lõppsamm.

Eesti traditsioonilised laulumängud paarilise valimisega. Lihtsad 2-osalised tantsud.

2. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Rivi- ja korraharjutused: loendamine, harvenemine ja koondumine. Hüppega pöörded paigal. Kujundliikumised.

Kõnniharjutused: rivisamm (P) ja võimlejasamm (T).

Põhivõimlemine ja üldarendavad harjutused: Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel. Lühike põhivõimlemise kombinatsioon.

Hüplemisharjutused: hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette. Koordinatsiooniharjutused.

Rakendusvõimlemine: rippseis ja ripped; ronimine varbseinal, üle takistuste ja takistuste alt.

Tasakaaluharjutused: päkk-kõnd joonel, pingil ja poomil; pöörded päkkadel pingil. Tasakaalu arendavad mängud.

Akrobaatika: veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, tirl ette, veere taha turiseisu, turiseis, toengkägarast sirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.

Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks: mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolauvalt.

JOOKS, HÜPPED, VISKED

Jooks. Jooksuasend, jooksuliigutused, jooks erinevas tempos. Võimetekohase jooksutempo valimine. Pendelteatejooks teatepulgaga.

Hüpped. Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga.

Visked. Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt.

LIIKUMISMÄNGUD

Jooksu-, hüppe- ja viskemängud.

Pallikäsitsemisharjutused, viskamine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega.

Rahvastepall.

Maastikumängud.

TALIALAD

Suusatamine

Lehvikpööre tagant. Tasakaalu- ja osavusharjutused suuskadel. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes. Libisamm. Vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis. Paaristõukeline sammuta sõiduviis laugel nõlval.

Käärtõus. Laskumine kõrgasendis.

TANTSULINE LIIKUMINE

Liikumine ja koordineatsioon sõna, rütmi, kehapilli või muusikaga. Tantsukujundid rühmas ja liikumine nendes. Erinevad liikumised rütmi või muusika iseloomu vaheldumisel. Süld- ja valsivõtte; käärhüpped, galopp- ja vahetussamm. Laulumängud erinevates joonistes. 2-3 kombinatsioonilised lihtsamad paaritantsud.

3. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Rivi- ja korraharjutused: pöörded paigal, kujundliikumised.

Kõnni- ja jooksumharjutused: rivisamm (P), võimlejasamm (T).

Üldkoormavad ja koordineatsiooni arendavad hüplemisharjutused: hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, koordineatsiooniharjutused.

Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused: üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega. Põhivõimlemise kombinatsioon saatelugemise või muusika saatel.

Rakendusvõimlemine: ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt, rippseis, ripped ja toengud.

Akrobaatilised harjutused: veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, tirel ette, kaldpinnalt tirel taha, veere taha turiseisu, kaarsild, toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.

Tasakaaluharjutused: liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumsamm, päkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumisega, tasakaalu arendavad mängud.

Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks: sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.

Õpitulemused:

1. oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T);
2. sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) muusika või saatelugemise saatel;
3. sooritab tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha;
4. hüpleb hüpitsat tiirutades ette (30 sekundi jooksul järjest).

JOOKS, HÜPPED, VISKED

Jooks. Jooksuasendeid ja liigutusi korrigeerivad harjutused. Kiirendusjooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Püstilähe. Kiirjooks. Kestvusjooks. Pendelteatejooks.

Hüpped. Kaugushüpe hoojooksuga paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga. Kõrgushüpe otsehoolt

Visked. Viskepalli hoie, viskeliigutus. Pallivise kahesammulise hooga.

Õpitulemused:

1. jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega
2. läbib joostes võimetekohase tempoga 1 km distantsi
3. sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus;
4. sooritab pallivise paigalt ja kahesammulise hooga;
5. sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.

LIIKUMISMÄNGUD

Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja püüdmisega.

Palli käsitemisharjutused, pörgatamine, vedamine, heitmine, viskamine, söötmine ja püüdmine.

Sportmänge (korv-, käsi-, võrk-, jalgpall ja saalihoki) ettevalmistavad liikumismängud, teatevõistlused pallidega.

Rahvastepallimäng reeglite järgi. Maastikumängud.

Õpitulemused:

1. sooritab harjutusi erinevaid palle pörgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge;
2. mängib rahvastepalli lihtsustatud reeglite järgi, on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust.

TALIALAD

Suusatamine

Tasakaalu- ja osavusharjutused suuskadel. Vahelduvtõukeline kaheammuline sõiduvii. Paaristõukeline sammuta sõiduvii. Laskumine põhiasendis. Sahkpidurdus. Mängud suuskadel.

Õpitulemused:

1. suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviiisiga ja vahelduvtõukelise kaheammulise sõiduviiisiga;
2. laskub mäest põhiasendis;
3. läbib järjest suusatades 3 km distantsti.

TANTSULINE LIIKUMINE

Mitmest (4-st) osast koosnevad rütmikombinatsioonid; liikumise alustamine ja lõpetamine muusikat (rütm) järgides. Suunajalg, suuna muutmine 8-taktilist muusikalist pikkust arvestades. Asendid paarilise suhtes (ringjoonel ja kodarjoonel rinnati). Polkasamm rinnati ja seljati. Korduvtuurilised Eesti rahvatantsud ja keerukamad laulumängud. Lastetantsud.

Õpitulemused:

1. mängib/tantsib õpitud eesti laulumänge ja tantse;
2. liigub vastavalt muusikale, rütmile, helile.

II kooliaste

1.1. Kooliastme üldised õpitulemused

6. klassi õpilane:

- selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust inimese tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis; kirjeldab oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust;
- omandab kooliastme ainekavva kuuluvate kehaliste harjutuste (spordialade/liikumisviiside) tehnika (vt alade õpitulemused õppesisu juures), teab, kuidas õpitud alaseid iseseisvalt sooritada; sooritab põhiliikumisviise liigutusvilumuste tasemel;

- selgitab kehalise kasvatus tundides kehtivate ohutus- ja hügieeninõuete ning iseseisva ohutu liikumisharrastuse/liiklemise vajalikkust; järgib ohutus- ja hügieenireegleid kehalise kasvatus tundides ning tunnivälistel spordiüritustel;
- sooritab kontrollharjutusi ja kehalise võimekuse katseid, võrdleb saavutatud tulemusi oma varasemate tulemustega; valib õpetaja juhendamisel oma rühti ja kehalist võimekust parandavaid harjutusi ja sooritab neid;
- mõistab hea käitumise, reeglite järgimise, keskkonda säästva suhtumise ja koostöö tegemise vajalikkust sportimisel/liikumisel: täidab reegleid ja võistlusmääruisi kehalisi harjutusi õppides ning liikudes; on valmis tegema koostööd (sooritama koos harjutusi, kuuluma ühte võistkonda jne) kõigi kaaslastega; kirjeldab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja teistes tegevustes;
- kirjeldab sobivaid oskussõnu kasutades nähtud spordivõistlust ja/või tantsuüritust ning oma muljeid sellest; nimetab Eesti ja maailma tuntud sportlasi ning võistkondi; valdab teadmisi maailmas toimuvatest suurvõistlustest ja antiikolümpiamängudest;
- harjutab aktiivselt kehalise kasvatus tundides; tunneb huvi koolis toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja, osaleja või pealtvaatajana; oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne; soovib õppida uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada teadmisi iseseisvaks sportimiseks/liikumiseks; osaleb tervisespordi üritustel.

1. 2. Õppesisu

Kooliastme õpilase teadmised spordist ja liikumisviisidest

1. Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele; kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. Liikumissoovitused II kooliastme õpilasele.
2. Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ausa mängu põhimõtted spordis.
3. Käitumine spordivõistlusel ja tantsuüritustel.
4. Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu, ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Ohtude vältimine; teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted.
5. Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning trennida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti.

4. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Rivi- ja korraharjutused: ümberrivistumised viirus ja kolonnis.

Rühiharjutused: kehatüve lihaseid trennivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused.

Põhivõimlemine: harjutuste kombinatsioonid saatelugemise ja/või muusika saatel.

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette paigal ja liikumisel.

Rakendusvõimlemine: kahe- ja kolmevõtteline ronimine; käte erinevad haarded ja hoided; upp-, tiri- ja kinnerripe.

Akrobaatika: trel ette ja taha, kaarsild (T), juurdeviivad harjutused kätelseisuks.

Tasakaaluharjutused: harjutuste kombinatsioonid võimlemispingil

Toenghüpe: hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel), ülesirutus-mahahüpe maandumisasendi fikseerimisega.

KERGEJÕUSTIK

Jooks. Erinevad jooksuharjutused: põlve- ja sääretõstejooks. Pendelteatejooks. Kiirjooks stardikäsklustega. Kestvusjooks. Maastikujooks.

Hüpped. Mitmesugused hüppe- ja hüplemisharjutused. Kaugushüpe paku tabamiseta. Kõrgushüpe üleastumistehnikaga.

Visked. Viskeharjutused: täpsusvisked vertikaalse märklaua pihta. Pallivise paigalt ja neljasammu hooga.

LIIKUMIS- JA SPORTMÄNGUD

Palli hoie, palli põrgatamine ja söötmine liikumisel. Korv-, jalg- ja võrkpalli ettevalmistavad liikumismängud; teatevõistlused pallidega. Rahvastepalli erinevad variandid.

TALIALAD

Suusatamine. Pöörded paigal (hüppepööre). Õpitud tõusu-, laskumis- ja sõiduviiside kordamine.

Vahelduvtõukeline kahesammuline astesammtõusuviis. Põikilaskumine. Laskumine põhja puhkeasendis. Astepööre laskumisel. Ebatasasuste ületamine. Sahkpidurdus. Mängud suuskadel.

TANTSULINE LIIKUMINE

Ruunitaju arendavad liikumised. Rütmitunnet ja koordinatsiooni arendavad tantsukombinatsioonid. Sise- ja välissõõr. Ahelsõõr. Polkasamm. Ruutrumba põhisamm. Liikumise alustamine ja lõpetamine, hoog ja pidurdamine. Eesti rahva- ja

seltskonnatantsud, ka paarilise vahetusega. Poiste ja tüdrukute vahelduvtegevused. Loovtantsu põhielement keha. Tantsupidude traditsioon. Riietus, rahvarõivad. Rühma koostöö tantsimisel.

ORIENTEERUMINE

Orienteerumine ruumis ja vabas looduses tuttava objekti plaani järgi. Orienteerumine silmapaistvate loodus- ja tehisoobjektide järgi etteantud piirkonnas. Orienteerumismängud.

5. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Rivi- ja korraharjutused: kujundliikumised, pöörded sammliikumiselt.

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: liikumiskombinatsioonid; hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga paigal ja liikudes..

Rühiharjutused: kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused

Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused: saatelugemise ja/või muusika saatel vahendiga või vahendita; jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused.

Akrobaatika: pikk trel ette, ratas kõrvale, kätelseis abistamisega, tiritamm (P).

Rakendus- ja riistvõimlemine: upp-, tiri-, ja kinnerripe; hooglemine rippes; ees- ja tagatoengust mahahüpped; kangil jala ülehoog käärtõngusse ja tagasi; tirtõus ühe jala hoo ja teise tõukega; lihtsamad harjutuskombinatsioonid õpitud elementidest akrobaatikas, poomil (T), kangil (P)

Toenghüpe: harkhüpe ja/või kägarhüpe.

Iluvõimlemine(T): hüpitsa hood, ringid, kaheksad, tiirutamised; erinevad hüpped; lihtsad visked ja püüded.

KERGEJÕUSTIK

Jooks. Jooksuasendi ja –liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Kiirendusjooks. Kestvusjooks.

Hüpped. Sammhüpped. Kaugushüpe paku tabamisega. Kaugushüppe tulemuse mõõtmine. Kõrgushüpe (üleastumishüpe) üle kummilindi ja lati.

Visked. Täpsusvisked horisontaalse märklaua pihta. Pallivise nelja sammu hooga.

LIIKUMIS- JA SPORTMÄNGUD

A sportmäng - 15 - 18 tundi

B sportmäng - 9 – 12 tundi

Liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Valitud sportmänge ettevalmistavad liikumismängud.

Korvpall. Palli hoie söötmine, püüdmine ja pealeviskel. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile.

Võrkpall. Ettevalmistavad harjutused võrkpalliga. Ülalt- ja altsööt pea kohale ja vastu seinale. Pioneeripall.

TALIALAD

Suusatamine. Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis. Uisusamm ilma keppideta. Pooluisusamm laugel laskumisel. Sahkpöörde tutvustamine. Poolsahkpidurdus. Pidurdamine laskumisel ennetava kukkumisega. Laskumine väljaseadeasendis. Mängud suuskadel, teatevõistlused.

TANTSULINE LIIKUMINE

Keha telg ja kehahoid. Tugijalg ja töötav jalg. Valsivõttes liikumine ja juhtimine. Põimimine ja kätlemine. Polka pööreldes. Rock'i põhisamm. Eesti rahva- ja seltskonnatantsud. Õpitud sammude täpsustamine. Teiste rahvaste seltskonnatantsud, *line-*tants vm. Loovtantsu põhielement ruum. Tantsukultuur. Tants ja eetika.

ORIENTEERUMINE

Leppemärgid, maastikuobjektid. Maastiku ja kaardi võrdlemine ja seostamine. Lihtsa objekti plaani koostamine. Liikumine joonorienteerimise järgi. Kompassi tutvustamine.

6. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Rivi- ja korraharjutused: kujundliikumised, pöörded sammlikumiselt.

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutuste kombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonõoriga paigal ja liikudes..

Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused: saatelugemise ja/või muusika saatel vahendiga või vahendita. Jõu-, venitus- ja lõdvestusharjutused.

Rühiharjutused: kehatüve lihaseid treenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused.

Rakendus- ja riistvõimlemine: lihtsamad harjutuskombinatsioonid õpitud elementidest akrobaatikas, poomil (T), kangil (P).

Toenghüpe: harkhüpe ja/või kägarhüpe.

Iluvõimlemine(T): põlvetõste-, põlvetõstevahetusja sammhüpe. Harjutused hübitsaga: hood, ringid, kaheksad, tiirutamised, hüpped, visked ja püüdmine.

Õpitulemused:

1. sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise või muusika saatel;
2. hüpleb hübitsat ette tiirutades paigal ja liikudes;
3. sooritab iluvõimlemise elemente hübitsaga (T);
4. sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja rööbaspuudel;
5. sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P);
6. sooritab õpitud toenghüppe (hark- või kägarhüpe).

KERGEJÕUSTIK

Jooks. Kiirjooks ja selle eelsoojendus. Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused. Ringteatejooks. Võistlusmäärused. Ajamõõtmine. Kestvusjooks.

Hüpped. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüpe (üleastumis-hüpe).

Visked. Pallivise hoojooksult.

Õpitulemused:

1. sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse ringteatejooksus;
2. sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe;
3. sooritab hoojooksult palliviske;
4. jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;
5. jookseb järjest 9 minutit.

LIIKUMIS- JA SPORTMÄNGUD

A sportmäng - 10- 12 tundi

B sportmäng - 6 - 8 tundi

Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine ja sammudelt vise korvile. Mängija kaitseasend (meesmehe kaitse). Korvpallireeglitega tutvustamine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi

Võrkpall. Ülalt- ja altsööt vastu seinat ja paarides. Alt-est palling. Kolme viskega võrkpall. Minivõrkpall. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.

Õpitulemused:

1. sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga;
2. mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid;
3. sooritab põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile korvpallis;
4. sooritab ülalt- ja altsöödud paarides ning alt-est pallingu võrkpallis;
5. mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja/või sooritab õpitud sportmängudes õpetaja poolt koostatud kontrollharjutust.

TALIALAD

Suusatamine. Stardivariandid paaristõukelise sammuta ja paaristõukelise ühesammulise sõiduveisiga. Paaristõukeline kahesammuline uisusamm-sõiduveis. Laskumine madalasendis. Poolsahkpööre.

Uisusammpööre laskumise järel muutub libisemissuunda. Mängud suuskadel. Teatesuusatamine.

Õpitulemused:

1. suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduveisiga, vahelduvõukelise kahesammulise sõiduveisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduveisiga;
2. sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis;
3. sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde;
4. sooritab teatevahetuse teatesuusatamises;
5. läbib järjest suusatades 3 km (T) / 5km (P) distantsi;

TANTSULINE LIIKUMINE

Ruunitaju ja koordineerimisharjutused. Pöörlemistehnika. Valsi põhisamm. Cha-cha põhisamm. Loovtantsu

põhielement aeg ja jõud: dünaamika liikumisel (energilisus, jõulisus, pehmus jt). Jooniste, asendite, võtete ja sammude täpsustamine. Eesti rahva- ja seltskonnatantsud.

Teiste rahvaste seltskonnatantsud, *line*-tants vm. Tantsustilide erinevus.

Õpitulemused:

1. tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh Eesti ja teiste rahvaste tantse;
2. kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist.

ORIENTEERUMINE

Kaardi mõõtkava, reljeefvormid, kauguse määramine. Suunaharjutused kompassiga seistes ja liikumisel. Õpperaja läbimine kaarti ja kompassi kasutades. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine vastavalt pinnasetüübile, reljeefvormidele, takistustele.

Õpitulemused:

1. oskab orienteeruda kaardi järgi ja kasutada kompassi;
2. teab põhileppemärke (10–15);
3. orienteerub etteantud või enda joonistatud plaani ning silmapaistvate loodus- või tehiseobjektide järgi etteantud piirkonnas;
4. arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefvorme ja takistusi;
5. oskab mängida orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.

III kooliaste

1. Kooliastme üldised õpitulemused

9. klassi õpilane:

- kirjeldab kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele ning selgitab regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust; analüüsib oma igapäevast kehalist aktiivsust, s.h liikumisharrastust ning annab sellele hinnangu;
- omandab põhikooli ainekavva kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika (vt alade õpitulemused õppesisu juures); suudab õpitud spordialasid/liikumisviise iseseisvalt sooritada;
- järgib ohutus- ja hügieeninõudeid kehalise kasvatuse tundides, tunnivälistel spordiüritustel ning iseseisvalt liikudes, sportides ja liigeldes; oskab vältida ohuolukordi ning teab, mida teha liikudes/sportides juhtuda võivate õnnetusjuhtumite korral;
- sooritab kontrollharjutusi ja kehaliste võimete testiharjutusi (sh lihtsamaid enesekontrolli teste) ning annab hinnangu oma tulemustele; teab, mis harjutused ja meetodid sobivad kehalise võimekuse parandamiseks, ning oskab neid iseseisvalt kasutada;
- järgib sportides/liikudes reegleid ja võistlusmäärusi; liigub/spordib keskkonda hoides, oma kaaslast austades ja nendega koostööd tehes; selgitab ausa mängu põhimõtete realiseerimist spordis ja elus;
- kirjeldab oskussõnu kasutades nähtud võistlusi erinevatel spordialadel ja/või nähtud tantsuüritusi ning oma muljeid nendest; kirjeldab oma lemmikspordiala (või

tantsustiili), loetleb sel alal toimuvaid võistlusi/üritusi ning ala tuntumaid esindajaid Eestis ja maailmas; valdab teadmisi antiik- ja nüüdisolümpiamängudest ning Eesti sportlaste saavutustest olümpiamängudel;

- harjutab aktiivselt kehalise kasvatuses tundides; tunneb huvi koolis ja/või väljaspool toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa võistleja (osaleja), pealtvaataja või kohtuniku/korraldajate abilisena; harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt ja/või koos kaaslastega; soovib õppida (sh iseseisvalt) uusi kehalisi harjutusi ja liikumisviise ning omandada iseseisvaks liikumisharrastuseks vajalikke teadmisi.

1.2. Õppesisu

Kooliastme õpilase teadmised spordist ja liikumisviisidest

1. Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele.
2. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted.
3. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng - ausus ja õiglus spordis ning elus.
4. Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise meetodika. Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs.
5. Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, peetavatest (suur)võistlustest/üritustest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest.
6. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. Liikumine „Sport kõigile”.

7. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Riviharjutused ja kujundliikumised: jagunemine ja liitumine, lahknemine ja ühinemine, ristlemine.

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: koordineerimisharjutused. Põhivõimlemine ja harjutused vahenditega, harjutused muusika saatel. Üldarendavad võimlemisharjutused erinevatele lihaskühmadele (harjutuste valik ja toime).

Rühi arengut toetavad harjutused: harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.

Akrobaatika: ratas kõrvale.

Tasakaaluharjutused poomil (T): erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette 1800 pööre; jala hooga taha 1800; poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ett; erinevad mahahüpped.

Harjutused kangil: Tireltõus jõuga (P).

Toenghüpe: harkhüpe ja/või kägarhüpe.

Iluvõimlemine (T): harjutused rõngaga: hood ja hooringid, kaheksad, ringitamine, pöörded, vurr, veered ja visked.

Harjutuskombinatsioonide koostamine ja esitamine.

KERGEJÕUSTIK

Jooks. Sprindi eelsoojendusharjutused. Ringteatejooks. Kestvusjooks.

Hüpped. Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe. Kõrgushüpe (üleastumishüpe)

Visked. Palliviske eelsoojendus-harjutused Pallivise hoojooksult.

SPORTMÄNGUD

A sportmäng – 10 - 12 tundi

B sportmäng - 6- 8 tundi

Korvpall. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile liikumiselt. Petted. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Algteadmised kaitsemängust. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.

Võrkpall. Sööduharjutused paarides ja kolmikutes lisaülesannetega; söödu-harjutused juhtmängijaga. Ülalt palling. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Punktide lugemine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.

TALIALAD

Suusatamine. Paaristõukeline kahesammuline uisusamm-sõiduviiis. Vahelduvtõukeline kahesammuline uisusamm-tõusuviiis. Poolsahkpöörde kasutamine slaalomirajal.

Jooksusamm-tõusuviis. Laskumine üle ebatasasuste (kühmu ületamine, lohu läbimine, üleminek vastasnõlvale laskumine, järsemaks muutuv nõlv).

TANTSULINE LIIKUMINE

Tantsuoskuse arendamine õpitud tantsude baasil. Tantsualase oskussõnavara täiustumine. Labajalavalss. Jive'i põhisamm. Poiste ja tüdrukute rollid tantsus. Rahvaste ja seltskonnatantsud sh kontratantsud, *line*-tants vm. Loovtantsu elementide kasutamine. Tants kui kunst, sport ja kultuur.

ORIENTEERUMINE

Üldsuuna ja täpse suuna (asimuut) määramine. Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Orienteerumine lihtsal maastikul kaardi ja kompassi abil, kaardi ja maastikku võrdlemine, asukoha määramine.

8. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: koordineerimisharjutused.

Põhivõimlemise harjutused vahendita ja vahenditega, harjutused muusika saatel. Üldarendavate võimlemisharjutuste komplekside koostamine (harjutuste valik ja järjekord).

Rühi arengut toetavad harjutused: harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.

Akrobaatika: harjutuste kombinatsioonid; püramiidid

Harjutused kangil: tireltõus jõuga.

Toenghüpe: hark- ja/või kägarhüpe.

Iluvõimlemine: harjutused palliga: hood, ringid, kaheksad, väänakud, visked ja püüded (T).

Harjutuskombinatsioonide koostamine ja esitamine.

KERGEJÕUSTIK

Jooks. Kiirjooksu tehnika. Ringteatejooks. Kestvusjooks.

Hüpped. Kaugushüpe. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Flopphüppe (3- ja 5-sammuliselt hoojooksult) tutvustamine.

Heited, tõuked. Kuulitõuke juurdeviivad harjutused. Kuulitõuge paigalt ja hooga.

SPORTMÄNGUD

A sportmäng – 10 - 12 tundi

B sportmäng - 6- 8 tundi

Korvpall. Palli pörgatamine, söötmine ja vise korvile liikumiselt. Vise söödule vastuliikumisel. Katted. Mäng 3:3 ja 5:5.

Võrkpall. Ülalt palling. Pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja kaitsemäng paarides. Mängutaktika: kolme puute õpetamine.

TALIALAD

Suusatamine. Paaristõukeline ühesammuline uisusamm-sõiduviis. Üleminek sõiduviisilt tõusuviisile nii klassikalises kui uisusamm tehnikas. Poolsahk-paralleelpööre. Lihtsa slaalomiraja läbimine poolsahk-paralleelpööretega. Teatesuusatamine (võistlusmäärused). Mängud suuskadel. Teatesuusatamine.

TANTSULINE LIIKUMINE

Tantsu karakterisus ja väljenduslikkus sh arvestades soolisi erinevusi. Aeglane valss. Samba põhisamm. Valsisammu täiustamine. Rahva- ja seltskonnatantsud. Loovtantsu elementide kasutamine. Tantsu traditsioonilisus ja kaasaegsus.

ORIENTEERUMINE

Kaardi peenlugemine: väikeste objektide lugemine ja meeldejätmise. Sobivaima teevariandi valik. Sobivaima teevariandi valik. Orienteerumisraja iseseisev läbimine kaardi ja kompassiga.

9. klassi ainekava

VÕIMLEMINE

Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused: kombinatsioonid. Koordinatsiooniharjutused.

Rühi arengut toetavad harjutused: harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks; jõuharjutused selja-, kõhu, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele, venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.

Põhivõimlemise ja üldarendavad võimlemisharjutused: vahendita ja vahenditega harjutused erinevate lihasrühmade treenimiseks, harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine ning kasutamine teiste spordialade eelsoojendusharjutustena.

Aeroobika tervisespordialana. Aeroobika põhisammud.

Riistvõimlemine: harjutuskombinatsioonid akrobaatikas.

Toenghüpe: hark- ja/või kägarhüpe.

Iluvõimlemine: harjutused lindiga: hood, ringid, kaheksad, sakid, spiraalid, visked ja püüdmine (T).

Õpitulemused:

1. sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni muusika saatel;
2. sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;
3. sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (T, P) ja poomil (T) / kangil (P);
4. sooritab õpitud toenghüppe (harkja/ või kägarhüpe).

KERGEJÕUSTIK

Jooks. Kiirjooks. Kestvusjooks.

Hüpped. Kaugushüpe. Kõrgushüpe: flopptehnikat täishoolt (tutvustamine)

Heited, tõuked. Kuulitõuke eelsoojendusharjutused. Kuulitõuge hooga.

Õpitulemused:

1. sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe;
2. sooritab hoojooksult palliviske (7.kl) ning paigalt ja hooga kuulitõuke;
3. jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;
4. suudab joosta järjest 9 minutit (T) / 12 minutit (P).

SPORTMÄNGUD

A sportmäng – 10 - 12 tundi

B sportmäng - 6- 8 tundi

Korvpall. Harjutused põrgatamise, söötmise, püüdmise ja pealeviske tehnika täiustamiseks. Algteadmised kaitsemängust. Mäng reeglite järgi.

Võrkpall. Harjutused söödutehnika, ründelöögi ja pallingu vastuvõtu tehnika täiustamiseks. Ülalt palling. Ründelöök hüppega (P).. Pallingu vastuvõtt. Mäng reeglite järgi.

Õpitulemused:

korvpall: sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted;

võrkpall: sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu;

Mängib kahte õpitud sportmängu reeglite järgi.

TALIALAD

Suusatamine. Eelnevates klassides õpitu kinnistamine. Uisusamm-sõiduviisi täiustamine. Üleminek ühelt sõiduviisilt teisele (klassikalises ja uisutehnikas) olenevalt raja reljeefist. Lihtsa slaalomiraja läbimine. Teatesuusatamine.

Õpitulemused:

1. suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga;
2. suusatab kepitõuketa uisusammsõiduviisiga tempovarianti;
3. läbib järjest suusatades 5 km (T) / 8 km (P) distantsi.

TANTSULINE LIIKUMINE

Õpitud tantsurütmide ja –stiilide eristamine. Eesti ja teiste rahvaste tantsude võrdlemine. Eesti tantsupidude traditsiooni mõtestamine. Riietumine - rahvarõivad jm. Tants kui sotsiaalse, kunstilise, kultuurilise ja tervisliku liikumisala väljendus. Rahva- ja seltskonnatantsud. Õpitud tantsude täiustamine.

Õpitulemused:

1. tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse ning kombinatsioone autoritantsudest;
2. arutleb erinevate tantsustiilide üle.
3. teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.

ORIENTEERUMINE

Orienteerumistehnikate kompleksne kasutamine: kaardi- ja maastiku-lugemine, suuna määramine, kompassi kasutamine, õige liikumisviisi, tempo ja tee valik. Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu. järgi kirjeldamine. Erinevate orienteerumisalade tutvustamine: pargi-, suund- ja valikorienteerumine.

Õpitulemused:

1. läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt;
2. oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku;
3. oskab valida õiget liikumistempot ja -viisi ning teevarianti maastikul;
4. oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumisrada.

Valikained

Usundiõpetus

I kooliaste

Õppeprotsessi kirjeldus

2.1. Üldalused

2.1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli usundiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse, mis ei ole inimsusevastased; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise;
- 2) toob näiteid usuvabaduse põhimõtete toimimise, piiride ja nende rikkumise kohta ühiskonnas;
- 3) teab suuremate religioonide geograafilist levikut ning selle peamisi ajaloolisi põhjuseid maailmas ja Eestis; kirjeldab suuremate maailmareligioonide põhijooni, sealhulgas:
 - a) selgitab ajaloost ja nüüdisajast näiteid tuues, kuidas ilmneb religioon inimeste ja ühiskonna elus;
 - b) nimetab olulisemaid lugusid ja tähtsamaid tegelasi käsitletud religioonidest ning nende alustekstidest;
 - c) kirjeldab ning analüüsib kultuuri ja religiooni seoseid;
 - d) võrdleb käsitletud religioossete ja mittereligioossete maailmavaadete põhilist eetiliste valikute printsiipide eripära;
- 4) on teadlik oma väärtustest ning analüüsib väärtuste rolli enda ja teiste inimeste toimimises; sõnastab oma maailmavaate mõningaid jooni; analüüsib enda maailmavaatelisti tõekspidamisi käsitletud religioonide valguses, tuues esile sarnasusi ja erinevusi;
- 5) põhjendab väärtuste ja moraalinormide järgimise olulisust ühiskonnas ning toob selle kohta näiteid;

- 6) arutleb näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju üle inimese ja ühiskonna elus, nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes.

2.1.2. Õppeaine kirjeldus

Usundiõpetus (UÕ) on usu- ja mõttevabaduse põhimõtetest lähtuv õppeaine, kus:

- 1) käsitletakse erinevaid religioone ja usulisi liikumisi;
- 2) õpitakse tundma religiooni väljendumist kultuuris ning inimese ja ühiskonna elus;
- 3) arutletakse eksistentsiaalsete küsimuste üle.

UÕ lähtub ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis sõnastatud usu- ja mõttevabaduse tunnustamise põhimõttest. Religioonialane haritus on usuvabaduse tagamise eeltingimusi ühiskonnas. UÕ pole käsitletav ühegi kiriku, koguduse ega usulise ühenduse kuulutustööna. UÕs ei käsitleta ühtki maailmavaadet õpilastele normatiivsena. Üldhariduskooli UÕ ülesanne ei ole juhatada õpilasi mingi kindla religiooni juurde. Eesmärk on valmistada õpilasi ette eluks pluralistlikus ühiskonnas ning maailmas, kus tuleb kokku puutuda erinevate religioonide ja maailmavaadete esindajatega. Seetõttu pannakse UÕs rõhku oskuste ja hoiakute kujundamisele, millel põhineb üksteisemõistmine, respekt, avatus ning valmisolek dialogiks ja koostööks.

Religioonide ja maailmavaadete tundmaõppimine peab lähtuma tasakaalustatud teaduslikust käsitlusest. UÕ tundides õpitakse tundma religioonide mitmekesisist pärandit ning tänapäeva nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes. Religioon on olnud ja on kõigis ühiskondades inimeste elu ning kultuuri kujundajaid; inspiratsiooniallikas kirjandusele, kunstile ja muusikale. Religioonialane haritus aitab mõista maailma kultuuripärandit.

Erinevaid maailmamõistmise viise käsitledes süvendatakse empaatilist suhtumist ning vastastikust lugupidamist. UÕd korraldades ja õpetades peab austama ning arvestama õpilaste koduseid tõekspidamisi. UÕ oluline osa on toetada õpilaste kõlblist arengut, arendades neis vastutustundlikku eetilist elamisoskust.

Erinevate religioonide ja maailmavaadete tundmaõppimine arendab kriitilist mõtlemist, loob võimalusi tegelda eksistentsiaalsete küsimustega ning toetab õpilase maailmavaate kujunemist. UÕ rikastab erinevate maailma mõistmise viiside tutvustamise kaudu õpilaste maailmapilti. UÕ õppematerjali seostatakse õpilaste varasemate teadmiste ja kogemustega; tähtis on tutvuda kodukoha ja sealsete religiooniga seotud kultuuriväärtustega ning luua seoseid õpilaste küsimuste ja probleemidega. Soovitav on kaasata õpilasi UÕ töökava koostamisse.

Põhikooli usundiõpetuse ainekava koosneb kolmest 35tunnisest kursusest, millele võivad lisanduda süvendavad kursused, mida koostades arvestatakse õppeaine üldeesmärke ja õpetamise põhimõtteid ning vastavas kooliastmes taotletavaid õpitulemusi ja õpitegevusi.

Õppeaine jaotub nõnda:

I kooliaste: tavad, lood ja väärtused (soovitavalt 2. klassis);

II kooliaste: väärtused ja valikud (soovitavalt 5. või 6. klassis);

III kooliaste: üks maailm, erinevad religioonid (soovitavalt 9. klassis).

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: erinevate religioonide pühapaigad, muuseumid, näitused, arvutiklass;
- 7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistö koostamine.

Lõiming

a) Üldpädevused

Põhikooli usundiõpetuse ainekava toetab kõigi üldpädevuste kujunemist.

Kõigi teemadega on lahutamatu seotud **väärtuspädevuste** kujunemine (suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut). Viitavad sellele I ja II kooliastme kursuste nimetused, õpitulemused ja ainesisu. Samas, ka III kooliastme maailmareligioonide kursus on tihedalt seotud õpilase eneserefleksiooniga, andes võimaluse enda väärtushinnanguid peegeldada erinevate maailma mõistmise viiside ning eetiliste printsiipide valguses. Maailmareligioonide tutvustamisel rõhutatakse kõigi

inimeste seotust üksteisega, vaatamata olemasolevatele erisustele, kujundamaks respekti ja tolerantsust.

Sotsiaalse, suhtlus- ja enesemääratluspädevuse kujundamisel on usundiõpetusel samuti oluline roll. Eelkõige on ainel keskne roll õpilase enda maailmavaate piiritlemisel ja teadvustamisel. Aine kaudu kujundatakse religioonialane kirjaoskus, mis võimaldab mõista maailmavaatelist mitmekesisust; analüüsida maailmavaateliste arusaamatuste ja konfliktide põhjuseid, ära tunda eelarvamuslikku ja sildistavat suhtumist, samuti arendatakse avatud hoiakut ning oskust astuda dialoogi ning teha koostööd erinevate religioossete vaadetega inimestega. Väitluste, arutluste ja diskussioonide käigus omandavad õpilased julguse ja oskuse ennast maailmavaateliselt asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid.

Õpipädevuse kujundamisel on oluline, et kasutatakse erinevaid ühistõiseid õpiprojekte, koostatakse referaate ning korraldatakse õppekäike, mille käigus õpilased lahendavad probleeme, analüüsivad klassikontekstis õpitud.

Erinevate projektide käigus, on võimalus ka **ettevõtlikkuspädevuse** arendamiseks: näha probleeme ja nende lahendusi, genereerida ideid, neid ellu viia.

Matemaatikapädevust toetatakse eelkõige erinevate statistiliste tabelite ja jooniste lugemisel.

b) Läbivad teemad

Läbivate teemade seast on usundiõpetusega lahutamatu seotud eelkõige teemaga „**Väärtused ja kõlblus**“, mistõttu siinkohal selle eraldi väljatoomine oleks kunstlik.

Elukestva õppe toetamiseks on religioonid tänuväärne aines, sest neis rõhutatakse inimese jätkuvat soovi ja võimalust täiustuda, otsida ja püüelda eneseteostuse ja sisemise rahu poole läbi oma erinevate rollide ja etappide siin elus. Samuti tegelevad religioonid eksistentsiaalsete teemadega, millele igaks ajaks lõpliku ja kehtiva vastuse leidmine on võimatu, tegu on pigem otsingute kui päralejõudmisega.

Teema **keskkond ja jätkusuutlik areng** harmoneerub samuti mitmete teemadega, nagu näiteks erinevate religioonide loomislood, vägivallatuse põhimõte, ahimsa kontseptsioon hinduismis, vastutustunde arendamine.

Teema **kodanikualgatus ja ettevõtlikkus** esineb usundiõpetuses eelkõige selliste oskuste ja väärtushoiakutega inimese kujundamisel, kes väärtustab sallivust, ei tolereeri diskrimineerimist maailmavaatelistel pinnal, oskab teha koostööd ning pidada dialoogi ka endast erineva maailmavaate esindajatega.

Läbi religiooni ja kultuuri seoste mõistmise arendatakse **nii oma kui teise kultuuri väärtustamist ja mõistmist**; samuti enda kultuurilise identiteedi kujunemist läbi selle narratiivide tundmise ning sügavamate tähenduste mõistmise. Erinevate religioonide

tundmine toetab kultuurilise mitmekesisuse ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärade mõistmist ning omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust väärtustamist.

Usundiõpetuses suunatakse õpilasi otsima ise teavet ning allikatesse kriitiliselt suhtuma, leitud teabe talletamisel ja jagamisel aga kasutama nüüdisaegse tehnoloogia võimalusi. Erinevate religioonide tutvustamisel käsitletakse erinevaid praktikaid, mis aitavad leida vaimset tasakaalu, ning analüüsitakse destruktiivseid usulisi liikumisi, mis läbi aitab aine kaasa ka **“tervise ja ohutuse”** läbivale temale.

Lõimingud erinevate ainetega tuuakse välja õpiprotsessi kirjeldustes.

2.1.3. Hindamine

Usundiõpetuse õpitulemusi hinnates lähtutakse põhikooli riikliku õppekava üldosa ning teiste hindamist reguleerivate õigusaktide käsitlesest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hoiakuid ega väärtusi ei hinnata. Hoiakute ja väärtuste kohta antakse õpilasele tagasisidet. Väärtusi ja hoiakuid võimaldavad hinnata rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Sel juhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi. Õpilane peab olema hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll. Hindamine peab väärtustama lahenduste erinevusi ja õpilaste isikupära. Hindamine on ka vahend õpilase arengu toetamiseks. Hindamismeetodeid valides arvestatakse õpilaste vanust, nende individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Hindamise eesmärgiks on anda tagasisidet õppimise kohta, toetada õppija eneseanalüüsi oskuste kujunemist; peegeldada õpetaja ootusi õppimise suhtes ja motiveerida õppima. Hindamine peab olema kooskõlas seatud õpitulemustega.

Igati tuleks julgustada õpilase enesehindamise oskuste kujunemist ja regulaarset enesehindamist, sest see arendab valmidust mõtestada enda tegevust, seda juhtida ja muuta, arendab eneseregulatsiooni ja mõtlemise oskust. Siin on abiks kokkulepitud hindamiskriteeriumid. Enesehindamine võib olla kirjalik (õppimispäevik, eneseanalüüs, kirjad) või suuline (paaris või rühmaintervjuu, arutelu, vestlus). Abistavaid küsimusi enesehindamisel: Mis on minu töö tugev külg? Millega olen rahul? Millised on töö nõrgad küljed? Millele võiksin järgmine kord rohkem tähelepanu pöörata? Milliseid küsimusi mul tekkis?

Ka kaasõpilaste hindamisega saab õppida hindamist ja hindamiskultuuri, samuti sunnib see põhjalikumalt süvenema materjali, võimalus õppida üksteiselt. Alustada tuleb lihtsamate ülesannetega ja tagasiside andmisest.

2.2. I kooliaste. Tavad, lood ja väärtused

2.2.1. Õpitulemused

I kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

3. klassi lõpetaja:

- 1) toob näiteid religiooniga seotud esemete, tekstide, toimingute, sündmuste ja paikade kohta ning erinevatest religioossetest traditsioonidest pärit lugude kohta;
- 2) nimetab tähtsamaid rahvakalendri pühi, selgitab nende usundilist tähendust ning kirjeldab levinumaid tähistamise traditsioone; teab oma pere traditsioone ja oskab neid teistele tutvustada;
- 3) kirjeldab näiteid tuues, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused ja soovid;
- 4) selgitab oma sõnadega, mis on ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja andeksandmine, tuues näiteid oma elust või käsitletud lugudest;
- 5) tunneb nn kuldset reeglit ja selgitab selle järgimise olulisust, märkab kaaslase vajadusi, püüab käituda kaaslasi arvestavalt ning oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- 6) toob näiteid, mille poolest on tema eriline; mõistab oma õigust jääda iseendaks; tunneb ära oma peamised tunded ning väljendab neid nii sõnades kui ka loominguga kaudu;
- 7) mõistab, et on vaja oma eksimust tunnistada; oskab paluda vabandust; mõistab, et andestada on oluline.

2.2.2. Õpitulemused ja õppesisu

Erinevate teemaplokkide alateemasid saab omavahel mitmeti kombineerida, mistõttu siin ajalist jaotust ei esitata. Õppeprotsessi kirjelduses tabeli kujul esitatud töökaava on üks võimalik näide õppe kavandamise kohta. See ei ole õpetajale kohustuslik.

1. Pühad ja traditsioonid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab tähtsamaid rahvakalendri pühi ja selgitab nende usundilist tähendust;
- 2) kirjeldab nende pühade levinumaid tähistamise traditsioone;
- 3) teab oma pere traditsioone ja oskab neid teistele tutvustada.

Õppesisu

1. Peretraditsioonid, pühade tähistamine pereringis
2. Hingedeaeg
3. Jõulud
4. Ülestõusmispühad
5. Nelipühad. Jaanipäev

2. Valitud lugusid erinevatest religioossetest traditsioonidest

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid religiooniga seotud esemete, tekstide, toimingute, sündmuste ja paikade kohta;
- 2) toob näiteid erinevatest religioossetest traditsioonidest pärit lugude kohta;
- 3) sõnastab õpitud lugude moraalse sõnumi;
- 4) kirjeldab näiteid tuues, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused ja soovid.

Õppesisu

1. Suuline ja kirjalik pärimus. Näiteid erinevate loomismüütide kohta
2. Hinduism. Pimedad kobavad elevanti (mõistame asju erinevalt)
3. Judaism. Joosepi lood (kadedus, töökus, andestus)
4. Budism. Siddharta Gautama kohtab vana meest, surnut ja erakut (kannatused ja abi, rikkus ja vaesus)
5. Kristlus. Tähendamissõna halastajast samaarlasest (ligimesearmastus, kuldne reegel)
6. Islam. Muhamed ning tõe rääkimine (tõde ja vale, sõnapidamine)

3. Väärtuskasvatus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab näiteid tuues, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused ja soovid;
- 2) selgitab oma sõnadega, mis on ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja andeksandmine, tuues näiteid oma elust või käsitletud lugudest;
- 3) tunneb nn kuldset reeglit ja selgitab selle järgimise olulisust, märkab kaaslaste vajadusi, püüab käituda kaaslasti arvestavalt ning oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- 4) toob näiteid, mille poolt on tema eriline; mõistab oma õigust jääda iseendaks; tunneb ära oma peamised tunded ja väljendab neid nii sõnaliselt kui ka loominguga kaudu;
- 5) mõistab, et on tähtis oma eksimust tunnistada; oskab paluda vabandust; mõistab, et andestada on oluline.

Õppesisu

1. Maailm meie ümber. Elu pühadus ja loodushoid, esivanemate loodustunnetus
2. Iga inimese ainulaadsus. Julgus jääda iseendaks. Eneseväarikus
3. Erinevad inimesed minu ümber. Üksteisemõistmine ja lugupidamine. Ligimesearmastus
4. Andekspalumine ja andeksandmine
5. Reeglite ja seaduste mõte ning tähtsus. Südametunnistus. Usu mõju inimese elule

6. Kohusetunne. Vastutustunne. Lubadused ja nende täitmine. Sõnapidamine. Tõde ja vale
7. Rikkus ja vaesus. Tänuikkus ja virisemine
8. Rõõm ja mure. Usaldus ja lootus. Hirm ja turvalisus

2.2.3. Õppetegevus

I kooliastme teemade valiku rõhuasetus on lapse isikul, minapildi kujunemise toetamisel, turvatunde loomisel ja kõlbelisel kasvatusel. Teemaringi laienemisel käsitletakse lugusid, mis aitavad kaasa sotsiaalsete pädevuste kujunemisele. Toetada tuleb lapse enesetunnetuse arengut, emotsioonide mõistmist ning oskust neid suunata. Kultuurilise järjepidevuse ja traditsioonide tundmaõppimiseks käsitletakse aastaringi keskseid rahvakalendri pühi, nende religioosset tausta ning tähistamise tavasid.

Tundides pööratakse tähelepanu sellele, et õpilased õpiksid end väljendama, julgeksid esitada küsimusi, õpiksid vastuseid põhjendama, järeldusi tegema ning erinevaid seisukohti respektierima. Õppetegevus on võimalikult mitmekesine ja interaktiivne.

Metoodilistest võtetest kasutatakse jutustusi, vestlust, mis aitab materjali seostada õpilase kogemustega, ning õpilastele eakohaseid probleemülesandeid. Arendatakse lugemis-, kirjutamis- ja tekstimõistmiskust. Tähelepanu pööratakse kuulamis-, vaatlemis- ja keskendumiskuste kujundamisele. Tundides kasutatakse ka käelist tegevust ja liikumismänge ning lauldakse ja kuulatakse muusikat. Oluline koht on loovust arendavatel meetoditel (nt rollimängud, loov kirjutamine, kunstiline eneseväljendus). Koduloolise materjali lülitamiseks õppetöösse korraldatakse õppekäike. Aine sisu omandamise kõrval on tähtis klassis valitsev õhkkond. Aine õpitulemusi pole võimalik saavutada ilma avatud, tolerantse, hooliva ning üksteist toetava vaimse õpikeskkonnata.

Erinevaid teemasid (pühad, väärtused, lood usulistest traditsioonidest) lõimitakse omavahel sidusateks teemaplokkideks. Selleks on palju võimalusi. Nii võib läbivaks niidiks olla rahvakalendri tähtpäevad, millega seotakse alateemad väärtuste ja lugude teemaplokkist (nt sügisel loomislood ja loodushoid, hingedeajal esivanemate loodustunnetus ning elu pühadus), või väärtuskasvatus, mis rajaneb lugudel erinevatest traditsioonidest, ning sobival ajal käsitletakse rahvakalendri pühasid. Erinevate traditsioonide lugude eesmärk on, et laps tunneks lugusid erinevatest religioonidest, kuid samaaegu ei pea ta neid religioone iseloomustama. Küsimus on: mida on sellel lool õpetada igapäevase toimimise ja valikute kohta?

Usundiõpetuse aine on tihedalt lõimitud teiste ainetega: emakeelega, inimeseõpetusega, loodusõpetusega ja KTÕga; nt on töökavas teises tunnis märgitud lõimumine matemaatikaga, kuna õpilased peavad tundma kujundeid.

Õpilase edasijõudmist motiveeritakse ning juhitakse pidevalt kõigi tegevuste kaudu, andes õpilase tööle järjepidevat tagasidet. Hindamiskriteeriumid kooskõlastatakse teiste ainetel omadega.

2.2.5. Õpikeskkond

Kirikuaasta: meisterdamisi lastele. Koostanud Lea Reitel. Tallinn: EELK Pühapäevakooli Ühendus, 1993.

Hiiemäe, Mall. Rahvakalendri tähtpäevi. Tallinn: Koolibri, 1998.

Eesti rahvakalender. 1.–8. kd. Koostanud Selma Lätt, Mall Hiiemäe. Tallinn: Eesti Raamat, 1970–1999.

Hiiemäe, Mall. Päiv ei ole päiväle veli: lõunaesti kalendripärimus. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum, 2006

<http://www.folklore.ee/Berta/kalender.php>

<http://www.folklore.ee/lepp/>

II ja III kooliaste

1. ÜLDALUSED

1.1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli usundiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse, mis ei ole inimsusevastased; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise;
- 2) toob näiteid usuvabaduse põhimõtete toimimise, piiride ja nende rikkumise kohta ühiskonnas;
- 3) teab suuremate religioonide geograafilist levikut ning selle peamisi ajaloolisi põhjusi maailmas ja Eestis; kirjeldab suuremate maailmareligioonide põhijooni, sealhulgas:
 - a) selgitab ajaloost ja nüüdisajast näiteid tuues, kuidas ilmneb religioon inimeste ja ühiskonna elus;
 - b) nimetab olulisemaid lugusid ja tähtsamaid tegelasi käsitletud religioonidest ning nende alustekstidest;
 - c) kirjeldab ning analüüsib kultuuri ja religiooni seoseid;
 - d) võrdleb käsitletud religioossete ja mittereligioossete maailmavaadete põhilisi eetiliste valikute printsiipide eripärasid;
- 4) on teadlik oma väärtustest ning analüüsib väärtuste rolli enda ja teiste inimeste toimimises; sõnastab oma maailmavaate mõningaid jooni; analüüsib enda maailmavaatelisti tõekspidamisi käsitletud religioonide valguses, tuues esile sarnasusi ja erinevusi;

5) põhjendab väärtuste ja moraalinormide järgimise olulisust ühiskonnas ning toob selle kohta näiteid;

6) arutleb näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju üle inimese ja ühiskonna elus, nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes.

1.2. Õppeaine kirjeldus

Usundiõpetus on usu- ja mõttevabaduse põhimõtetest lähtuv õppeaine, kus:

- 1) käsitletakse erinevaid religioone ja usulisi liikumisi;
- 2) õpitakse tundma religiooni väljendumist kultuuris ning inimese ja ühiskonna elus;
- 3) arutletakse eksistentsiaalsete küsimuste üle.

Usundiõpetus lähtub ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis sõnastatud usu- ja mõttevabaduse tunnustamise põhimõttest. Religioonialane haritus on usuvabaduse tagamise eeltingimusi ühiskonnas. Usundiõpetus pole käsitletav ühegi kiriku, koguduse ega usulise ühenduse kuulutustööna. Usundiõpetuses ei käsitleta ühtki maailmavaadet õpilastele normatiivsena.

Põhikooli usundiõpetuse ülesanne ei ole juhatada õpilasi mingi kindla religiooni juurde.

Eesmärk on valmistada õpilasi ette eluks pluralistlikus ühiskonnas ning maailmas, kus tuleb kokku puutuda erinevate religioonide ja maailmavaadete esindajatega. Seetõttu pannakse usundiõpetuses rõhku selliste oskuste ja hoiakute kujundamisele, millel põhineb üksteisemõistmine, respekt, avatus ning valmisolek dialoogiks ja koostööks.

Religioonide ja maailmavaadete tundmaõppimine peab lähtuma tasakaalustatud teaduslikust käsitlusest. Usundiõpetuse tundides õpitakse tundma religioonide mitmekesisist pärandit ning tänapäeva nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes. Religioon on olnud ja on kõigis ühiskondades inimeste elu ning kultuuri kujundajaid; inspiratsiooniallikas kirjandusele, kunstile ja muusikale. Religioonialane haritus aitab mõista maailma kultuuripärandit.

Erinevaid maailmamõistmise viise käsitledes julgustatakse empaatilist suhtumist ning vastastikust lugupidamist. Usundiõpetust korraldades ja õpetades peab austama ning arvestama õpilaste koduseid tõekspidamisi. Usundiõpetuse oluline osa on toetada õpilaste kõlblist arengut, arendades neis vastutustundlikku eetilist elamisoskust.

Erinevate religioonide ja maailmavaadete tundmaõppimine arendab kriitilist mõtlemist, loob võimalusi tegelda eksistentsiaalsete küsimustega ning toetab õpilase maailmavaate kujunemist. Usundiõpetus rikastab erinevate maailma mõistmise viiside tutvustamise kaudu õpilaste maailmapilti. Usundiõpetuse õppematerjali seostatakse õpilaste varasemate teadmiste ja kogemustega; tähtis on tutvuda kodukoha ja sealsete religiooniga seotud kultuuriväärtustega ning luua seoseid õpilaste küsimuste ja probleemidega. Soovitav on kaasata õpilasi usundiõpetuse töökava koostamisse.

Õppeaine jaotumine:

I kooliaste: tavad, lood ja väärtused

II kooliaste: väärtused ja valikud

III kooliaste: üks maailm, erinevad religioonid

1.3. Õppetegevust kavandades ja korraldades

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: erinevate religioonide pühapaigad, muuseumid, näitused, arvutiklass;
- 7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, väitlused, probleemülesannete lahendamine, projektõpe, õpimapi ja uurimistö koostamine.

1.4. Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Hoiakuid ega väärtusi ei hinnata. Hoiakute ja väärtuste kohta antakse õpilasele tagasisidet. Väärtusi ja hoiakuid võimaldavad analüüsida rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Sel juhul ei hinnata mitte tulemust, vaid arutluskäiku. Õpilane peab olema hindamises aktiivne osaline, tema selgitustel, põhjendustel ning eneseanalüüsil on oluline roll.

Hindamine peab väärtustama lahenduste erinevusi ja õpilaste isikupära. Hindamine on ka vahend õpilase arengu toetamiseks. Hindamise meetodeid valides arvestatakse õpilaste vanust, nende individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

II kooliaste

Väärtused ja valikud

2.1. Kooliastme õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- 1) toob näiteid väärtuste ja moraalinormide rolli kohta üksikinimese elus ning ühiskonnas; selgitab näiteid tuues, kuidas mõjutab religioon või sekulaarne maailmavaade inimeste väärtusi, valikuid ja otsuseid;
- 2) tunneb nn kuldset reeglit ning suuremates maailmareligioonides sõnastatud tähtsamaid eetilisi printsiipe (austa elu, teist inimest ja omandit, ära tunnista valet); toob näiteid nende toimimise kohta;
- 3) nimetab käsitletud voorusi ning oskab neid lahti mõtestada, tuues näiteid vooruste avaldumise kohta inimeste käitumises;
- 4) nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab õpitu valguses, kuidas need tema toimimist kujundavad ning valikuid mõjutavad;
- 5) suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse, tunneb igapäevases elus ära mõningaid maailmavaatelistel erinevustel põhinevaid diskrimineerimise juhtumeid; pakub välja konstruktiivseid toimimisvõimalusi, et lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte.

2.2. Õpitulemused ja õppesisu

1. Eetika alused (religioonides ja enda elus)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid väärtuste ja moraalinormide rolli kohta üksikinimese elus ning ühiskonnas;
- 2) selgitab näiteid tuues, kuidas mõjutab religioon või sekulaarne maailmavaade inimeste väärtusi, valikuid ja otsuseid;
- 3) tunneb nn kuldset reeglit ja suuremates maailmareligioonides sõnastatud olulisemaid eetilisi printsiipe (austa elu, teist inimest ja omandit, ära tunnista valet); toob näiteid nende toimimise kohta;
- 4) nimetab käsitletud voorusi (õiglus, vaprus, enesedistsipliin (mõõdukus), (elu)tarkus ning usk, lootus ja armastus) ning oskab neid lahti mõtestada, tuues näiteid vooruste avaldumise kohta inimeste käitumises;
- 5) suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse ning tunneb igapäevaelus ära mõningaid maailmavaatelistel erinevustel põhinevaid diskrimineerimise juhtumeid.

Õppesisu

Inimese elu mõte. Saatus, vabadus ja vastutus. Erinevad reeglid ning seadused. Kirjutatud ja kirjutamata seadused. Erinevad vastused küsimusele, mis on õnn, mis on õige ja hea. Kuldne reegel. Põhilisi eetiliste valikute printsiipe maailmareligioonides: austa elu, teist inimest ja omandit, ära tunnista valet. Kardinaalvoorused: õiglus, vaprus, enesedistsipliin (möödukus), (elu)tarkus, usk, lootus, armastus. Inimõigused.

3. Väärtused, mina ja teised inimesed (religioonides ja enda elus)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab õpitu valguses, kuidas need tema toimimist kujundavad ning valikuid mõjutavad;
- 2) suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- 3) pakub konstruktiivseid toimimisvõimalusi, et lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte.

Õppesisu

Autoriteedid ja väärtuste hierarhia. Eeskujud, iidolid, Jumal. Inimeste tõekspidamiste sarnasused ja erinevused, väärikus. Iseendaks jäämise raskused. Üksi ja koos. Sallivus ja lugupidamine – suhtumine teistsuguste vaadetega inimestesse ning teistesse usunditesse.

Eelarvamused ja diskrimineerimine.

4. Eetika keskseid küsimusi (religioonides ja enda elus)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid väärtuste ja moraalinormide rolli kohta üksikinimese elus ning ühiskonnas; selgitab näiteid tuues, kuidas mõjutab religioon või sekulaarne maailmavaade inimeste väärtusi, valikuid ja otsuseid;
- 2) nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ning kirjeldab õpitu valguses, kuidas need tema toimimist kujundavad ja valikuid mõjutavad;
- 3) suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- 4) mõistab andestuse olulisust ning oskab andeks paluda.

Õppesisu

Suhtumine loodusesse. Religioon ja teadus. Armastus ja sõprus, ustavus. Andekspalumine ja andestamine, leppimine. Õigus ja õiglus. Tähelepanelikkus ja hoolivus nõrgemate suhtes.

Solidaarsus. Rikkus ja vaesus. Kadedus ja heategevus. Sõna jõud: töötused, sõnapidamine, hinnangute andmine, ausus, silmakirjalikkus.

4.3. Õppetegevus

Keskne põhimõte on aktiiv- ja probleemõppe põhimõtete rakendamine. I kooliastme õppetegevustele lisanduvad arutelud, rohkem pööratakse tähelepanu küsimuste esitamise oskuse arendamisele, hinnangute andmisele ja nende põhjendamisele. Häid võimalusi väärtuskasvatuseks pakub narratiivsete meetodite kasutamine.

Probleemülesannete, rollimängude ja moraalsete dilemmade analüüsiga arendatakse probleemide märkamise oskust, kuulamisoskust, koostööoskusi ning teiste arvestamist.

Õpilaste kõlblise arengu toetamine nõuab õpetajalt tundlikkust, tähelepanelikkust ja taktitunnet.

Eetika teemades tutvustatakse õpilastele klassikalisi voorusi, avatakse nende sisu arusaadavas vormis ning innustatakse õpilasi end arendama. Sellekohane õpetus ei tohi muutuda formaalseks moraliseerimiseks.

Eetika kursuse juurde õppematerjale valides võiks silmas pidada, et esindatud oleksid:

- 1) erinevatest religioossetest traditsioonidest pärit lood;
- 2) lood konkreetsetest inimestest, kes on oma elu ja tööga järginud olulisi eetilisi printsiipe ning võiksid olla noorele inimesele eeskujuks;
- 3) näited tänapäevaste liikumiste ja organisatsioonide kohta, kes väärtustavad oma tegevuses humanistlikke eetilisi printsiipe, nõrgemate märkamist ja aitamist. Suurepärane oleks, kui õpilased saaksid selle kursuse vältel ka ise mõne sotsiaalprojekti planeerimises ja korraldamises osaleda.

III kooliaste

Üks maailm, erinevad religioonid

4.1. Kooliastme õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- 1) oskab religioone klassifitseerida ja nimetada maailma erinevates osades enam levinud religioone; teab Eestis levinud suuremaid religioone, eristab suuremaid konfessioone ja usulisi rühmitusi;
- 2) selgitab käsitletud religioonide õpetuse ja eetika põhiseisukohti ning tunneb nende religioonide tekke, tähtsamaid suurkujusid, usulisi rituaale ja kultuuriväljundeid;
- 3) toob esile erinevate religioonide sarnasusi ja erinevusi, analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju inimese ning ühiskonna elus nii positiivsete kui ka probleemsete ilmingutena;
- 4) oskab analüüsida religioossete konfliktide põhjusi; tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise; pakub võimalusi erinevate religioossete vaadetega inimeste dialoogiks ning koostööks;

5) sõnastab oma maailmavaate mõningaid jooni; analüüsib enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud maailmavaadete valguses.

4.2. Õpitulemused ja õppesisu

1. Sissejuhatavad probleemid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab religioone klassifitseerida ja nimetada maailma erinevates osades enam levinud religioone;
- 2) nimetab suuremaid Eestis levinud religioone, eristab suuremaid konfessioone ning usulisi rühmitusi;
- 3) oskab analüüsida religioossete konfliktide põhjusi;
- 4) tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise;
- 5) pakub võimalusi erinevate religioossete vaadetega inimeste dialoogiks ning koostööks.

Õppesisu

Millesse inimesed usuvad ning kuidas avaldub usk inimeste elus? Mis on religioon? Usundite ja maailmavaadete mitmekesisus. Ülevaade religioonide levikust maailmas (levikugeograafia ja statistika). Miks on vaja usundeid tunda? Maailma seletamise erinevad võimalused.

Religioon ja teadus. Usk ja ebausku. Religioonide suhted.

2. Tutvumine erinevate religioonidega

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab käsitletud religioonide õpetuse ja eetika põhiseisukohti ning tunneb nende religioonide teket, olulisemaid suurkujusid, usulisi rituaale ja kultuuriväljundeid;
- 2) toob esile erinevate religioonide sarnasusi ja erinevusi, analüüsib näiteid tuues erinevate maailmavaadete mõju inimese ja ühiskonna elus nii positiivsetes kui ka probleemsetes ilmingutes;
- 3) sõnastab oma maailmavaate mõningaid jooni; analüüsib enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud maailmavaadete valguses.

Õppesisu

Sümbolid. Rajajad (ning mõned kesksed tegelased). Pühad tekstid ja raamatud. Maailma alguse lood. Inimese suhe loodusega. Inimesekäsitus. Olulisemad pühad ja rituaalid. Pühad paigad. Eetika.

4.3. Õppetegevus

Lähemaks tundmaõppimiseks valitakse suuremate maailmausundite hulgast vähemalt viis religiooni. Eraldi pööratakse tähelepanu eesti rahvausundiga tutvumisele. Erinevaid religioone tutvustatakse õppesisus kirjeldatud aspektide kaudu, keskendudes vastava religiooni jaoks olulistele tahkudele.

III kooliastmel lisanduvad varem kirjeldatud õppetegevustele, mida eakohastatult sobib kasutada ka vanemate õpilastega, mitmed uued võimalused, nagu valikuline tutvumine religioosete alustekstidega ja religioosse teksti eripära analüüs, mis aitab taibata religioosse keele eripära ning arendada metafoorse keele mõistmist. Erinevate religioonide ja maailmavaadetega tutvumise kaudu õpitakse neid võrdlema ning nägema religiooni ja kultuuri seoseid. Tähtis on kujundada avatud ja lugupidav hoiak erinevatesse kultuuridesse. Projektõppe võimalused, lühireferaatide koostamine, teabe hankimine teatmeteostest ja internetist ning leitud materjalide kriitiline hindamine arendavad iseseisva õppimise oskust.

Tähelepanu tuleb pöörata õpilaste arutlusoskuse arendamisele. Tähtis on, et õpilane õpiks oma seisukohti põhjendada. Religioone käsitledes pööratakse selles kooliastmes suuremat tähelepanu eripärasid kirjeldavale käsitlusele – tavadele, kommetele ja religiooni ilmlemisele inimeste igapäevaelus. Oluline on, et religioone tutvustatakse nende sisemises mitmekesisuses.

5. Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöök ja ümarlauavestluseks mööblit ümber paigutada.
2. Kool korraldab arvutit ning internetiühendust vajavate tööde tegemise klassis, kus on vähemalt üks arvuti kahe õpilase kohta.
3. Kool võimaldab ainekava eesmärgi toetavaid demonstratsioonivahendeid (sh DVDsid, CDsid; pilte, filme, videoid, temaatilist lisakirjandust populaarteadusliku ja ilukirjandusena).
4. Kool võimaldab korraldada vähemalt korra kooliastmes õppekäike (nt kohaliku kiriku külastamine).

Informaatika

Informaatika õpetamise põhimõtted põhikoolis on:

1. elulähedus: näited, ülesanded jm võetakse õpilasele tuttavast igapäevaelust (kool, kodu, huvitegevus, meedia);
2. aktiivõpe ja loomingulisus: eelistatakse õpilasi aktiivistavaid ning loomingulisust esiletoovaid õppemeetodeid;
3. uuenduslikkus: läbiva teema „Tehnoloogia ja innovatsioon” vaimus eelistatakse uuenduslikke tehnoloogiaid ning lahendusi;
4. ühesõpe: nii informaatikatundides kui ka kodutööde puhul on eelistatud koostöös õppimise meetodid;
5. teadmusloome: uut teadmust õpitakse üheskoos luues, mitte vananenud infot meelde jättes;

6. vaba tarkvara ja avatud sisu: võimaluse korral eelistatakse kommertstarkvarale vaba tarkvara;
7. turvalisus: kool tagab õpilastele turvalise veebipõhise töökeskkonna ning propageerib ohutuid käitumisviise võrgukeskkonnas;
8. lõimitus: õpiülesannetes (nt referaatides, esitlustes) kasutatakse teiste õppeainete teemasid;
9. sõltumatus tarkvaratootjast: õpe ei tohi olla üles ehitatud üksnes ühe tarkvaratootja või platvormi kasutamisele; koolil on kohustus tutvustada ka alternatiive.

II kooliaste (4. – 6. klass)

1. Õpitulemused ja õppesisu

1.1. Õpitulemused

Õpilane:

1. vormindab arvutiga lühemaid ja pikemaid tekste (nt kuulutusi, plakateid, referaate), järgides tekstitöötamise põhireegleid (suur ja väike algustäht; kirjavahemärgid, reavahetused ja tühikud; poolpaks, kald- ja allajoonitud kiri; üla- ja alaindeks; sõna-, rea-, lõiguvahe; teksti joondamine; laadid ja dokumendimallid; loetelud; värvid, joonised, pildid, diagrammid, tabelid);
2. leiab internetist ja kopeerib tekstifaili või esitluse erinevas formaadis algmaterjali (tekst, pilt, tabel, diagramm) ning töötleb neid vajaduse korral, pidades kinni intellektuaalomandi kaitse headest tavadest;
3. viitab ja taaskasutab internetist ning muudest teabeallikatest leitud algmaterjalikorrektselt, hoidudes plagiadist;
4. mõistab internetist leitud info kriitilise hindamise vajalikkust, hindab teabeallikate objektiivsust ning leiab vajaduse korral sama teema kohta alternatiivset vaatenurka esindavaid allikaid;
5. kasutab vilunult operatsioonisüsteemi graafilist kasutajaliidest (muudab akende suurust, töötab mitmes aknas, muudab vaateid, sordib faile, otsib vajalikku);
6. salvestab tehtud tööd ettenähtud kohta, leiab ja avab salvestatud faili uuesti, salvestab selle teise nime all, kopeerib faile ühest kohast teise ning võrdleb faili suurust vaba ruumiga andmekandjal;
7. koostab teksti, diagramme, pilte, audiot, videot ja tabelleid sisaldava esitluse etteantud teemal;
8. kujundab esitluse loetavalt ja esteetiliselt, lähtudes muu hulgas järgmistest kriteeriumidest: optimaalne info hulk slaidil, märksõnad sidusa teksti asemel, allikatele viitamine, kujunduse säästlikkus;
9. koostab etteantud andmestiku põhjal andmetabeli, sagedustabelid ja sobivat tüüpi diagrammid (tulp-, sektor- või joondiagrammi);
10. vormindab korrektselt referaadi järgmised osad: tiitelleht, automaatselt genereeritud sisukord, sissejuhatus, peatükid, alampeatükid, joonised, tabelid, päis, jalus, kokkuvõte, kasutatud kirjandus ja lisad;
11. salvestab valmis referaadi eri formaatides (doc, odt, pdf), pakib faili kokku, saadab selle e-posti teel manusena õpetajale, laeb veebikeskkonda ja prindib selle paberile;
12. selgitab arvuti väärast kasutamisest tekkida võivaid ohte oma tervisele (sõltuvus, liigese ja rühivead, silmade kaitse) ning oskab oma igapäevatoos arvutiga neid ohte vältida, valides õige istumisasendi, jälgides arvuti kasutamise kestust, tehes võimlemisharjutusi silmadele ja randmetele jne;

13. kaitseb enda virtuaalset identiteeti väärkasutuse eest, valides igale keskkonnale uue tugeva parooli ning vahetades parooli sageli, ega avalda sensitiivset infot enda kohta avalikus internetis;
14. kannab arvutisse fotosid, videoid ja helisalvestisi;
15. ühendab turvaliselt arvuti külge erinevaid lisaseadmeid (mälupealk, hiir, printer, väline kõvaketas).

2. Õppesisu

2.1. Arvuti töövahendina

Sissejuhatus tekstitöölusse. Teksti sisestamine, vormindamine ja kopeerimine. Plakati või kuulutuse koostamine ning kujundamine. Töövõtted: ohutu ja säästlik arvutikasutus.

Failide haldamine: salvestamine, kopeerimine, kustutamine, pakkimine. Operatsioonisüsteemi graafiline kasutajaliides. Töö mitme aknaga.

Infootsing internetis ja töö meediafailidega. Turvalisus, autorikaitse ja isikuandmete kaitse. E-kirja saatmine koos manusega. Fotode, videote ja helisalvestiste ülekandmine kaamerast,

diktofonist ning telefonist arvutisse.

Töö andmetega. Andmetabeli ja sagedustabeli koostamine. Diagrammi loomine sagedustabeli põhjal.

Esitluse koostamine. Slaidi ülesehitus ja kujundus. Teksti, pildi, tabeli ja diagrammi sisestamine slaidile.

Referaadi vormindamine. Päis ja jalus, laadide kasutamine pealkirjades. Sisukorra automaatne genereerimine. Lehekülgede nummerdamine.

2.2. Õppetegevus

Informaatikat õpitakse II kooliastmes valdavalt avastusõppe ja aktiivõppe vormis. Õpilastel võimaldatakse ise tehes õppida uusi töövõtteid. Loenguid tuleks vältida, kuid samaaegu tagada süsteemne käsitlus õpitavatest oskustest eelkõige hästi kavandatud ja tagasisidestatud

õpiülesannete kaudu.

Et tagada õpitust arusaamine, tuleb toetada õpilaste refleksiooni õpitu kohta ja suulisi ettekandeid. Õpilased peavad korrektset emakeelset terminoloogiat kasutades suutma selgitada oma töövõtteid ning otsuseid.

Peale valdavalt individuaalsete ülesannete tuleks õpilastele võimaldada rühmatööd (sh veebipõhist keskkonda kasutades). Oluline on järgida meetoodilise vaheldusrikkuse printsiipi, varieerides järjestikustes tundides individuaalset ja rühmatööd ning avastuslikku ja esitluslikku õpistrateegiat.

Referaadi ja esitluse koostamise teemad võetakse üldjuhul teistest õppeainetest, aidates seeläbi kaasa õppeainete lõimumisele.

3. Klasside ainekavad

3.1. Ainekava 5. klassile

Kordamine (7 tundi)

Infootsing Internetis ja töö meediafailidega (8 tundi)

Internetijaht (WebQuest): infootsingu võistlus koos järgneva otsinguvõtete võrdlusega rühmaarutelu vormis. Rollimäng või juhtumianalüüsid turvalise veebikäitumise ja isikuandmete kaitse teemal. E-kirja saatmine koos manusega. Fotode, videote ja helisalvestiste ülekandmine kaamerast, diktofonist ning telefonist arvutisse.

Esitluse koostamine (10 tundi)

Paaristöös slaidiesitluste loomine. Teksti, piltide, tabelite, diagrammide ja kujundite lisamine slaididele. Loetelude ja tekstikastide lisamine. Slaidi ülesehituse ja kujunduse muutmine. Slaidiesitluse ettekandmine.

Töö andmetega (10 tundi)

Andmetabeli ja sagedustabeli koostamine etteantud andmestiku põhjal. Lihtsamate valemite koostamine. Erinevat tüüpi diagrammide loomine sagedustabeli põhjal.

3.2. Ainekava 6. klassile

Kordamine (7 tundi)

Referaadi vormindamine (18 tundi)

Etteantud tekstiga referaadi vormindamine. Päise ja jaluse lisamine, laadide kasutamine pealkirjades. Sisukorra automaatne genereerimine. Lehekülgede nummerdamine. Loetelude, jooniste ja tabelite lisamine.

II kooliastme kordamine (10 tundi)

III kooliaste (8. klass)

1. Õpitulemused

Tekstitöötlus

1. Teab ja oskab kasutada erinevaid tekstitöötlusprogramme (MS Word)
2. Tunneb ja kasutab klaviatuuri
3. Oskab sisestada, salvestada ja kujundada teksti
4. Oskab kasutada erinevaid programmide suuremaid võimalusi

Tabelitöötlus

1. Oskab kasutada tabelitöötlusprogrammi (MS Excel)
2. Oskab luua ja kujundada lihtsamaid tabelleid
3. Teab ja kasutab lihtsamaid valemeid

4. Oskab koostada tabelite põhjal diagramme

Esitlus

1. Slaidide presentatsioon (MS PowerPoint)
2. Diagrammid slaidipõhjad.
3. Slaidi efektid, animatsioonid
4. Omab ülevaadet interneti töö põhimõtetest ja kuidas see on arenenud tänapäevani.

Õppesisu

Internet

Internet, netikett, veebibrauser, manus (attachment), elektronkiri

Tekstitöötlus

Klaviatuuri tundmine, MS Word, aken, failitüübid, kopeerimine, ümbertõstmine, kleepimine, kustutamine, kommentaar, joonealunemärkus, üla- ja alaindeks, lõik, reavahe, loendid, veerg, tabel – rida, veerg, loovtöö vormistamine.

Tabeltöötlus

Lahter, rida, veerg, tööleht, sorteerimine, diagramm, funktsioon, valem

Esitlus

Esitluse loomine oma loovtöö kaitsmiseks.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest kooli õppekava üldosa sätetest. Informaatika valikaine õpitulemusi hinnatakse jooksvalt õpiülesannete järgi ja kokkuvõtvalt kursuse lõpul.

Karjääriõpetus

Õpitulemused ja õppesisu

1. Enesetundmine ja selle tähtsus karjääriplaneerimisel

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib enda isiksust;
- 2) eristab oma tugevaid ning nõrku külgi ja seostab neid erinevatel kutsealadel töötamise eeldustega;
- 3) kasutab eneseanalüüsi tulemusi karjääri planeerimisel.

Õppesisu

Isiksuseomadused: temperament ja iseloom.

Isiksuseomadused: väärtused, vajadused, emotsioonid.

Isiksuseomadused: võimed, huvid ja oskused (üldoskused, erioskused).

Minapilt ja enesehinnang.

2. Õppimisvõimaluste ja töömaailma tundmine ning selle tähtsus karjääriplaneerimisel

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab tööturu üldist olukorda, prognoose ja vajadusi, erinevaid ettevõtluse vorme;
- 2) teab kutseid ja ameteid ning kohalikke majandustegevuse valdkondi;
- 3) oskab leida infot tööturu kohta;
- 4) teadvustab ennast tulevase töötajana;
- 5) teab haridustee jätkamise võimalusi, oskab näha hariduse ja tööturu vahelisi seoseid.

Õppesisu

Muutuv tööturg: tööturu hetkeolukord, trendid, arengusuunad, prognoosid, tööandjate ootused, töösuhteid reguleerivad õigusaktid.

Muutuv tööjõuturg: tööjõuturu nõudlus ja pakkumine, konkurents, elukestev õpe, töömotivatsioon.

Majandustegevusalad, kutsed, ametid, kutsestandardid: elukutsete ja ametite liigitamine.

Haridustee: erialad, haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, hariduse ja tööturu vahelised seosed.

3. Planeerimine ja otsustamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab karjääriplaneerimise põhimõtteid ja arvestab nendega karjäärivalikute tegemisel;
- 2) suudab otsustada ja teadlikult arvestada otsuseid mõjutavate teguritega;
- 3) kasutab vajaduse korral karjääriteenuseid (karjäärinõustamine, karjääriinfo vahendamine, karjääriõpe);
- 4) teadvustab erinevate elurollide ja -stiilide seoseid tööga;
- 5) omab teadmisi ja oskusi isikliku karjääriplaani koostamiseks;
- 6) saab aru oma vastutusest karjääri planeerimisel.

Õppesisu

Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess: otsustamine ja seda mõjutavad tegurid, otsustamisraskused, karjääriinfo allikad, infootsimine, alternatiivid, sundvalikud, muutustega toimetulek, karjääriinfo, karjääriinõustamine.

Isikliku karjääriplaani koostamine: elukestev õpe, karjäär, karjääriplaneerimine, karjääriplaani koostamine, edu, elurollid, elulaad, õpimotivatsioon, omavastutus, kandideerimisdokumendid.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane peab olema hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist.

On soovitatav, et kursuse jooksul koostab õpilane personaalse õpimapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutse või erialadega seotud materjalid. Selles sisalduvad õpiülesanded võivad olla tehtud kas üksi või rühmatööna. Õpimapi kaitsmist saab hinnata kursuse kokkuvõtva hindena.

Õpilasele tutvustatakse kursuse alguses, mida, millal ja mille alusel hinnatakse.

Hinnatakse:

- 1) praktilisi töid: CV koostamine; essee; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva konspekt või kokkuvõtte, isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamise oskust;
- 3) oskust asjakohast infot otsida ja analüüsida;
- 4) loomingulisust ja ratsionaalsust;
- 5) teadlikkust peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
- 6) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist, mida õpilane tõendab arutelude, rühmatööde õpimapi esitlemise jt tegevuste käigus.

Kodulugu
II kooliaste
5. klass

II kooliastme ajaloo ainekava üldosa

2010. aastal vastu võetud põhikooli ja gümnaasiumi riiklike õppekavade ajaloo ainekava rõhutab kodukoha ajaloo ja kultuuriloo tundmise tähtsust. Uue mõistena on ainekavas kultuurikeskkonna mõiste, mida saab omandada kodukoha kultuuri- ja ajaloo seoses. Ainekava seab eesmärgiks, et õpilased mõistaksid oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana. Ajaloo õppimise põhimõte on liikuda lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, luuakse käsitletava teema ja paigaga isiklik seos.

Õppesisu

Õppematerjalis kirjeldatud objektid, paigad ja ehitised kuuluvad kultuuriväärtuste registrisse ja aitavad illustreerida käsitletavat ajaloo teemat. Õppematerjal sisaldab erinevaid rubriike: muinasajast asulakohad, matmispaid, muinaspõllud, hiied, linnamäed ja maalinnad; kesk- ja varauusajast linnused, kirikud ja kloostrid, linnade turuplatsid, raekojad, gildi- ja tsunftihooned; uusajast mõisahäärberid, kõrtsid, seltsi- ja rahvamajad, koolihooned, postijaamad ja tööstusrajatised. Välja pole jäetud ka nõukogudeaegseid kolhoosikeskusi ega tänapäeva elu atraktiivseid sümboleid, mis kunagi omakorda ajalooks saavad. Lisaks on toodud paikkondlikke legende ja teavet piirkonna muuseumide kohta.

MUINASAEG

Palivere hiiekünapuu .Kaseküla kivikirskalmed. Kõmsi kalme. Uugla kalmed. Karuse maalinn.Ridala Tubrilinn.. Kokuta

Vormsi saare asustuse kujunemine

KESKAEG

Saare-Lääne piiskopkonna valitsemine ja toomkapiitel. Haapsalu toomkirik. Haapsalu piiskopilinnus. Saare-Lääne piiskopkonna toomkool.

Piiskopilinnuse keskaegne küttesüsteem. Haapsalu Võllamägi. Lihula piiskopilinnus. Keskaegne Lihula alevik. Ridala kirik

Karuse ja Hanila arhailised hauakivid. Vormsi kirik. Virtsu vasallilinnus. Talharpa (Hiiu kannel)

VARAUUSAEG

Kullamaa kirik ja ratasrist. Koluvere linnus .Vormsi Suuremõisa. Noarootsi kirik. Nõva kirik. Vormsi kalmistu. Peetri maja Haapsalus

Keskvere mõis. Haapsalu vana raekoda

EESTI 19. SAJANDIL – 20. SAJANDI ALGUSES

Lars Johan Österblomi mälestuskivi. Paadi- ja laevaehitus Läänemaal. Koela talumuuseum. Lihula mõis. Ungru mõis. Haapsalu raudteejaam

Anna-Hedwig Büll – Armeenia genotsiidiohvrite päästja

EESTI VABARIIK 1918–1940

Ants Laikmaa majamuuseum. Rannarootslased. Vormsi talumuuseum. Haapsalu raadiotelegraafijaam. Haapsalu promenaad

EESTI TEISES MAAILMASÕJAS

Mälestusmärk küüditatutele Risti jaamas. Mälestustahvel Otto Tiefi valitsusele.

NÕUKOGUDE AEG

Ehmja metsavennapunker. Piirsalu raketibaas. Haapsalu veetorn. Kiltsi sõjaväelennuväli

TAASISESEISVUNUD EESTI

Haapsalu sall ja rätik. Haapsalu raudteetamm ja Läänemaa tervisetee. Rannarootsi keskus. Haapsalu piiskopilinnuse restaureerimine.

Haapsalu Valge Daam.

LEGENDID

Pühad haavad ja tervisemuda. Legend isatapja hauast. Joobnud härg. Legend Virtsu nime saamisest. Jacob De la Gardie. Kuningatoa legend Hanila kirik. Koloveri munk. Tatarlased Vormsis. Magav kuningas. Bussby pulm. Merelehmad. Nõiad. Trollid ja muud olendid

Muistend musträhnist. Viiking Orm. Meri annab. Madude kuninganna

MUUSEUMID

Läänemaa muuseum. Haapsalu piiskopilinnuse konvendihoone-muuseum. Eesti raudteemuuseum. Rannarootsi muuseum

Evald Okase muuseum. Ants Laikmaa majamuuseum. Koela talumuuseum. August Tampärgi nimeline Hanila muuseum

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb kodukoha tähtsamaid arhitektuuri- ja kultuuriobjekte
- 2) tunneb kodukoha ja Läänemaa tuntud aja- ja kultuuriloo seotud isikuid
- 3) oskab väärtustada kodukoha kultuurilugu
- 4) oskab tutvustada võõrastele oma kodukoha tähtsamaid vaatamisväärsusi
- 5) oskab kodukoha aja- ja kultuurilugu siduda Eesti ajalooga

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatööks ja ümarlauavestluseks mööblit ümber paigutada.
2. Kool korraldab arvutit ning internetiühendust vajavate tööde tegemise klassis, kus

on vähemalt üks arvuti kahe õpilase kohta.

3. Kool võimaldab ainekava eesmäärke toetavaid demonstratsioonivahendeid (sh DVDsid, CDsid; pilte, filme, videoid, temaatilist lisakirjandust populaarteadusliku ja ilukirjandusena).

4. Kool võimaldab korraldada vähemalt korra kooliastmes õppekäike (nt kohaliku kiriku jt. objektide külastamine).

Füüsiline õpikeskkond, õppekirjandus

Õpik, töövihik, paljundatud materjal, isevalmistatud töölehed, internetimaterjal, erinevad internetikeskkonnad, Kullamaa ajaloo seotud kirjandus, võimalus külastada maakonna muuseume, Kullamaa kirikut ja teisi ajaloolisi paiku.

Õppetegevus

1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

2) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;

3) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;

4) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid **õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;**

5) laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, raamatukogu, seltsimajad, arhiivid, näitused, muuseumid, kohalikud ajaloo-ja kultuuriobjektid

Jalgratturi ja pisimopeedijuhi ettevalmistamine

1. EESMÄRK JA NÕUDED

1.1. Jalgratturi ettevalmistamise õppekava on koostatud 10-15-aastaste jalgratturite õpetajatele juhendamiseks jalgratturi juhiluba taotleivate laste liiklusõpetuse läbiviimisel.

1.2. Õppekavas on toodud õppeained ja nende mahud, vajalikud õppevahendid ning meetodika 10-15- aastase jalgratturi ettevalmistamiseks.

Pärast õppe läbimist peab õpilane teadma liiklusreegleid, oskama hinnata sõiduki tehnilist seisukorda ja selle valmisolekut teeliikluseks, oskama jälgida liiklust ja tegema õigeid otsuseid, oskama valitseda sõidukit, ette näha ja ennetada ohte ning tegutseda riske vältides.

1.3. Olenevalt sellest, kas lapsi õpetatakse liiklema jalgratturina või pisimopeedijuhina, tuleb õpetamisel välja tuua vastava sõidukiliigiga liiklemise erisused.

1.4. Õppekava lähtub juhi teadmiste, oskuste ja käitumise kohta toodud nõuetes „Liiklusseadusest“ ja käesolevast määrusest.

2. ÕPETAMISE JA HINDAMISE KRITEERIUMID

2.1. Jalgratturi koolitust läbi viiv õpetaja koostab õppekava alusel kursuse tööplaani.

- 2.2. Jalgratturi ettevalmistamisel peab arvestama, et koolitatakse last, kes hakkab teeliikluses sõidukijuhina osalema vähekaitsitud liiklejana. Tema omandatud teadmised ja sõiduvilumus peavad tagama ohutuse nii talle endale kui ka teistele liiklejatele.
- 2.3. Õpilane peab koolituse käigus saama sellised teadmised, oskused, vilumuse ja oma võimete hindamise oskuse, et ta on võimeline iseseisvalt, ohutult ja teisi liiklejaid arvestavalt liiklema.
- 2.4. Koolitamisel määrab õpilase edukuse ja edasijõudmise põhimõte, et enne iga järgmist õppeetappi tuleb kontrollida tema eelnevalt omandatud teadmisi ja oskusi. Vajaduse korral tuleb anda lisakoolitust.
- 2.5. Teoreetiliste teadmiste kontrollimisel tuleb tähelepanu pöörata õpilase arusaamisele ohtlike liiklusolukordade tekkemehhanismist ja liiklusreeglite tundmisele. Rõhku tuleb asetada liikluskeskkonna ja nende liiklusolude heale tundmisele, kus laps sagedamini jalgratturina liigub.
- 2.6. Jalgratta ehituse tundmise hindamisel on põhiline õpilase oskus määrata sõiduki tehnoseisundi vastavust liiklusohutusnõuetele ning oskus võimaluse korral viga kõrvaldada.
- 2.7. Sõiduoskuse hindamisel, eriti enne sõidu alustamist liikluses, peab õpetaja veenduma õpilase võimes sõidukit laitmatult juhtida.
- 2.8. Sõiduõppe liikluses toimub õpetaja saatel ja vastutusel.

3. ÕPPEKAVA STRUKTUUR, ÕPPE KESTUS JA KORRALDUS

3.1. Teoriaõpe ja sõiduõpe toimuvad metoodiliselt õiges järjestuses, kursusena või üksikkorras ning peavad hõlmama järgmisi teooriaõppe ja sõiduõppe teemasid, mahuga vähemalt:

Jrk.nr	Teooriaõpe	Tundide arv	Sõiduõpe	Sõidukorrad
1.	Sissejuhatus, liiklusreeglid, märguanded, liikluskorraldusvahendid ja käitumine liikluses	7		
2.	Sõiduki ehitus, hooldus ja nõuded varustusele	1		
3.	Liiklusohutus, liikluspsühholoogia ja liiklusohutust mõjutavad lisategurid	4		
4.			Sõiduki käsitlemine ja sõit õppeplatsil	3
5.			Sõit liikluses või imiteeritud liiklusega platsil	
6.			Sõit erioludes ⁶⁶	1
7.	Teooriaeksam	1		
8.			Sõidueksam platsil	1
9.			Sõidueksam liikluses või	

			imiteeritud liiklusega platsil	1
	Teooriaõpet koos eksamiga kokku (auditoorset tundi)	13	Sõiduõpet koos eksamiga kokku (korda)	12

“) Praktilise sõiduõppe erioludes võib vastavate tingimuste puudumisel asendada teoreetilise õppega vajalikus mahus.

3.2. Teooriaõppe tunni kestus on 45 minutit, sõiduõppekorra kestus 25 minutit. Igale sõidukorrale järgnev puhkepaus on vähemalt 5 minutit.

3.3. Sõiduõpe seisneb õpilase vahetus ja aktiivses osalemises sõidukijuhina ja sõiduki tehnilise seisukorra hindajana vastavalt õppekava teemadele ja õppekavas toodud sõidukordade minimaalsele mahule.

3.4. Sõltuvalt õppe korraldusest, õpetamise metoodikast ja tingimustest ning õpilase suutlikkusest ja ettevalmistusest võib vajaduse korral kaks sõidukorda ühendada üheks sõidutunniks kestusega 45-50 minutit. Sel juhul peab sõidutudide vaheline puhkepaus olema vähemalt 10 minutit.

3.5. Sõltuvalt õppe korraldusest, õpetamise metoodikast ja tingimustest võib vajaduse korral muuta teemade käsitlemise järjestust.

3.6. Enne järgmise teema juurde minekut võib õpilaste teadmisi ja arusaamist käsitletud teemast hinnata vahekontrolliga. Pärast vahekontrolli täpsustatakse vajaliku lisakoolituse teemad ja mahud.

3.7. Minimaalselt ette nähtud teooriaõppe tundide ja sõidukordade piiratud arvust tingituna peab käesolevast õppekavast juhitudes suuremat rõhku panema liiklusohutust enam mõjutavate teemade ja tegurite käsitlemisele.

3.8. Koolitus peab kestma mitte vähem kui 1 kuu. Programm tuleb koolituskursuse läbiviimise ajavahemikule ära jaotada ühtlaselt ja õpilasele jõukohaselt.

3.9. Koolitusel õpitu kinnistamiseks ja materjali kordamiseks võib õpilasele ette näha iseseisva töö. Õpilane teeb iseseisva töö õpetaja soovitustest lähtudes ja neile tuginedes. Iseseisva töö tulemusi kontrollib õpetaja.

3.10. Koolituse käigus iga õpilasega individuaalse tegelemise võimaluse ja õpetuse efektiivsuse tagamiseks on õppegrupi soovituslik suurus kuni 20 õpilast. Auditoorne õpe võib toimuda korraga kogu õppegrupile, praktilise õppe läbiviimiseks on õppegrupp otstarbekas jagada 5-liikmelisteks rühmadeks.

3.11. Soovitav on lapsevanema või hooldaja osavõtt vähemalt ühest õppepäevast.

4. ÜKISKKORRAS EKSAMIKS VALMISTUMINE

4.1 Eksamiks valmistumine võib toimuda ka üksikkorras, iseseisvalt õppides. Sel juhul on soovitav, et enne eksamit eksamineerija tutvustab juhiloa taotlejale eksamil kontrollitavate teadmiste ja oskuste valdkondi ja mahtu, et laps saaks hinnata oma teadmisi, oskusi ja valmisolekut eksamiks.

5. ÕPPEAINETE ÕPPEKAVA: TEOORIAÕPE

5.1. Sissejuhatus ainesse, liiklusreeglid ja käitumine liikluses.

Liiklusreeglite õpe peab andma õpilasele:

- 1) liikluseeskirja tundmise ning lugupidava hoiaku kaasliiklejate suhtes;
- 2) oskuse hinnata liiklusolukorda;
- 3) riskiteadlikkuse;
- 4) objektiivse enesehinnanguvõime.

Vajalikud õppematerjalid ja -vahendid on „Liiklusseadus“ ja teised liiklusalased õigusaktid, liiklusmärgid, ristmike, ringliikluse ja teelõikude joonised, reguleerija ja fooride maketid, liiklustestid ja -ülesanded, liiklusalane õppekirjandus ja õppemetoodiline abimaterjal, liiklusõnnetuste statistilised kogumikud. Jooniseid ja makette võivad asendada slaidid, lüümikud, videofilmid või muud audiovisuaalsed materjalid.

Sissejuhatuses tutvustatakse õpilastele:

- 1) jalgratta või mopeedi arengut ja täiustumist läbi aegade;
- 2) liikluse põhialuseid;
- 3) jalgratturitega ning vajadusel ka mopeedijuhtidega toimunud liiklusõnnetuste põhjusi, lähtudes statistikast.

5.1.1. Mõisted

5.1.1.1. Pärast koolitust peab õpilane teadma järgmiste, vahetult sõiduki liikumisega seotud mõistete tähendust:

- 1) anda teed;
- 2) eesõigus;
- 3) peatumine ja parkimine;
- 4) möödasõit ja möödumine;
- 5) pööre;
- 6) ümberpöige;
- 7) liiklusõnnetus.

5.1.1.2. Pärast koolitust peab õpilane teadma ka järgmiste mõistete, mis ei ole vahetult seotud sõiduki liikumisega, tähendust:

- 1) sõiduk, mootorsõiduk, auto, mootorratas, haagis, autorong, ühissõiduk, jalgratas, pisimopeed, mopeed;
- 2) liikleja, juht, sõitja, jalakäija;
- 3) liikluskorraldusvahend;
- 4) tee, sõidutee, peatee, sõidurada, eraldusriba, kõnnitee, jalgte, jalgrattatee, jalgratta-ja jalgte, jalgrattarada, teepeenar, ülekäigurada, ülekäigukoht, õueala
- 5) asula;
- 6) halb ja piiratud nähtavus, pimed aeg.

Mõisteid võib käsitleda asjaomaste teemade juures.

5.1.2. Liikluskorraldus

5.1.2.1. Isikud, kes kontrollivad ja korraldavad liiklust Pärast koolitust peab õpilane teadma, kellel on pädevus kontrollida jalgrattureid või pisimopeedijuhte, korraldada liiklust ning jalgratturi või pisimopeedijuhi kohustusi ja õigusi kontrollimisel.

5.1.2.2. Reguleerija märguanded

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada pildi abil reguleerija märguandeid, nende tähendusi ja lubatud liikumissuundi.

5.1.2.3. Foorid

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada fooritulede tähendusi ja lubatud liikumissuundi.

5.1.2.4. Liiklusmärgid ja teemärgised

Pärast koolitust peab õpilane tundma ja oskama:

- 1) selgitada jalgratturile või pisimopeedijuhile vajalike liiklusmärkide ja lisateatetahvlite tähendusi;
- 2) näidata pildidel jalgratturile või pisimopeedijuhile vajalike liiklusmärkide mõjupiirkondi.
- 3) selgitada pildidelt jalgratturile või pisimopeedijuhile vajalike teekattemärgiste ja püstmärgiste tähendust.

5.1.3. Juhi märguanded

5.1.3.1. Suunamärguanded

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) selgitada, kuidas anda hoiatusmärguannet käega enne sõidu alustamist, pööret, ümberreastumist või ettekatsetud peatumismärguannet
- 2) selgitada ohte, mis võivad tekkida väära suunamärguande korral;
- 3) põhjendada, miks hoiatusmärguanne ei anna juhile eesõigus

5.1.3.2. Helisignaal

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada, millal tuleb anda helisignaali.

5.1.4. Jalgratturi või pisimopeedijuhi paiknemine teel

5.1.4.1. Paiknemine sõiduteel, sõidurajal, jalgrattateel, jalgratta-ja jalgteel. Sõiduraja valik, pöörded.

Pärast koolitust peab õpilane oskama joonise abil kirjeldada:

- 1) paiknemist sõidul asulas ja asulavälisel teel;
- 2) jalgrattatee ning jalgratta- ja jalgteel kasutamist ning paiknemist sellel;
- 2) ristmikku ületava jalgratturi või pisimopeedijuhi paiknemist enne ristmikku, ristmikul ja pärast ristmikku;
- 3) paiknemist enne ja pärast vasak-või tagasipööret;
- 4) otse sõitva jalgratturi või pisimopeedijuhi paiknemist;
- 5) paiknemist enne ja pärast parempööret;
- 6) millised sõidurajad on eraldatud ühissõidukitele;
- 7) trammiteel sõitmise korda;
- 8) sõitmist sõidukireas ja sõidurajal, arvestades sõidukite laiust ja vajalikku külgvahet
- 9) sõitmist jalgrattarajal.

Pärast koolitust peab õpilane teadma, miks vasak-ja tagasipööre on ohtlikud manöövrid ning oskama liiklussituatsioonist lähtuvalt vastu võtta otsust vasakpöörde või tagasipöörde sooritamise asemel ületada ristmik jalgratast või pisimopeedi käekõrval lükates jalakäijana.

5.1.4.2. Pikivahe eessõitva sõidukiga

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada:

- 1) ohutu pikivahe vajadust eri liiklusoludes;
- 2) millest sõltub ohutu pikivahe

5.1.5. Teeandmise kohustus

Pärast koolitust peab õpilane oskama kirjeldada:

- 1) kuidas peab käituma jalgrattur või pisimopeedijuht, kellel on teeandmiskohustus;
- 2) joonise abil jalgratturi või pisimopeedijuhi käitumist seal, kus puuduvad liikluskorraldusvahendid (kehtib parema käe reegel);
- 3) joonise abil jalgratturi või pisimopeedijuhi käitumist, kui alustatakse liikumist sõidutee äärelt või teepeenralt;
- 4) joonise abil jalgratturi või pisimopeedijuhi käitumist pöördel ristmikult välja sõites;
- 5) joonise abil jalgratturi või pisimopeedijuhi käitumist ja seda, millega ta peab arvestama, kui ühissõiduk väljub tähistatud peatusest;
- 6) joonise abil jalgratturi või pisimopeedijuhi käitumist väljasõidul peateele.

5.1.6. Möödumine, möödasõit, vastusõitvad ja mööduvad sõidukid

5.1.6.1. Käitumine möödumisel ja möödasõidul

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada:

- 1) möödasõidu ja möödumise erinevust;
- 2) miks möödasõidu manööver ning vastassuunavööndisse sattumine on ohtlik
- 3) ohu

tuks möödumiseks vajalikke tingimusi;

- 4) ohte möödumise üksikutel etappidel;

5) näidete varal möödumistee pikkuse muutumist sõidukite mitmesuguse kiiruse ja pikkuse korral;

6) miks on möödumine (möödasõit) mõnedes kohtades ja olukordades ohtlik või keelatud;

5.1.6.2. Möödumise (möödasõidu) keeld

Pärast koolitust peab õpilane oskama põhjendada ja teadma kohti ja olukordi, kus ja millal mööduda ja mööda sõita ei tohi või see on ohtlik:

- 1) piiratud nähtavusega teelõik;
- 2) kui tagasõitja on alustanud möödumist või möödasõitu;
- 3) kui eessõitja juht annab vasaksuunamärku;
- 4) vastutuleva sõiduki korral, kui tegu on riskiga;
- 5) reguleerimata ülekäigurada;
- 6) raudteeülesõidukoht ja selle vahetu lähedus;
- 7) ristmik ja ristmiku vahetu lähedus sellele suubuval teel;
- 8) möödumine sõidukitest paremalt poolt

5.1.6.3. Möödumine ja möödasõit eri liiki sõidukitest ja jalakäijatest

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada:

- 1) ohte, mis tekivad pikkadest ja laiadest sõidukitest möödumisel;
- 2) kuidas mööduda ja mööda sõita teetöömehinast;
- 3) ohte, mis tekivad möödumisel kahe rattalitest sõidukitest;
- 4) sõiduteel liikuvate jalakäijatega seotud ohte;
- 5) kuidas ohutult mööduda eesliikuvast ja vastuliikuvast jalakäijast.

5.1.6.4. Käitumine vastusõitva ja jalgratturist või pisimopeedijuhist mööduva sõiduki korral

Pärast koolitust peab õpilane oskama joonise abil kirjeldada, kuidas sellises olukorras erinevates tingimustes käituda.

5.1.7. Sõidukiirus

5.1.7.1. Üldised nõuded sõidukiiruse valiku kohta

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) tuua näiteid liiklusohutus- ja keskkonnateguritest, millega jalgrattur või pisimopeedijuht peab arvestama ohutu sõidukiiruse valikul;
- 2) selgitada, miks peab allnimetatud tingimustes sõidukiirus olema väike:
 - tihedalt asustatud piirkonnas;
 - kui nähtavus on vähenenud (sõltuvalt päevaajast või ilmastikutingimustest);
 - järskudes kurvides;
 - tõusuharjal ja teistes piiratud nähtavusega kohtades;
 - pimestumise korral;
 - vastusõitvate sõidukite korral kitsal teel;
 - libedal teel;
 - lähenemisel ühissõiduki peatuskohale, kus on sõidukisse sisenejaid või väljujaid;
 - teetööde kohas;
 - õnnetuskohast möödumisel.

5.1.8. Peatumine ja parkimine

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada jalgratturile või pisimopeedijuhile vajalikke peatumise ja parkimise nõudeid ning selgitada:

- 1) kohti, kus peatumine on keelatud või ohtlik;
- 2) kus ja millisel viisil võib jalgratast või pisimopeedi peatada ja parkida, et see ei takistaks teisi liiklejaid;
- 3) meetmeid, mida tuleb rakendada jalgratta või pisimopeedi varguse ennetamiseks ja ärahoidmiseks.

5.1.9. Erilist tähelepanu nõudvad olukorrad kui jalgrattur või pisimopeedijuht läheneb lastele, kes on teel või selle läheduses

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada:

- 1) ohte, mis tekivad pööretel või ümberreastumisel;
- 2) silmside loomise vajadust teise liiklejaga oma kavatsuse selgitamiseks ja teise liikleja kavatsuse mõistmiseks;
- 3) võimalikke märguandeid, et teatada oma kavatsusest, ja teise liikleja kavatsuse mõistmisest.

5.1.10. Vähekaitstud liikleja

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada, kes on vähekaitstud liiklejad ja miks peavad juhid olema nende suhtes eriti tähelepanelikud, samuti seda, kuidas vähekaitstud liiklejana ohutult liigelda.

5.1.10.1. Jalgratturi või pisimopeedijuhi erilised kohustused vähekaitstud liiklejate suhtes ja vähekaitstud liiklejana liigeldes

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada:

- 1) miks on jalakäijad, lapsed, vanurid, puuetega inimesed, jalgratturid ja pisimopeedijuhid teistest vähem kaitstud liiklejad
- 2) miks on lastel probleeme ohutu käitumisega liikluses;
- 3) kuidas liikluskeskkond mitmel eri moel mõjutab laste ohutust;
- 4) joonise abil laste võimalikke tegevusi liikluses;
- 5) erilisi ohte sõidu alustamisel ja pööretel, kui läheduses on lapsi;
- 6) kuidas jalgrattur või pisimopeedijuht võiks ette näha ohuolukordi ülekäigurajal, jalgrattateel ning jalgratta-ja jalgteel;
- 7) milline on ohutu sõit ülekäiguraja ja ülekäigukoha ületamisel sõiduteel sõites
- 8) milline on ohutu sõit mootorsõidukite liikluseks ettenähtud tee ületamisel mitmesuguse liiklustiheduse korral jalgrattateel või jalgratta-ja jalgteel sõites;
- 9) probleeme, mis halvendavad (vanurite ning nägemise, kuulmis-, liikumis- ja vaimupuuetega inimeste) liikumisvõimalusi;
- 10) milline on ohutu sõit möödumisel vähekaitstud liiklejatest;
- 11) milline on ohutu sõit möödumisel seisvatest mootorsõidukitest;
- 12) jalgratturi või pisimopeedijuhi kohustusi sõiduteel, jalgrattateel või jalgratta-ja jalgteel vastutulevate jalakäijatega kohtumisel;
- 13) jalgratturi või pisimopeedijuhi kohustusi jalgrattateel vastutulevate jalgratturite, pisimopeedijuhtide või mopeedijuhtidega kohtumise

5.1.11. Liiklus ristumisel raudtee või trammiteega

5.1.11.1. Ohutusseadmed, liiklusmärgid ja teemärgised

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) joonise abil näidata ja kirjeldada neid ohutusseadmeid ja liikluskorraldusvahendeid, mis võivad olla tee ja rööbastee ristumise kohal;
- 2) selgitada ohte, mis võivad tekkida, kui ohutusseadmed ei tööta või asjakohased liikluskorraldusvahendid puuduvad.

5.1.11.2. Rööbastee ületamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada:

- 1) kuidas jaotada tähelepanu, kui juht läheneb raudteele või trammiteele;
- 2) käitumist eri ristumiskohtade ületamisel ja joonise abil näidata kohti, kus tuleb seisma jääda lähenevale raudteesõidukile tee andmiseks, kui on olemas tõkkepuu ja siis, kui seda ei ole;
- 3) ohte vihmast, jääst, märgadest puulehtedest libeda rööbastee ületamisel

5.1.12. Liiklus õuealal

Pärast koolitust peab õpilane oskama põhjendada:

- 1) õuealal kehtivaid juhi ja jalakäija kohustusi;
- 2) kehtestatud piiranguid ja nende vajalikkust.

5.2. Jalgratta või pisimopeedi ehitus ja hooldus

Koolitus peab andma õpilasele ülevaate jalgratta või pisimopeedi ehitusest, juhtimisseadiste asukohast ning otstarbest. Peatähelepanu tuleb pöörata teadmiste omandamisele nende seadmete ning sõlmede töö ja korrasoleku kohta, mis määravad sõiduki liiklusohutuse.

Vajalikud õppevahendid on õppejalgratas või pisimopeed, sõiduki tehase- või kasutusjuhend, teemakohased slaidid, lüümikud ja joonised ning õppekirjandus.

5.2.1. Sõiduki ehitus, kontrollimine ja hooldus

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) joonise või pildi abil näidata sõiduki põhiosi, mis on olulised liiklusohutuse seisukohast;
- 2) selgitada riske, mis on seotud sõiduki lisavarustusega, näiteks katete, pakiraamide ja pakikottidega;
- 3) selgitada, miks on vajalik sõiduki regulaarne hooldus ja kuidas seda teostada

5.2.1.1. Raam koos juurdekuuluvate osadega

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) selgitada riske, mis on seotud mõrade tekkimisega raamis, ja seda, kuidas saab neid leida;
- 2) selgitada riske, mis on seotud lõtvunud keermeliidetega.

5.2.1.2. Jõuülekanne

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) selgitada jõuülekanne osade hooldust
 - kett;
 - hammasrattad
 - käiguvaheti.

5.2.1.3. Juhtimisseadised

Pärast koolitust peab õpilane oskama

- 1) joonise või pildi abil kirjeldada juhtimisseadiste vigu, millel on tähtsust liiklusohutuse seisukohast;
- 2) selgitada pidurite tööd;
- 3) selgitada pidurdusjõu rakendamist esi- ja tagaratta vahel.

5.2.1.4. Rattad koos rehvidega

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) joonise abil määrata kindlaks rehvi seisundit ja rehvi liiklusohutust mõjutavaid omadusi mitmesugustes tingimustes;
- 2) selgitada riske, mis tekivad, kui
 - õhurõhk rehvis on vale;
 - rehvid on valesti monteeritud või monteerimisel viga saanud;
 - rattalaagris on ülemäärane või ettenähtust väiksem lõtk;
 - kodarad on lõdvalt kinnitatud või kahjustatud;
 - rattapöiad on kahjustatud;
- 3) selgitada sõidustiili mõju rehvide kulumisele.

5.2.2. Jalgratta või pisimopeedi sõidutehnilised omadused

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) kirjeldada jalgrattale või pisimopeedile mõjuvaid jõude ning kuidas loetletud tegurid mõjutavad sõidu- ja ohutusomadusi
 - kaalujaotus;
 - koorem;

–tuul;

–rehvid ja õhurõhk rehvis; esi-ja tagapidurite rakendamisel tekkivad jõud;

–kaassõitjad vastavate tingimuste olemasolul.

5.2.3. Jalgratta või pisimopeedi varustus

Pärast koolitust peab õpilane

- 1) oskama näidata joonisel sõiduki kõiki nõutavaid tulesid ja helkureid ja teadma nende kasutamise korda;
- 2) teadma millega lisaks valgustusseadmetele peab sõiduk olema varustatud;
- 3) tuua näiteid sellise lisavarustuse kohta, mis aitab muuta sõidukit nähtavamaks ja suurendab sõidu mugavust ja ohutust.

5.2.4. Jalgratturi või pisimopeedijuhi varustus

Pärast koolitust peab õpilane oskama anda selgitusi jalgratturi või pisimopeedijuhi kaitse-ja märgatavust suurendava varustuse ja selle hoolduse kohta.

5.3. Liiklusohutus

Koolitus peab andma õpilasele:

- 1) ohutunnetuse riski vältimiseks;
- 2) oskuse ennetada ohuolukordade tekitamist ja hoiduda nendesse sattumisest;
- 3) oskuse ohuolukorrast võimalikult ohutult väljuda.

Vajalikud õppevahendid on liiklusalane kirjandus, lüümikud, slaidid, videofilmid ja joonised.

5.3.1. Ohuolukorra ettenägemine

Pärast koolitust peab õpilane oskama ette näha ohuolukordi ja -tekitajaid:

- 1) juhte, kellel puudub tähelepanelik hoiak teiste liiklejate suhtes
- 2) väheste kogemustega juhte;
- 3) alkoholi või narkootilise aine mõju all olevaid juhte;
- 4) vähekaitsitud liiklejaid (lapsed, vanurid, jalakäijad, jalgratturid, pisimopeedijuhid);
- 5) liiklejaid, kelle liikumisvõime on mingil moel piiratud;
- 6) mõnede sõidukite juhtimise ja liikumise eripära;
- 7) ilma-ja teeolude muutlikkust ja eripära (kruus, lahtine killustik, löökaugud, äärekivid, kanalisatsioonikaevud);
- 8) valge ja pimedada aja vaheldumist;
- 9) külgtuule mõju;
- 10) suure sõiduki möödumisel tekkivat õhulööki;
- 11) loomade ilmumist teele.

5.3.2. Ohuolukorra hindamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama joonise abil:

- 1) hinnata võimaliku ohu laadi;
- 2) kirjeldada ohutuid juhtimisvõtteid ohuolukordades;
- 3) kirjeldada võimalikult kergemate tagajärgedega kukkumist;
- 4) kirjeldada liiklejate võimalikke liikluseeskirja sätete tõlgendusi antud olukorras.

5.3.3. Liiklusõnnetused ja kahjustused

5.3.3.1. Õnnetuste põhjused

Pärast koolitust peab õpilane teadma liiklusõnnetuste põhjusi, mis võivad tekkida:

- 1) teelt väljasõitmisel oludele mittevastava sõidukiiruse tõttu;
- 2) kaldumisel vastassuunavööndisse;
- 3) valel paiknemisel või kõrvuti sõitmisel pärisuunalisel sõidurajal;
- 4) sõitmisel kahesuunalise tee vasakpoolisel äärel;
- 5) manöövri sooritamisel, kui ei ole antud nõuetekohast suunamärguannet;
- 6) pöörde sooritamisel, kui ei arvestata õiget paiknemist
- 7) vasak- või tagasipöörde sooritamisel, kui ei arvestata taganttulevat sõidukit;

- 8) vasak-või tagasipöörde sooritamisel, kui ei arvestata vastutulevat sõidukit;
- 9) kokkupõrkel vastutuleva sõidukiga, mis on vasakpöördel;
- 10) samaliigiliste teedega ristmiku ületamisel;
- 11) kõrvalteelt peateele sõitmisel;
- 12) foori keelava tulega ristmikule ja ülekäigurajale sõitmisel;
- 13) möödumisel ühest või mitmest sõidukist;
- 14) reguleerimata ülekäiguraja ületamisel;
- 15) reguleeritava ülekäiguraja ületamisel;
- 16) tee ületamisel ülekäiguraja või ülekäigukoha kaudu jalgrattaga sõites;
- 17) ristmikult välja sõites (nt otsasõit jalakäijale);
- 18) mootorsõidukite liikumiseks ettenähtud sõidutee ületamisel jalgrattateel või jalgratta-ja jalgteel sõites;
- 19) jalgratast kõnniteel juhtides;
- 20) möödumisel bussipeatuses seisvast sõidukist;
- 21) möödumisel trammipeatusest;
- 22) kaaslase sõidutamisel;
- 23) kui jalgrattur või pisimopeedijuht kasutab ümbritseva taustaga ühtesulavat riietust;
- 24) kui tee on halvasti valgustatud.

5.3.3.2. Õnnetuste ennetamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama tuua näiteid, kuidas jalgrattur või pisimopeedijuht peab tegutsema:

- 1) ajapuuduses;
- 2) teabevaeguses;
- 3) kui ta ei saa hinnata oma võimeid õigesti.

5.3.3.3. Liiklusõnnetus

Pärast koolitust peab õpilane:

- 1) teadma hädaabi numbrit;
- 2) oskama õigesti käituda liiklusõnnetuse korral

5.3.4. Ohutegurid maastikuratta juhtimisel.

Pärast koolitust peab õpilane teadma põhilisi ohte maastikurattaga sõitmisel.

5.4. Liikluspsühholoogia

Koolitus peab andma õpilasele:

- 1) lugupidava hoiaku teiste liiklejate suhtes, oskuse hinnata ja endas arendada liikluskultuuri (olukorra ettenägemise oskust, otsustus-ja vastutusvõimet);
- 2) teadmisi jalgratturile või pisimopeedijuhile vajalike võimete kohta;
- 3) oskuse täielikult rakendada oma võimeid ohuolukorra tekkimisel.

Vajalikud õppevahendid on õpperaamatud, liiklusülesanded, teemakohased slaidid, lüümikud ja joonised, audiovisuaalsed materjalid.

5.4.1. Inimese psühholoogilised omadused, mis mõjutavad liiklusohutust

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) reageerimise tähtsust ajapuuduses;
- 2) terviseseisundi halvenemisest tekkida võivaid mõjusid liikluskäitumisele;
- 3) reageerimisaja pikkust sõltuvalt juhi tervisest
 - väsimusest.
 - emotsionaalsusest ja teistest tegurites
- 4) reageerimisajal läbitavat teepikkust (km/h ja m/s kohta);
- 5) ärrituse mõju silmale;
- 6) vaatevälja piiratust;
- 7) vaatevälja ahenemist sõidukiiruse suurenemisel;
- 8) nägemisteravuse erinevust vaatevälja eri osades;

- 9) kontrastsusmõju;
- 10) silma pimedusega kohanemise aega;
- 11) silma valgusega kohanemise aega;
- 12) vastuliikuva sõiduki kauguse hindamisel tehtavaid vigu;
- 13) vastuliikuva sõiduki kiiruse hindamisel tehtavaid vigu;
- 14) kuidas mingile esemele kinnistunud pilk mõjutab sõidujoont;
- 15) tähelepanu jaotuvust, ümberlülitust ja hajuvust;
- 16) helisuuna õige taju olulisust.

5.4.2. Erilised isikuomadused

Pärast koolitust peab õpilane oskama selgitada, miks järgmised käitumisviisid on ohtliku iseloomuga:

- 1) agressiivsus;
- 2) impulsiivsus;
- 3) positsiooni rõhutamine.

5.4.3. Sotsiaalsed tegurid

Pärast koolitust peab õpilane oskama kirjeldada ohte, mis tekivad, kui:

- 1) liiklejad ei täida liiklusreegleid;
- 2) liiklejad tõlgendavad liiklusreegleid erinevalt;
- 3) liiklejad ei arvesta keskkonnaga.

5.4.4. Tegutsemisvõimet vähendavad tegurid

Pärast koolitust peab õpilane:

- 1) oskama selgitada väsimustunnuseid;
- 2) teadma väsimuse mõju liiklusohutusele;
- 3) teadma tagajärgi, mis võivad tekkida liikluses, kui juhitakse alkoholi või narkootiliste ainete mõju all või on kasutatud teatud ravimeid;
- 4) teadma tähelepanu hajumist ja tasakaalu halvenemist sõidu ajal, kui kasutatakse mobiiltelefoni;
- 5) haigusseisundist tulenevaid juhtimisvõimekust pärssivaid tegureid.

5.5. Liiklusohutust mõjutavad lisategurid

Koolituse käigus selgitatakse õpilasele liiklusalaseid õigusakte, mis peavad määrama tema ohte ennetava hoiaku liikluses ning käitumise mitmesugustes olukordades. Samuti tutvustatakse õpilasele teekonnaalikut ning teede kaardi kasutamist.

Vajalikud õppevahendid on seadused, määrused, eeskirjad ja nende kommentaarid, teede kaart.

Pärast koolitust peab õpilane teadma:

- 1) eritalituse sõiduki tunnuseid ja nende sõidukite erimärguannetest (sinise, punase, kollase vilkuriga) tulenevaid kohustusi teistele liiklejatele;
- 2) kuidas peab juht tegutsema liiklusõnnetuse korral;
- 3) vastutusele võtmise korda liiklusega seotud osas;
- 4) põhimõtteid, mille järgi valitakse ohutumat sõiduteekonda

6. ÕPPEAINETE ÕPPEKAVA: SÕIDUÕPE

6.1. Jalgratta või pisimopeedi käsitlemine

Õpilasele peab tutvustama jalgratta või pisimopeedi ehitust ja õiget sõiduks ettevalmistust, pöörates erilist tähelepanu sõiduki tehnoseisundile osas, mis määrab selle liiklusohutuse.

Vajalikud õppevahendid on õppejalgratas või -pisimopeed, sõiduki tehase-või kasutusjuhend, jalgratturi varustus (sõiduriietus, kindad, jalatsid, kiiver, ohutusriietus).

6.1.1. Jalgratta või pisimopeedi ehitus ja hooldus

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) lihtsa kontrollimise teel kindlaks teha sõiduki järgmiste osade vead ja kulumise
 - pidurid;
 - juhtimisseadmed;
 - rattad koos rehvidega;
 - valgustusseadmed ja helkurid;
 - porikaitsmed;
 - jõuülekandekett;
 - esikahvli ja tagaratta kinnitus;
 - amortisaatorid ja vedrud;
 - reguleerimisseadmed;
 - kinnituskohad;

2) reguleerida pidureid ja ketti

6.1.2. Jalgratta või pisimopeedi ohutuse kontroll

Pärast koolitust peab õpilane lähtudes etteantud tingimustest, mis puudutavad ilma -ja teelusid ning sõiduteekonda, oskama kontrollida kindla süsteemi järgi järgmisi seadmeid:

- 1) pidurid;
- 2) rattad koos rehvidega;
- 3) jõuülekanne
- 4) valgustusseadmed ja helkurid;
- 5) helisignaali;
- 6) parkimistugi, kui sõiduk on sellega varustatud;
- 7) vedrustus, sh amortisaatorid, kui sõiduk on nendega varustatud.

Õpilane peab oskama:

- 1) kontrollida, kas esi- ja tagaratas veerevad samas rööpas;
- 2) otsustada, kas on vaja puhastada tulesid, helkureid;
- 3) otsustada, kas on vaja seadistada reguleerimisseadmeid

6.1.3. Veos

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida veose asendit ja kinnitada seda nii, et see vastaks esitatud nõuetele ning
 - see poleks ohtlik;
 - see ei takistaks manööverdämist;
 - see ei piiraks nähtavust.

6.1.4. Jalgratturi või pisimopeedijuhi varustus

Pärast koolitust peab õpilane oskama kasutada ja hooldada jalgratturi või pisimopeedijuhi varustust.

6.2. Sõiduõpe õppeplatsil

Õpilasele peab tutvustama jalgratta või pisimopeedi juhtimisseadmeid ning õpetama nende täpset ja koordineeritud kasutamist sõiduki juhtimisel. Õpilasele tuleb õpetada sujuvat liikumise alustamist ja peatumist ning õigeid juhtimisvõtteid manööverdämisel. Sõiduki tasakaalus hoidmine ning ekstreemne pidurdämine peab olema harjutatud tasemeni, mis lubaks ohutult teha sõiduõpet teel.

Õpetaja peab õppesõidul nõudma standardile EVS-EN 1078 vastava kaitsekiivri kasutamist.

6.2.1. Sõiduasend ja juhtimisseadised

6.2.1.1. Sõiduasend

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) ära kasutada olemasolevaid reguleerimisvõimalusi (sadula ja juhtraua kõrgus) õige sõiduasendi saavutamiseks;
- 2) võtta õiget sõiduasendit liikumisrežiimi arvestades.

6.2.1.2. Juhtimisseadmed

Pärast koolitust peab õpilane oskama kasutada kõiki juhtimisseadmeid.

6.2.1.3. Taha vaatamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) reguleerida tahavaatepeeglite olemasolul, sõiduasendit muutmata, neid nii, et saavutataks õige nähtavusväli;
- 2) ohutult sõitu jätkates jälgida pead pöörates tagant lähenevaid sõidukeid ja muud liiklust;

6.2.2. Liikumise alustamine ja peatumine

9.2.2.1. Liikumise alustamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama alustada liikumist tasakaalu kaotamata.

6.2.2.2. Peatumine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) tasakaalu säilitades sujuvalt piduri abil peatuda, tehes seda ennast ja teisi ohustamata;
- 2) jalgratast või pisimopeedi asetada toele või toetada seda vastu seina, posti või muud tuge nii, et see stabiilselt püsiks ning ümber ei kukuks ning samas ei segaks teisi liiklejaid.

6.2.3. Juhtimine ja manööverdamine

6.2.3.1. Juhtimine

Pärast koolitust peab õpilane oskama hoida õigesti juhtrauda ja kohandada juhtimisliigutusi vastavalt tasakaaluvõimele ja kiirusele otsesõidul.

6.2.3.2. Lähenedamine takistusele

Pärast koolitust peab õpilane oskama sõita risti teel asuva prussi juurde ja peatuda.

6.2.3.3. Pöörded ja peatumine

Õpilasel peab kujunema harjumuseks vaadata enne sõidu alustamist selja taha veendumaks, et ei segata teisi liiklejaid ja anda suunamärguanne, ning enne peatumist tuleb selle kohta anda samuti käega märku.

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) sooritada pöörded väikesel kiirusel ja peatuda etteantud kohas;
- 2) sõita slaalomit, hoides tasakaalu nii roolimise kui ka jalgratta või pisimopeedi kallutamisega;
- 3) valida keha asendit sõites ringil mitmesuguse kiiruse ja kaldega.

6.2.3.4. Manööverdamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama sõita:

- 1) slaalomit ja kaheksat;
- 2) läbi kitsa värava.

6.2.4. Sõitmine kallakul

6.2.4.1. Liikumise alustamine

Pärast koolitust peab õpilane oskama sõitu alustada nii tõusul kui ka langusel.

6.2.4.2. Peatumine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) seisma jääda nii järsul tõusul kui ka langusel;
- 2) tasakaalus püsides hoida jalgratast või pisimopeedi paigal nii tõusul kui ka langusel.

6.2.5. Käiguvahetus

Kõrgema ja madalama käigu lülitamine.

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) vahetada käike üles ja alla;
- 2) valida sobivat käiku vastavalt kiirusele;
- 3) väikesel kiirusel lülitada kõrgemalt käigult sisse esimest käiku.

6.2.6. Pidurdamine

Sujuv ja tugev pidurdamine.

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) pidurdada sujuvalt mitmesugustel teekatetel suurelt kiiruselt seismajäämiseni varem määratud kohas, kasutades õiget pidurdustehnikat;
- 2) pidurdada mitmesugustel teekatetel õiget pidurdustehnikat kasutades suurelt kiiruselt seismajäämiseni nii, et pidurdusteed oleks võimalikult lühike.

6.2.7. Motoorika

Pärast koolitust peab õpilane

oskama mitmesugustes tingimustes ja olukordades sõiduki üle kontrolli säilitades:

- 1) lugeda mõõdikute, kui neid on, näitusid, ilma et see juhiks tähelepanu kõrvale või kallutaks sõidukit kursilt
- 2) takistusest ümber pöigata tasakaalu kaotamata;
- 3) koordineerida tähelepanu ja märguandeid, ilma et sõiduk kalduks kursilt.

6.3. Sõit liikluses (õuealal, vähese liiklusega või asulavälisel teel) või imiteeritud liiklusega platsil

Jalgratta või pisimopeedi juhtimisvõtteid valdavale õpilasele tuleb õpetada ohutut ja sujuvat lülitumist liiklusesse ning teisi liiklejaid arvestavat käitumist mitmesugustes liiklusolukordades. Õppesõidu läbiviimisel tuleb tagada ohutud liiklustingimused.

Praktiline õpe tuleb läbi viia eelkõige sellistes liiklustingimustes, milles laps kodu-

või kooliümbruses liigeldes igapäevaselt viibib. Liiklemist keskkonnas, mida õpetuse läbiviimise kohast või olulise vajaduse puudumisest tingituna pole võimalik või otstarbekas lülitada praktilise

sõiduõppe programmi, tuleb käsitleda teoreetiliselt.

Õpetaja peab õppesõidul nõudma standardile EVS-EN 1078 vastava kaitsekiivri ja standardile EVS-EN 1150 või EVS-EN 471 vastava, sobivas suuruses ohutusvesti kandmist.

Liikluses läbiviidaval õppesõidul:

- 1) peab õpetaja tagama õpilase igakülgse ohutuse;
- 2) õpetaja jälgib ja vajadusel saadab õpilast jalgsi, jalgrattal või muul sõidukil;
- 3) kasutatakse juhiste andmiseks vajadusel sidevahendeid.

6.3.1. Sõidu alustamine teeservast

Pärast koolitust peab õpilane oskama alustada sõitu teeservast muud liiklust jälgides.

6.3.2. Paiknemine teel ja sõidureas

6.3.2.1. Paiknemine teel

Pärast koolitust peab õpilane oskama valida sobivat asendit teel

- 1) paigutades jalgratta või pisimopeedi sellesse sõiduritta, mis on sellele sõidukile ette nähtud,
- 2) valida õiget asendit, arvestades teed, liiklust ja nähtavust,
- 3) kasutada ohutult ja teisi liiklejaid arvestavalt jalgrattateed ja jalgratta-ja jalgteed,
- 4) kasutada teepeenart, et mitte segada muud liiklust,
- 5) kasutada sobivat kurvitehnikat.

6.3.2.

2. Sõidurida

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) sõita kindlas sõidureas,
- 2) valida sobivat asendit märgistatud sõidurajal,
- 3) valida sõidurida juhiste, sõidusihi või muude asjaolude põhjal

6.3.3. Kiirus

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida kiirust, arvestades

- liikluskorraldusvahendeid,
- teekatte iseloomu ja seisundit,
- poriga pritsimise ohtu,
- ilma
- ja nähtavustingimusi,
- jalgratta või pisimopeedi seisundit ja koormatust,
- isiklikke sõiduvõimeid,
- mitmesuguseid keskkonna mõjusid,
- muid liiklustingimusi

2) valida kiirust nii, et oleks võimalik peatuda sõidutee nähtava osa ulatuses ja iga ettenähtava takistuse ees.

6.3.4. Vastutulevad sõidukid

6.3.4.1. Kiirus

Pärast koolitust peab õpilane:

- 1) oskama valida sobivat kiirust vastutulevate sõidukite korral,
- 2) kohandada kiirust olukorraga nii, et vastutulevate sõidukitega kohtutaks sobivas kohas.

6.3.4.2. Paiknemine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida sobivat kohta teel vastutulevate sõidukite korral,
- 2) jätta teistele liiklejatele piisavalt ruumi.

6.3.5. Sõitmine ja sõidurea vahetus

6.3.5.1. Sõitmine teiste sõidukite ees

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) määrata pikivahet tagasõitjaga ning tagasõitja kiirust ja kavatsusi,
- 2) ohutult käituda sõidukite möödumisel temast,
- 3) võimaldada teistele liiklejatele ohutut möödasõitu.

6.3.5.2. Sõitmine teiste sõidukite järel

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) hoida ohutut pikivahet eessõitjaga, arvestades
 - ilmatingimusi ja teeolusid,
 - eessõitva sõiduki mõju nähtavusele,
 - kiirust,
 - möödasõitvaid sõidukeid

2) tähele panna eessõitva sõiduki juhi kavatsusi;

3) hoida sellist pikivahet, et väheneks pidurdamise ja kiirendamise vajadus.

6.3.5.3. Sõitmine teiste

sõidukite kõrval

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) kavandada oma sõidujoont nii, et kitsastel sõiduradadel vältida sõitu kahes reas,
- 2) kohandada oma sõitu suurte ja laiade sõidukite pööramisruumi vajadusega.

6.3.5.4. Sõidurea vahetus

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) ohutult ümber reastuda,
- 2) panna tähele teiste sõidukjuhtide kavatsusi ja vajaduse korral kergendada nende ümberreastumist,
- 3) vahetada sõidurada pidevjoont ületamata

Pärast koolitust peab õpilane teadma, miks sõidurea vahetamine on ohtlik manööver.

6.3.6. Ristmik

6.3.6.1. Enne ristmikku

Pärast koolitust peab õpilane oskama kohandada oma sõitu olukorraga ja sealjuures:

- 1) valida sobiv koht teel, arvestades seda, kuhu kavatakse sõita pärast ristmiku ületamist,
- 2) uurida kogu nähtavuspiirkonda ja olla valmis tegutsema,
- 3) vähendada kiirust ja vajadusel seisma jääda,
- 4) panna tähele tagapool toimuvat,
- 5) jääda seisma, kui fooris on punane tuli või kui liiklusmärk nõuab peatumist,
- 6) jälgida reguleerija märguandeid,
- 7) sõita pidevalt, ilma viivitusteta, kui liiklus seda lubab,
- 8) olla valmis reageerima teiste liiklejate võimalikele vigadele.

6.3.6.2. Otsesõit ristmikul

Pärast koolitust peab õpilane oskama rakendada teeandmisreegleid, mis kehtivad ristmikul ja sõita ristmikult otse edasi, seejuures:

- 1) uurida olukorda ristmikul ja pärast ristmikku,
- 2) vähendada kiirust ja vajadusel seisma jääda,
- 3) panna tähele tagapool toimuvat,
- 4) jääda seisma, kui fooris on punane tull või kui liiklusmärk nõuab peatumist,
- 5) jälgida reguleerija märguandeid,
- 6) sõita pidevalt ilma viivitusteta, kui liiklus seda lubab,
- 7) olla valmis reageerima teiste liiklejate võimalikele vigadele,
- 8) näidata selgelt oma teeandmiskohustusest kinnipidamise kavatsust,
- 9) mitte takistada teisi ristmikul.

6.3.6.3. Parempööre ristmikul

Pärast koolitust peab õpilane oskama rakendada neid teeandmisreegleid, mis kehtivad ristmikul, ning pöörata ristmikult paremale, seejuures:

- 1) anda varakult märku,
- 2) suunata jalgratast või pisimopeedi võimalikult parema teeserva lähedale,
- 3) uurida nähtavuspiirkonda ja pöörata erilist tähelepanu vasakul pool toimuvale,
- 4) näidata selgelt oma teeandmiskohustusest kinnipidamise kavatsust,
- 5) panna tähele teiste liiklejate kavatsusi, millest juhinduda oma tegevuses,
- 6) valida kiirust vastavalt sellele, kui järsk on pööre,
- 7) kasutada teepeenart, et suurendada muu liikluse sujuvust,
- 8) lasta läbi jalakäijaid, kes ületavad teed.

6.3.6.4. Vasakpööre ristmikul

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) rakendada teeandmisreegleid, mis kehtivad ristmikul,
- 2) pöörata ristmikul vasakule, seejuures
 - anda varakult märku,
 - suunata jalgratast või pisimopeedi vasakusse sõiduritta või tee keskjoone lähedale,
 - uurida nähtavust ja pöörata erilist tähelepanu vastutulevatele sõidukitele,
 - näidata selgelt oma teeandmiskohustusest kinnipidamise kavatsust,
 - panna tähele teiste liiklejate kavatsusi, millest juhinduda oma tegevuses,
 - valida kiirust vastavalt sellele, kui järsk on pööre,
 - mitte takistada teisi liiklejaid ristmikul,
 - valida sobivat kohta, arvestades seda, kuhu kavatakse sõita pärast ristmiku ületamist
 - lasta läbi jalakäijaid, kes ületavad teed,
- 3) valida alternatiivi vasakpöördele, rattalt või pisimopeedilt mahatulemisega ja tee ületamisega jalgsi, sõidukit käekõrval lükates, kui nähtavus ristmikul on piiratud või liiklustingimused on muul põhjusel rasked.

Pärast koolitust peab õpilane teadma, miks vasakpööre ristmikul on ohtlik manööver ning oskama liiklussituatsioonist lähtuvalt vastu võtta otsus vasakpöörde või tagasipöörde sooritamise asemel ristmiku ületamiseks sõidukit käekõrval lükates jalakäijana.

6.3.6.5. Sõitmine ringristmikul

Pärast koolitust peab õpilane oskama rakendada teeandmisreegleid, mis kehtivad ringristmikul ja sõita ringliiklusega ristmikul, seejuures:

- 1) valida kohta, arvestades sõidusihiga pärast ringristmikku,
- 2) kasutada nähtavusvõimalusi orienteerumaks muus liikluses ja kohandumaks sellega,
- 3) näidata selgelt oma teeandmiskohustusest kinnipidamise kavatsust,
- 4) valida kiirust vastavalt liiklusele, teeoludele ja kurviraadiusele,
- 5) panna tähele teiste liiklejate kavatsusi, millest juhinduda oma tegevuses

Pärast koolitust peab õpilane teadma, missugused ohud kaasnevad sõiduga ringristmikul ning oskama validasellele alternatiivi.

6.3.7. Sõit ühesuunalise liiklusega teel

6.3.7.1. Otsesõit

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) rakendada teeandmisreegleid, mis kehtivad ristmikul,
- 2) otsustada, kas liiklus on ühesuunaline,
- 3) sõita otse ühesuunalise

liiklusega teel, seejuures

–valida kohta, arvestades edasise sõidumarsruudiga,

–pöörata erilist tähelepanu jalakäijatele ja seisvatele sõidukitele, eriti neist möödumisele.

6.3.7.2. Vasakpööre

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) rakendada teeandmisreegleid, mis kehtivad ristmikul,
- 2) pöörata vasakule ja sealjuures suunata jalgratast nii sõidutee vasaku serva lähedale kui võimalik.

6.3.8. Ülekäigurada, ülekäigukoht, jalgrattatee ja jalgratta

-ja jalgteel

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) rakendada neid eesõigus

-ja tee andmise reegleid, mis kehtivad reguleeritud või reguleerimata ülekäigurajal, ülekäigukohal, jalgrattateel ja jalgratta -ja jalgteel sõites

ning teadvustada ja vältida eesõiguse kasutamisega kaasnevaid ohte,

- 2) kohandada sõidukiirust olukorraga nii, et välditaks ohtu või jalakäijate (jalgratturite) ehmatamist,

6.3.9. Tagasipööre

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida pööramiseks ohutut kohta, arvestades

–nähtavust,

–liiklust,

–liikluseeskirja nõudeid,

- 2) pöörata, ilma et tekitataks ohtu või takistaks teisi liiklejaid.

Pärast koolitust peab õpilane teadma, miks tagasipööre on ohtlik manööver ning oskama liiklussituatsioonist lähtuvalt vastu võtta otsust tagasipöörde sooritamise asemel ületada tee sõidukit käekõrval lükates jalakäijana.

6.3.10. Peatumine ja parkimine

6.3.10.1. Peatumine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida peatumiseks ohutut kohta, arvestades
 - nähtavust,
 - liiklust,
 - liiklusreeglite nõudeid,
- 2) peatuda, ilma et tekitataks ohtu või takistataks teisi liiklejaid

6.3.10.2. Parkimine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) otsida parkimiskohta, ilma et see juhiks tähelepanu muult liikluselt kõrvale,
- 2) parkida, ilma et tekitataks ohtu või takistataks teisi liiklejaid,
- 3) võtta kasutusele abinõusid selleks, et kõrvalised isikud ei saaks jalgratast või pisimopeedi kasutada.

6.3.11. Möödumine ja möödasõit

6.3.11.1. Enne möödumise või möödasõidu alustamist

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) liikuda eessõitva sõiduki suhtes nii, et säiliks parim nähtavus,
- 2) võimaluse korral vältida sattumist vastassuunavööndisse,
- 3) otsustada, kas on võimalik mööduda ohutult, arvestades
 - nähtavust,
 - ristmikke,
 - ilma ja teeolusid,
 - pimestusohu,
 - vastutulevaid sõidukeid,
 - jalakäijaid ja teisi vähekaitstud liiklejaid,
 - eessõitvaid sõidukeid
 - tagasõitvaid sõidukeid,
 - liiklusreeglite nõudeid,
- 4) otsustada, millal anda märguannet.

6.3.11.2. Möödumise ajal

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) mööduda ohutult
 - kiirendades,
 - kiirust vähendades,
 - muutmata oluliselt kiirust,
- 2) katkestada möödumist, kui tingimused muutuvad,
- 3) lõpetada möödumine ohutult.

6.3.11.3. Möödumine mitmest sõidukist

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) mööduda või sooritada möödasõitu mitmest järjestikku sõitvast sõidukist,
- 2) panna tähele eessõitvate sõidukite juhtide kavatsusi ja olla valmis selleks, et keegi neist kavatseb ise hakata mööda sõitma.

6.3.11.4. Möödumine paremalt poolt

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) otsustada, kas on lubatud ja saab mööduda paremalt poolt, arvestades
 - nähtavust,
 - ruumi paremal pool,
 - vähekaitstud liiklejaid,
 - liiklusreeglite nõudeid,
 - kiirust;

2) valida kiirust nii, et jalgratast oleks võimalik ohutult peatada, kui ette ilmub mõni varju jäänud liikleja.

6.3.12. Maantee

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

1) sõita maanteele kõrvalteelt, seejuures

–uurida olukorda, et orienteeruda muus liikluses ja kohaneda sellega,

–anda märku maanteel liiklejatele,

2) sõita maanteel, seejuures

–paikneda õigesti teel otsesõidul ja pööret sooritades,

–uurida nähtavust, arvestades liikluse kiirust,

–kiiresti reageerida tagasõitvate sõidukitejuhtide kavatsustele

–pöörata erilist tähelepanu neile, kes sõidavad maanteele ja veenduda liiklussituatsiooni ohutuses,

–valida sobiv ja ohutu kiirus,

3) lahkudes maanteelt

–anda varakult suunamärguannet,

–jälgida eest ja tagant tulevaid liiklejaid,

–veenduda, et manööver on ohutu,

–sõita aeglustusrajale selle olemasolul,

–vähendada kiirust õigel ajal ja sujuvalt.

6.3.13. Raudtee ja trammitee

6.3.13.1. Raudtee

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

1) hinnata olukorda ülesõidukohas,

2) valida selline kiirus, et jalgratast või pisimopeedi oleks võimalik peatada ohutus kauguses tõkkepuust, rööbastest või foori (liiklusmärgi) stoppjoonest,

3) rakendada reegleid, mis kehtivad ristumisel raudteega ja puudutavad

–peatumist, möödasõitu ja möödumist,

4) arvestada rööbastee libedusest tulenevaid ohte

6.3.13.2. Trammitee

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

1) hinnata olukorda trammiteega ristumise kohas,

2) valida selline kiirus, et jalgratast või pisimopeedi oleks võimalik peatada ohutus

kauguses rööbastest või foori (liiklusmärgi) stoppjoonest,

3) lasta läbi pealeminevaid või väljuvaid sõitjad, kui tramm peatub ooteplatvormita peatuses,

4) rakendada reegleid, mis kehtivad ristumisel trammiteega ja puudutavad

–trammi läbilaskmist,

–peatumist,

–möödasõitu ja möödumist,

5) arvestada rööbastee libedusest tulenevaid ohte.

6.3.14. Teetööd

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

1) jälgida teetööde kohas kehtivaid juhiseid (märgid jms),

2) rakendada reegleid, mis kehtivad vastutulevate teeparandusmasinate puhul ja nendest möödumisel,

3) sõita oludega sobiva kiirusega, arvestades

- libeduse ja teekatte seisundist tulenevaid ohte,
- teetöölisi,
- teeparandusmasinaid,
- piiratud manööverdamisruumi,
- ootamatuid ohtusid.

6.3.15. Vähekaitstud liiklejad

6.3.15.1. Jalakäijad

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) kõnnitee või teepeenra puudumisel jätta jalakäijatele liikumiseks piisavalt ruumi sõiduteel,
- 2) anda teed vöötrajale astuvale või sõidutee ületamist ootavale jalakäijale,
- 3) vältida jalakäija pritsimist.

6.3.15.2. Lapsed

Pärast koolitust peab õpilane oskama pöörata erilist tähelepanu lastele (nii neile, kes käivad jalgsi, kui ka neile, kes sõidavad jalgratta või pisimopeediga):

- 1) näidates selgelt oma kavatsusi suunamärguande ja sõidu aeglustamisega,
- 2) andes lastele aega tee ületamiseks,
- 3) jäädes seisma.

6.3.15.3. Vanurid ja puudega inimesed

Pärast koolitust peab õpilane oskama osutada erilist tähelepanu vanuritele ja puuetega jalakäijatele:

- 1) näidates selgelt oma kavatsusi suunamärguande, sõidu aeglustamisega või peatumisega,
- 2) andes neile aega tee ületamiseks,
- 3) andes teed nägemispuudega inimestele.

6.3.16. Eriolukorrad

6.3.16.1. Seisvad sõidukid

Pärast koolitust peab

õpilane oskama:

- 1) kohandada kiirust olukorraga ja vajadusel seisma jääda
 - selleks, et võimaldada ühissõidukil asulas peatusest väljuda,
 - andes teed lastele, kes ületavad teed lasterühma tunnusmärki kandva bussi lähedal,
 - trammi juures, mis on peatunud selleks, et sõitjaid peale võtta või välja lasta,
- 2) hoida ohutut külgvahet seisvatest sõidukitest möödudes,
- 3) anda signaalkella ohu ennetamiseks või vältimiseks.

6.3.16.2. Alarmsõiduk

Pärast koolitust peab õpilane oskama anda vajaduse korral alarmsõidukitele õigel ajal teed.

6.3.16.3. Loomad teel või tee kõrval

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) tunda ära piirkondi, kus loomade teeilmumise oht on tavalisest suurem,
- 2) kohandada kiirust olukorraga ja teel või tee läheduses asuvate loomad

e puhul vajaduse korral seisma jääda.

6.3.16.4. Organiseeritud inimrühm

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) ära tunda organiseeritud inimrühma,
- 2) sõita nii, et sellist inimrühma mitte katkestada või takistada.

6.3.16.5. Rike

Pärast koolitust

peab õpilane oskama võtta kasutusele abinõusid, mis on vajalikud rikke

tekkimisel. Oskama paigutada sõiduk tee kõrvale nii, et vältida ohtu või teiste liiklejate takistamist.

6.3.17. Tähelepanelikkus ja riskiteadlikkus

6.3.17.1. Tähelepanelikkus

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) olla ettenägelik ja jälgida ümbrust nii, et oleks võimalik vältida ohuolukordi,
- 2) kavandada sõitu nii, et ootamatult ilmuvaid ohtusid oleks võimalik vältida ja ootamatult ilmuvatest takistustest saaks ohutult ümber põigata,
- 3) säilitada ülevaadet liiklusest ja sõidujoonest kõrvale kaldumata kontrollida liiklust tagapool,
- 4) anda keerulises liikluskeskkonnas ja rasketes nähtavustingimustes märguannet nii, et teised liiklejad seda paremini tajuksid.

6.3.17.2. Liikluskorraldusvahendid ja reguleeriija märguanded

Pärast koolitust peab õpilane oskama juhinduda:

- 1) liiklusmärkidest,
- 2) foorituledest,
- 3) reguleeriija märguannetest,
- 4) teemärgistest,
- 5) ohutusseadmetest ristumisel raudtee või trammiteega,
- 6) teiste juhtide märguannetest ja sõidukitähistest,
- 7) muudest liiklusnõuetest.

6.3.17.3. Riskiteadlikkus

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) ohte ennetavalt sõita ja olla valmis reageerima, arvestades
 - teiste liiklejate vale käitumise võimalikkust,
 - ootamatuid ohte
 - oma kogemusi ja rutiini,
 - kuidas olla nähtav,
 - liiklusreegleid ja muid juhiseid,
- 2) valida ohutut pikivahet teiste jalgratturitega rühmas sõites,
- 3) sõita sujuvalt, arvestades
 - tee
 - ja ilmastikuolusid,
 - oma tervise seisundit.

6.3.17.4. Ohuolukorrad liikluses

Pärast koolitust peab õpilane oskama avastada, ära tunda ja ette näha ohuolukordi:

- 1) tundes ära võimaliku riski märke,
- 2) tehes otsuseid ja teades, millal on vaja olla valmis pidurdama.

6.3.17.5. Hoiakud

Pärast kooli

tust peab õpilane oskama hinnata liiklusolukorda hindamisvõimet ja aidata ära hoida õnnetusi:

- 1) tehes koostööd teiste liiklejatega,
- 2) järgides reegleid ja juhiseid,
- 3) aru saades, et ta ise on liikluses veel kogenematu,
- 4) näidates üles kõrgendatud tähelepanu liikluses kogenematute ja vähekaitstud ning puuetega liiklejate suhtes;
- 5) arvestades seda, et ka kogenud liiklejad võivad käituda valesti.

6.4. Sõitmine erioludes

Praktilise sõiduõppe erioludes võib vastavate tingimuste puudumisel asendada teor

eetilise

õppega.

6.4.1. Sõitmine pimedal ajal ja halva nähtavuse korral

6.4.1.1. Käitumine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida kiirust, arvestades piiratud nähtavust,
- 2) valida ohutut pikivahet eessõitja ning külgvahet vastutulija ja teeserva suhtes,
- 3) hinnata nähtavustingimusi,
- 4) ennast liikluses märgatavaks teha.

6.4.1.2. Riskiteadlikkus

Pärast koolitust peab õpilane:

- 1) teadma erilisi nõudeid, mis kaasnevad sõitmisega halva nähtavuse puhul,
- 2) oskama uurida olukorda halva nähtavuse tingimustes ning olema valmis reageerima teiste liiklejate valele käitumisele,
- 3) olema ettenägelik ja valmis reageerima ootamatult ilmuvatele ohtudele.

6.4.1.3. Sõidutaktika

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) hinnata nähtavust teiste sõidukite kaug- ja lähitulede korral
–märjal asfaldil,
–kuival asfaldil,
- 2) hinnata kaugust tugevalt ja nõrgalt helkivatest esemetest liikumise kiirusest lähtuvalt;
- 3) hinnata ohte, mis kaasnevad sõiduga pimedal ajal.

6.4.2.2. Käitumine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida sobivat kiirust ja õigesti käituma, arvestades
–nähtavust,
–tee laiust, suunda ja teekatte iseärasusi,
–pimestumisohtu,
- 2) valida sobivat paiknemist teel, arvestades
–vastutulevate sõidukite paiknemist,
–takistusi, mida on raske märgata,
–vähekaitstud liiklejaid,
–eriti riski, et teel viibib jalakäijaid,
- 3) valida sobivat kohta peatumiseks.

6.4.2.3. Riskiteadlikkus

Pärast koolitust peab õpilane:

- 1) teadma erilisi nõudmisi, mis kaasnevad sõiduga pimedas,
- 2) hindama õigesti nähtavust ja oskama ära kasutada teiste sõidukite tuledega valgustatud ala,
- 3) oskama olla ettenägelik ja valmis reageerima ootamatutele ohtudele, näiteks loomadele või vähekaitstud liiklejatele, kes ei ole teinud end pimedas nähtavaks.

6.4.3. Libe tee

6.4.3.1. Käitumine

Pärast koolitust peab õpilane oskama:

- 1) valida õiget kiirust, arvestades
–rataste ja tee haarduvust,
–tee laiust ja suunda,
–jalgratta või pisimopeedi rehve,
–liiklusolusid,

2) valida oma sõidujoont, arvestades

–teisi sõidukeid,

–tee haarduvust;

–jääd,

–veega täidetud rööpaid,

–teel olevaid märgi puulehti jm.

6.4.3.2. Riskiteadlikkus

Pärast koolitust peab õpilane:

1) teadma erinõudeid, mis kaasnevad sõiduga libedal teel,

2) olema ettenägelik ja valmis reageerima ootamatutele ohtudele (näiteks libedaga juhitavuse kaotanud sõidukitele jms).